

ANNALER

FOR

NORDISK OLDKYNDIGHED

OG HISTORIE,

UDGIVNE

AF

DET KONGELIGE

NORDISKE OLDSKRIFT-SELSKAB.

1858.

KJÖBENHAVN.

BERLINGSKE BOGTRYKKERI VED N. H. STENDERUP.

ET PAR ANMÆRKNINGER TIL BEOWULF;

AF FREDERIK SCHIERN.

Foredragne i det Kongelige Nordiske Oldskrift-Selskabs Möde den 18de December 1855.

LÆSERNE af Beowulfs Drape kjende Navnet ONGENÞEÓW fra Skildringen af „den gamle Scylfing", „Hövdingen Ongenþeów", „den gamle og skrækkelige", „den graahærdede", der endelig falder i Kampen mod Higelacs Hær.[1]

Det skal her gjenkaldes i Erindring, at det samme Navn upaatvivleligen forekommer i et Par af de ældste latinske Kilder til Nordens Historie. Navnet Ongenþeów er nemlig vistnok det samme Navn, der latiniseret forekommer som *Ongendus* i den af Keiser Karl den Stores berömte Lærer, Flaccus Alcuinus forfattede Beskrivelse af den hellige Willebrords Liv, hvor dennes Forsög paa at udbrede den kristne Lære norden for Friserne bliver omtalt, og det da om hans Reise til Danernes uhyre vilde Folkeslag hedder, at han hos dem i *Ongendus* forefandt en Konge, der var grusommere end ethvert Vilddyr og haardere end en Steen.[2] Det er

[1] Gomela Scylfing v. 4968. Eorl Ongenþeów v. 5894. eald and egesfull v. 5850. blonden-fexa v. 5916. [2] Vita S. Wilibrordi Trajectensis episcopi, auctore Albino Flacco Alcuino. l. I, c. 9. Den rigtigere Skrivemaade, *Ongendus*, findes bevaret i denne Biographies Aftryk i det gamle Værk De probatis Sanctorum vitis. Quas tum ex msc. codicibus, quum ex editis authoribus R. P. Fr. Laurentius Scirius Carthusiæ Coloniensis professor primum edidit et in duodecim menses distribuit. November. Coloniæ Agrippinæ. 1618. fol. p. 177. I Frobens Udgave af Alcuins Skrifter (Beati Flacci Albini seu Alcuini Opera. Cura Frobenii. Ratisbonæ 1777. fol. II, 87) staaer paa det anförte Sted af Biographien *Ungendus* i Stedet for *Ongendus*. Efter Thunmann

ligeledes vistnok ogsaa det samme Navn, som Ongenþeóws, der atter möder hos en anden, samtidig Forfatter, nemlig hos Alcuins Discipel, Keiser Karls Yndling — og, som man senere har antaget, tillige Svigersön —, Annalisten og Biographen Einhard, hvor han, omtalende det berömte Möde i Aaret 811 paa Grændsen af Danmark og Tydskland, nævner de fornemme Danske og Franker, der dengang i lige Antal traadte sammen ved Eideren, og da mellem Danerne blandt de andre ogsaa anförer En med Navnet *Angandeo.*[1]

Men endskjönt man paa disse tre Steder kun har det samme Navn for sig, ikkun forskjelligen gjengivet i oldengelsk, latinsk eller frankisk Form, kan der dog her ikke være Tale om at identificere Personerne. Ligesom det naturligviis er klart nok, at Navnet Angandeo, der af Einhard synes at anföres som en Broder til Kong Hemming, ikke kan tilstede nogensomhelst Art af Tanke om Ongenþeów i Beowulf, saaledes maa det samme ogsaa gjælde med Hensyn til hiin Kong Ongendus, som Willebrord forefandt paa sit Besög i Norden i Aaret 690. Thi vel kunde der i denne Henseende ikke uddrages nogen afgjörende Indvending derfra, at Ongenþeów i Beowulf optræder som en *svensk* Konge, medens Ongendus derimod efter Alcuins Skildring herskede over *Danske*; det er jo nemlig ei ubekjendt, hvorledes Forfatterne i sydligere Lande under Begyndelsen af Middelalderen stundom brugte det danske Navn i en saa udstrakt Forstand, at det derved kom til at omfatte hele den skandinaviske Folkestamme i Almindelighed, ligesom ogsaa Frem-

og Suhms Misviisning er man senere i Almindelighed vedbleven at forklare Navnet som det nordiske *Hogne;* derfor har N. M. Petersen (Danmarks Historie i Hedenold 1ste Udg. II, 329) som en Gisning antydet, at *Ongendus* kunde være forskrevet for *Ougendus*, og hos Wegener (Actm. Bidrag til Danmarks Historie. I, 14) mödes den Bemærkning: „da Willebrord omtrent i Aaret 700 kom til en Kong *Hogni, som han kaldte Ungendus* o. s. v."

[1] Einhardi Annales ad an. 811. Ed. Pertz. Hannoveræ 1845. 8°. p. 62.

stillingen hos Alcuin ikke ubetinget behövede at udelukke enhver Mulighed af, at Alcuins Mission i Norden kunde have fört ham til Egne, endnu fjernere fra Frankernes Rige end de danske.[1] Men paa den anden Side kan det dog ei, blot fordi to ligenævnte Konger tillægges den samme Grumhed i Charakteer, være tilladt at identificere dem, förend et Beviis for deres Samtidighed först kunde tilveiebringes. Men enhver Mulighed herfor bortfalder, naar man med Föie holder fast ved den Opdagelse, som allerede Grundtvig i sin Tid har været skarpsynet nok til först at kunne gjöre[2], og som derefter har vundet en saa almindelig Anerkjendelse hos baade de tydske og engelske Forskere — endskjönt disse ikke altid pleie at være særdeles villige til at tillægge deres danske Forgjænger den ham tilkommende Fortjeneste —, den Opdagelse nemlig, at Digtets Konge Hygelac, der falder mod Hætvarerne og Friserne paa Strandbredden, er

[1] Ad ferocissimos *Danorum* populos iter evangelizandi convertit. Ibi tum, ut fertur, regnabat *Ongendus*, homo omni fera crudelior, et omni lapide durior, qui tamen, jubente Deo, veritatis præconem honorifice tractabat. Quem dum obduratum moribus et idololatriæ deditum et nullam melioris vitæ spem habentem offendit, acceptis tunc triginta ejusdem patriæ pueris, ad electos a Deo populos regni Francorum reverti festinavit. Sed in ipso itinere catechizatos eosdem pueros vitæ fonte abluit, ne aliquod propter pericula *longissimi* navigii, vel ex insidiis ferocissimorum terræ illius habitatorum damna pateretur in illis, volens antiqui hostis prævenire astutias et Domini sacramentis animas munire acquisitas. Vita S. Willebrordi. l. I., c. 9. Et dum pius verbi Dei prædicator iter agebat, pervenit in confinio Frisonum et Danorum ad quandam insulam, quæ a quodam deo suo Fosite, ab accolis terræ Fositesland dicebatur. l. I, c. 10. [2] Dannevirke II. Bind, S. 284. Grundtvig (Brage og Idun IV. Bind, S. 494) fortjener ligeledes Takken for at have fundet, at „*Merewioingas*" (Beowulf v. 837), den Hygelac fjendtlige Slægt, imod hvilken han falder, kun er en Forvanskning af *Merovingernes* Navn, til hvilke, som bekjendt, Theudebert hörte. Ved denne Bemærkning fældes Ettmüllers Hypothese (Beowulf, Heldengedicht des achten Jahrhunderts. Zürich 1840. Einleitung S. 22), hvorefter hine „Merewioingas" skulle være det samme Folk som de i „Vandrerens Sang" nævnte *Woingas*.

hiin danske Kong *Chocilaic* eller *Chocilag*, som i denne frankiske Form findes nævnt af de gamle Kilder, der til Tiden mellem 512 og 520 henföre hans Vikingetog under Kong Theuderichs Regjering og hans Fald imod Theuderichs Sön Theudebert paa Kysten af Frankernes galliske Rige.[1]

Derimod turde det fortjene nogen Opmærksomhed, at, ligesom man ikke uden Grund i Almindelighed har sammenstillet Drapens Scýldingas, Scýlfingas, Ingwinas og Wylfingas med Nordens Skjoldunger, Skilfinger, Ynglinger og Ylfinger, og særdeles Scýldingerne Hróðgár og Halga, der i Drapen forekomme som Sönner af Kong Healfdene, med de af Islænderne nævnte Skjoldunger, Halfdanssönnerne Kong Hroar og Kong Helge, — og ligesom man da vel ogsaa ved Hróðulf, der kaldes en Fædrenefrænde af Hróðgár og som med ham delte Forsædet i Hallen, maa mindes Rolf Krake —, som man ved Garmund og Offa, „den sæleste af al Menneskeslægten mellem Söerne", neppe uden Föie har erindret de navnkundige Konger over Anglernes Land, Kong Vermund og Sönnen Uffe, ligesom man ved Hengst, der i Kong Halfdans Tid havde feidet mod Friserne, har tænkt paa den berömte jydske Konge af dette Navn, der först gik til Britannien, og ligesom Hövdingen Hnæf, der i Digtet nævnes som Hengst's Ledsager paa Toget mod Friserne, forsaavidt ikke heller kan siges at være forbleven Norden aldeles ubekjendt, som hans Navn forekommer i Opregnelsen af Oldtidens berömte Sökonger i Snorra Edda —, saaledes synes Scylfingerne Othere og Eadgils, der i Beowulf omtales som Sön og Sönnesön af Kong Ongenþeów, og hvis krigeriske Liv er Gjenstand for en temmelig dunkel Omtale, at maatte henlede Tanken paa de svenske Konger Ottar Vendelkrake og hans Sön Adils, der i Ynglinga saga anföres blandt den gamle

[1] Gregor. Turonens. l. III, c. 3. Gesta regum Francorum c. 19. Navnet svarer til den islandske Form *Hugleikr*.

Kong Öns eller Anes Ætlinger, og hvis Tog mod Jylland og Saxland der er Gjenstand for udförligere Omtale.[1]

Hvad angaaer den Maade, hvorpaa Navnet Ongenþeów er dannet, er det i Digtets Fortolkninger almindelig antaget at forklare Ongenþeów som eenstydig med det nordiske *Ángantýr*, der i Saxes Historie og i *Chronicon Erici* latiniseres til *Anganturus*[2]. Dette gjelder saaledes ikke mindre om Kembles eller Thorpes, end om Ettmüllers og Mühlenhofs Bidrag til Kritiken af Beowulf. Men Urigtigheden af denne Sammenstilling lader sig dog formeentligen tilstrækkelig paavise. Ongenþeów er jo nemlig intet i sin Form enestaaende Navn; i selve Beowulfsdrapen forekomme et Par andre Navne med den samme Endelse, nemlig Ecgþeów[3] og Wealhþeów[4], i „Vandrerens Sang" anföres ligeledes foruden Ongenþeów ogsaa Incgenþeów[5], og i de oldengelske Genealogier over Angelns og Mercias Konger forekommer Angelþeów.[6] Men denne Endelse *þeów* svarer da til den nordiske Endelse *þjófr*, saa at vi netop i de oldnordiske Former, som *Eyþjófr* og *Valþjófr*, gjenfinde et Par af disse Navne blandt dem, hvorom Frithiof kvæder, da han gjæstede Kong Ring og Ingeborg:

Da hed jeg Fridthiof,
Da jeg foer med Vikinger,
Men Herthiof,
Da jeg Möer bedröved,
Geirthiof, da jeg
Gaflokker kasted,

[1] Ynglingasaga. c. 31, 32. [2] Sax. Gramm. Hist. Dan. l. VI, p. 294. Rec. P. E. Müller. Chronicon Erici ap. Langebek S. R. D. I, 173. [3] Beowulf v. 532. [4] Beowulf. v. 1229, 2329, 2434, 4353. [5] Scôp. v. 234. [6] The Angl. Saxon. Chronicle ad a. 617. Monum. hist. Brit. published by command of her Majesty. Vol. I. Lond. 1848. fol. p. 308, 333. Ethelwerdi Chronicorum lib. III, l. c. p. 508. Henrici Huntendunensis historiæ Anglorum lib. II. l. c. p. 716.

Gunnthiof, da jeg
Gik i Kampen,
Eythiof, da jeg
Udskjær hærjed,
Helthiof, da jeg
Hænded Smaabörn,
Valthiof, da jeg
Var med Mændene.[1]

OM NAVNET LODBROG HOS ANGELSAXERNE.

AF FREDERIK SCHIERN.

DET er bekjendt nok, hvormegen Vanskelighed det har kostet Forskerne at forklare Sammenhængen mellem de nordiske Kilder, hvorefter Kong Ragnar Lodbrogs Levetid maa henföres til det ottende Aarhundrede, og fremmede, navnlig angelsaxiske Annaler, der först i det niende nævne Lodbrog og hans Sönners Hævn af hans Död i England.

Saaledes skrev til Exempel i sin Tid P. E. Müller: „Det er paa Grund af disse fremmede Annalisters Beretninger, at man foruden en Ragnar Lodbrog i det ottende Aarhundrede har antaget en anden af samme Navn i det niende Aarhundrede, som havde været en vældig Viking, men kun Sökonge, eller i det höieste Fylkekonge, ikke Stolkonge i Danmark, og hvis Sönner havde hærjet de engelske og franske Kyster. Her möder dog den Vanskelighed, at tvende Ragnarer skulde have havt det samme Tilnavn, endskjönt Tilnavn aldrig arvedes, og „Lodbrog" ei var et Tilnavn, der som den Frække, Mykilati, den Mægtige, den Gamle, og flere lignende, letteligen kunde gives Flere, men var foranlediget ved en for denne Ragnar særegen Begiven-

[1] Friðþjófs Saga ens Frækna, k. 11, i Fornaldar Sögur Norðrlanda, útg. af C. C. Rafn. II, 92.

hed."[1] I N.M. Petersens kritiske Anmærkninger findes om det samme Punkt disse Ord: „Der er kun Strid mellem de nordiske Genealogier og de engelske Króniker; i Fölge de förste döde Ragnar omtrent 793, i Fölge de sidste hævnes hans Död af hans Sönner efter Aaret 867. Enten maa da Ragnar have levet senere, eller de, som hævnede ham, vare ikke hans Sönner. At antage, at alle hans Sönner naaede en saa höi Alder, som her var nödvendigt, vilde være lige saa urimeligt, som at antage to Ragnar „Lodbroger". At sætte hans Död senere, end i Slutningen af det ottende Aarhundrede, vilde være at kuldkaste Grundlaget for de paalideligste Efterretninger i hele Nordens Historie. Derfor staaer altsaa intet andet tilbage, end at de, der hævnede hans Död, vare ikke hans Sönner. Der skete tvende Tog til England, et da Ragnar döde, et andet, som man formedelst dets Frygtelighed tilskrev en Blodhævn. Ved det förste kjendte Englænderne endnu ikke Ragnar Lodbrog; ved det sidste hörte de om hans i hele Norden frygtede og ærede Navn, og antoge, at det var ham, som maatte hævnes."[2] Ligeledes har Munch nyligen herom fældet denne Dom: „Man maa antage, enten at Benævnelsen Lodbrogs Sönner har været brugt som et Stammenavn, der ogsaa kunde udstrække sig til Ragnars Sönnesönner og fölgende Descendenter, eller og, hvad der er det rimeligste, at der to eller tre Generationer efter Ragnar enten i hans egen eller i en dermed nöie forbunden Æt er fremstaaet en efter ham opkaldt „Lodbrog", der ei förte Regjeringen eller beherskede noget Land i Norden, men hvis Sönner derimod udmærkede sig som de mægtigste og voldsomste Vikingehövdinger, England havde seet."[3]

Deels til Berigtigelse og deels til Fuldstændiggjörelse af flere af disse Yttringer vil den fölgende Notits kunne tjene.

[1] P. E. Müller, Kritiske Undersögelser af Danmarks og Norges Sagnhistorie. Kjöbenhavn 1823. S. 164. [2] N. M. Petersen, Danmarks Historie i Hedenold. Förste Deel. Kjöbenhavn 1834. S. 316. [3] P. A. Munch, Det norske Folks Historie. I, 358.

Ordet *bróga* betöd hos Angelsaxerne *Skræk*. Det forekommer oftere i Sammensætninger, til Exempel i Beowulfs Drape *here-bróga* ɔ: Hærskræk, *terror bellicus*[1], hos Cædmon *wite-bróga* ɔ: Straffens Skræk, *poenæ terror*.[2]

Derimod har det angelsaxiske *leód*, der svarer til det tydske *Leute*, isl. *lýð-r*, Betydningen af Folk, *populus*. Sammensætningen *leód-cýning* er derfor i Beowulf ligefrem Folkekongen[3], og som et Exempel paa, hvorledes man deraf sammensatte Navne, kan her anföres *Leód-wal*, en Konge i Northumberland, der omtales i den angelsaxiske Krönike.[4]

Navnet *Leód-bróga* har altsaa hos Angelsaxerne betydet *Folkeskrækken*, et Navn, der vistnok maa kaldes meget passende for de nordiske Sökonger med deres vilde Vikinger. Men i Norden misforstodes Navnet. Her havde man fra Fortiden modtaget Sagnene om Kong Ragnar, der havde et berömt Navn for den Maade, hvorpaa han havde fældet den giftige Lindorm eller de Slanger, som bevogtede Kongedatteren Thora, efter at have sögt og fundet Sikkerhed ved at iföre sig en laaden Dragt.[5] Da man altsaa fordum her blev bekjendt med Angelsaxernes Fortællinger om Lodbrog, nærede man ingen Tvivl om atter at have Nordens Konge for sig. Om Navnets Betydning syntes kun een Mening mulig.[6] *Loðinn* var jo i det gamle nordiske Sprog laaden,

[1] Beowulf v. 928. [2] Cædmons Metrical Paraphrase of parts of the holy scriptures in Anglo-Saxon. By Benjamin Thorpe. London 1832. p. 3. [3] Beowulf v. 107. [4] The Anglo-Saxon Chronicle, Monum. hist. Brit. I, 328. [5] Sax. Gramm. Hist. dan. I. IX. p. 443. Saga Ragnars konúngs Loðbrókar, i Fornaldar Sögur Norðrlanda, I, 238. [6] Jvnfr. Worsaaes Ord om Danebrog: „Man har endelig troet, at „brog" eller „brok" maatte være det samme Ord, som det brog, der forekommer i Kong Ragnars Tilnavn Lodbrog. Det Sidste turde være det Rimeligste, men, vel at forstaae, brog har dog i Sammensætningen en noget anden Bemærkelse, end i Sammensætningen Lodbrog, hvor det ene har Hentydning til de Beenklæder, hvorved Ragnar dækkede sig mod Lindormens Gift." Om Danebrog, et Foredrag i det skandinaviske Selskab. Kjöbenhavn 1849. S. 21.

og *brók* var Benenes Beklædning. Ligesom Saxe fortæller om Kong Herröd, Thoras Fader, at han gav Ragnar Ögenavnet Lothbrog, idet han især spottede over Buxernes Laadenhed[1], saaledes indföres Ragnar selv i Krakas Maal vidnende det Samme:

„Tilnavn Kæmper mig gave
Lodbrok, da jeg den lede
Lyngaal gjennembored."[2]

Man var i den Grad sikker paa, at man i Angelsaxernes Beretninger kun havde gjenfundet en i Nordens Sagn saa feiret Helt, at man forblev umistænksom ved, at hine omtale saa mange Lodbrogs Sönner og lade dem rase saa længe. Man lukkede Öinene for, at Lodbrog i angelsaxiske og frankiske Annaler findes nævnt, uden at noget Fornavn bliver anfört foran Ordet. Man vidste endelig ikke, at som Stedsnavn, der dog ikke lod sig forsone med den nordiske Fortolkningsmaade, forekommer Navnet Lodbrog ogsaa i England.[3]

OM RODEN TIL GJERNINGSORDET VERA.

En Undersögelse, af L. Warming.

Ordene i et Sprog ere fra först af ikke saaledes udprægede, som vi nu höre eller see dem; i sin förste, umiddelbare Tilstand var Ordet som en Spire, som et Embryo

[1] Maximeque incomptam braccarum speciem eludens, Lothbrog eum per ludibrium agnominavit. Sax. Gramm. Hist. Dan. l. IX, p. 444. [2] Krákumál str. 1 i Fornaldar Sögur Norðrl. I, 300, jfr. Rafns særskilte Udgave 1826 p. 1: þaðan hétu mik fyrðar, þá er ek lýngál um lagðak, Loðbrók, at því vígi. [3] Allerede i Doomsdaybook. Jvfr. Suhm, Critisk Historie af Danmark udi den hedenske Tid III, 691.

i den sig selv ubevidste Tankes Skjöd, indtil den modne, bevidste Tanke födte det af sig, som det fuldbaarne Foster med Legeme og Lemmer, som den udviklede Væxt med Stamme og Grene. Men Legemet, Stammen er det, der udgjör Ordets Særkjende, det sig selv Lige; dets Sjæl er en Gnist af Tankens Lys, Ordets Begreb og Væsen, og Lemmerne, Grenene ere ligesom Udstraalinger af Lyset, Modificationer af Begrebet — Ordets Endelser, som derfor idelig vexle. Et Ord kan aldrig gaae til Grunde, saa længe der er en Læbe til at udsige det, en Tanke til at tænke det; men dets Stamme bevares ikke altid uforandret under de forskjellige Former, som Ordet antager. Stammen selv kan, ligesaavel som Endelsen, undergaae en Forandring ved Lydskifte, Bortfald eller Tilsætning, Assimilation, Sammentrækning eller Udvidelse; og dette er een Grund til de forskjellige Sprog og Sprogarter, idet Stammen her forekommer med forskjellige Afændringer, skjöndt Betydningen er den samme, f. Ex. i: bind-e, Oldnordisk bind-a, Td. bind-en, er Ligheden fuldstændig, derimod i: giv-e, — gef-a, — geb-en er Uovereensstemmelse baade i Stammens Selvlyd og i Mærkebogstavet. Ofte ere Formerne aldeles afvigende indbyrdes, f. E. staae, Oldn. stand-a, Lat. sta-re, Gr. ἵςα-ναι. For at forklare Afvigelserne maa man kjende et saadant Ord fuldkommen, hvilket man kun lærer ved at forfölge det til dets sidste Grund. Det er ikke tilstrækkeligt at vide, at det samme Ord findes i et eller andet ældre Sprog, af hvilket det ligefrem kan udledes; thi dette kan atter være afledet af et endnu ældre, og saa fremdeles, indtil man kommer til et Sprog, der ikke historisk beviislig har sin Oprindelse af et tidligere. Det er da Stamsproget κατ᾽ ἐξοχήν, det, hvori Rodordene findes, altsaa Rodsproget, og her er man saa nær ved Ordets Rod, ɔ: dets förste Bestanddele, som muligt. For de indogermaniske Sprog er Sanskrit det, hvori Roden skal söges; men heraf fölger endnu ikke, at man altid nöje kan angive Roden selv. Denne er ofte

ubestemmelig, da den kan have forandret sig under sin Udvikling til at blive et Ord, og Roden forekommer ikke *som saadan* i Sproget, men kan kun kjendes af det af den Udviklede, Ordet. Det vilde jo stride mod en Rods Natur, at den skulde vedblive at bestaae som nögen Rod; thi i det Öjeblik den ikke kunde af sit eget indre Livsprincip udpræge sig i en bestemt Skikkelse, som Væxt, vilde den miste sin Betydning for denne, og for saa vidt ophöre at være til; ligesaa lidt kunne Elementerne til et Ord bestaae for sig; thi naar disse ikke ved Tankens Kraft hæves til Begreb ved at blive til et selvstændigt Ord, maae de nödvendig, som betydningslöse, bortfalde. Roden kan derfor ofte blot antydes, da man ikke altid kan sige, hvor Roden begynder eller hvor den ender; dog kan den ikke sjælden tydelig paavises, nemlig, naar den selv er bleven Stamme f. E. i-mus, i-tis og *ἴ-μεν, ἴ-τε* af *εἶμι* (ɔ: i-mi) Sanskr. इमि (îmi, ɔ: î-mi), hvor Roden er इ (î).

	Oldn.	Angelsx.	Oldsx.	Td.	Msgot.
æd-e	et-a	et-an	et-an	ess-en	it-an
vid-e	vit-a	[vit-an]	uuit-an	wissen	vit-an
gaae (ɔ: gå)	gánga	gang-an og gán	gang-an og gá-n	geh-en i Datid, ging	gagg-an
Engl. go Ndsx. gån					

	Lat.	Gr.	Sansk. Nutid.		Roden
æd-e	ed-o	*ἔδ-ω* (ɔ: eð-o)	अद्मि (að-mi)	—	अद् (að)
vid-e	(vid-eo)	*εἶδ-ειν* (æol. *Ϝειδ-ειν* ɔ: við-in)	विद्मि (við-mi)	—	विद् (við)
gaae (ɔ: gå)	—	—	गामि (gå-mi)	—	गा (gå)

i de to förste er Roden vedbleven uforandret i de trakiske Sprog; i det sidste er den udvidet ved en tilföiet Næselyd,

og derpaa kommen tilbage næsten i sin oprindelige Skikkelse. Derimod i: Vand — vatn — væter — Wasser — vato — aqua — ὕδωρ, ὕδατ-ος — वारि (vâri) er Roden ved Lydskifte, Indskydning, Bortfald eller Tilsætning saaledes forandret, at den er vanskelig at bestemme — va, vað, vat eller var — kun seer man heelt igjennem Slægtskabet med Grundformen (Thema) i Sanskrit. —

Af dette indre Slægtskab, i Henseende til Stammen, fölger det ydre, i Henseende til Endelserne. Her finder det Forhold Sted, at et Sprog er desto rigere og regelmæssigere, jo ældre og (relativt) oprindeligere det er. Det synes som om den Ordet iboende plastiske Kraft var bleven saaledes forbrugt paa de tidligere Dannelser, at den kun som svækket har kunnet frembringe de sildigere, eller — kunne vi sige — naae til det fjerne Norden; thi Oldnordisk er, som et af de sildigst uddannede Oldsprog, et Exempel paa, at en stor Deel af de oprindelige Endelser er i Tidernes Löb gaaet tabt. Dog har endnu Oldnordisk beholdt, om end forkortede, saa alligevel tilstrækkelige Endelser i Gjerno. til at vise Slægtskabet med de trakiske Sprog og Sanskrit, f. E. af Roden स्था (sþâ) i frems. Nut. Parasmaipadam (Hndlef.)

	1.	2.	3.
Sanskr. Ent.	तिष्ठामि (tisþâ-mi)	तिष्ठसि (tisþa-si)	तिष्ठति (tisþa-ti)
Gr.	ἵστη-μι	ἵςτη-ς	ἵστη-σι
Lat.	(st-o)	sta-s	sta-t
Mösog.	„	stand-is	stand-iþ
Oldsx.	„	sté-s	sté-t
Oldn.	„	stend-r	stend-r
	1.		
Sanskr. Flert.	तिष्ठामस् (tisþâ-mas)	तिष्ठथ (tisþa-þa)	तिष्ठन्ति (tisþ-anti)
Gr.	ἵστα-μεν	ἵστα-τε	ἵστᾶ-σι
Lat.	sta-mus	sta-tis	sta-nt
Mösog.	stand-ima	stand-iþ	stand-ina
Oldsx.		stá-t	
Oldn.	stönd-um	stand-it	(stand-a)

Betragte vi derefter det Ord, der i de forskjellige indogermaniske Sprog udtrykker en „Væren," möder os en stor Mangfoldighed af Former, der ere indbyrdes forskjellige, saavel i de enkelte Sprog hver for sig, som i alle Sprogene sammenlignede med hverandre. Ved Siden af Forskjelligheden gaaer en indbyrdes Overeensstemmelse, der dog synes at være kun sporadisk og uden Regel, saa at det ved förste Öiekast er ubegribeligt, hvor man skal söge hen, for at finde Enhed i Mangfoldigheden. Selv vort Modersmaal, der ellers er saa fattigt paa Verbalformer i Forhold til sit Oldsprog, frembyder dog her flere Uregelmæssigheder, idet de forskjellige Former ikke staae i det sædvanlige Forhold til hverandre, ja synes næsten uden indre Forbindelse. Tager man f. E. Gjerno. bære — bærer — bar — baaret, eller: tvinge — tvinger — tvang — tvunget, saa seer man ikke blot, at Stammens Medlyde beholdes heelt igjennem, men, hvad der ellers ogsaa altid finder Sted, at Nutid har samme Stamme, som Navneformen. Derimod i Gjerno. *være — er — var — været*, synes Nutid ikke at höre til det samme Ord, men at være kommen af en anden Rod. Det er vel saa, at de danske Verbalformer kunne ogsaa her forklares af de oldnordiske; men betragtes igjen disse, blive Uregelmæssighederne kun endnu flere og större, og saaledes stedse jo större et Sprogs Formrigdom er:

Old. Nvnf. vera, Nut. frems. em, bet. sè,
Msgot. — visan — im — sijau,
Oldn. Dat. frems. var, bet. væri, Tillf. verit
Msgot. — vas — vêsjau — visands. osv.

og det baade i Tider, Maader og Personer, saa det synes som om Sprogene her ret have udtömt deres Luner, og at der overhovedet slet ikke er at tænke paa at opnaae nogen Enhed.

Vi kunne her ikke blive staaende ved noget beslægtet yngre Sprog, men maae gaae tilbage til Kilden, til det gamle Indiske, Sanskritsproget, som det, i hvilket Oprin-

delsen til alle de saakaldte indogermaniske Sprog maa söges og det viser sig da baade, at Roden i Sanskrit er tydelig fremtrædende som den samme i alle Tider og Maader af Gjerningsordet, og tillige, at den gjentager sig i de afledte Sprogs Former, med saadanne Forandringer, som ethvert Sprogs ejendommelige Overgange kunne medföre. I Sanskrit er nemlig Roden अस् (as), og idet denne paavises at være gaaet over i de afledte Sprog, kunne Uregelmæssighederne forklares og Sammenhængen udfindes; hvad der ved en eensidig Betragtning kun er disjecta membra af flere forskjellige Gjerningsord, vil sees at höre til eet eneste, og de forskjellige Former ville forstaaes som oprundne af een eneste Rod: saa at Uligheden og Forskjelligheden kun er udvortes, medens der overvalt er en indre Lighed og Overeensstemmelse tilstede.

Som almindelige Overgangsregler kan forudskikkes, at *a vexler med e*, f. Ex. *δαμαω*-temja; vas (vadis) — veð (Pant), ago-egi, *ἐννος*-annus; *e med ει* (i), f. Ex. *ἑανος* og *εἱανον*, *ἐαρ* og *εἰαρ*, *ἐργω* og *εἰργω*; *s med r*, f. Ex. *ἀρρην* og *ἀρσην*, honor og honos; eller udelades *πασα* og *παα* (laced.);' bliver v ↄ: æol.ϝ (Digamma), f. Ex. *εἰδω*-video, *οἶνος*-vinum, *ἴς*-vis, *ἦρ*-ver. Om Roden अस् (as) gjælder i Almindelighed, at den i de rene (ↄ: uforstærkede) Former, udenfor Ent. frems. Nut., bortkaster अ (a), saa at kun स् (s) bliver tilbage som Rod, sml. lat. sum, sim, oldn. sè, td. sei. — Om det sjældne Bortfald af स् (s). see ndfr. — Endelserne i Sanskrit udmærke sig ved Rigdom og Regelmæssighed langt fremfor de afledte Sprog. —

Idet vi nu skulle undersöge Ordet vera i enhver af dets Former, indrömmes Rigtigheden af Prof. Rasks Bemærkning,[1] at Sanskrit kun middelbart igjennem de trakiske Sprog er Kilden til Oldnordisk, og forholder sig altsaa kun middelbart ogsaa til Ordet vera; men gjennemgaaer man

[1] See, Om Islandskens Oprindelse. S. 161 og flg.

Mellemleddene kommer man dog tilsidst tilbage til Sanskrit som Kilden; og ligesom Undersögelsen af Ordenes ældste Former altid er af Vigtighed, saaledes turde dette gjælde i særegen Grad, naar Talen er om et Ord som det omhandlede. — Vi söge da, gjennem Latin og Græsk, af Sanskrit at forklare de forskjellige Former af Gjerno. VERA, med Hensyn saavel til dets indvortes som til dets udvortes Forandringer. Mosogothisken er vel ikke som saadan et Mellemled imellem Oldnordisk og de trakiske Sprog, men tilföies her, fordi den er ældre end hiint og staaer disse nærmere. — Der bliver under Udviklingen stedse at skjelne mellem Roden og Endelserne, der i Sanskrit begynde i Ent. med m, s, t, i Flt. med m, t (þ), n, ofte tillagte med en Bindeselvlyd: a eller i; for Kortheds Skyld ere Oldnordisk, Gothisk, Latin og Græsk betegnede med 1, 2, 3, 4. — Formerne i Sanskrit ere af Parasmaipadam eller Handleform.

I. Nutid. a. fremsættende Maade.

ENT. *1ste Pers.* 1, em; 2, im; 3, sum; 4, *εἰμὶ* (ɔ: imi) for *ἐμμὶ* af *ἐςμὶ*, Sanskr. अस्मि, asmi ɔ: as-mi. Her er det strax paafaldende, at denne Pers. i Oldn., Goth. og Lat. har m til Udlyd, hvilken ellers i de to sidste er en Selvlyd: o og a,[1] og i det förste alene Mærkebogstavet; men Endelsen m viser hen til de græske Gjo. paa — *μι*, og derved til Sanskrit. — Ifölge de opstillede Former have 4, 2 og 1 beholdt den vokaliske Deel af Roden, idet at a er gaaet over til *ει* (ɔ: i for e,) i. e, og Medlyden assimileret med Endelsens m (i 4) eller bortkastet; medens det omvendte finder Sted i 3, der kun har beholdt Rodens Medlyd s, og bortkastet Selvlyden. — Endelsen —mi er fuldstændig i 4, men dens Udlyd i bortfalder i de övrige, og i 3 er Endelsen —m tilföiet med Bindeselvl. u, medens hine ligesom Sanskr. föie Endelsen umiddelbart til Stammen: *εἰ-μὶ*. s-u-m, i-m, e-m.

[1] f. E. giutan gyde, frems. Nut. 1 Prs. giuta; haban have — haba o. s. v.

2den Pers. 1, ert; 2, is; 3, es; 4, εἶς (ɔ: is) dor. ἐσσι ɔ: es-si, Sanskr. असि asi ɔ: a-si, for अस्सि as-si, idet Rodens s er bortkastet foran Endelsens s (eller sammensmæltet dermed); iövrigt er Roden beholdt med de samme Selvlydsforandringer, som i 1ste Prs., men i 1 er dens s hærdet til r (s. S. 16). Endelsen —si, der findes fuldstændig i den doriske Sprogart, er ellers bortfalden uden Erstatning, kun at 1 tilföier —t ɔ: tu, þu, altsaa: er-t;[1] at r hører til *Roden* synes at fremgaae af 3die Prs. (s. ndfr.); derimod kan *s* i 2, 3, 4 ogsaa forklares som Endelse, paa Grund af Rodmedlydens Bortfald; altsaa: εἶ-ς, e-s, i-s.

3die Pers. 1, er[2]; 2, it; 3, est; 4, ἐστὶ; Sanskrit अस्ति asti ɔ: as-ti. Med Roden forholder det sig i 1 og 3 som i 2den Prs.; i 4 er Rodens Selvlyd gaaet over til e; i 2 er dens Medlyd bortfalden og Selvlyden som i 1ste og 2den Prs. Af Endelsen, som er fuldstændig i 4, er kun t beholdt i 2 og 3, men aldeles bortkastet i 1: ἐσ-τὶ, es-t, i-t; er (Dn. er). —

Flert. *1ste Prs.* 1, erum; 2, sijum; 3, sumus; 4, ἐσμὲν Sanskr. स्मस् smas ɔ. s-mas, idet Rodens Selvlyd er bortf. s. S. 16, og saaledes ogsaa i 1 Prs. Ent. og i 2; i 4 og 1 er Roden som i 3die Prs. Ent. — Endelsen er fuldstændig i 3 med u for a, og 4 —μεν, Dor. —μες, med e for a; i 1 og 2 er kun Endelsens Mærkebogstav m beholdt, og tilföiet med samme Bindeselvlyd som i 3 = 1 Pers. Ent.; 2 indskyder endnu ij mellem Rodens Medlyd og Bindeselvl. (sml. Sanskr. य् (j, y) i bet. Nut,) — medens Endelsen er i 4 lagt umiddelbart til Roden ligesom i Sanskr. —mas — ἐσ-μὲν, Dor. ἐσ-μὲς, s-u-m, s-iju-m, er-um. —

2den Pers. 1, erut; 2, sijuþ; 3, estis; 4, ἐστὲ, Sanskr. स्थ sþa ɔ: s-þa, hvor altsaa Roden er bleven fuldstændig i 3 som i Ent. 2den og 3die Prs. = 4, men

[1] sml. vilt, kant, skalt. [2] digterisk es.

i de övrige uforandret som i 1ste Prs Flt. Af Endelsen þa er Udlyden bortf. i 1 og 2, i 4 er den gaaet over til e, og i 3 til i med vedföiet s; þ er vedblevet i 2, men i de övrige forandret til t. Bindeselvlyden er i 1 og 2 som i 1ste Prs., men 3 og 4 tillægge ligesom Sanskr. Endelsen umiddelbart: *ἐσ-τὲ*, es-tis, s-iju-þ, er-u-t.

3die Pers. 1, eru; 2, sind; 3, sunt; 4 *εἰσὶ*, ep. *ἔασι*, Sanskr. सन्ति santi ɔ: s-a-nti, med Bindeselvl. a. Roden har i 4 samme Form som i 1ste Prs. udvidet: *ἐα-* for a, i de övrige som i 1ste Prs. Flt. Af Endelsen —nti er kun Udgangen i bortf. i 3, og i 2, hvor t er svækket til d, med u og i til Bindeselvl. I 4 er —nti bleven —*σι*, med bortkastet n; og i 1 er hele Endelsen bortf., saa at Bindeslvl. u er selv bleven Udgang eller Endelse; *εἰ-σὶ* eller *ἔα-σι*, s-u-nt, s-i-nd, er-u (ere).

Oversigt over Roden,

frems. Nut.			4.	3.	2.	1.
Ent.	1.	अस् (as)	εἰ,ἐς	s	i	e
	2.	अ (a)	εἰς,εἰ	es,e,	is,i	er
	3.	अस् (as)	ἐς	es	i	er (es)
Flt.	1.	स् (s)	ἐς	s	s	er
	2.	स् (s)	ἐς	es	s	er
	3.	स् (s)	εἰ,ἐα	s	s	er

og Endelserne med deres Bindeselvlyde.

			4.	3.	2.	1.
Ent.	1.	— मि (mi)	— μι	— u-m	— m	— m
	2.	— सि (si)	— (ς)	— (s)	— (s)	— (t)
	3.	— ति (ti)	— τι	— t	— t	— —
Flt.	1.	— मस् (mas)	— μεν,-μες	—u-mus	—u-m	—u-m
	2.	— थ (þa)	—τε	—tis	—u-þ	—u-t
	3.	— अन्ति (anti)	—σι	—u-nt	—i-nd	—u

Sammenstillingen viser, at med Hensyn til Roden stemmer Oldn. meest overeens med Græsk, saaledes at Rodens Medlyd mangler i 1ste Prs. Ent. i begge Sprog, og findes i begge i de övrige Prs. med Undtagelse af 3die Prs. Flt. i Græsk,

— med Overgang af a til e (ε, εα, ει), og af s til r, altsaa अस् (as) — ἐς — er. I Msgot. ere Rodbogstaverne deelte, i Ent. Rodens Selvlyd, i Flt. blot dens Medlyd, og den efter Rodens s indskudte Selvlyd i med fölgende j-Lyd gaaer i 3die Prs. Flt. over til at blive Bindeselvl. sind for sijund. I Latin er Rodens Medlyd, ligesom i Sanskr., beholdt overalt, og dens Selvlyd bortf. i Ent. 1ste Prs. samt i Flt. 1ste og 3die Prs. (sml. Sanskr.). — Af Endelserne finde i Oldn. Ent. 1ste Prs. —m og Flt. 1ste Prs, m og 2 Prs. t, ligesom i de övrige, deres Forklaring i Sanskrit. —

b, den betingende Maade.

Denne Maade synes vistnok i Sanskrit at svare til Conditionalis, hvis Endelser ere i Ent. —m, —s —t; Flt. —ma (—ama), —ta, —n; dog stemme de latinske Endelser i den bet. Nut. Flt. mere overeens med Fremtiden, som derfor her lægges til Grund. Rodens Selvlyd er bortkastet i Sanskr. (s. S. 16), Oldn., Got., og Lat. og Endelserne tillagte med en Bindeselvlyd: Sanskr. og Got. a, Oldn. e, Lat. i. Mellem Rodens s og Bindeselvl. indskydes i Sanskr. y (j), Got. ij. I Græsk er Rodens Medlyd bortfalden, og dens Selvlyd sammensmæltet med Endelsens Bindeselvl. o og e.

Ent. *1ste Pers.* 1, sè[1]; 2, sijau; 3, sim; 4, ὦ for ἔω (ep.), Sanskr. स्यामि syâmi ɔ: s-yâ-mi, med forlænget Bindeselvl. Om Roden s. ovfr. Af Endelsen —mi er m beholdt i 3, men Endelsen bortf. i 1, hvor Bindeselvl. overgaaet til e, er bleven Endelse, ligesom i 2 og 4, i hvilke Bindeselvl. er forandret til au og ῶ: ἔ-ω og ὦ, s-i-m, s-ijau; s-è. —

2den Pers. 1, sèr; 2, sijais; 3, sis; 4, ᾖς f. ἔῃς (ep.) Sanskr. स्यसि syasi, ɔ: s-ya-si. Endelserne ere her, samt i 2, 3 og 4 lige med frems. Nut.; Bindeselvl. er i 2 udvidet til ai, i 4 til ῃ. I 1 er Endelsens s bleven r (s. S. 16),

[1] udt. sje, sjer o. s. v.

og iövrigt Udlyden (i) bortfalden: ἔ-ῃ-ς og ᾖ-ς, s-i-s; s-ijai-s, s-è-r. —

3die Pers. 1, sè; 2, sijai; 3, sit; 4, ᾖ f. ἔῃ, Sanskr., स्यति syati ɔ. s-ya-ti, med Endelse som i frems. Nut., og stemmende hermed 3; 1 er som 1ste Prs., i 2 og 4 er Endelsen ligeledes bortkastet, og den udvidede Bindeselvl. ai og ῃ bleven Endelse: ἔ-ῃ og ᾖ, s-i-t, s-ijai, s-è.

Flt. *1ste Pers.* 1, sèm[1]; 2, sijaima; 3, simus; 4, ὦμεν f. ἔωμεν, Sanskr. स्यामस् syâmas ɔ: s-yâ-mas, med Bindeselvl. som i 1ste Prs. Ent. — I 2 er kun Endelsens Udlyd bortf. —ma f. —mas; i 1, 3 og 4 ere Endelserne som i frems. Nut., og Bindeselvl. i 4 gaaet over til o: ἔ-ω-μεν og ὦ-μεν, s-i-mus, s-ijai-ma, s-è-m.

2den Pers. 1, sèð; 2, sijaiþ; 3, sitis; 4, ἦτε f. ἔητε, Sanskr. स्यथ syaþa ɔ: s-ya-þa; Endelsens þ er i 2 beholdt (= frems. Nut), i 3 og 4 hærdet til t, men i 1 blödgjort til ð, iövrigt ere Endelserne lige med frems. Nut.; Bindeselvl. i 4 som i Ent. men uden underskrevet i: ἔ-η-τε og ἦ-τε, s-i-tis, s-ijai-þ s-è-ð. —

3die Pers. 1, sè; 2, sijaina; 3, sint; 4, ὦσι f. ἔωσι, Sanskr. स्यन्ति syanti ɔ: s-ya-nti, 1 er = 3die Prs. Ent,; i 2 er Stavelsen —ti bortfalden og erstattet ved Udlyden a; i 3 og 4 ere Endelserne som i frems. Nut og Bindeselvl. i 4 som i 1ste Prs. Flt: ἔ-ω-σι og ὦ-σι, s-i-nt, s-ijai-na, s-è.

Oversigt over Endelserne med deres Bindeselvlyde, i bet. Nut.

			4.	3.	2.	1.
Ent.	1.	— यामि (yâ-mi)	(ὦ)	— i-m	(— ijau)	(— e)
		— यसि (ya-si)	— ᾖ-ς	— i-s	— ijai-s	—e-r
	3.	— यति (ya-ti)	— ᾖ	— i-t	(—ijai)	(—e)
Flt.	1.	— यामस् (yâ-mas)	— ὦ-μεν	— i-mus	—ijai-ma	— e-m
	2.	— यथ (ya-þa)	— ᾖ-τε	— i-tis	— ijai-þ	— e-ð
	3.	— यन्ति (ya-nti	— ὦ-σι	— i-nt	— ijai-na	(— e)

[1] nyere: sèum, sèuð, sèu.

Af det Foregaaende sees, at Roden i Oldn. som i Msgot. og Lat. svarer aldeles til Sanskrit, om Gr. s. S. 16. — Af Bindeselvl. a med Forslaget y (j) er i Msgot. blevet ijau og ijai, i Gr. o og e, i Lat. blot i, Oldn. e. — Flertallets Endelser i 1ste og 2den Prs. i Oldn. m og ð svare til Sanskr. —m (as) og —þ (a). —

II. Datid. a, fremsættende Maade.

Denne Verbalform svarer til Augment-Præteritum i Sanskrit, hvilket tydelig sees af Endelserne i Latin. Med Hensyn til Roden, er denne fuldstændig i Oldn., Msgot. og Lat., kun at a er i 2 (Flt.) og i 3 gaaet over til e, og s i 1 og 3 hærdet til r (s. S. 16). Augmentet kan paa Grund af Selvlydens Forlængelse betragtes som beholdt i 1, 2 (Flt.) og i 3; 1 og 2 foransætte endnu et v, der svarer til Gr. ʼ—, æol. Digamma (Ϝ, s. S. 16); saaledes opstaae Formerne: Oldn. v-ar- og v-âr-, Msgot. v-as- og v-ês-, Lat. êr-; 4 er forandret i Overeensstemmelse med bet. Nut., men ε i de episke Former er vel her at betragte som Augment. —

Ent. *1ste Pers.* 1, var; 2, vas; 3, êram; 4, *ἦν* f. *ἔην*, ep. *ἔα*, Sanskr. आसम् âsam ɔ: a-as-a-m, med a til Bindeselvl. ligesom i 3, hvor Endelsen er beholdt uforandret, i 4 er m blevet n og Bindeselvl. a til e (*ἔην*), eller den er selv bleven Endelse (*ἔα*), i 1 og 2 ere baade Endelse og Bindeslvl. bortfaldne: *ἔ-ην*, *ἦ-ν* og *ἔα*, êr-a-m, v-as, v-ar (var).

2den Pers. 1, vart; 2, vast; 3, êras; 4, *ἦς* f. *ἔης*, Sanskr. आसीस् âsîs ɔ; a-as-î-s, med Bindeselvl. î, medens 3 fremdeles har a, men iövrigt samme Endelse som i Sanskrit; 4 er = Bet. M. 2den Prs. (uden underskr. i); 1 og 2 tilföie 2den Persons Mærkeb. t (sml. ep. *ἦςϑα*); *ἔ-η-ν* og *ἦ-ν*, *ἔ-η-ςϑα* og *ἦ-σϑα*, êr-a-s, v-as-t, v-ar-t.

3die Pers. 1, var; 2, vas; 3, êrat; 4, *ἦν* f. *ἔην*, og *ἤην*, Sanskr. आसीत् âsît ɔ: a-as-î-t, med Bindeselvl.

som i 2den Prs.; i 3 fremdeles a, og Endelsen t som i Sanskr., 1, 2 og 4 som 1ste Prs. —

Flert. *1ste Pers.* 1, vârum; 2, vêsum; 3, eramus; 4, ἦμεν f. ἔημεν, Sanskr. आस्म âsma ɔ: a-as-ma, uden Bindeselvl., medens en saadan findes i de övrige: 4 ê, 3 a, 1 og 2 u. Om Endelsen gjælder det samme som ved Nut., kun at Sanskr. har den kortere: ma: ἔ-η-μεν og ἦμεν, êr-a-m-us, v-ês-u-m, v-âr-u-m.

2den Pers. 1, vârut; 2, vêsuþ; 3, êratis; 4, ἦτε eller ἦστε, Sanskr. आस्त âsta ɔ: a-as-ta, uden Bindeselvl.; om denne s. 1ste Prs., om Endelsen s. frems. Nut.

3die Pers. 1, vâru; 2, vêsun; 3, êrant; 4, ἦσαν, Sanskr. आसन् âsan ɔ: a-as-an, med Bindeselvl. a, ligesom i 3. I —σαν kan σ höre til Endelsen (sml. ἐτίθε-σαν). Udlyden —n, i 3 —nt = Nut., er uforandret i 2, men bortf. i 1, hvor Bindeselvl. u er bleven Udgang; ἦ-σαν, êr-ant, v-ês-u-n, v-âr-u. —

Oversigt over Endelserne med deres Bindeselvlyde.

	4.	3.	2.	1.
Ent. 1. —अम् (a-m)	—ν	—a-m	—„	—„
2. —िस् (i-s)	—ς	—a-s	—t	—t
3. —ित् (i-t)	—ν	—a-t	—„	—„
Flt. 1. —म (ma)	—μεν	—a-mus	—u-m	—u-m
2. —त (ta)	—τε	—a-tis	—u-þ	—u-t
3. —अन् (a-n)	—σαν	—a-nt	—u-n	—u

b, den betingende Maade.

Denne Maade dannes i Oldn. og Msgot. af den frems. ved Omlyd a-æ, og a-e (= frems. Nut. Flt.); i Lat. er det oprindelige s kommet tilbage, men fordoblet; saaledes fremkomme Formerne, Lat. ess-, Msgot. v-ês-, Oldn. v-ær-, altsaa med fuldstændig Rod, medens Sanskr. mangler Selvlyden i den tilsvarende Conditionalis. Bindeselvl., i Sanskr. a med Forslag af y (j), er i Lat e, Oldn. og Msgot. i og î. (om 1ste Prs. s. ndfr.)

Ent. *1ste Pers.* 1, væri; 2, vêsjau; 3, essem, Sanskr.

स्याम् syam ɔ: s-ya-m. (sml. Fremt.). Med Hensyn til Endelserne svarer 3 nærmest til Sanskr. med Bindeselvl. e for a: —em for —am. I 1 og 2 er Endelsen —m bortf., og Bindeselvl. bleven Udgang, i Oldn. i, men i Msgot. jau, udvidet af Sanskr. ya (ja), sml. bet. Nutid: ess-e-m, v-ês-jau, v-ær-i. —

2den Pers. 1, værir; 2, vêsîs; 3, esses, Sanskr. स्यास् syas ɔ: s-ya-s. Endelsen er i 2 og 3 lig Sanskr.; i 1 som i bet. Nut. hærdet til r. —

3die Pers. 1, væri; 2, vêsi; 3, esset, Sanskr. स्यात् syat ɔ: s-ya-t. Endelsen, der i 3 er lig Sanskr. er i 2 bortf., og Bindeselvl. i (kort) bleven Udgang; i 1 som 1ste Pers. ess-e-t, v-ês-i, v-ær-i.

Flert. *1ste Pers.* 1, værim; 2, vêsîma; 3, essemus; Sanskr. स्याम syâma ɔ: s-yâ-ma, hvis Endelse (—ma) er som frems. Dat. (Augm. Præterit.); hertil svarer aldeles 2, der ligesom Sanskr. ogsaa har den forlængede Bindeselvl. î for â; i 1 og 3 ere Endelserne de for 1ste Pers. Flt. sædvanlige: ess-e-mus, v-ês-î-ma, v-ær-i-m.

2den Pers. 1, værit; 2, vêsîþ; 3, essetis, Sanskr. स्यात syata ɔ: s-ya-ta, med samme Endelse som frems. Dat.—

3die Pers. 1, væri; 2, vêsîna; 3 essent, Sanskr. स्यान् syan ɔ: s-ya-n, med Udlyd som i frems. Dat.; i 2 som i bet. Nut., i 2 den for 3die Prs. sædvanlige Endelse; i 1 som 3die Prs. Ent. ess-e-nt, v-ês-î-na, v-ær-i. —

Oversigt over Endelserne med deres Bindeselvlyde.

			3.	2.	1.
Ent.	1.	—याम् (—ya-m)	—e-m	—jau	—i
	2.	—यास् (—ya-s)	—e-s	—î-s	—i-r
	3.	—यात् (—ya-t)	—e-t	—i	—i
Flt.	1.	—याम (—yâ-ma)	—e-mus	—î-ma	—i-m
	2.	—यात (—ya-ta)	—e-tis	—î-þ	—i-t
	3.	—यान् (—ya-n)	—e-nt	—î-na	—i

Den bydende Maade.

I Sanskrit er Roden fuldstændig (as-) kun i 1ste og 3die Pers. Ent. og i 1ste Prs. Flt.; i 2den Pers. Ent. er स् (s) bortfaldt foran ध (ð)[1], hvorefter a er forandret til ê; i 2den og 3die Pers. Flt. bortfalder a, ligesom i frems. Nut. Flt. I Græsk er Roden overalt fuldstændig; ἐσ-, ἰσ-; i Latin er Rodens Selvlyd bortfalden kun i 3die Pers. Flt., svarende til Sanskr., medens i Oldn. Roden er forandret i Lighed med Datiden, kun at Selvlyden er e, altsaa v-er. — Bindeslvl. er i Sanskr. â (1ste Pers. Ent. og Flt.) i Lat. u (3 Pers. Flt.), i Oldn. u (1ste Pers. Flt.) og i (2den Pers. Flt.). — I Endelserne retter Oldn. sig deels efter bet. Nut. (1ste og 3die Pers. og undertiden 2den Pers. Ent. samt 2den og 3die Pers. Flt.), deels efter frems. Nut. (1ste Pers. Flt.), medens de trakiske Sprog svare nærmest til Sanskr., men mangle 1ste Pers. i Ent. og Flt. Det Hele oversees af fölgende:

	Oldn.	Lat.	Gr.	
Ent. 1.	v-er-i	„	„	असानि asâni ɔ: as-â-ni
2.	v-er-tu ell. v-er-ir	es	ἴσ-θι (og ἔσο, ep. ἔσ-σο)	एधि êði ɔ: ê-ði
3.	v-er-i	es-to	ἔσ-τω	अस्तु astu ɔ: as-tu
Flt. 1.	v-er-um	„	„	असाम asâma ɔ: a: -â-ma
2.	v-er-it	es-te	ἔσ-τε	स्त sta ɔ: s-ta
3.	v-er-i	s-u-nto	ἔσ-τωσαν eller ἔσ-των	सन्तु santu ɔ: s-a-ntu.

Endelig svare de sædvanlige Endelser for Tillægsformen i Nutid: —anda til Sanskr. — अन्त् (—ant), Lat. —ans,

[1] jfr. Bopp. Grammatik der Sanskrita-Sprache (Berlin 1834) §. 100, a.

—ant-is, —ens-ent-is, og Fortid: —it til Sanskr. त —ta, Lat. tus. —

Anm. I Navneformen er i Oldn. Rodens Form den samme som i byd. M.: ver-, i Msgot. vis-, i Lat. som i bet. Dat. ess-, i Gr. som i 1ste Prs. εἶ-, om hvilke Former, sammenholdte med Roden अस् (as), s. ovfr. Men Endelserne i de afledte Sprog ere her aldeles forskjellige fra Sanskr. —तुम् (—tum), hvoraf i Lat. Biformen paa —tum; og medens —a i ver-a svarer nærmest til Lat. e i ess-e, stemmer —an i vis-an med —ναι i εἶ-ναι.

Antages det, at det mösogothiske visan danner sine Former af tre Rödder[1]: 1, en med Selvlyden i (frems. Nut. Ent.), 2, en med Medlyden s (frems. Nut. Flt., bet. Nut.) og 3, en med Medlyden v med fölgende a, ê eller i (Datiden og Navnef.), da kunde det samme siges om det oldnordiske vera, at det var dannet 1, af en Rod med Selvl. e og Mdl. r (frems. Nut.) 2, af en anden med Medl. s (bet. Nut.) 3, af en tredie med Medl. v (de övrige Former). Dog, det er ikke her saaledes som i de trakiske Oldsprog, at et Gjerningsord laaner sine (undergaaede) Former af et andet Gjo., saa at de gjensidig udfylde hinanden, f. Ex. ἔρχομαι — ἐλεύσομαι (af ubr. ἐλεύθω), ἐσθίω — ἔφαγον (af ubr. φάγω), eller endog af flere, f. Ex. ὁράω — ὄψομαι (af ubr. ὄπτω) — εἶδον (af ubr. εἴδω); φέρω — οἴσω (af ubr. οἴω) — ἤνεγκα (af ubr. ἔγκω ell. ἐνέγκω); tollo — sub-latum; fero — tuli — latum, og selv sum — fui (af Gr. φύω, Rod. i Sanskr. भू (bu), — hvilke Former alle tyde hen paa bestemte, engang fuldstændige, men siden mangelfulde Gjo. (Sml. Td. bin — var, Oldsx. bium — uuas der viser hen paa de to forskjellige Rödder भू (bu) og अस् (as). Naar man nu i Sanskritsproget seer, hvorledes Roden अस् (as) gjentager sig heelt igjennem, — hvor een af

[1] s. P. A. Munch. Det gotiske Sprogs Formlære S. 42.

Rodens Lyde mangler, kan man slutte sig til den fuldstændige Rod af Græsk, eller Lat. s. frems. Nut. Flt. og byd. M. 2den Pers. Ent. — saa ledes man til den Formodning, om ikke dermed skulde være givet Muligheden af at finde en eneste Rod til dette Gjo. ogsaa i de afledte Sprog, og er Undersögelsen först kommen ind paa det rette Spor, vil i flere af disse det, der först var en Formodning, efterhaanden vise sig i Virkeligheden. Tilsætning af ganske nye Verbalformer uden Hjemmel i Stamsproget er kun en vilkaarlig Udvei, og forklarer ikke, hvorfra Msgot. og Oldn. skulde have faaet tre Rödder. Men Fenomenets Forklaring falder ikke vanskelig, naar man gaaer tilbage til Sanskrit, som det Sprog, hvorfra de indogermaniske i Almindelighed ere at udlede. — At Roden i det omhandlede Ord er undergaaet Forandringer er ingen Grund imod Rodens Eenhed selv. Forandringerne kunne forklares af de forskjellige Nationers Forkjærlighed for haardere eller for blödere Lyde, i Tilböielighed til Bortkastelse eller Tilsætning, og Fölgerne kom saameget mere til Syne i et Ord, der hyppigst af alle gjentager sig i Tale og Skrift. — (At Endelserne saavel i Oldn. som i de beslægtede Sprog i al Fald middelbart have deres Oprindelse af Sanskr. sees tydelig, men heraf tör man vel her slutte, at der til indiske Endelser ogsaa hörer en indisk Rod.)

Resultatet er da dette: at af Roden अस् (as) er i Oldn. Selvl. a *enten* beholdt, *deels* som oprindelig, i frems. Dat.; *deels* som gaaet over til e, i frems. Nut. i alle 3 Prs. og i begge Tal, i byd. M. og Navnef.; til æ i bet. Dat. og dette a, e, æ har erholdt Forslaget v (æol. Digamma) i Datiden, den bydende Maade og Navneformen; — *eller* Selvlyden er bortfalden, i bet. Nut. Ligeledes er Rodens Medlyd s *enten* bortfalden, alene i 1ste Pers. Ent. af frems. Nut., *eller* beholdt, *deels* uforandret, i bet. Nut., *deels* som gaaet over til r, i alle de övrige Former. Rodens oprindelige Lyde findes her altsaa ikke forenede; men hvor Selvlyden er bevaret, er Medlyden

gaaet over til r; hvor Medlyden er bevaret, er Selvlyden bortfalden. — Endelsernes indiske Præg er kjendeligt især i frems. Nut. Ent. 1ste Pers. —m for —mi, og i Flt. 1ste og 2den Pers. overalt —m f. —mas, —ma, og t (ð) for —þa, samt i bet. Nut. Ent. 2den Pers. —r, for —si, idet de vokaliske Udlyde overalt ere bortfaldne.

Oversigt over Formerne i Nutid og Datid af Ordet VERA, sammenl. med Sanskrit og beslægt. Sprog.

Nutid, a. frems. M.

Ent.	1	e-m	i-m	s-u-m	ἐσ / ἐμ / εἰ }-μὶ	अस्मि (as-mi)
	2	er-t	i-s	es	εἶ-ς	असि (a-si)
	3	er	i-t	es-t	ἐσ-τὶ	अस्ति (as-ti)
Flert.	1	er-u-m	s-iju-m	s-u-mus	ἐσ-μὲν	स्मस् (s-mas)
	2	er-u-t	s-iju-þ	es-tis	ἐσ-τὲ	स्थ (s-þa)
	3	er-u	s-i-nd	s-u-nt	εἰσ-ὶ	सन्ति (s-a-nti)

b. beting. M.

Ent.	1	s-è	s-ijau	s-i-m	ὦ	स्यामि (s-yâ-mi)
	2	s-è-r	s-ijai-s	s-i-s	ᾖ-ς	स्यसि (s-ya-si)
	3	s-è	s-ijai	s-i-t	ᾖ	स्यति (s-ya-ti)
Flert.	1	s-è-m	s-ijai-ma	s-i-mus	ὦ-μεν	स्यामस् (s-yâ-mas)
	2	s-è-ð	s-ijai-þ	s-i-tis	ἦ-τε	स्यथ (s-ya-þa)
	3	s-è	s-ijai-na	s-i-nt	ἆ-σι	स्यन्ति (s-ya-nti)

Datid a, frems. M. (Augment Præterit.)

Ent.	1	v-ar	v-as	êr-a-m	ἦ-ν	आसम् (a-as-a-m)
	2	v-ar-t	v-as-t	êr-a-s	ἦ-ς	आसीस् (a-as-î-s)
	3	v-ar	v-as	êr-a-t	ἦ-ν	आसीत् (a-as-î-t)
Flert.	1	v-âr-u-m	v-ês-u-m	êr-a-mus	ἦ-μεν	आस्म (a-as-ma)
	2	v-âr-u-t	v-ês-u-þ	êr-a-tis	ἦ-τε ἦσ-τε	आस्त (a-as-ta)
	3	v-âr-u	v-ês-u-n	êr-a-nt	ἦ-σαν	आसन् (a-as-a-n)

beting. M.

Ent.	1	v-ær-i	v-ês-jau	ess-e-m	स्यम् (s-ya-m)
	2	v-ær-i-r	v-ês-î-s	ess-e-s	स्यस् (s-ya-s)
	3	v-ær-i	v-ês-i	ess-e-t	स्यत् (s-ya-t)
Flert.	1	v-ær-i-m	v-ês-î-ma	ess-e-mus	स्याम (s-yâ-ma)
	2	v-ær-i-t	v-ês-î-þ	ess-e-tis	स्यत (s-ya-ta)
	3	v-ær-i	v-ês-î-na	ess-e-nt	स्यन् (s-ya-n)

bydende M.

Ent.	1	v-er-i	„	„	असानि (as-â-ni)
	2	v-er	es	ἴσ-θι	एधि (ê-ði)
	3	v-er-i	es-to	ἔσ-τω	अस्तु (as-tu)
Flert.	1	v-er-um	„	ἔσ-τε	असाम (as-â-ma)
	2	v-er-it	es-te	ἔσ-τωσαν	स्त (s-ta)
	3	v-er-i	s-u-nto	el. ἔσ-των	सन्तु (s-a-ntu.)

Navneform.

v-er-a, v-is-an

ess-e, εἶ-ναι. —

OM SAVO OCH SAVOLAXARNES FORNTID,

af Anders Josef Europaeus.

Ehuru materialierna till Finlands historia ännu till större delen ligga gömda i archiver, hafva likväl i sednare tider värdefulla bidrag dertill utgifvits, hvartill i synnerhet Arvidssons digra „Handlingar till upplysning af Finlands häfder" böra räknas[1]. Meddelaren har ur dessa handlingar försökt göra några utdrag, hvad Savolax och dess innevånare vidgår. Detta landskap äger ett eget intresse, icke blott derföre att det ligger oss närmast, utan äfven för den raskhet, hvarmed det utvecklat sig och den ungdomliga expansivkraft, dess innevånare ådagalaggt. Ännu i slutet af 14de århundradet beboddes större delen af detta landskap tvifvelsutan utaf kringstrykande Lappar, men något mera än ett århundrade sednare finne vi derstädes många unga samhällen, på hvilkas ordnande Gustaf den förste pröfvade sitt reformatoriska snille. Ständigt oroadt och härjadt af sina Karelska grannar till-

[1] Det var fornemmelig denne indholdsrige Samling af Actstykker til Finlands Historie, Forfatteren benyttede ved Udarbeidelsen af nærværende Afhandling, som han i 1856 meddeelte i Kuopio Tidning. Efter en foretagen Revision har han sendt den til Optagelse i Annalerne, forat den kan være til Afbenyttelse i en videre Kreds.

tager likväl Savolax hastigt i odling och folkmängd, men åtnöjer sig icke blott med att odla sina egna utmarker, utan skickar äfven sina söner att befolka Tavastlands och Österbottens ödemarker [1], samt låter sin påtryckning blifva känbar äfven i Satakundas utmarker [2]. Då Karelen sedermera eröfrades af Svenskarne, hafva Savoboerne med hälften, om icke två tredjedelar, befolkat detta landskap och dessutom skickat en del af sin befolkning till Wiborgs län och Ingermanland, der de under namnet Savakot ännu skilja sig från landets äldre invånare Jäskeläiser, Äurämöiser och Ishorzer. Äfven i vår tid har Savolax varit kändt såsom en härd för religiösa rörelser, hvarjemte det håller på att göra sitt rika språkidiom till det rådande i hela Finland.

Hvarifrån Savolax fått sin första Finska befolkning och när densamma hit invandrat, lärer väl numera svårligen med säkerhet kunna utredas; ty all födelse, både enskilda folkstammars och hela nationers, älskar naturen att insvepa i mörker. En del af innevånarena, i synnerhet hvad landets äldsta församling S:t Michel vidgår, lärer väl hafva invandrat ifrån Karelen eller Wiborgs län, till hvilket landskap nämnde förs. äfven i äldre tider räknades [3], men landets mesta befolkning kan icke gerna på denna väg hafva inflyttat. Nu tala Ryska Annalisterne om ett land Savolotschie och Savolokska Finnar, hvilka enligt Castrén [4] skulle hafva bott emellan sjön Belosero och floden Petschora, således upptagit ett område af omkring 15 graders längd och 7 graders bredd, eller större delen af de nuvarande Guvernementerne Wologda och Archangel. Inom detta vidsträckta område lågo troligen de Finska folkstammar, som sedermera befolkade Finland, liksom lägrade på hvarandra, närmast åt söder Jämerna (Hämäläiset, enligt Sjögren Jam, Gam), sedan

[1] Arvidss. handl. 2 delen p. 313, 316, 4 del. p. 255. [2] handl. 4 d. p. 348. [3] Se Kertoelma Suur-Savosta Koranterilta bil. 2, P. III. [4] Se Suomi 4:de årg. p. 6.

Savolaksarna i midten och öfverst åt Nordvest Karelarne. Åt söder omgafs detta landskap af Merer, Muromer, Mordviner och andra mindre kända Finska folkstammar, hvilka sedermera till större delen blifvit absorberade af Slavänernes rörliga och kring sig gripande folk. I öster af Savolotschie låg Stor-Perm, i äldre tider lika mäktigt genom sin handel och rikedom som sedermera Stor-Novgorod, och derigenom äfven utöfvande sitt inflytande på de öfriga Finska folkstammarne, hvarföre äfven Norrmän och Svenskar kallade de vid hvita hafvet och Dvina floden bosatte Savolakser för Bjarmer, på samma sätt som vi fordom af utlänningen kallades för Svenskar och nu för Ryssar, allt efter den i landet rådande makten. Det var äfven troligen genom nämnde Permier eller Bjarmer som de många Kufiska, Buchariska och andra Österländska mynt ifrån 10:de och 11:te århundradet inkommit i landet, hvilka ännu i sednare tider vid kustorterne af Ladoga och annorstädes i Finland blifvit funna.

Sedan den uppåtsträfvande handelsrepubliken Novgorod underkufvat svagare Finska folkstammar, som voro bosatte sydost om Novgorod, tränger den på Jämerne, med hvilka den i mera än två århundraden (ifrån 1042 till 1311[1]) förer blodiga fejder mest på Ladogas södra kust, vid Svir floden i Olonetz samt andra onämnda trakter och sednast vid Kymmene floden år 1311[2], till dess desse, undanträngde, draga sig åt vester samt följande, såsom det tyckes, Nevas och Finska vikens norra kust, småningom inflytta i Finland. Sednare lärer en annan del af Jämer hafva bosatt sig kring Wuoksens stränder och trängt sig öfver Räisälä, Jäskis, Ruokolax, Puumala och Mäntyharju i sjelfva hjertat af Tavastland, upptagande sålunda trakter, hvilka dessförinnan sannolikt beboddes af fiskarelappar. Den gördel, som sålunda drager sig ifrån sjön Ladoga i nordvestlig riktning

[1] enl. Akianders Utdrag ur Ryska Annaler. [2] Se Akiander om Ankoperfloden.

till det inre Tavastland, bebos af en folkstam, som hvarken sjelf anser sig för Karelare, ej heller af andra derföre anses och som i språk och byggnadssätt, klädedrägt och anledsdrag bär omisskänneliga spår af en Jämisk eller så kallad Tavastländsk physionomi[1].

Sednare än Jämerna omtalas Karelare i de Ryska annalerna (för första gången år 1143), mest såsom Novgorods bundsförvandter, med hvilka de samfäldt bekriga Jämer, Tschuder, Svear och Tyskar samt till och med Ryska storfurstar, sedermera skattskyldiga under Novgorod och emottagande af dem Kristendomen år 1227. Såsom det synes, innehade Karelarne redan vid deras första uppträdande i Ryska historien samma boningsplatser som nu, d. v. s. öfre och vestra kusterna af Ladoga sjön, hvarifrån de utbredde sig i det inre landet, följande Lapparne i spåren ända till ishafvets kust och beskattande dem, på samma sätt som Birkarlarne det gjorde med de inom Sveriges och Finlands områden boende Lappar[2].

Sist uppträda Savoloksarne i beröring med Ryssarne. I en föreningsakt af år 1264 emellan fursten Jaroslav å ena och hela Novgorod å andra sidan[3] uppräknas ibland Novgorods distrikter Wologda och Savoloksie men icke Jam och Karelen. — Icke destomindre tågade år 1324 Nov-

[1] I Ryskan betyder Jama en station och Jamtschik en forbonde eller fraktkarl. Måhända begagnades Jämerna såsom forkarlar emellan Stor-Perm och Stor-Novgorod, hvarigenom namnet Jamtschik sedermera öfvergick på alla forbönder. Äfven i Karelen voro fordom skilda medel anslagne för länsmän och Jamsiker (se D:r K. Tigerstedts Handlingar rörande Finlands historia pag. 48). [2] Se Sjögren's Anteckn. om Kemi Lappmark pag. 165. [3] enligt hvilken fursten finge styra novgorodska distrikter icke med sina utan novgorodska män, icke förläna distrikter utan posadnickens (ståthållarens i Novg.) bifall, icke utan skäl borttaga förut förlänade distrikter, icke i Bechitzi (i Tver, med orterne Jesske (Jäskis) Wiiesske (Wieska?) förmodligen bebodde af en Finsk folkstam) hafva några byar, icke hålla uppsyningsmän, tivun (tionde, tihunti) i Novgorods andelar, icke köpa jord inom Novgorods område eller flytta folk derifrån till sitt eget land m. m.

goroderne med fursten Jurii (densamma med hvilken året förut Konung Magnus Smek hade afslutat Nöteborgska fördraget) till Savoloksie, härjade landet och intogo Ustjug (hufvudorten i södre Savoloksie, inom nuvarande Guvernementet Wologda). År 1342 samlade ståthållaresonen Luka Jemzer, härjade med dem Savolokska socknarne långsmed Dvina och anlade en liten stad Orlez, nedanom Kolmogori, hufvudorten i Norra Savoloksie, men blef af Savolokserna dödad. År 1386 pålade Novgorod Savolokserne 5000 rubel, för det desse varit vid Wolga, plundrat köpmän och bekrigat Kostroma (Muromernas område); Posadniken Feodor tågar till Savoloksie för att utkräfva medlen. År 1398 förde Storfursten Wasilii Dimitrievitsch krig med Novgorod angående folkskatten, hvarunder de norra Savolokserne eller Dvinaboerne intaga staden Ustjug samt förorsakade mycket ondt. År 1397 sökte Storfursten Wasilii genom sina bojarer förmå Savolokserne att underkasta sig honom och afsäga sig Novgorod, då han ville stå för dem och försvara dem.

Året derpå härja Novgoroderne Wologda, förstöra Ustjug med eld, ödelägga Storfurstens distrikter närmare Galitsch, belägra Orlez, gripa Savolokske anförarene Ivan Konon och Alfan, försona sig med Dvinaboerne, men taga af dem i lösen 2000 rubel och 3000 hästar.

År 1401 låter Storfursten härja Dvinska landet och krigar med Novgoroderne vid Kolmogori.

År 1417 låter storfurstens broder, furst Jurii, uppbränna Jemza och Kolmogori. Novgoroderne förfölja honom och plundra Ustjug (i södra Savoloksie). År 1425 bekriga Ustjugerne Savoloksie. Novgoroderne tåga emot dem, sluta fred i Wondokurja (enl. Castrén vid Pinega som faller i Dvina) samt taga af Ustjugerne 50,000 ekorrar och 2080 soblar.

År 1437 gifva Novgoroderne ifrån hela sitt land skatt åt storfursten efter plog (atra, häraf måhända ader, som nyttjas till beskattningsgrund i södra Kexholms härad) samt obsch (fordom brukligt äfven i Karelen). Men äfven här-

efter bekrigas ännu Savoloksie åren 1441, 1452 och 1478 af Storfurstens fältherrar, hvarjemte äfven Norrmännerne 1419 och 1445 härja det Savolokska kust- eller Dvinalandet, till dess slutligen Storfursten Ivan Feodorovitsch år 1496 med Ustjuger, Dviner, Dvina- och Olonezboer bekrigar det Kajanska landet och trakterne kring Torneå, Kalajoki, Oulu, Limingo m. m., striden sålunda flyttas på Finsk botten och Savoloksernas namn försvinner ur Ryska historien.

Redan dessa här i korthet ur Akianders „Utdrag ur Ryska annaler" uppräknade fakta göra det ganska trovärdigt att Savolokserne, oroade i närmare 200 år af sina eröfringslystne grannar, söka sig lugnare boningsplatser samt småningom invandra i de trakter af Finland, dem denna folkstam sedermera upptagit och hvaråt den gifvit sitt namn; ty svårligen lärer väl namnet Savo och Savolax kunna härledas af savi eller savu, såsom några förmenat.

Meddelaren älskar att tro att de södra Savolokserne, eller Wologda och Jugerboerne (deraf måhända Juga, Jockas, Jukajärvi), såsom de der främst blifvit påtryckte, äfven främst utvandrat till en början till Olonetzska Guvernementet, der ännu i medlet af 14:de århundradet Lappar bodde[1] och derifrån småningom vidare norrom Ladoga sjön till södra Savolax. Andra Savolokser deremot, eller de såkallade Dvinaboerne, lära något sednare eller i början af 15:de århundradet hafva delvis befolkat norra Savolax och trakterne kring Kajana, på hvilken vandring de af Karelarna, så framt dessa då redan skulle hafva upptagit mellanrummet emellan Hvita hafvet och norra Finland, icke blifvit hindrade, heldst dessa båda befryndade folkstammar icke i äldre tider befinnas hafva bekrigat hvarandra. Att denna här uppkastade hypothes icke saknar trovärdighet, hafva Finlands häfdeforskare[2] antydt. Vidare är det sannolikt att de södre Savo-

[1] Sjögren om Kemi Lappmark p. 264. [2] Sjögren, Ant. om Kemi Lappmark p. 258; Arvidsson, Rühs historia 2 d. p. 127, Castrén, Suomi 4:de årg. p. 16.

lokserna, hvilka, enligt hvad vi förmodat, bosatt sig i det egentliga Savolax, med sina penater äfven öfverflyttat sitt fordna yrke jagt och svedjebruk till sitt nya hemland, hvaremot de vid nedre Dvina bosatte Savolokser heldst bosatte sig vid hafskusten och der, vid bottniska viken, fortfarande idkade sjöfart och fiske. Men utom denna normala riktning ifrån sydost åt nordvest, som de Finska folkstammarne i sina vandringar följt, hafva tvifvelsutan äfven ställvis abnorma och retrograda rörelser ägt rum, hvarjemte vid Ryssarnes starka påträngning mindre stammar och familjer blifvit kastade åt spridda håll. Härtill kommer att många af landets äldre innevånare, under all denna tidens oro, fortfarande stadnade qvar på sin ärfda jord, ehuru de sedermera i tidens längd tappade bort sig sjelfve, uppgingo i den rådande nationaliteten och sålunda utdogo. Så berättas för år 1396, då Permiernes Apostel, Biskop Stefan, hemma ifrån Ustjug (således en Savoloksare) öfversatte den hel. skrift på Permiska samt uppfann ett nytt Alfabet för nämnde språk (ehuru af nämnde Permiska litteratur numera icke annat skall finnas i behåll än sjelfva Alfabetet och 2:ne inskriptioner[1],) att nämnde tid inom Permiernas land och trakterne deromkring ibland andra finska folkslag än bodde Dvinaer, Ustjuger, Inger, Lappar, Karelare och Hamala Tschussovaier (Jämer?). Härigenom ökas allt mera svårigheten att med bestämdhet uppgifva de skilda finska folkstammarnes äldre boningsplatser.

På samma sätt som nu, utgjorde Savolaxarne äfven fordom en mellanlänk mellan Karelare och Jämer, dock med den skilnad att de förr stodo till höger om de förra, nu deremot till venster och utgjorde sannolikt södra kusten af Hvita hafvet, då den nordligaste gränsen emellan det Savoloks-ka och Karelska landet. Dessutom var skilnaden emellan Karelare och Savoloksare i äldre tider troligen skarpare utpräglad, än man nu för tiden är böjd att antaga, och ännu

[1] Se Sjögren om Kemi-Lappmark p. 380.

varsnar ett vant öga betydliga skiljaktigheter dessa racer emellan. Härtill kommer att Savolokserne oftast stodo i fientligt förhållande både till Novgorod och Ryska furstarne, hvarföre de äfven fingo utrymma sin fädernejord, så att numera i det gamla Savoloksie neppeligen något spår efter dess fordna inbyggare qvarblifvit, hvaremot Karelarne med mycken förkärlek behandlades af Novgorod, nästan alltid voro dess trogna följeslagare samt derföre äfven fått bibehålla sina fordna boningsplatser. Vidare hafva de förra så godt som uppvuxit i och med Protestantismen, hvaremot de sednare tillbragt sin barndom i den Grekiska eller Katholska kyrkans sköte.

Hvad sjelfva namnet Savo och Savolax vidgår, förekommer det, så mycket meddel. varit i tillfälle af de tillhands varande sparsamma materialierne att inhämta, för första gången i Nöteborgska fredstraktaten af år 1323 under namn af Saulax, men då de Ryska annalerna ingenting nämna om afträdandet af Savolax[1], då dessutom Saulax kan betyda både Savilax och Savolax, torde man icke med säkerhet kunna antaga att namnet Savo och Savolax nämnde tid varit kändt och begagnadt. För öfrigt bär nämnde fredstraktat, sådan den i Suomi för 1841 pag. 62 i texten finnes upptagen, visserligen ålderdomens och äkthetens stempel. Varianterne deremot tyckas vara sednare tillsatser måhända ifrån 1595 och 1596 års rågång. I förstnämnde traktat finnas ifrån Karjalankoski (i Nilsiä) ända till ishafvet blott tvenne råmärken uppgifna, af orsak att hela norra Karelen då ännu var en lappmark. Detta tyckas äfven följande i nämnde Nöteborgska fredstraktat förekommande uttryck utvisa: „Vår gislelagh uf Nougårdt skola hafva i Kådeve sjette lotten af biuromen, i Kuustaina ock sjette lotten af biuromen.” Meddelaren anser biuromen betyda birkarlar eller birmän, Kådeve deremot Kaavi och Kuustaina, Kuhnusta, den nord-

[1] Se Akianders utdrag etc. p. 87.

ligaste bugten af sjön Höytiäinen, der enligt sägen i äldre tider, på en holme Siirnihtänsaari (Svartmunksholme), en munk eller eremit skall hafva bott och lämningar af en begrafningsplats finnas, hvaremot åt det trefjerdedelar derifrån vid Pielinen belägna Nunnanlax en Nunna skall hafva gifvit namnet.

Hvad Kaavi åter vidgår, så var denna gränssocken (mellan Savolax och Karelen) ännu i 16:de århundradet till större delen en ödemark, ty uti en mantalsförteckning för 1589 finnes ingen by inom Kaavi nämnd. Hela den närmare tio mil breda och lika långa landsträcka emellan de Savolokska sjöarne å ena och Pielinen samt Höytiäinen å andra sidan var således i 14:de århundradet säkerligen en ödemark, der spridda Karelska eller Ryska birkarlar skattade den kringströfvande Lappen. Äfven för närvarande är detta moland endast glest bebodt, i det spridda gårdar äro anbragte på höjderna, hvilka likt oaser höja sig ur de dimhöljda kärren. Det här antydda förhållandet besannas äfven delvis utaf följande af en på stället bosatt persons utsago: „Luostan keskellä on saari, jossa sanotaan Wenäläisen kalmiston olleen. On siinä Waikossa niin ikään Wenäläisiä asunut. Ne ovat eläneet salolla kuin metän pedot. Ne olivat rosvot, sissit sellaiset olleet. Poltaneen sanotaan heidän kartanot; tuskin heillä lienee maan ruukkia ollut. Waikossa on aarteita; ei anna niitä, hurjaksi tekee.”

De af oss ur Nöteborgska fredsfördraget anförda orden skulle således öfverförda på vårt tungomål kunna återgifvas: Sjette lotten af birkarlarnes i Kaavi och Kuhnusta skatt tillfaller Novgorod.

Men så litet 1323 års fredsfördrag utreder att namnet Savolax då redan var kändt, lika så litet utvisar namnet på den äldsta och i mera än hundra år enda kyrksocken i landet, nemligen S:t Michel, sedermera Stor-Savolax, att benämningen Savo varit begagnadt, ty församlingen kallades då uttryckeligen Savilax men icke Savolax och räknades för

öfrigt till Karelen. — Här i vestra hörnet af det nuvarande Savolax och i skydd af det närbelägna Tavastland bildade sig nemligen redan i början af 14:de århundradet en egen kyrksocken, hvilkens innevånare af Konung Magnus Smek år 1320 blefvo ålaggda att erlägga tionde på samma sätt som de Tavastländska församlingarne; men att landet i mera än ett århundrade härefter ännu var synnerligen glest bebodt, synes ibland annat deraf, att Konung Kristoffer år 1422 beviljade frälserättighet åt Vahvajärvigård (i Hirvensalmi?), hvilken af Biskop Magnus blef anlaggd, på det vägfarande der kunde få värma och hvila, emedan, såsom det i urkunden heter, emellan Sysmä kyrka i Tavastland och Savolax kyrka i Karelen äro 18 (troligen gamla) mil utan någon bygd och Biskopen på sina visitationsresor och annat godt folk som deremellan resa måst ligga på marken eller isen. Jorden till nämnde gård hade enligt samma frälsebref Biskop Magnus dels sjelf ägt å sina föräldrars vägnar dels köpt af Karelom och Tavastom. Åt öster om S:t Michel tycks landet deremot vida raskare blifvit befolkadt, emedan samtidigt eller år 1442 Jockas blir egen socken. Vi hafve redan förut yttrat den förmodan att Jockas (Juka, Juva) fått sin benämning af dit ifrån det Ryska Savoloksie inflyttande Jugaboer. Visserligen kan denna förmodan numera icke med historiska bevis styrkas samt är och förblifver således en supposition, dock kunde något ljus i saken vinnas genom en närmare undersökning af språkidiomens i dessa gränssocknar egenheter samt de Finska familjenamnens större eller mindre likhet och hvilka i det hela taget flere århundraden blifvit oförändrade och sålunda utgöra ett oförstörbart monument. Dessa här förordade undersökningar skola, så hoppas vi, behjertas af landets för historieforskning nitälskande yngre generationer och åt den, som anser dessa och dylika ämnen för idel småsaker eller till och med en fåfäng tidspillan, kunne vi med vår oförgätlige landsman Sjögren svara, hvad Finska bonden plägar svara, då han

förfärdigar diverse smärre småsaker och man frågar honom, hvartill han gör sådant: „Joutahan olla jos vasta maailmassa talossa tarvitahan", och i den dimmiga halfdager, som omgifver det inre landets äldre historia, utgöra äfven sådana sparsamma bidrag efterlängtade ljuspunkter.

Meddelaren hyser den öfvertygelsen att nämnde småningom skeende kolonisation varit en af hufvudorsakerna till de blodiga fejder, hvilka i äldre tider blifvit förde emellan Stor-Novgorod och Sverige, i ty att de förre sökte beskatta sina fordna underhafvande äfven sedan dessa utrymt landet och inflyttat inom Finlands nuvarande råmärken, intill dess desamma, allt mera dragande sig åt vester, underkasta sig det derstädes uppspirande Svenska väldet; ty påståendet att både Tavastland och Savolax redan före den Svenska ockupationen underlydt Ryssland, lärer icke kunna bestå för den historiska kritiken, ehuru några Ryska historieskrifvare, älskande mera sitt lands ära, än den nakna sanningen, frestades att förvandla historien till en politisk vetenskap, hvadan äfven, enligt Schlözers uppgift, Lomonosof uppkastade den högst tvetydiga satsen att ingen utlänning borde alls befatta sig med Rysk historia.

Omkring medlet af 15:de årh. börjar namnet Savolax i de för meddelaren tillgängliga handlingar först med säkerhet blifva synligt. Nämnde tid hade nemligen mellan bönderne i Savolax och Tavastland gränsetvistigheter uppstått, hvilka ofta voro förenade med öfvervåld och mord. Ibland annat hade Savolaxarne klagat för f. d. Riksföreståndaren Carl Knutsson att Tavasterne slagit deras vänner ihjäl, huggit dem sedan i små stycken samt kastat dem för deras hundar. Med anledning häraf låter Carl Knutson år 1446 uppgå rån emellan dessa landskaper, hvilken rågång af honom såsom Konung sedermera år 1452 stadfästes, med det uttryckliga förbud för alla dem, som i Savolax bygga och bo, att göra inkräktningar på Tavasternas område, jemte befallning till Kronans embetsman i Wiborg att rätta öfver

deras lif och gods som häremot bryta, så framt han ej vill att öfver honom i samma månto skall rättas. Redan häraf synes att Savolaxarne i dessa stridigheter voro de påträngande och i följe deraf troligen talrikare än deras grannar. Kort derpå börjar äfven kolonisationen i östra delen af Savolax i skydd af det år 1477 af Erik Axelsson Tott uppförda fästet Olovsborg, eller Nyslott, att raskt tilltaga. Att landet omkring nämnde fäste dessförinnan varit föga befolkadt, synes ur Allmogens i Nyslotts län år 1545 anförda klagomål öfver Slotts-fogden på Nyslott „Finske Clement", för det han tvungit dem att öfvergifva deras förra hemman, dem de upptagit i Erik Axelssons tid, och befallt dem att bosätta sig i deras Lappland och att derstädes bygga åt honom en gård (Tavisalmi). Här i skydd af Nyslotts fäste uppstår sedermera den tredje kyrksocken i Savolax, Sämingi, antingen liktidigt med reformationen eller kort före densamma. Den enda nya kyrksocken, hvilken i Gustaf d. 1 tid i Nyslotts län med säkerhet blifvit grundad, var Tavisalmi eller Kuopio socken, hvarest genom Gustaf Finckes omsorg en kyrka omkring 1551 byggdes, dit han sedermera med Konungens begifvande fick messredet ifrån Wiborg, en mindre kyrkoklocka deremot ifrån Nyslott, den sednare likvisst med det af Konungen gjorda förbehåll att bönderna med fisk eller annat, som de kunna åstadkomma, borde densamma inlösa. Väl nämnas samtidigt, eller år 1555, äfven Randasalmi, Pellisniemi och Listinsaari socknar, men meddelaren har anledning att förmoda att de icke varit kyrksocknar, utan endast länsmansdistrikter, heldst Listinsaari gård, såsom belägen för nära gränsen, redan året derpå med Kon. begifvande lämnas åt enskild man, Henrik Mieling. På en tid då Finska språket först höll på att bilda sig till skriftspråk, Finska läroböcker i kristendomen saknades och Mich. Agricola arbetade på öfversättningen af Nya Testamentet, var ordnandet af civil- och kommunalväsendet i dessa trakter vida vigtigare, och häri visar sig

äfven Konungen synnerligen verksam. Ehuru han aldrig veterligen besökt denna landsort, ordnade han likväl med ovanlig och i de minsta detaljer gående omtanke landets förvaltning och i jemförelse med andra Finska län tycks Savolax med mycken förkärlek af honom blifvit ihågkommen och behandlad. Detta landskap hade säkert för Konungen nyhetens och friskhetens behag, det var till det mästa ännu en töckenhöljd vildmark, ett okändt land, tidtals endast besökt af kringströfvande jägare, fiskare och svedjebrukare. Redan snart efter tillträdet till regeringen säger han sig med flere gode män vara betänkt på att till Nyslotts län skicka en god trogen karl, som kunde sörja för Konungens bästa. År 1534 fick Erik Spore slottslofven på Nyslott, år 1540 blef Peder Månsson derstädes slottsfogde och två år sednare öfvergick denna befattning på Finske Clement (skrifvare kallad), en som det tyckes nog företagsam och driftig, men derjemte egenmäktig man. Sedan allmogen i Nyslotts län hos Konungen beklagat sig öfver hans sjelfrådiga förfarande och dessa klagomål vid ett i Wiborg af Riddare Knut Lillie år 1545 hållet refsteting befunnits grundade, öfverantvardades Nyslott och dess län år 1547 i Gustaf Finckes vård. Det var i synnerhet med denne skickliga och verksamma höfvitsmans biträde som Gustaf den 1:sta ordnade detta dittills föga kända läns odling och förvaltning. På Finckes förslag samtycker Konungen dertill, att den gård Clement skrifvare i eriemarken (erämaa) upptagit, skulle blifva en konungsgård, besättas med en länsman och deraf blifva en socken (Tavisalmi).

Sedan Gustaf den 1 derefter gjort sig underrättad om utmarkerna i Korsholms län, begifver sig på hans befallning Gustaf Fincke år 1551 till Österbotten och söker förmå dess invånare att upptaga desamma, emedan Konungen, som han säger, icke vill lida att Ryssarne längre deraf skola hafva gagn, heldst hans undersåtare årligen förut derifrån blifvit trängde. Vidare säger han att Konungen vore betänkt att

derstädes låta uppsöka en tjenlig plats till en kongsgård samt att försätta dit knektar, bönderne till hjelp och bistånd, till dess de blifva så många att de sjelfve kunna försvara sig. Slutligen anmodar Fincke dem att med nästa öppet vatten i tre hopar flytta till Uleå träsk; knektarne skulle under tiden vara der, så länge de fiskade och höggo sveder, samt begifva sig ifrån den ena hopen till den andra. I nästa vår kunde de sedermera bränna och så samt, medan säden växte, bygga sig hus. Dessa uppmaningar tyckas likväl icke haft önskad påföljd och derföre sände Fincke året derpå eller 1552 till trakten af Uleåsjö 140 bönder ifrån Nyslotts län, hvilka såsom nybyggare derstädes förmodligen utgjort hufvudstommen för landets nuvarande befolkning. År 1554 blefvo dessa nybyggen lindrigt skattlaggde och utgjorde 131 mantal; de uppgåfvo då att de blifvit trängde af Österbottningar å ena och Ryssar å andra siden, tro sig dock kunna stå deras fara med Ryssarne, blott de fingo fred för Österbottniska bönderne; likväl uppbrände de förre två år sednare eller 1556, då dessa orter ännu underlydde Nyslotts län, 17 gårdar af de nybesuttne bönder. Slutligen föreslår Fincke att en konungsgård derstädes måtte byggas på en udde, der alla Ryssarne måste fara fram, då de begifva sig till Uleå hamn.

Men icke blott trakterna kring Uleå träsk koloniseras genom Finckes omtanke med Savolaksisk allmoge, utan äfven den del af Korsholms län, som räknats till Tavastland, d. v. s. nuvarande socknarne Rautalampi, Wiitasaari, Saarijärvi och Laukkas hade tvifvelsutan samtidigt till större delen blifvit befolkade genom Savolaksare, och som desse nu enligt Finckes uppgift blifvit af bönderne i Hollola härad skinnade, röfvade och delvis ihjälslagne, begär Fincke af Konungen Hollola domsaga, för att afböja dylika våldsgerningar, hvilket Gustaf d. I honom medelst bref af d. 14 Febr. 1552 äfven beviljar.

Genom uppodlandet af dessa vidsträckta ut- eller lapp-

marker förbereddes således uppkomsten af tvenne vidsträckta, till större delen af Savolaksare bebodda kyrksocknar: Kuopio, Uleå eller Paldamo samt Rautalampi, hvilke i tidens längd sedermera utgrenat sig sålunda, att ifrån Kuopio blifvit utbrutna Idensalmi, Leppävirta, Pielavesi och Nilsiä, ifrån Uleå deremot Sotkamo och Hyrynsalmi samt slutligen ifrån Rautalampi socknarne Wiitasaari, Saarijärvi och Laukkas jemte dessas kapeller.

Så allvarligt Gustaf den I:sta bedref ödemarkernas kolonisering, så nitisk var han sedermera att införa ett mera ordnadt jordbruk i den öfriga delen af landet samt yrkade till den ändan tidt och ofta på afvelsgårdars anläggande. Uti bref, dateradt Sibbo den 12 Nov. 1555, begär Gustaf I af Thure Bjelke, då Befallningsman öfver krigsfolket i Nyslotts län, uppgifter på sådana platser, som vore tjenliga till afvelsgårdar, samt befaller honom att syna Listensaari (emellan Jäskis och Nyslott), Pumala (i Sämingi), Partala (i Jockas) Kiiala och Savo Toivala (i Stor-Saulax), hvarjemte han gifver Bjelke sin önskan tillkänna att han fliteligen må efterspörja, hvarest tjenliga ställen till fiskeri vore att tillgå. Den 4 Dec. samma år underrättade Bjelke och Fincke Konungen, att i Listensaari länsmansgård icke tjenlig grund fanns till åkermark, men att i Partala länsmansgård och der Hartvik bor vore en skön utmark, fiskeri och annan god omliggande lägenhet. Redan året derpå eller 1556 nämnas bland kungs- eller afvelsgårdar: Tavisalmi, Randasalmi, Listensaari, Moisio, Jockas och Wesulax, hvilka alla på Konungens befallning fått till fogdar Småländska, dessförinnan på Nyslott stationerade knektar. Dessutom nämnas bland de nyss utbrutna gårdar, hvilkas förra innehafvare fått vederlag annorstädes, Putkilax och Kiiala. Böndernes tillnamn äro de i landet än gängse.

Om dessa afvelsgårdar gör sig Gustaf den I:sta upprepade gånger påminnt; han vill att de icke skulle uppföras alltför nära gränsen, hvarföre äfven Listensaari öfverlemnades

åt enskild man Thom. Meting (deraf måhända Mietinsaari), emot den rättighet deraf bör utgå. Uti sin den 26 Jan. 1556 gifne undervisning för lands (rid?) fogdarne anbefaller han dem „att till det troligaste uppsöka uti hvarje socken den bästa afvelsgård med åker, äng, utmark och fiskevatten, der man kunde hålla 100 kor, 20 à 30 oxar samt 30 hofmans hästar." Uti en samma dag gifven ordning för slotts- och gårdsfogdar anbefaller Konungen de sednare att låta väl träda och bruka de åkrar och vrether, som lyda under gården, att låta uppkasta djupa diken, så att vattnet kan hafva sitt utlopp, att låta rödja ängar och mullbete kring gården, uppskrifva huru mycket på hvarje åker sås samt afkastningen efter utsädet, uppskrifva ängarne vid namn, samt huru mycket hvarje äng bär, der tillfälle är låta bruka svedjeland m. m. Dessutom gifver han en instruktion för bryggning, bakning, ladugårdsskötsel, anbefaller fogden att i hvarje socken hafva en krögare vid allmänna vägen, som bör åt vägfarande tillhandahålla deras nödtorft samt hvarje månad göra räkenskap för hvad förtärdt är, men bondgästning finge han icke hålla. Likaledes borde han tillse att bönderne hålla kor, får, getter m. m. Då desse gårdsfogdar sedermera befunnos mindre kunnige uti att föra räkenskaper, befaller Konungen lands (härads) skrifvarene att uppgöra räkning för uppbörd och utgift vid afvelsgårdarne samt att undervisa gårdsfogdarna „om veckokost och annat som till räkenskap hörer." Att dessa af Konungen anbefallda och med vanlig raskhet genomförda åtgärder bidragit till förökande af kronans inkomster och till öfvergången från ett oordnadt svedjebruk till ett mera ordnadt åkerbruk, synes ibland annat deraf att, då statens inkomster ifrån Olsborgs län eller Savolax på 1520 talet utgjorde 100 skeppund gäddor, 150 tymber gråskinn och 100 läster spanmål, erlades ifrån samma län år 1555 utom dagsverken, kol, kalk, båtar, i utskylder 125 mark p:r, 8 läster råg, 159 läster korn, 51 läster hafra, 16 skeppund smör, 8 skeppund humla, fisk, får, fåglar,

karvarjärn (Osmundssmide?), hampa, tjära, fjäder m. m. Hvad de olika sädesslagen vidgår odlades, som häraf synes, korn företrädesvis och ännu i medlet af 16:de århundradet råg endast till en tjugondedel emot korn. Äfven odlingen af hvete var icke okänd, hvilket synes af allmogens i Nyslotts län öfver slottsfogden Clement år 1545 anförda klagomål, deröfver att de till slottet måst utgöra 8 pund hvete för det de druckit „thordns gildhe" som det heter. År 1555 funnos i Nyslotts län 1400 hela och 452 halfva skatter. Hvarje skatt innehöll ifrån 5 till 12 skattskinn och tycks detta beskattningssätt varit okändt i de öfriga länen samt haft någon likhet med den i Novgorodernas område brukliga, förut omnämnde beskattningen efter plog och obs.

Sedan Konungen efter upprepade förfrågningar och deraf år 1555 föranledde sammankomster af uppbördsmän och bönder först i Nyslott, sedan å Jockas länsmansgård fått klar och redig undervisning samt detaljerad uppgift på skattens eller utskyldernas utgörande i Savolax, anbefaller han att bönderne i Nyslotts län må utgöra sin ränta till kronan efter hvad hvar och en hafver jord och icke efter hela och halfva skatter, på det den fattige icke må blifva betungad utöfver sin förmåga, ty Konungen finner det fast olikt, heter det i brefvet, att en half skatt utgöres än af en, än af fyra skattskinn, och en hel skatt än af tolf skattskinn och derutöfver, än af blott fem skattskinn. Till följe häraf förordnar han att en skattjemkning må verkställas och att bönderne i stället för de mångahanda persedlar, såsom gråskinn, räfskinn och harskinn, må utgöra sina utskylder i spanmål och fetalie (viktualier), hvarjemte fogdarne ålades att uppvisa qvittenser öfver deras levereringar. Likaledes lofvade han tillsända höfvitsmännerne på Nyslott en rätt undervisning, huru med skattläggningen skall handlas.

Hvad den tidens kommunikationsanstalter inom Savolax vidgår, synes ur ett af Befallningsmannen öfver krigsfolket i Nyslotts län Thure Bjelkes bref af den 29 Okt. 1556, att

ifrån Wiborg till Stor-Saulax räknades 20 mil (troligen gamla, lika med en half ny mil), derifrån till Jockas 8, derifrån till Jorois 8 mil, och det kan man, heter det i brefvet, allt komma landvägen. Från Jorois till Tavisalmi voro 20 mil, der en ensam karl med plats kan komma fram, förrän sjöarna lägga sig och isarne bära. Ifrån Tavisalmi till Taipale (Idensalmi?) voro 17 mil, der de om sommaren pläga draga sina båtar igenom. På denna sträcka finnas icke flere än 8 à 10 gårdar; derifrån 9 mil till Uleå träsk, deremellan är ingen by. Öfver Uleå träsk 7 mil och sedermera 3 mil förrän någon god bygd vidtager.

Att industrin denna tid ännu låg i sin linda är otvifvelaktigt, dock lärer landet då redan haft kunniga smeder, emedan på Gustaf d. I:stas uttryckliga begäran byssesmeden Pål Kämäräin, grofsmeden Pål Nousiain och brunngräfvaren Anders Olinen, alla från Thusmäki, blefvo år 1556 sände till Konungen, som då nyss ankommit till Åbo. Samtidigt lofvar Gustaf I att skicka såg- och mjölqvarnbyggare till Savolax.

Att Savolax, oaktadt de af oss omnämnde utflyttningar och fleråriga härjningar vid gränsen, icke lidit af brist på invånare, tyckes äfven den omständigheten utvisa, att Hertig Johan i bref till Fincke, dat. Wiborg den 24 Sept. 1556, anmodar denne att genom fogdarna låta antaga det mesta legofolk, der står att fås och som till krigstjenst icke befinnes tjenligt, samt att afsända dem till Sverige. Hvartill detta legofolk skulle användas finnes icke antydt. Måhända gjordes med dem början till de Wärmländska skogars och andra bergstrakters emellan Sverige och Norrige kolonisation, medelst Finnar, heldst desse allmänt anses härstamma ifrån Savolax. Det är i synnerhet på den hastiga utgreningen af den Savolaxska befolkningen, hvilken inom ett århundrade icke blott intagit sitt derförinnan till större delen på jordbrukare folktoma land, utan äfven samtidigt befolkat Österbottens och Tavastlands utmarker, samt skickat en del af

sina barn till Sverige och några årtionden derefter till stor del befolkat Karelen, som meddelaren grundar sin förmodan att Savolax under Unionsperioden och ännu i början af Gustaf d. I regering fortfarande emottagit inflyttningar ifrån Ryssland. Ibland de hittills utkomna handlingar belysa endast få Unionsperioden. Måhända böra dylika handlingar icke ens sökas i Sverige, utan i Danska archiver, hvarföre det icke torde anses ändamålslöst, om för fosterlandets historie nitälskande män äfven åt detta håll ville vända sin uppmärksamhet.

De stridigheter, hvilka under Gustaf den I:stas tid uppstodo emellan Sverige och Ryssland, förorsakades ursprungligen af den osäkra gränsen. Redan härförinnan hafve vi anmärkt att den enda säkra rågång, häfderna veta att omtala ända till emot slutet af 16:de århundradet, är den Nöteborgska, sådan den i Suomi 1841 p. 62 i texten upptagen finnes, och att varianterne enligt vår åsigt äro tillsatser ifrån en sednare tid. Enligt nämnde gränsetraktat äro tolf gränsepunkter uppgifna ifrån Systerbäck ända till södra gränsen af Savolax eller hörnrån Särkilax, eller till samma ställe, der det i de öfriga råbrefven nämnda Varpavuori bör sökas och der socknarne Sämingi, Ruokolax och Parikkala möta hvarandra, men härifrån ända till Karjalankoski i Kaavi, d. v. s. på ett afstånd af mera än tjugo mil i rak sträckning finnas icke flere än två mellanråer, Samuselkä och Siiti uppgifna. Samuselkä anser jag betyda Savonselkä och Siiti Risti[1], hvardera inom Libelitz och utgörande ännu gränsen emellan Karelen och Savolax. Ifrån Risti svänger sig den nuvarande gränsen till det i Varianterna nämnde Somerlax, derifrån långsmed Juojärvi till Ohtansalmi, Kaavi och Karjalankoski. Redan den omständigheten, att uti det ursprungliga Nöteborgska gränsefördraget endast två råpunkter äro uppgifna på ett afstånd af mera än 20 mil, utvisar att äfven södra delen af Savolax då varit synnerligen glest bebodd. Då man

[1] Siiti lärer hafva uppstått genom missskrifning af det Ryska Pъстъ.

följer denna gränssträckning, faller icke blott hela Puruvesi, utan äfven halfva Haplax fjerding på Ryskt område. Att så förhållit sig, tyckas äfven följande uttryck i Nöteborgska fördraget utvisa: „Vår Gislelagh af Nougårdt skola hafva Upelax (det Ryska uttalet af Hapalax) halft." Men det var äfven på dessa trakter, nemligen vid Puruvesi, (der Lappvesi och Jäskis bönder tyckas hafva idkat fiske och svedjebruk) samt Haplax fjerding nära Nyslott, de blodigaste gränsetvister emellan Savolaxare och Karelare ägde rum. Häraf synes att Savolaxarne äfven här trängt på sina Karelska grannars område och att Gustaf den I, som icke ville gå i miste af sina der bosatte undersåtare, redan af denna orsak förhalade med rågången, såsom det i handlingarne heter. Samma förhållande ägde äfven rum med östra delen af nuvarande Uleåborgs län, der större delen af Sotkamo, Hyrynsalmi och Kuusamo troligen hade gått förlorade för Sverige, så framt de vid Nöteborgska fördraget antagne råpunkter, Klometkoski (Kolmekoski?) och Petäjcki (Patsjoki?) blifvit följde, ty då här på ett afstånd af omkring sjuttio mil endast tvenne mellanråer äro uppgifna ifrån Karjalankoski till hafvet, kan väl härstädes gränsen svårligen annorlunda än i rak sträckning anses hafva fortgått. Att gränsen emellan Savolax och Karelen straxt efter Nöteborgska fredsslutet var högst obestämd, hvad de öfre landsorterna vidgår, utvisar äfven den omständigheten, att vid det år 1338 emellan Novgorod och Sverige afslutade fredsslutet en särskild beskickning skulle afgå till Svenska fursten angående det sto-rika (kobilitska) Karelen[1]. Hvarest detta sto-rika Karelen var beläget, låter väl numera icke med bestämdhet utvisa sig; meddel. är likväl böjd att tro, att det öfre eller till Kuopio län hörande Karelen af Ryssarne sålunda blifvit benämndt. Landet är ännu ett sto-rikt land och dess innevånare hafva ännu sin hufvudsakliga inkomstkälla af häst-skötsel. Likasom deras

[1] Se Akianders Utdrag ur Ryska Annaler p. 92.

fränder och grannar, de Dvinska Savolaxerne voro rika på hästar, som synes deraf att Novgoroderne år 1398 pliktfällde dem till 3000 hästar, lika var fallet äfven härstädes. Samma förhållande ägde äfven tvifvelsutan rum i det angränsande Savolax. Dess invånare, desse odlingens pionierer, åtnöjde sig med att rödja skogen, att svedja, fiska och jaga, men om boskapsskötsel bekymrade de sig föga. Derföre utgjorde de äfven i början sin skatt i korn, skinnvaror och fisk, men icke i ladugårdsprodukter. Af samma orsak sökte äfven Gustaf d. I vid hotelse af straff att förmå dem att skaffa sig boskap, hvarjemte han genom sina afvelsgårdar ville vänja dem vid ett mera ordnadt jordbruk; deras hästar voro deremot redan i äldre tider väl kända.

Äfven vid de sedermera afslutade fredssluten yrkade Ryssarne på råernes uppgående, ehuru utan önskad påföljd. Så öfverenskoms vid den år 1510 ingångna freden att ett möte fyra år sednare skulle hållas i Sobolinna vid Oksa, d. ä. i Savolinna eller Nyslott vid Wuoksi, der råerne för land och vatten skulle bestämmas, hvaraf synes att de dessförinnan icke voro närmare bestämde. [1]

Vid fredsslutet år 1526 beklaga sig Ryssarne att Svenska undersåtare bosatt sig på Ryska området, ibland annat vid Puruvesi, Saukkosuo och Nyvattn (aqua nova). Detta Nyvattn är väl detsamma, som det i Ryska Annalerna omnämnda Userva (Uusjärvi, Wuoksi) [2], hvilken benämning häntyder på en genom Saimas förändrade utlopp i äldre tider åstadkommen naturrevolution. Medd. anser likväl icke med H:r Akiander Userva för Suvanto, medan nämnde sjö låg helt och hållet inom Ryskt område, der således inga gränsetvister kunde uppstå. Med mera sannolikhet bör detta nya vatten sökas högre upp vid

[1] Akiander i sina Utdrag förmodar att Sobolinna är likabetydande med Näätälä nära Wiborg, dock har detta antagande ingen sannolikhet för sig. [2] Se Akianders Utdrag p. 81.

Wuoxens eller ock vid Saimas vattendrag, måhända i den vid Wuoxens utlopp invid Kexholm befinteliga utvidgningen af nämnde flod, emedan Novgorodska Annalisten under år 1314 förtäljer, att Ryssarne vid Userva-å eller i forssen derstädes anlade ett nytt fäste (Kexholm?), sedan de förstört den gamla staden, som förmodligen låg nära dertill vid Pärnä-mynning af Wuoxen, hvilket äfven lärer öfverensstämma med en å orten gängse tradition.

Det är tvifvelsutan omnämnde sto-rika Karelen hvarom Herberstein talar,[1] då han säger: Est et alia Corela 60 fere et amplius milliaribus a Novogardia in septemtrionem sita. Så ligger Libelits t. Ex. omkring 60 mil (svenska) ifrån Novgorod åt norr. Detta Karelen sträcker sig än (såsom under Herbersteins Tid) till ishafvet, sålunda att Archangelska Karelare (Finska Greker) sträcka sina bopålar ända till Kantalahti (Gandviken), besöka den Terska halfön (Turjan niemi = Trianema) samt göra sina fiskaretåg årligen ända till Kola. Den del af nämnde alia Corela, som vid Stolbova freden år 1617 kom under Sverige och derunder förblef till 1809, eller det såkallade Svenska Karelen, gör här ifrån den raka sträckningen en inböjning åt vester och var det just här der Novgoroderne skulle få 6te lotten of biuromen. Nämnde förra Svenska Karelen beboddes fordom af Grekiska Karelare. Ännu före 1630 fanns här ingen protestantisk kyrka. Efter den Svenska ockupationen flyttade en stor del af innevånarena (Ryska Karelare) till Olonez m. m., andra stadnade qvar. I de afflyttades ställe flyttade hit in Savolaxare, af hvilkas efterkommande större delen af landet bebos. Nu för tiden består detta land af tvenne prosterier, Öfre- och Nedre-Karelen, af 9 Lutherska moderförsamlingar, 7 kapeller, 1 stadsförsamling (det några år gamla Joensuu) samt tvenne Grekiskt-Ryska församlingar, hvilkas medlemmar dock äro Finnar och icke förstå Ryska.

[1] Se Rafn's Antiquités Russes II p. 474.

Innevånarenes antal i detta alia Corela utgör för närvarande närmare 100,000. Namnen på moderförsamlingarne äro: Libelits, Kaavi, Pielisjärvi, Nurmis, Ilomanz, Kides, Tohmajärvi, Pelyjärvi och Kesälax. Efter de nuvarande pastorers afgång hafva dessutom nyligen 4 kapeller förklarats få utgöra skilda moderförsamlingar. Desse äro: Juuga, Kondiolax, Kihtelysvaara och Bräkylä.

Libelits den 16de Januarii 1857.

BRUDSTYKKER AF DEN ISLANDSKE ELUCIDARIUS,

UDGIVNE AF KONRAD GISLASON.

(Jfr. den danske Oversættelse ved Magnus Eiriksson i "Annaler for nord. Oldk. og Hist." 1857. S. 238—308).

I.

AM. QVART 674 A
(omtrent fra Aar 1200)

er beskrevet, og Pröver deraf meddeelte, i mit Skrift "Um frumparta íslenzkrar túngu í fornöld" (Kmh. 1846), Fortalen, Side lxxxvii—xciii, og bestaaer af 33 smaa Octav-Blade med 17 Linier meget stor Skrift paa Siden. Imellem Side 44 og 45 er indheftet en Seddel, hvorpaa Árni Magnússon har skrevet "þetta synest vera skrifad uppá uppskafning".—Tegn, Bogstaver, enkelte eller flere Ord, tilföiede i Margen eller mellem Linierne, ere fölgende: S. 11 (mellem Linie 6 og 7) og S. 21 (mellem L. 16 og 17) staaer Ordet "fr*a*huarf", med en Haand, der synes at være fra det 15. Aarhundrede. S. 17, i den nederste Margen, staaer Begyndelsen af Alphabetet (nl. A b c ꝺ e f g h ı k l — dette sidste ligner noget j), skrevet med temmelig plumpe Træk (i det 15. Aarh.?). S. 33 har en, som det synes, nyere Haand tilföiet med meget grove Træk i den nederste Rand 10 Bogstaver,

hvoraf kun de förste 4 ("Svo f" af "Svo fettv þe") ere fuldkommen tydelige. S. 35 er med en nyere, temmelig fiin, Haand skrevet i den nederste Rand "Bokin heiter Lucidarius; því at" osv. (jf. Frumpartar lxxxviii Anm. 1, hvor dog et lille "ı" over "þ" i "þat" er udfaldet i Trykningen). S. 36 findes, i den överste Rand, Begyndelsen af Alphabetet (a b c ꝺ e ꝼ g h ı), med en Haand, der synes at være fra Tiden imellem 1350 og 1450. S. 47, i den yderste Rand, ved Enden af Linien "fögnoþ þeira. Magister: Fagnaþer þeira ero" er der tilföiet, som det synes, med den Haand, hvormed Texten er skreven, en Figur, der ligner et ved en Streg lukket, skraat staaende V. Alle disse Tilföininger synes bestemt skrevne af Islændere. — Paa enkelte Steder har man (uden Tvivl i en senere Tid) begyndt paa at udslette noget, f. Ex. *h* i *hilmning* og *g* i *glíkeng*, — vistnok i disse to Tilfælde i den Hensigt at betage Ordene det forældede Udseende.

Dette Fragment svarer paa fölgende Maade til den latinske Original, Side 457—87 i Pariser-Udgaven af 1721:

674 A Blad 1—17 = Lat. S. 457 överst — Side 462, Spalte b, Linie 18,
— 18 = — 464 a^{41}—b^{9},
— 19—26 = — 482 b^{22}—484 b^{58},
— 27—33 = — 485 a^{19}—487 a^{3},

saa at der altsaa nu mangle henimod ²/₃ af Skriftet, da Membranen, hvis den nogensinde har været fuldstændig, maa have bestaaet af omtrent 93 (i Stedet for 33) Blade.

AM. Qvart 676 B indeholder en, i Forhold til det Sædvanlige nöiagtig, af henved 30 Qvartsider bestaaende, Afskrift [1] af 674 A, i hvis 2. Sides 2. Linie den begynder

[1] *Paa et foran i 676 B indbundet Blad har Árni Magnússon skrevet fölgende Notits "Þesse Lucidarius er kominn "til min anno 1700. fra Mag. Jone Widalin, Arne Hannesson "fann hann, saman vid nockud brefa rusl til heyrandi Hlid-"arenda folke, (Skal holltz folki, ɔ: Gudride Gisladottur og "Bryniolfi) sem hann (Arne) hafdi commission ad siä igegnum,*

med Ordene "En saes boc þessa les" osv., og holder op med Ordene „Orvgleıkr enoch *oc*", d. e. med Blad 31 i 674 A; hvoraf sees, at allerede dengang Afskriften blev til have Skindbogens to sidste Blade (32—33) været ufuldstændige og dens förste Side afbleget. At Afskriveren derimod ikke har begyndt alleröverst paa Side 2, med Ordene „egıaþe ovvnd ohlvþna m*enn* at hafna nvto v*er*ke", kommer vistnok kun deraf, at Siden begynder midt i en Sætning. Da nu denne Afskrift — foruden Begyndelsen og Slutningen — endogsaa udelader alle de Steder, hvor Originalen er lidt afbleget, om end fuldkommen læselig, var der ingen Anledning til at benytte den. Derimod findes der foran samme to Blade, hvorpaa Árni Magnússon med sin sædvanlige indsigtsfulde Nöiagtighed har afskrevet Begyndelsen af 674 A, indtil Slutningen af Ordene "Af þvı s*ka*l þ*at* uphaf vesa þessa mals at þu seg m*ér* fvrst huat .G. es. M*agister* .G." (674 A, S. 3, Lin. 7), og med denne Afskrift har jeg nöie sammenlignet min Læsning af Side 1, og i Anmærkningerne anfört de forekommende Afvigelser.

(*S. 1*) Offt vas ek beþen af sa*m*lere sueıno*m* mıno*m* at levsa or vandreþo*m* necq*v*(e)rra[1] sp*ur*nı*n*ga oc svndesc m*er* omaklect at neıta[2] þeı*m* fvst sınne allra helzt af þvı at ek hreddo*m*c at fvr dømasc ef ek fela þegıande ı ıorþo pund þ*at* es .G.[3] selde m*er* þ*v*ıat .G.[3] tekr fra þeı*m* auþøve es

"um þad leite ad þad folk sig fra Skalhollti flutti, eda strax "epter þad þad folk þadan var. Arni liedi þesse blöd einum, "sem þeim honum eigi aptur skiladi, helldur feck þau Mag. "Jone," (*som Note hertil: "Relatio Mag. Jons Widalins"*) *"og "fra honum eru þau til min komin, sem sagt er"*.

[1] *Under det förste* e *i* necq*v*(e)rra, *saavel som under et Par Steder i det Fölgende, har Árni Magnússon sat Prikker i sin Afskrift, for at betegne en höiere Grad af Utydelighed i Skindbogen.* [2] neita (*ved Skrivfeil*) *Afskr.* [3] *Uden Prik foran* G *i Afskriften.*

þeira vill[1] ein nıota *oc* spara vıþ þurfanda. En af þvı reıt ek *oc* sendac boc þessa. at svsla mın stoþaþe *eıge* at eıns þessar tıþar *monnum* heldr *oc* þeı*m* es sıþar ero. En h*ver* bıþe fvr m*er* es þessa boc les. Bok þessa kalla ek elucıdarıu*m* en þ*at* es lvseng þ*vı*at ıh*enn*e lvsasc necq*v*(e)r*er* mvrq*v*(e)r hlut*er*. En af þvı þagþa ek vu*er*[2] nafne mıno at *eıge*[3] (*S. 2*) egıaþe ovvnd ohlvþna m*enn* at hafna nvto v*er*ke. En saes boc þessa les bıþe at þ*at* nafn se rıtet alıfsbok a hı*m*ne. En þessa v*er*x grundvollr s*ka*l setr vesa vu*er* bıarg þ*at* es .*Chrıstus*. *oc* oll sıa smıþ es studd meþ .ııı. stoplo*m*. En fvrsta stopol reıser spam*anna* scýnseme. en annan stv[þr][4] postola tıgn. en þ*r*(ı)þıa efler speke feþra en en .ıııȷ fester vıtr. ahvggıa lęrefeþra. [En sıa boc eș oll gór efft*er* tuegıa vıþr męle. þat es spvrıanda lęresveıns *oc* svaranda lęrefoþor[5]. Boc sıa heıt*er* elucıdarı*us*[6].

Ek[7] bıþ þıc dvrlegr lerefaþ*er*. at þu suar*er* þvı es ek spvrk þık tıl nvtseme heılagrar c*r*(ı)stne. Magıst*er*. þat mon ek ge-[8] (*S. 3*) ra ef .G. gefr m*er* afl tıl *oc* mon m*er* *eıge* þvngıa þ*et*ta erveþe. dıscıp*ulus*. Sva es sagt at mange veıt h*va*t .G. es en oss svnesc omaklect at vıta *eıge* h*va*t v*er* gofgo*m*. Af þvı s*ka*l þ*at* uphaf vesa þessa mals at þu seg m*é*r fvrst huat .G. es. M*agıster* .G. es andlegr eldr at þvı es helzt ma scılıasc sua bıart[9] *oc* ou*m*broþelegr ífegrþ *oc* ıdýrþ at englar es .vıı. hlutu*m* ero

[1] *I Afskriften* vill *ved Skrivfeil.* [2] *Saavel i dette Ord, som ovenfor i* levsa (*her S. 53, Lin. 21*), fvst (*53*[22]), svsla (*54*[2]), lvseng (*54*[5]), lvsasc (*54*[5]), *og* mvrq*v*(e)r (*54*[6]), *har Af-Afskriften* ẏ *for* v. [3] *Det Ovenstaaende, der udgjör Skindbogens förste Side, er paa mange Steder næsten ganske udslettet, og navnlig ere ingen Bredetegn* (*Accenter*), *Bindetegn eller Prikker mere synlige.* [4] *Baade i dette Ord og mange andre Steder i denne Skindbog nærmer Formen af* v *sig meget til* y; *men i nærværende Udgave gjengives alle saadanne Charakterer med* v, *naar de ikke ere forsynede enten med Prik* (ẏ) *eller Accent* (ý). [5] *Eller* lerefoþor. [6] [*staaer ikke i Lat.* [7] *Afskriften har:* k (*for* Ek). [8] [*tildeels utydeligt.* [9] *Jf.* óstyrkleik, *62*[11].

fegre an sol fvssasc of valt at sia h*ann oc* una viþ fegrþ h*ans*. d. Huerso es ein .G. iþrennin*g*o. M. Sua se*m* þu ser þren*n*in*g* ísolo. þat es eldr *oc* hite *oc* lios. þesser hlut*er* ero sua osundrskilleg*er* at enge ma fra oþro*m* scilia ísolo*n*ne. sua (*S. 4*) se*m* .G. es osun[dr]scillegr íþre*n*ni*n*go. Faþer es íeldlego ęþle en sonr íliose. en heilagr ande ihita. d. Fvr hui kallasc .G. faþ*er*. M. þ*v*iat h*ann* es alz uphaf *oc* ero af h*onom* aller hlut*er* scapaþ*er* en speke h*ans* kallasc sonr h*ans*. d. Fvr hui sonr. M þuiat [1] h*ann* es sua geten af fe[þr] se*m* scin af solo. en begia þ*ei*ra óst nefnesc sp*iritus* s*anctus*. d. Fvr hui heilagr ande. M. þ*v*iat h*ann* fer fra*m* af huoro*m*tueggia eilıflega svase*m* ande blęſc af munne. þat afl .Gdo*m*s kallasc faþ*er* es alla hlute scapaþe. en sa kallasc sonr es heldr *oc* stvrer ollo at e*i*g*e* faresc. En sa nefnesc heilagr ande es alt fegr*er oc* lifgar íáblęste sino*m*. Af feþr ero aller hlut*er oc* fvr son aller hlut*er oc* (*S. 5*) íhelgo*m* anda aller hlut*er*. d. Ef .G. kallasc dvrþ *oc* milde fvr hui heit*er* h*ann* faþ*er* heldr án moþ*er*. M*agister* þ*v*iat af fe[þr] es uphaf alz getnaþar. sua se*m* af .G. es alz uphaf. d Ef sonr kallasc dóþ *ok* speke. hui heit*er* h*ann* hel[dr] sonr an dott*er*. M*agister* þ*v*iat sonr es fe[þr] glikare an dott*er*. d. Huar bvggver .G. M*agister*. Hvorvetna es velde h*ans* en þo es oþle h*ans* iscilni*n*gar hi*m*ne [2]. d. Huat es scilni*n*gar himi*nn*. M*agister* þrir ero hi*m*nar. Ein licamlegr sa es v*er* mego*m* sia. Anar a*n*dlegr. þar es andlegar scepnor bvggua þ*at* ero englar. En þriþe es scilningar himi*nn* þar es heilog þre*n*ni*n*g bvggver. *oc* helg*er* englar mego þar sia .G. D*iscipulus*. Huerso kallasc .G. (*S. 6*) allr iollo*m* stoþo*m* vesa *oc* á valt allr saman [3] *oc* íeino*m* [4] staþ. M*agister*. Jollo*m* stoþo*m*. segesc .G. allr vesa. þ*v*iat h*ann* es ia*m*mottogr íollo*m* stoþo*m* slict íhelvite se*m* íhimin-

[1] *Eller to Ord* (þui at). [2] skilningarhiminn *er Oversættelse af* intellectuale coelum. [3] allr saman *svarer til* simul *i Lat.* [4] *Skal være* í engom; *jf. det Fölgende. Lat. har ogsaa* nullo (*ikke* uno).

rıkı. Allr saman segesc hann vesa þvıat hann stýrer ollom[1] seɴ íaustre oc ı vestre. Of valt segesc hann vesa íollom stoþom. þvıat hann stvrer ollo ıamt áhveʀe tıþ. Jengom staþ segesc hann vesa. þvıat hann es ólıcamlegr oc ma eıge lıcamlegr sta[þr] halda á .G. eɴ hann heldr samaɴ ollom hlutom oc lıvom ver ıhonom oc erom. Dıscıpulus. Veıt .G. alt. Magıster. Fvrer sér hann alla hlute lıþna oc óorþna suasem nulega oc vısse hann fvʀ an hann scapaþe heım þeɴa allra engla oc manna[2] nofn oc sıþo oc vılıa orþ oc verk oc hugrenngar[3]. Dıscıpulus. Scolom ver þat ętla at .G. lıfþe (S. 7) eıɴslego lıfe a[þr] hann scapaþe heım. Magıster. Sva es rıtet. þat vas lıf ísıolvom .G. es gort vas. Jþessom orþom scvresc at oll scepna vas á valt svneleg ífvrer ętlon[4]. Goþ(s). su es sıþan varþ svneleg scepnoɴe sıalfre. þaes hon vas scopoþ. Sua sem smıþr sa es hus vıll gera lıtʀ fvrst hverso hann vıll hvatke gera. oc rıss su smıþ sıþan í verke es fvʀ stoþ smıþoþ íhuguıte smıþsens. Af þvı kallasc .G. eıge fvrre scepno sınne at tíþ heldr at tıgn. Dıscıpulus Hver soc vas tıl þes at heımr vęre scapa[þr]. Magıster Gøzka .Goþs. at þeır vere es hann mętte veítta[5] mıscuɴ sıɴa[5]. Dıscıpulus hverso vas heımr goʀ. Magıster Sıalfr melte .G. oc voro þegar gorver aller hluter. Dıscıpulus Melte .G. þat orþom. Magıster Þa melte .G. orþ es hann sca- (S. 8) paþe alla hlute fvr son es kallasc orþ foþor sem rıtet es. Alt gerþer þu í speke .Goþs. Dıscıpulus. Vas honom duol necqver at scapa eþa scapaþe hann alt seɴ. Magıster. Aeıno avga bragþe scapaþe hann alt seɴ sem rıtet es. Saes eılıver scapaþe alt seɴ. Eɴ hann scıffte ollo íhlute á .vı. dogom hofoþ scepnom .ıííı. daga en aþra

[1] *Denne Plural er maaskee snarere en latiniserende Oversættelse af* cuncta, *end en Skrivfeil (for* ollo *eller* ollom hlutom). [2] *forkortet som* menn. [3] hugrenngar *er en ved Linieskifte foranlediget Skrivfeil for* hugrennıngar. [4] *eller* etlon. [5] *Medlydsfordoblingen i* veítta *og* sıɴa *synes foranlediget ved de næstforegaaende Ord.*

.iii. þeim hlutom es fvr innan[1] hofoþ skepnor ero. En fvrsta dag scop *hann* eilifs dag *þat* es andlect lios *oc* alla andlega skepno. Annan dag scop *hann* himin þan es skilr licamlega scepno fra andlegre. En en þr(i)þia dag sę *oc* iorþ. En .iiii. dag scop *hann* tiþlegan dag *þat* es sol *oc* tungl *oc* stiornor á enne ofsto[2] hofoþ (*S. 9*) skepno. *þat* es áhimne[3]. En .v. dag scop[4] *hann* fogla *oc* fisca. *oc* sette fogla íloffte en fisca ívatne. En .vi. dag scop *hann* dvr *oc* man ór enne neþsto[5] hofoþ skepno. *þat* es ór iorþo. *Discipulus* kenna[6] scepnor .G.. *Magister* Eike gerþe .G. *þat* es *eige* kenne *hann*. þviat andlauser hluter ero oss dauþer. *oc* oscvnsamer en aller hluter lifa .G.[7] *oc* kenna scapara sin. Himinn kenner *hann* þviat *hann* snvsc of valt effter boþorþe *hans* sem ritet es .G. gerþe himna ískilningo[8]. Sol *oc* tungl *oc* stiornor kenna .G. þviat þau varþveita staþe rasar sinnar at vilia *hans*. Iorþ kenner *hann*. þviat hon gefr ávoxt *oc* gr(o)s ásinne tiþ. Ár kenna .G. þviat þęr hverva afftr avalt til staþa sinna þa- (*S. 10*) þan es þęr falla. Sęr oc vindar kenna .G. þviat þeir stoþvasc at boþorþe *hans*. Dauþer menn kenna *hann* þviat þeir risa up at raþe *hans*. Heluite kener *hann*. þviat *þat* geldr sem *hann* bvþr þa es *þat* glévpþe. Oll cvqv(e)nde kenna .G. þviat þau halda logom þeim es *hann* gaf þeim. *discipulus*. Scvrþu alt framar þetta. *Magister* .G. almattegr konungr gerþe sér fvrst albiarta holl þa es *hann* kallaþe riki himna siþan gerþe *hann* murqv(a)stofo *þat* es heim þena en íþeire murqv(a)stofo sette *hann* dauþa gr(o)f *þat* es helvite. Til hallar sinar sette *hann* uisa tolo valra riþara

[1] fvr innan *svarer til* infra *i Lat.* [2] *Da Skindbogen her, som ellers, har* ſ (*der i denne Udgave maatte gjengives ved* s), *og da den, i Stedet for Tværstregerne paa* f *og* t, *kun har een Streg, der gjennemskærer alle tre Bogstaver, kommer dette Ord til at see ud som* offto. [3] þat es á himne *svarer til* quod est ignis. [4] *Utydeligt formedelst Beskadigelse af Pergamentet.* [5] neþsto *svarer til* ultimo. [6] sentiunt, *Lat.* [7] *d. e.* goþe. [8] in intellectu, *Lat.*

þa er nauþsvn vas at fvlla *oc* *e*ig*e* lofat vıþ at auka. En þessa tolo valþe h*ann* af m*onno*m *oc* englo*m* [1] *oc* greıNde .ı.x. sueıt*er* .ıx engla (*S. 11*) en .x*da*. m*anna*. D*ıscıpulus*. Fvr huı nıo sueıt*er* engla. M*agıster* þ*v*ıat nıo ero þrvsvar .ııı. þ*at* es þrevold þreNnı*n*g. D*ıscıpulus* Fvr huı eıN sveıt m*anna*. M*agıster*. At eıN .G. se gofgaþr ı .ııı. *oc* þreNnı*n*g íeını*n*go af englo*m* *oc* m*onno*m. D*ıscıpulus* Fvr huı vılde h*ann* eıg*e* alla tolo fvlla af englo*m*. M*agıster* TueNnar hofoþ skepnor g*er*þe .G. aþra andlega. eN aþra lı*cam*lega *oc* vılde h*ann* lova[þr] vesa af huarre tveggıo af andlegre. þ*at* es af englo*m*. *oc* af lı*cam*legre þ*at* es af m*onno*m. D*ıscıpulus* Hue ner v*oro* eNglar scapaþ*er*. M*agıster* þa es .G. mel*t*e v*er*þe lıos. D*ıscıpulus* Mel*t*e h*ann* þesse orþ. M*agıster* E*ıg*e mel*t*e h*ann*. held*r* es oss svnt íþesso*m* orþo*m* tıgn eþles þeıra es þ*e*ır kallasc lıos. D*ıscıpulus* Huert es eþle engla. M*agıster*. Andlegr eldr se*m* rıtet es. Sa es g*er*þe engla ór elz loga. D*ıscıpulus*. Hafa (*S. 12*) englar nofn. M*agıster* Sua mıkıt es vıt eNgla at þ*e*ır þvrfo *e*ıg*e* nafna. D*ıscıpulus* Mıchael gabrıel raphael ero *e*ıg*e* þ*at* engla nofn. M*agıster* Held*r* keNnı*n*gar nofn þau es. m*enn*. gofo þeı*m* af atburþ. Sua se*m* eN fvrste eNgell toc nafn af atburþ *oc* vas kalla[þr] satael þat es goþs andscote. d*ıscıpulus*. J huı vas h*ann* andscote. [2] .Go*þs*. M*agıster* þa es h*ann* sa sıc ollo*m* englo*m* oþra í dvrþ *oc* fegrþ. þa fvr leıt h*ann* þ*at* alt *oc* vılde vesa ıafn se*m* .G. eþa meıre. D*ıscıpulus* H*v*erso ıafn eþa meıre. M*agıster* Oþre tıgn vılde h*ann* taka af nauþgo*m* .G. an G. gaf hono*m* [at raþa oþro*m* fvr of rıke.[3] D*ıscıpulus* Huat g*er*þesc þa. M*agıster*. Braut vas h*ann* rekeN ór kon*ungs* hollo *oc* setr ídvflızo *oc* varþ eN lıotaste es fvrst vas eN (*S. 13*) fegrste. *oc* rekeN fra ollo*m* veg es fvR vas prvdr ollo*m* veg. D*ıscıpulus* Vısse h*ann* fvr*er* fall sıtt. M*agıster* Ollunges *e*ıg*e*. D*ıscıpulus*. Hue lenge vas h*ann* ahımne. M*a*-

[1] *I Skindbogen har staaet* englom; *men om er udslettet.* [2] "· ." (*urigtigt for* ".") *Fölge af et Linieskifte.* [3] [*som en Art Apposition til* óþre (= œðri) tign.

gister Eige alla eina stund þviat hann viltesc þegar es hann vas scapaþr oc fvr let et sana. *Discipulus* Hui vas hann eige þar lengr. *Magister* þviat[1] at[2] hann cnatte engo bergia af himnescom[3] søtleik. þviat hann huarf þegar fra sonno liose oc fvldesc ildzco. es hann vas scapaþr. *Discipulus* Hvat misgerþo aþrer englar. *Magister* þat es þeir urþo sam huga viþ ofmetnoþ hans. *oc* etloþo sic oþrom englom øþre møndo verþa ef hann mette meira an .G. *Discipulus* Hvat varþ þeim. *Magister* Meþ honom voro þeir abraut recner *oc* sender sumer íhelvites diup. eɴ sumer i mvrcra lofft *oc* ha- (*S. 14*) fa þo qv(o)l sem hiner es ihelvite breɴa. *Discipulus* Hvi eige aller ihelvite. *Magister* At þeir mege revna goþa menn *oc* illa ífreistne sɪɴne sua at helger menn se dvrþar verþer fvr þat. eɴ iller eilifra qv(a)la. *Discipulus* Hvi hurfo þeir eige afftr. M[4] Eige motto þeir. þviat enge barg þeim til upriso sem enge tevgþe þa til falz. Af þvi vas maklega fra þeim tekeɴ allr goþr vile. at þeir volþo sér sialfer ilt. *oc* mego þeir eige afftr hverua. þviat þeir vilia aldrege gott. *Discipulus* Hui lęvste cr(i)str þa eige sem menn. *Magister* Englar voro aller seɴ scapaþer eige af einom engle sem menn ero getner af .i. mann(e). Englar ero odauþleger *oc* motto þeir eige af þui leÿster verþa. at .G. vildi eige annat (*S. 15*) hafa til lausnar an dauþaɴ. *oc* leÿste hann af þui eige engla at hann matte eige devia íengles eþle þot hann tøke[5] þat af .i. engle. *Discipulus* Hui scapaþe .G. þa eige sua at þeir[6] mette eige misgera. *Magister* Fvr retlete at þeir[6] mętte retta ombon taka fvr verþleic[7] sɪɴ. Ef þeir vere sua scapaþer at þeir mętte eige misgera. þa hefþe þeir enge verþleic viþ .G. þviat þeir gerþe sua sem nauþger gott. Eɴ

[1] *Lat.* Ne. [2] *Dette* at *beroer vistnok paa en Skrivfeil, uagtet man nu hörer* þvíað að *i daglig Tale i Island.* [3] *Lat.* interna. [4] *eller med Streg over* (= "*Magister*"). [5] *eller* toke. [6] *lidt afbleget.* [7] *Tegnet for* er (*over* v) *sees ikke.*

h*ann* gaf þeı*m* sıalfręþe at þ*eı*r mętte *oc* vılde velıa ser gott. [En h*ann* gaf þeı*m* sıalfręþe. at þeır mętte *oc* vılde velıa ser gott[1] *oc* tøke þeır at retto íombon ef þeır velþe ser gott. at þ*eı*r mętte aldrege sıþan mısg*er*a. D*ıscıpulus* Hui scapaþe .G.[2] þa engla (*S. 16*) es h*ann* vısse fvr*er* at ıller møndo v*er*þa. M*agıster* Fvr prvþı v*er*x sıns. þ*vı*at þaes[3] huıtr lıtr eþa rauþr es bıartare. ef svartr es hıa scr(ı)va[þr]. Sua ero *oc* retlat*er* þa dvrlegre es þeır v*er*þa sundrleıt*er* hıa ıllo*m*. D*ıscıpulus* Hui scapaþe .G. e*ı*ge aþra engla ıstaþ þeıra. M*agıster* E*ı*ge otto aþr*er* englar at co*m*a ıstaþ þeıra nema slık*er* v*er*e se*m* þeır ef þesser stoþesc at osenne pısl svnþugra. En þat matte e*ı*ge vesa. þ*vı*at þesser fello þegar ípısler es þ*eı*r mısg*er*þo. D*ıscıpulus* Uıto dıoflar alla hlute. M*agıster* Af engla eþle vıto þ*eı*r mart *oc* e*ı*ge alt. *oc* sua se*m* þ*eı*ra oþle es gløgsýnna an m*anna*. sua ero þeır *oc* slogre íollo*m* velo*m* an m*enn*. En þa eına (*S. 17*) [vıto þeır oorþna hlute es þ*eı*r raþa[4] at glıkendo*m* af lıþno*m* hluto*m* eþa[5] .G. lętr þa vıta. En enge ueıt hugrennı*n*gar m*anna*. nema .G. eın. *oc* þeır es h*ann* uıtr*ar* þ*at*. D*ıscıpulus* Hui møne e*ı*ge dıoflar vıta ılla hugrennı*n*g ef hon vırþesc offt se*m* unnıt v*er*k. M*agıster* Sıa mego þeır scapasc ıhugrennı*n*go scr(ı)msl þau es þeır casta íhug.m*onno*m þ*vı*at þegar scýggua necq*v*(e)r svnþa mvrkr andar lıos. En þ*eı*r of sıa e*ı*ge asıonor c*ra*ffta þera es .G. sen[dr] íhug.m*onno*m. þ*vı*at þ*eı*r mego e*ı*ge bera scın retlętes .G*oþs*. heldr an v*er* solar lıos. þ*vı*at þeır mēd°[6] e*ı*ge freısta heılagra. ef þ*eı*r vısse sıc mega vu*er* stıgask. D*ıscıpulus* Mego þ*eı*r alt þ*at* es þ*eı*r vılıa. M*agıster* Etke mego þeır gott ne vılıa. enþ*eı*r vılıa huet (*S. 18*) [vetna ılt *oc* mego þ*at* eıtt es[7] goþ*er* englar lata þa mega. D*ıscıpulus* Huat

[1] [*feilagtig Gjentagelse.* [2] *eller* "G." (*uden Prik foran*). [3] *burde hedde* svá sem. [4] [*noget beskadiget, især de 4 sidste Ord.* [5] *tildeels utydeligt, saavel som den fölgende Prik (foran* G). [6] *d. e.* møndo (= myndi). [7] [*tildeels beskadiget.*

seg*er* þu fra goþo*m*. M*agister* Efft*er* fall vandra engla stvrcþosc þesser. sua at þ*eir* motto aldrege siþan misg*era*. D*iscipulus* Vas e*ige* fall hi*n*na stvrki*n*gar soc þessa. M*agister* E*ige*. hel*dr* ver*þ*leikr þeirra sialu*ra*. þv*i*at þesso*m* mislicaþe þ*at* es hin*er* volþo ser ilt e*n* þesser fvlgþo þegar enogoþa. *oc* urþo þess ío*m*bonþegar stvrcþer af .G. *oc* gorv*er* viser fvlsęlo sinnar es þ*eir* voro aþr oviser. D*iscipulus* Hui lica ásiono haua englar. M*agister* Sua se*m* licneske es go͑t [1] ór vaxe áiɴsigle. sua es oc m*er*kþ í þei*m* gliki*n*g .G. su es þ*eir* ero olica*m*lect lios *oc* prv[dr] allre fegrþ. D*iscipulus* Vito þ*eir* eþa mego alt þ*at* es þ*eir* vilia. M*agister* Eɴge (*S. 19*) scepna es levnd fvr. þei*m*. þv*i*at þ*eir* sia alla hl*ut*e í .G. *oc* mego þeir auþveldlega g*er*a alt þat es þeir vilia. D*iscipulus* þvaʀ tala heilag(r)a viþ fall vandra engla. M*agister* þvi vas ma[þr] scapa[þr] at fvldesc tala heilag*ra*. D*iscipulus* Huaþan vas h*ann* scapa[þr]. M*agister* Af andlego oþle *oc* lica*m*lego. D*iscipulus* Huaþan vas h*ann* lica*m*legr. M*agister* Af .iiii. hofoþ scepno*m*. *oc* callasc h*ann* af þui e*n* miɴe hei*m*r. þv*i*at h*ann* hafþe hold af iorþo e*n* bloþ af vatne blost af loffte e*n* hita af elde. Hofoþ h*an*s vas bollot ígliki*n*g hei*m*ballar. Iþui ero augo tuav se*m* sol *oc* tungl. ahi*m*ne. Ibrioste es blóstr *oc* hoste se*m* vindar *oc* reiþarþrumor íloffte. Q*v*(i)þr tęcr viþ veco se*m* sęr viþ votno*m*. Fotr halda up ollo*m* lica*m* (*S. 20*) se*m* iorþ beʀ allan hofga. Af hi*m*nesco*m* elde heu*er* h*ann* svn. e*n* [2] af eno ofra loffte heẏrn. e*n* hilmni*n*g af eno neþra. bergni*n*g af vatne. e*n* haɴda keɴni*n*g af iorþo. harþleik beina afsteino*m* [3]. e*n* glikeng trea ínoglo*m* hars voxt af gr*a*se. e*n* h*ann* kenn*er* sin se*m* kvq*v*(e)nde þv*i*at [4] þatalt [5] lica*m*legt eþle manz. D*iscipulus* Huaþan es h*ann* andlegr. M*agister* Af andlego*m* elde. þ*at* es effter licnesce .G. D*iscipulus* Hv*er*t es licnesce .G. í.manne. M*agister* Goþ-

[1] *d. e.* gort, gört. [2] *eller* en. [3] fst *skrevet paa den S. 57, Anmærkning 2, angivne Maade.* [4] *Til* því at *svarer intet i Lat.* [5] *Saal.; her, eller foran* allt, *mangler* es.

do*m*r es ıþreɴnı*n*go þe*t*ta lıcneske hev*er* ond. þ*vı*at hon heu*er* mı*n*ne*n*g [lıþenna hl*ut*a *oc* oorþenna *oc*[1] heu*er* h(o)*n* [skılnı*n*g nvlegr*a* *oc* svnelegra.[2] *oc* heu*er* h(o)*n* vılıa þaɴ es h(o)*n* ma g*er*a gr(e)ıɴ goþs *oc* ıldz. J .G. ero aller crafftar sua ma (*S. 21*) *oc* ond nema alla goþa hl*ut*e. Oc sua se*m* enge skepna ma halda á .G. eɴ h*ann* he*ld*r ollo*m* hl*ut*u*m*. sua ma *oc* enge svneleg skepna ondena gr(ı)pa en h(o)*n* ma ıgegno*m* fara alla svnelega hl*ut*e. þ*vı*at e*ı*g*e* ma hım*ınn* bvrgıa fvr h*en*ne hı*m*nesca hl*ut*e. [*oc* ma e*ıg*e ıorþ hulıa fvr h*en*ne helvıtes dıup.[3] D*ıscıpulus* Scapaþe .G. m*enn*. meþ hondo*m*. M*agıster* He*ld*r boþorþe eıno. eɴ óstvrcleık[4] ę̧þles h*an*s m*er*kesc ıþvı es h*ann* segesc meþ hondo*m* scap-a[þr] ór ıorþo. D*ıscıpulus* Huı scapaþe .G. maɴ ór sua heruelego efne. M*agıster* Tıl ovegs dıoflenom.[5] at h*ann* sca*m*maþesc þa es ıarþlegr ma[þr] *oc* ostvrcr kome tıl þeırrar dvrþar es h*ann* vas fra rekeɴ fvr ofmetnoþ. D*ıscıpulus* Huaþan toc ada*m* nafn. M*agıster* (*S. 22*) Af .ıııı. otto*m* heı*m*s þ*at* es austr *oc* uestr norþr *oc* su[þr]. Eɴ at gr(ı)ksco male callasc anatole dısıs artos mese*m*brıa þat es se*m* gr(ı)plor henδ tıl nafns ada*m*s. Eɴ af þuı toc h*ann* nafn af fioro*m* otto*m* heı*m*s at kvn h*an*s atte at co*m*a íallar heı*m*s att*er*. J þuı hafþe h*ann* oc glıkı*n*g [.G at ħ[6] scvlde sua stvra ollo aıorþo se*m* .G. rę[þr] ollo áhı*m*ne. D*ıscı-pulus* Fvr huı scapaþe .G. kvq*v*(e)nde. þar es ma[þr] þurfte þeıra e*ıg*e. M*agıster* Vısse .G. at ma[þr] mvnde mısgəra *oc* þvrva þe*ı*ra. D*ıscıpulus* Scapaþe .G. mv[7] eþa kleggıa[8] eþa onnor meınkvq*v*(e)nδ. M*agıster* Meþ ıa*m* mıkılle uand-vırke scapaþe .G. mv *oc* mavra se*m* engla. D*ıscıpulus* Tıl huess scapaþe h*ann* þ*at*. M*agıster* Alt tıl lofs dvrþar

[1] [per quam præterita meminit, *Lat.* [2] [intellectum, quo præsentia et invisibilia intelligit, *Lat.* [3] [non abyssus (*nl.* potest ei obsistere), quin infernalia cogitet, *Lat.* [4] *Jf.* bjart (*for* bjartr), *54* [23]. [5] *Med et overflödigt* (*her udeladt*) *Bindetegn ved Enden af en Linie.* [6] [*d. e.* goþs, at hann. [7] muscas, *Lat.* [8] culices (*med Var.* pulices), *Lat.*

(*S. 23*) sınnar. Mv. *oc* meınkvq*v*(e)nde ero scopoþ ígegn dra*m*be .m*anna*. at þ*eı*r scıle hue lıtet þ*eı*r mego þa es þ*eı*r hlıota meın af eno*m* smęsto*m* kvq*v*(e)ndo*m*. Af þvıq*v*(o)lþo *eıge* bırn*er* ne leones pharaone*m* *oc* lıþ h*an*s. h*el*d*r* [lýs *oc* kleggar.[1] En maurar *oc* congorvofor *oc* þau cvq*v*(e)nde es svslo fremıa ero tıl þess scopoþ at vér take*m* døme nýtz erveþes af þ*eı*ra svslo. Mıkıls es vert of alla scepno .G. þar es su*m* heu*er* fegrþ se*m* blomar. eɴ su*m* lękn*ı*ng se*m* gros. en su*m* fø̧tzlo[2] se*m* acrar. en su*m* takn enna meıre hl*ut*a se*m* foglar eþa dýr. Aller hluter ero go[þr]. *oc* aller tıl m*anna*þurfta scapaþ*er*. D*ıscıpulus* Huar vas ada*m* scapa[þr]. M*agıster* J staþ þeı*m* es ebron heıt*er*. þar es h*ann* do sıþan *oc* (*S. 24*) vas gr*a*veɴ[3]. en h*ann* vas ıparadısu*m*. D*ıscıpulus* Hv*a*t es paradısus. M*agıster* En fegrste sta[þr] í austre. þar ero alzkvns tre *oc* alden ígegn meıno*m* m*anna*. Ef ma[þr] berg*er* amaclegr(e) tıþ. af .ı̊.[4] tre þa hungrar h*ann* al[dr]re[5] sıþan. Ef h*ann* b*er*g*er* af oþro þa þýrster h*ann* *eıge*. Ef h*ann* b*er*g*er* af eno m*ıþıa* þa møþesc h*ann* *eıge*. En ef h*ann* b*er*g*er* aflıfs tre. þa ęldesc ha*nn* *eıge* ne svkesc ne devr. D*ıscıpulus* Hv*a*r vas kona scopoþ. M*agıster* J paradıso ór rıue souanda mandz. D*ıscıpulus* Hvı vas h(o)*n* af karm*ann*(e) scopoþ. M*agıster* At sua v*er*e þau íeıno*m* astar hug se*m* þau uoro í eıno*m* lıca*m*. D*ıscıpulus* Huı lıcr vas suefn sıa. M*agıster* G*oþs*. ande na*m* h*ann* up í hı*m*nesca paradısu*m*. *oc* sa h*ann* þa þat at *Chrıstus oc sancta* cr(ı)stne mønde berasc ór h*an*s cvne. þvı spa- (*S. 25*) þe h*ann* of þau þegar es h*ann* vagnaþe[6]. D*ıscıpulus*[7] Huı v*or*o *eıge* aller seɴ helg*er* m*enn* scapaþ*er*[8] se*m* englar. M*agıster* Þ*vı*at .G. vılde eɴ ada*m* lata íþuı hafa sına glıkı*n*g at alt maɴ kvn køme fra

[1] [culices, muscæ et ciniphes, *Lat.* [2] = føtzlo, fœzlu. [3] *Forkortelsestegnet for* ra *noget utydeligt.* [4] = eino. [[5] dr *forbundne til eet Tegn.*] [6] *jf. d.* vaagne. *Oldsproget frembyder iövrigt meget sjelden Exempler paa en saadan Svækkelse.* [7] *Dette Ord tilligemed det næstforegaaende Skilletegn beroer paa Gisning.* [8] *Her er et lille Hul i Pergamentet, hvor dog intet svʀ̊ synes at have staaet.*

h*onom* sua se*m* aller hlut*er* ero af .G. D*iscipulus* Hui scapaþe .G. þau e*ige* sua at þau mętte e*ige* misg*er*a. *Magister* .G. vilde at þau uelþe sér gott at vilia sino*m*. *oc* toke þ*at* io*m*bon at þau mętte e*ige* misgera ne kvn þe*i*ra. D*iscipulus* H*ve*rso mondo m*enn* aukasc eþa alasc íparadiso. M*agister* Licam*s* liþ*er* mondo fre*m*ia e*m*bette sitt. ón losta svnþar sua se*m* þa es m*enn* takasc íhen[dr] eþa siasc til eɴ [born eɴ [1] mondo vesa sotta laus *oc* ón allre ohreinson. Þegar monde h*ve*rt barn męla scvrt *oc* ganga (*S. 26*) es alet vęre *oc* nevta aldens af þei*m* treo*m* es þar ero viþ ollo*m* meino*m* *oc* b*er*gia siþan áfvr*er* ętlaþre tiþ af lifs tre. D*iscipulus* H*ve*rso lenge scvldo m*enn* vesa íparadiso. M*agister* Vndz fvldesc tala þe*i*ra engla es forosc *oc* su tala heilagra es fvllasc scvlde íparadiso. þo at englar foresc e*ige*. Oc sua se*m* nu berasc aþr*er* istaþ es aþr*er* deẏia. sua mondo *oc* þa feþr vesa up nu*mner* til betre vista siþaɴ es þe*i*r b*er*gþe af lifs tre en siþan h*ve*ʀ at boge e*f*ter [2] annan áfvr*er* ętlaþ*r*e [3] tiþ en [at nęst [4] mondo aller saman v*er*þa iafn*er* se*m* englar ahi*m*ne. D*iscipulus* Voro en*er* fvrsto m*enn* necþ*er* scapaþ*er*. M*agister* Necþ*er* voro *oc* sco*m*moþosc enskes liþar (*S. 27*) sins he*ld*r an augna. D*iscipulus* Hui es sua fra þei*m* sagt efft*er* svnþ. at þau sǫ́ [5] sic necq*v*(e)þ. se*m* þau séé þ*at* e*ige* fvʀ. M*agister* Efft*er* svnþ g*er*þesc fvse munoþliues ílicomo*m* þe*i*ra. *oc* sco*m*þosc þau þe*i*ra liþa sinna mest. es til svnþar fvstosc. [þv*i*at þau visso þegar [6] at alt [7] cvn þeira monde liggia un[dr] þe*i*re enne somo svnþ. D*iscipulus* So þau .G. iparadiso. M*agister* So þau h*ann* ínecq*v*(e)rio*m* licneskio*m* se*m* h*ann* vitr*a*þesc siþan spa m*onnom*. D*iscipulus* Fvr hui sueic diovoll þau. M*agister* Þv*i*at h*ann* ovūde [8] þ*at* es þau scvldo koma til þess uegs es h*ann* uas fra rekeɴ fvr ofmetnoþ. Eɴ fvr þaɴ ofmetnoþ

[1] [= börnin. [2] = effter, eptir. [3] = ætlaþre. [4] [ad extremum, *Lat.* [5] *Hagen under ó har i Skindbogen Liighed med den franske Cédille eller* 5 *uden Hoved.* [6] [ut scirent, *Lat.* [7] *næsten udslettet.* [8] *675 har* öfundaði.

sueic *hann* þau þ*v*iat þau dro*m*boþo af gifft sine. *oc* hugþosc ei mon- (*S. 28*) [do liua. *Discipulus*[1] Hui let .G. þ*ei*ra freista þar es[2] *hann* sa at þau mondo *eige* standasc. *Magister* þ*v*iat *hann* visse hue miklagotzco *hann* monde sẏna efft*er* svnþ þeira. *Discipulus*. Mel*t*e ormren viþ þau. *Magister* He*ld*r diovoll fvr ormen sua se*m* nu męler *hann* fvr oþa m*enn*. *Discipulus* Hui he*ld*r fvr orm an annat cucq*v*(e)nde. *Magister* [Ormr hroq*v*(e)sc *oc* es háll. Sua u*er*þa *oc* aller þ*ei*r es dioffoll syct[3]. haler ísvnþo*m* þ*at* ero[4] galauser *oc* hrocviser ívelo*m*. *oc* hafa eitr ímvnne þ*at* ero ill orþ[5] *Discipulus* Vas vit*ra* goþs eþa ildz íbonnoþo eple. *Magister* *Eige* ieple he*ld*r íẏuer stoplon G*oþs*. laga. þ*v*iat ma[þr] visse bęþe gott *oc* ilt aþr *hann* misgerþe þo at *hann* revnde þa gott eitt. en efft*er* svnþ (*S. 29*) reynde *hann* ilt *oc* munþe at eins[6] gott. *Discipulus* Mendo iller m*enn* alasc íparadiso. *Magister* Goþer at eins. *Discipulus* Hui alasc nu iller m*enn*. *Magister* Til raunar *oc* dvrþar goþra. *Discipulus* Hue lenge voro þau íparadiso. *Magister* Siau stun[dr] *Discipulus* Hui *eige* lengr. *Magister* þ*v*iat cona viltesc þegar es h(o)*n* vas scopoþ. [At dagmolo*m*[7] vas ada*m* scapa[þr]. *oc* gaf *hann* nofn ollo*m* kvq*v*(e)ndo*m*. en [at miþio*m* dege[8] vas cona scopoþ. *oc* át h(o)*n* þegar af bonnoþo tre. *oc* selde m*ann*(e) sino*m* *oc* át *hann*. *oc* rac goþ þau [at aptne dags[9] ór paradiso. *Discipulus* H*va*t es

[1] [*tildeels utydeligt.* [2] *utydeligt.* [3] *Dersom denne Form ikke beroer paa en Skrivfeil, men er et virkeligt* sẏkt (*for* sẏkr = svíkr, *sviger, bedrager*), *saa har man her en mærkværdig Levning af en ældre, med Angelsaxisk* (swícð), *Gothisk, Latin, Græsk* (*ἐστί*), *Sanskrit, o. s. v., stemmende Böining, med* t *for* þ (svíkt *for* svíkþ), *ligesom i* steiktr *for* steikþr (*stegt*), spekt *for* spekþ (*Spagfærdighed*), *og lign.* [4] *Saaledes.* [5] [Quia serpens tortuosus est et lubricus; et diabolus, quos seduxit, tortuosos et lubricos facit: tortuosos fraudulentia, lubricos luxuria, *Lat.* [6] *Her har Pergamentet et Hul, saa at der af* eins *kun er* ei *tilbage.* [7] [tertia hora, *Lat.* [8] [hora sexta, *Lat.* [9] [hora nona, *Lat.*

cherubín *oc* loganda suerþ. M*agıster* Cherubín es engla varþald. en loganda svęrþ es eldlegr[1]. þ*v*ıat engell (*S. 30*) varþe[2] ondo*m* en eldr lıcomo*m* dvʀ paradısar efft*er* svnþ. D*ıscıpulus* H*ve*rt fór ada*m* þa. M*agıster* þangat se*m* h*ann* vas scapa[þr] íebron oc bvgþe þar *oc* ól sono. Eɴ efft*er* vıg abel. sonar sıns. þa co*m* h*ann* e*ıge* ísa*m*a sęıng kono sı*n*ne .c. vet[3]. En aldz *Chrıstus* vılde e*ıge* berasc ór bolvoþo cvne caín. þa mınte engell ada*m* at h*ann* hefþe sa*m*farar vıþ cono sına. *oc* ólo þau son ístaþ abél þaɴ es seth hét. ór þess cvne let *Chrıstus* berasc. Eɴ fra ada*m*s ęve tıl noa floþs co*m* e*ıge* regn aıorþ. *oc* vas e*ıge* regnboge sén. *oc* óto m*enn* e*ıge* kıot nedrucko vın. Su tıþ vas oll sua se*m* vár tíþ *oc* vas þa gnott allra goþ*ra* hl*ut*a sues sıþan. þvaʀ af svnþo*m* m*anna*. D*ıscıpulus* H*v*at (*S. 31*) mısgørþ***[4] paradıso. M*agıster* Át [h*ann* af bonnoþo tre[5] ıgegn boþorþe .G*oþs*. D*ıscıpulus* Vas mıkı[l svnþ[6] at eta eple. M*agıster* Sua þung svnþ vas su at e*ıge* matte. bøta ollo*m* heı*m*e. D*ıscıpulus* Sannaþu þ*at*. M*agıster* Svnesc þér rétt at ma[þr] hlvþe .G*oþs*. v(ı)l*ı*a. D*ıscıpulus* Eıke vas rettara an scvnsa*m*leg skepna þıone v(ı)l*ı*a scap*ara* sıns. M*agıster* Svnesc þér .G*oþs*. vıle ollo*m* heı*m*e øþre. D*ıscıpulus* Vıst es sua. M*agıster* Ef þu støþ*er* fvr .G. *oc* mel*te* necq*v*(e)ʀ vıþ þıc at þu sneresc fra h*o*no*m* eþa ella mønde allr heı*m*r farasc. eɴ .G. mel*te* at þu sc*v*lder e*ıge* snuasc fra hono*m*. scvl[dr] þu þa hafna .G. *oc* levsa falvaltan heı*m*. D*ıscıpulus* Ollunges e*ıge*. M*agıster* þat ger*þ*e ada*m* h*ann* stóþ fvr .G. *oc* leıt fra hono*m* *oc* ueıc efft*er* (*S. 32*) ***[7]

[1] *Her maa* veggr *eller* múrr *være glemt; Lat. har nemlig* igneus murus *for Oversættelsens* eldlegr (*jf. ogsaa 675*). [2] va *er for störste Delen bortrevet.* [3] *feilskrevet for* vetra. [4] *Her er bortrevet omtrent* 3/4 *af en Linie i Skindbogen (hvor en Linie i Gjennemsnit indeholder omtrent 26 Bogstaver, foruden Forkortelses- og Skilletegn).* [5] [*tildeels beskadiget.* [6] [*bortrevet, med Undtagelse af den nederste Deel af* l *og den överste af* þ. [7] *Her er omtrent* 3/4 *af en Linie (jf. Anm.* 4) *bortrevet. De to næstfölgende Ord ere utydelige, især det förste.*

ollom heıme *** [1] Sex hofoþ svnþer *** [2] adam íþesse .ı̄. oc hafþe .vı. heıms aldra [3] ıdauþa. *Dıscıpulus* Hvenar voro þęr .vı. *Magıster* Fyrst ofmetno[þr]. es hann vılde vesa glıcʀ .G. Of þa svnþ es melt. Ohreıɴ es sa fvr .G. es drambar íhıarta sıno. Onnor svnþ vas ohlvþne. es hann hlvdde eıge boþorþe .Goþs. oc vrþo honom þa aller hluter ohlvþner es aþr voro hlýþner [4] Of þa svnþ es melt. Sua sem ılltt es at vılıa eıge hluþa boþorþe .Goþs. En ııı. svnþ vas agırne. þvıat hann gırnþesc framaʀ anhonom vere lofat oc tvnde hann þa ollo þuı es honom vas veıt. Of þa svnþ es melt. Agırne es scurþgoþa þıonosta. Fıorþa svnþ vas stu¦þr [5] eɴ meı- (*S. 33*) re. þat es ór helgom staþ. þvıat hann toc ór helgom staþ þat es [6] honom vas bannat: oc vas hann af þvı rekeɴ ór paradıso sem rıtet es. Sa es ręner helga staþe ver[þr] abraut rekeɴ ór helgom stoþom. Fımta svnþ vas andlegr hordomr: þvıat ond hans vas gıfft .G. en h(o)n fvr leıt hann oc samtengþesc dıofle oc tvnde elsco ens sanna bruþ guma sem rıtet es. Glatasc hveʀ fra .G. es hordom gerer. Setta svnþ vas maɴ[dr]ap. þat es hann glataþe sıolvom sér ídauþa oc ollo cvne sıno. Of þa svnþ es melt. Sa es vıg vegr dauþa mon hann devıa. Af þvı do hann þegar ens ıþra manz dauþa. oc la graueɴ ıgrof lıcams sıns. *Dıscıpulus* Mınkaþe eıge þat svnþ hans es hann uas teldr aflyge ens sløgsta (*S. 34*) anda. *Magıster* Ef necqv(e)ʀ bvþe svslo þręle [7] sınom oc svnde h(o)nom talgrof at eıge felle hann þar. es hann mette eıge uprısa. eɴ hann fvr lete ounnet verk. oc felle vılıande ígrofena. vęre hann eıge secr þa. *Dıscıpulus* Heldr tuefaldre secþ. þvıat hann fvr leıt .G. sɪɴ oc gerþe sıc omotkan tıl nvtz

[1] *Her er omtrent ½ Linie (jf. S. 66 Anm. [4]) bortrevet og det næstfölgende Ord beskadiget.* [2] *Her er bortrevet omtrent ⅙ Linie (jf. S. 66 Anm. [4]) og det fölgende Ord meget utydeligt.* [3] *beskadiget.* [4] *Her tilföier Skindbogen et overflödigt Bindetegn.* [5] = stulþr. [6] *staaer over Linien.* [7] e *forskrevet.*

verx. *Magister* Sua gerþe adam hann hafnaþe .G. *oc* fvrleit[1] hlýþne *oc* fell í dauþa grof. *Discipulus* Hverso atte hann afftr at hverua. *Magister* Gialda .G. veg þaɴ es hann tok fra honom. *oc* bøta svnþ þa es hann gerþe. þat es rett at ma[þr] gialde þat es hann tecr fra oþrom *oc* bøte gor óskil. *Discipulus* Hvat toc maþr fra .G. *Magister* Alt þat es hann ętlaþe at gera ór kvne hans. *Discipulus* Hverso scvlde adamr gialda .G. braut tekeɴ

B.

(*S. 35*) *Discipulus* Vas *Christus* veɴ at licam sem ritit es of hann at hann se fegre at alite an soner manna. *Magister* At oþle vas hann skicr[2] sem hann uitraþesc lęre sueinom sinom afialle: en hann lévndesc fvr monnom. sua at hann vas heldr liotr angolegr at alite sua sem ritet es. Vér som hann eige hafa fegrþ ne alit. *Discipulus* Vas hann pinelegr eþa dauþlegr. *Magister* Pisl *oc* dauþe es svnþa vite. En hann com hingat ón sýnþ *oc* lifþe ón svnþ. *oc* vas hann af þui opinelegr at oþle *oc* odauþlegr en hann matte *oc* uilde pinasc *oc* devia. *Discipulus* Fvr hui do hann. *Magister* Fvr hlvþne sem ritet es. *Christus* vas hlvþen alt til dauþa. *Discipulus* Heimte faþer dauþa at honom. *Magister* Ollunges eige. *Discipulus* Hui vogo gvþingar (*S. 36*) hann. *Magister* Þui at hann helt retlęte ilive *oc* sanleic ikenningo. Sia hlvþne es mann(e) scvld viþ .G. *oc* heimter .G. þat at alre scvnsamlegre scepno. en þa hlvþne gofo gvþingar honom at sok. *Discipulus* Hveʀ mønde vega lata einga són sín goþan *oc* saclausan ef hann mette banna. *Magister* Þa es .G. faþer sa son sɪɴ vilia sua gott verc gera. at stiga vuer diovol *oc* hialpa maɴcvne. þa vette hann honom sua dvrlect verc *oc* levfþe honom at devia. *Discipulus* Hverso vas

[1] *sikkert* = fyrlèt (*med Metathesis*); *Lat. har* deseruit. [2] *feilskrevet for* slicr.

þ*at* ret fvr .G. at h*ann* sende en batzta til bana fvr vondo*m*. *Magister* Þ*v*iat en *ver*ste sveic einfaldan maɴ þa vas ret. at eɴ batzte gi*n*gi ígisli*n*g fvr h*ann* *oc* stige vu*er* en *ver*sta: eɴ leidde afftr ein faldan til

C.

(*S. 37*) ma *oc* þvi trua at h*ann* site ado*m*stole i loffte tecno*m* se*m* domande. þ*v*iat h*ann* svnesc þar ma[þr]. *Discipulus* Hafa postolar þar sęte se*m* sagt es at þeir mono sita á tolf do*m*stolo*m*. *Magister* Hug scot þeira ero sęte þeira íþei*m* huilasc þeir sva se*m* í sęte at vu*er*stigno*m* ollo*m* losto*m*. þeir svnasc *oc* sitia at dome ádo*m*stolo*m* ór loffte tecno*m*. *Discipulus* Huerso gøresc domr sa. *Magister* Nu ero sa*m*blandn*er* goþ*er* *oc* iller *oc* svnasc marg*er* goþ*er*. þéir es iller ero. eɴ þeir sum*er* iller es goþ*er* ero. en þa skilia englar goþa fra illo*m* se*m* corn fra ogno*m*. *oc* sciffta þei*m* ifiorar sueit*er*. Ein sveit es algorra[1] es[2] døma meþ drotne onnor retlatra þeira es hialpasc idome. Enþriþia omil- (*S. 38*) dra es fvr farasc ón dóm enfiorþa ilra es fvr farasc idome. *Discipulus* Huer*er* scolo døma. *Magister* Postolar *oc* pin[dr] *oc* munkar *oc* meviar. *Discipulus* Huerso dø*m*a þeir retlata. *Magister* Svna þ*ei*r þa dvrþar *ver*þa fvr þat es þeir botnoþo af ke*nn*i*n*go*m* þeira *oc* dømo*m*. *Discipulus* Huer*er* hialpasc ídome. *Magister* Þeir er g*er*þo miskunnar *ver*k ílogsa*m*lego*m* hiuscap *oc* þeir es svnþ*er* sinar botto meþ iþruɴ *oc* olmoso gøþe. viþþa es sva melt. komeþ ér blezaþ*er* foþor miɴ. þ*v*iat mik hungraþe *oc* gofoþ ér m*er* at eta. *Discipulus* Męler *cr*(i)str þesse orþ viþ þa. *Magister* Ret es at trua at h*ann* męle. þar es h*ann* vitrasc ma[þr]. mo*nn*om. Eɴ fvr þvi at þat vito aller fvr hueʀɴ *ver*þleic (*S. 39*) hveʀ scal hialpasc eþa fvr dømasc þa es fvr meiʀ íþesso*m* orþo*m* kent fvr hueʀɴ *ver*þleik *ver* scolo*m*

[1] o lidt utydeligt. [2] utydeligt.

hıalpasc. *Dıscıpulus* Hverer farasc ę́n dome. *Magıster* þeır es fvr utan log mısgerþo sem heıþner eþa gvþıngar es effter pısl cr(ı)stz voro. þvıat effter pısl hans. es enom fornom logom ıafnat vıþ blót. *Dıscıpulus* Mono þeır sıa cr(ı)st. *Magıster* Sıa þeır hann tıl afalz doms sér sem rıtıt es. [Sıa mono þeır þaɴ es þeır[1] þvıat aller omıll[dr] urþo samraþa adauþa cr(ı)stz. *Dıscıpulus* Huı es sua sagt fra þeım at omıl[dr] rısa eıge up ıdome. *Magıster* Eıge bersc þeım þat at heɴde at þeır dome þar of aþra sem her. Of þa es sva męlt. Sętıa mondu þa í ofn eldz á tıþ reıþe þıɴar. *Dıscıpulus* Huerer farasc ídome. *Magıster* Gv-(*S. 40*) þıngar þeır es mısgerþo ílogom fvrer pısl *Chrıstı oc* van[dr] cr(ı)stnır þeır es. Goþ(s) vercom nıtto vıþ þa es melt fareþ ér fra mer bolvaþer ıeld eılıfan. þvıat mıc hungraþe *oc* gofoþer mer eıge at eta ne drecca. Jþessom orþom svnesc at þeır fvr domasc af þuı at þeır vılldo eıge bøta svnþer sınar meþ olmoso geþe. Eıge męler hann sua komeþer bleza ec v[þr]. heldr komeþer þvıat er eroþ bleczaþer[2]. Oc eıge meler hann sua fareþ braut ér bolva ec v[þr]. heldr þvıat er eroþ boluaþer. *Dıscıpulus* Hveʀ bletzaþe þessom eþa boluaþe hınom. *Magıster* Aɴde heılagr bletzar huerndag goþa menn. sem rıtıt es. Blezaþer eroþ er af .G. *oc* er blezon .Goþ(s). vfer yþr. Eɴ hann boluar ıl- (*S. 41*) lom fvr allra muɴ sem sagt es. Bolvaþer ero þeır es h^n^eıg'asc[3] af boþorþe G. *Dıscıpulus* Hverso døma þa helger. *Magıster* Svna þeır þa pısla verþa fvr þat es þeır lıfþo eıge effter orþom þeıra *oc* vercom. Goþ scelver þa íreıþe sıne *oc* mon eldr suelga þa. *Dıscıpulus* Heuer .G. reıþe eþa brę́þe. *Magıster* Eıge es slıc hrøþe[4] hugar ı .G. heldr dømer hann alt ıkvʀleıc eɴ þeım svnesc hann reı[þr]. es fvr domasc af honom. *Dıscıpulus* Hvat es góþom tıl varnar eþa ıllom tıl socnar. *Magıster* Hugscot þeıra sıalfra.

[1] *Her mangler noget*; [Videbunt in quem transfixerunt, *Lat.* [2] c *i dette Ord synes sikkert.* [3] = hneıgıasc. [4] *Lat.* motus (*i Fleert.*).

þ*vi*at af scine cros .G*oþ*(s). *ver*þa aller hug*er* þar ia*m*n auþsęer ollo*m* se*m* hér sól. *Discipulus* Hvat es þat es sagt es at bǿcr lvcasc up *oc* lifs boc *oc* domasc davþ*er* m*enn* af þei*m* hluto*m* es ritn*er* ero ábocom. (*S. 42*) *Magister*[1] Bœcr ero spam*enn oc* po*sto*lar. *oc* alg*erver*. þessar bœcr lucasc up þa es ollo*m* *ver*þa svnd dø*m*e þeira *oc* ke*n*nı*n*g. Jþei*m* dømo*m* mego aller sia sua se*m* ábocom. huat þeir scolo g*er*a eþa viþ hui varna. lifs bóc es lif ihu. þ*vi*at af hono*m* lesa aller se*m* af boc þat es þeir skilþo[2] eþa g*er*þo íboþorþo*m* h*ans*. Lifs boc es *oc* Gdoms afl. eɴ iþvi sia aller siɴ hugscot sua se*m* rit abok. *Discipulus* Hvat v*er*[þr] siþan. *Magister* At locno*m* dome stevpesc diofoll ídvflizo eldz *oc* bre*n*nosteiɴ meþ ollo*m* liþo*m* sino*m* þat es illo*m* m*onn*om. Eɴ cr(i)str feʀ meþ dvrþ *oc* sigr(e) iborg foþor sins ena hi*m*nesco ierl'm meþ bruþe sinne þat es ollo*m* helgo*m* m*onn*om. þa mon h*ann* svnas vino*m* sino*m* se*m* (*S. 43*) h*ann* es at frateke*n*ne þrels asiono. *Discipulus* Hverso scal þat scilia es sagt es at h*ann* mon sęlia rike .G. fe[þr] *oc* mon G. vesa allr iollo*m*. *Magister* Maɴdo*m*r *Christi oc* oll cr(i)stne riker igoþdome. *oc* es .G. fogno[þr] allra sama*n* *oc* ser hueʀa. þ*vi*at hveʀ hefer ísér fognoþ *oc* fagna aller sa*m*an sýn G*oþ*(s). *Discipulus* Hvat v*er*[þr] siþan ór heime. Sva se*m* forþo*m* gek floþ vu*er* hei*m* .xv. foþmo*m*[3] hęra an fioll sva mon þa eldr bre*n*na fiollo*m* hęre. *Discipulus* Mon hei*m*r farasc til lox. *Magister* Oll sciffte*n*g *oc* sv*n*þa hefnd *oc*[4] hriþ*er* frost *oc* él. *oc* eldi*n*gar *oc* reiþar þrumor *oc* onnor mein mono fvr farasc eɴ hofoþ scepnor scapasc á bett*ra* veg *oc* hreinsasc. Sva se*m* licamar or*er* skifftasc til meire dvrþar (*S. 44*) *oc* v*er*þa oglik*er* þvi es nu ero sva fersc nvleg ásiona hei*m*s eɴ onnor kø*m*r betre ístaþ se*m* ritet es. Goþ mon g*er*a nvian hi*m*i*n* *oc* nvia iorþ. Hi*m*i*nn* *oc* sol *oc* tungl *oc* stiornor *oc* votn es nu renna á valt sva

[1] *Utydeligt.* [2] neglexerunt, *Lat.* [3] cubitis, *Lat.* [5] scilicet, *Lat.*

se*m* þau scvnde tıl ennar betre stoþo. þa standa þau kvʀ *oc* fost íoskıfftelegre dvrþ. Hım*inn* mon scrvþasc bıart leık solar. *oc* scıɴ sol sıav hluto*m* liosare annu se*m* rıt*et* es. Sol mon hafa sıau daga lios. Tungl *oc* stıornor mono scrvþasc o u*m*brøþelego scıne. Vatn þat es þvo helga m*enn*. íscırn v*er*[þr] gı*m*steıno*m* fegre. Jorþ su es tok vıþ lıka*m* .G*oþ*(s). *oc* døgþ vas bloþe heılagra mon v*er*þa se*m* paradı*sus* *oc* vesa eı fogr meþ o hrørnoþo*m* blomo*m*. Sıa es scıfftı*ng* (*S. 45*) ennar høgre handar .G*oþ*(s). þv*ı*at ıorþ su es bolvoþ vas *oc* grødde þorna oc þıstla þa v*er*[þr] hon ev af .G. blezzoþ *oc* þar es e*ıg*e sıþaɴ harmr ne erveþe. *Dıscıpulus* Fvlder þu mıc af hı*m*nesco*m* fagnaþe. segþu m*er* huılıca helg*er* hafa lıca*me*. *Magıster* Sıau hluto*m* bıartare án sol *oc* scıotare an hugr. *Dıscıpulus* Meþ hverıo*m* aldre eþa vexte *Magıster* Ef her es vnaþsa*m*lect at sıa unga m*enn* meþ go*m*lo*m* eþa karla meþ kono*m* hofa meþ logo*m*. þa ma of trua allra þeckelegast þar vesa at sıa ser huerıa meþ sıno*m* vexte *oc* aldre sva se*m* þekkelect es at hevra sundrleıt hlıoþ horpo strengıa. Af þvı es rett at trua at hveʀ rıse up meþ þeı*m* aldre *oc* vexte se*m* h*ann* fór (*S. 46*) ór heı*me*. *Dıscıpulus* Ero þeır clę[dr] eþa nokþ*er*. *Magıster* Nøcþ*er* ero þeır oc scrv[dr] allre fegrþ *oc* scamasc enskes lıþar he*ld*r an augna. Gleþe *oc* heılsa er cleþno[þr] þeıra Goþ scrvde lıcame þeıra heılso cleþe eɴ an[dr] þeıra fagnaþar scrvþe. Oc sva se*m* h*er* ero sundrleıt*er* lıt*er* ífegrþ grasa. sua v*er*þa *oc* þar sundrleıt*er* lıt*er* ılıcomo*m* heılagra sua se*m* annan lıt hafa pın[dr]. eɴ annan mevıar *oc* ero þat þa clęþe þeıra. *Dıscıpulus* Mego þ*eı*r g*er*a þat es þeır vılıa. *Magıster* Etke vılıa þeır nema gott. af þvı g*er*a þeır alt þat es þeır vılıa *oc* ero þar es þeır vılıa ón dvol. *Dıscıpulus* Hvat g*er*a þeır. *Magıster* Sıa þeır ávalt á .G. *oc* lofa h*ann* of al[dr]. *Dıscıpulus* Hvat es lof þeıra. *Magıster* Fog- (*S. 47*) no[þr] sa es þeır gleþıasc [af .,G. (svn above) [1] *Dıscı-*

[1] [*for* af ,.G. (svn above) = af sýn goþs.

pulus Munu þeir þa mein þau es þeir hofþo [ħ alicōmō [1]. M*agister* Oll munu þeir. D*iscipulus* Hrvgguer þat e*ig*e þa. M*agister* He*ld*r fagna þeir þvi es þeir stigo vu*er* oll meiɴ. sua se*m* ma[þr] seger fagnande vino*m* sino*m* þat es h*ann* co*m*sc abraut forþo*m* ór miklo*m* hasca. D*iscipulus* Melsca þin hof mik up vu*er* iorþ. segþu m*er* oc þa fognoþ þeira. M*agister* Fagnaþ*er* þeira ero slik*er* se*m* auga ma*n*z ma e*ig*e sia ne [2] hevra. ne hugr hvgia þat es .G̈. hétt astvino*m* sino*m*. D*iscipulus* Hvat es þat M*agister* Lif eilift *oc* fvllsę̨la eilif *oc* gnot altz góþs. D*iscipulus* Segþu m*er* þat scvrra M*agister* Siau hafa þeir lika*m*s dvrþ*er* *oc* vii. andar. Ilica*m* hafa þeir lica*m*s fegrþ *oc* fro- (*S.48*) leic styrcþ *oc* frelse sę̨llife *oc* heilso *oc* odauþleik. Eɴ íond hafa þeir. spekc *oc* vinótto sa*m*þvkce *oc* velde veg *oc* ørvgleik *oc* fognoþ. D*iscipulus* Þessa hl*ut*e girnesc ond mín at hevrá. matþu scýrra g*er*a meþ nekq*v*(e)rio*m* dømo*m*. M*agister* Hverso licaþe þér at vesa ia*m*n veɴ se*m* absalón. es eɴge lvta fleccr vas a lica*m* h*an*s. *oc* vas hár h*an*s golle keyfft. D*iscipulus* Dýrþ es. M*agister* Eɴ þa ef meþ þesse fegrþ vę̨r*er* þu sva frór se*m* asael. es huerio dýre vas froførre. D*iscipulus* Miskvɴ es. M*agister* Eɴ ef meþ þesso*m* tve*n*no*m* hluto*m* vę̨r*er* þu sua sterkr se*m* sa*m*son es .i. barþe. þusund ma*n*na meþ asna kialka. D*iscipulus* Mikil prvþe (*S. 49*) es. M*agister* Eɴ ef þv hefþ*er* þessa þ*re*nna hl*ut*e *oc* vę̨r*er* sva sialfraþe se*m* augustus es allr hei*m*r þionaþe. D*iscipulus* Gofogleicr es. M*agister* Eɴ ef meþ þesso*m* f*er*no*m* hl*ut*o*m* vę̨r*er* þu sua sellifr se*m* salomo*n* es etke let ímeiɴ sér þat es h*ann* fvstesc. D*iscipulus* Sę̨la es. M*agister* Eɴ ef meþ þesso*m* fiᴍ hluto*m* ver*er* þu sua heilendr sem moýsés q*v*(o)þo at aldre losnaþe tę̨[þr] h*an*s ne oscvgndosc augo h*an*s. D*iscipulus* Vnaþ es. M*agister* Eɴ ef meþ þesso*m* vi. hlutu*m* vrþ*er* þu sua langlifr se*m* matusalen es mioc sua lifþe þusund vetra. D*iscipulus* Mikilleicr es. Sva svnesc m*er* se*m* hveri-

[1] [*skal læses* hèr á líkömom. [2] *Her mangler vel* eyra.

o*m* vęre ħr oskıande íhlutr[1] af þesso ankono*ng*do*m*r. En sa svnesc m*ér* ollo*m* dýrre es þessa hl*ut*e hev*er* alla[2]. (*S. 50*) M*agıst*er Hlvþþu þvı es en es betr*a*. En ef meþ þesso*m* hluto*m* ollo*m* v*er*e aller þer slık*er* vın*er* se*m* d*av*ıd vas ıonathe es hvaR vnne oþro*m* se*m* sıolfo*m* sér. D*ıscıpulus* fvll sęla es. [M*agıster* Hvat dom*er* þu of þaN es meþ þesso*m* hluto*m* ollo*m* vęre sva spakr se*m* salomó*n* es vıtr*a*þer voro marg*er* levn[dr] hlut*er*. D*ıscıpulus* Goþ es[3]. M*agıster* En ef aller vęre sva sa*m*þvker vıþ þıc se*m* rumaborgar hofþı*n*gıar voro tveır lecı*us*[4] *oc* cıppıo[5] es huarge vılde annat an annaR. D*ıscıpulus* Ou*m*broþelect es. M*agıster* En[6] vıþ þessa hl*ut*e alla ver*er* þu sva rıkr se*m* alexan[dr] cono*n*gr es meþ rıkı sıno lagþe vn[dr] sıc allan heı*m*. D*ıscıpulus* Tígn es. M*agıster* En ef þu hefþ*er* alt þetta oc ver*er* sva vegsama[þr][7] af ollo*m* se*m* ıoseph af egıp- (*S. 51*) talands m*onn*om es þeır gofgoþo h*ann* se*m* G. D*ıscıpulus* Aldr fremþ es. M*agıster* En ef[8] ollo*m* hlutu*m* þesso*m* ver*er* þu sva ørvGr se*m* þeır enoch *oc* helıas. D*ıscıpulus* Hór vegr es. M*agıster* En ef þu ętt*er* vıN þaN es þu. vnn*er* se*m* sıolfo*m* þér. oc hefþe h*ann* slıka dvrþ alla se*m* þu. vere e*ı*g*e* þer þat þa tuefaldr fogno[þr]. D*ıscıpulus* Fvselect es. M*agıster* En ef þu ett*er* marga vıne ıslıkre dýrþ vęre e*ı*g*e* þer þat auke fagnaþar þıns. D*ıscıpulus* Sva fagna ec molo*m* þıno*m* se*m* morgo*m* auþouo*m*. Ollo*m* heı*m*e tıgnare svnesc m*er* sa vesa es necq*v*(e)rıa þessa hl*ut*e hev*er* þot e*ı*g*e* hafe alla. En ef necq*v*(e)R mette alla hafa þa vere sa he*l*d*r* .G. an ma[þr]. M*agıster* Rett scılrþu mıclo oþre dvrþ hafa þeır an þetta er alt. Venleıkr

[1] *d. e.* i (= einn) hlutr. [2] *Slutningen af* hever *tillige-med Begyndelsen af* alla *er beskadiget.* [3] [*taaer i Lat. foran Lærerens Spörgsmaal og Disciplens Svar, angaaende Davids og Jonathans Venskab.* [4] *eller* letıus. [5] *I Rómverja sögur i AM. 226 Fol. er* Scipio *blevet til* cıpo. [6] *Her er vistnok* ef *glemt ved Enden af en Linie; dog kunde* enn (= en) *staae for* ef. [7] s *er bortædt.* [8] *Her mangler enten* í (*Lat.* si in his omnibus ita . . .) *eller snarere* meþ.

(*S. 52*) absalons vęre þar fęrlıkı þ*vı*at fegrþ þeıra es se*m* sol. es þa es sıau hluto*m* bıartare an nv se*m* rıt*et* es. Goþ eɴdr scapar lıca*m* lıtellętes vars efft*er* glıkı*n*go lıca*m*s bırte sıɴar. Jflaust es at lıca*m*r c*r*(ı)stz es bıartare an sol. þ*vı*at lıca*m*r scap*ar*a es bıartare an scepna. Meɴ ero kallaþ*er* m*us*t*er*e .G*oþ*(s). en sol kallasc e*ı*g*e* sua. Ef lıcam*er* heılagra scapasc efft'[1] lıca*m*s bırte c*r*(ı)stz. es solo es bıartare eɴ .G. bvggver ıþeı*m* se*m* ím*us*t*er*e þa es nauþsvn at þeır se lıosare an sol. Slıc es fegrþ heılagra. Froleıkr asaels v*er*e þar seıɴ ofroleıkr. þ*vı*at helg*er* fara ıa*m* scıott ór austre ívestr sē sō[2] reɴr vp ísustre *oc* lvser þegar ívestre. *oc* mego þeır ıa*m* scıot fara

D.

(*S. 53*) cleþe *oc* góþ h*ús* *oc* at hevra fagran song *oc* harpslótt *oc* keɴa revkelses hılm *oc* annarra dvrlegra urta. eþa b*er*gıa søto*m* groso*m*[3] *oc* eıga morg auþøve. Þessa hl*ut*e alla eıgnasc helg*er* on enda. þeır hafa unaþs svn þ*vı*at þeır sıa ıa*m*t lokno*m* augo*m* se*m* opno*m*. þeır es sıa kon*on*g dvrþar ífegrþ sıɴne *oc* sıa utan *oc* ıɴnan dýrþ .G*oþ*(s). *oc* dvrþ allra heılagra vv*er* feþra *oc* spam*anna*. dvrþ postola *oc* pındra munka *oc* mevıa *oc* allra heılagra *oc* sıa þe*ı*r fagra alla lıþo sına utan *oc* ıɴan *oc* sva aɴ*arr*a *oc* hugrēg-ar[4]. *oc* sıa þeır alt þat es g*er*esc áhı*m*ne *oc* aıorþo. *oc* sıa þeır ovıne sına íq*v*(o)lo*m* þa es forþo*m* rıso ı gegn þeı*m* *oc* fagna þeır ollo þvı- (*S. 54*) sa[5] Hevrnar unaþ hafa þeır

[1] *Forkortelsestegnet* (') *sees ikke.* [2] *uden Tvivl Skrivfeil* (*for* sól), *foranlediget ved Forkortelsesmaaden af det næstforegaaende Ord* (*men ikke et virkeligt* son *eller* són, *og fölgelig uden al nærmere Forbindelse med* sýn *Snorra Edda I 593* [10] *II 627* [18]). [3] *Her udelades* blanda et mollia tractare (*om Föleevnen*); *jf. Anm.* [1] *til Side 76.* [4] *Anm.* [3] *til S. 56 maa rettes i Henhold til dette Sted*, *der viser*, *at nærværende Skriveform af Ordet* hugrenningar *ikke indskrænker sig til saadanne Tilfælde, hvor en sædvanlig Anledning til Forglemmelse sees at have været tilstede.* [5] sa *meget utydeligt.*

þ*v*ıat fvr þeı*m* reýsta fagr*er* lofsongvar engla *oc* allra heılagra *oc* allar hı*m*nescar raust*er*. Unaþs hılm hafa þeır þaɴ es þeır taca af sıolfo*m* .G. søtleıx bruɴe. *oc* af englo*m* *oc* ollo*m* helgo*m*. [Bergı*n*gar sęlo hafa þeır. þ*v*ıat þeır b*er*gıa af søtleık .G. *oc* seþıasc þa es Go*þ*(s) dýrþ vıt*ra*sc *oc* þeı*m* ero aller hlut*er* søt*er* *oc* blıþ*er*[1]. Gnott auþøfa hafa þeır. þ*v*ıat þeır ero sett*er* vv*er* alla goþa hl*ut*e ífagnaþe .Go*þ*(s). sıns. Þetta es sęllıve *oc* unaþ heılagra. Heılende moýsı vęre þar sótt. þ*v*ıat heılsa retlatra es af .G. sva at etke ma þeı*m* granda hel*d*r an skera ıorno*m* solar geısla. Slıc es heılsa þeıra. Langlıfe matusale*n*[2] v*er*e þar dauþa (*S. 55*) dvol. þ*v*ıat sarleıcr *oc* dauþe flør fra þeı*m* es eı lıfa meþ .G. *oc* taka at erfþ sęlo oþrotnanda lıfs. Þesser ero lıca*m*s hlut*er* eın*er*. D*ıscıpulus* Sva se*m* þvrstan maɴ gleþr søtr bru[þr] sva nør*er* ond mına hunang flıotanda mal ór muɴne þıno*m*. Þ*v*ıat þeır ero fulsęler er tıl sva góþs ero hugþ*er* af .G. M*agıster* Sanlega ero seler þeır es bvggva íh*us*e .Go*þ*(s). *oc* lıfa íþesso*m* hluto*m* ollo*m* of. old alda. þeı*m* mønde speke salomons þvkkıa mıkıl heı*m*sca. þ*v*ıat þeır scına íalre speke *oc* hafa vıtro af sıolvo*m* .G. spekþar bruɴe þ*v*ıat þeır vıto alla hl*ut*e lıþna *oc* nulega *oc* oorþna *oc* allra m*anna* ahı*m*ne *oc* aıorþo *oc* ıhelvıte nofn *oc* kvnnu þeır *oc* verk bę- (*S. 56*) [þe goþ[3] *oc* ıll. Oc levnesc etke fvr þeı*m* þ*v*ıat þeır sıa[4] alt íretletes solo .Go*þ*(s). D*ıscıpulus* Bru[þr] męlsco þınnar scvlder mık at fella tór. Vıto aller helg*er* þat es ec g*er*þa. M*agıster* Eıg*e* at eıns þat es þu g*er*þ*er* hel*d*r *oc* alt þat es þu hugþ*er* *oc* męlt*er* gott *oc* ıllt. D*ıscıpulus* Hvat stoþar þa scrıftaga*n*ga *oc* ıþron ef þeır scolo

[1] [Eia qualis voluptas gustus, ubi epulabuntur et exultabunt in conspectu Dei: et cum apparuerit gloria Dei saturabuntur, et ab ubertate domus ejus inebriabuntur! Voluptas tactus qualis, ubi omnia aspera et dura aberunt, et omnia blanda et suavia arridebunt!, *Lat.* [2] *See* 73[32]. [3] [*tildeels afbleget.* [4] *Her* (*imellem* sıa *og* alt) *er et lille Hul i Pergamentet, hvor dog intet synes at mangle.*

vıta liotar svnþ*er* orar þęr es ver sco*m*mo*m*sc þot allar kome íhug at eɪɴs. M*agıster* Hvat ręþesc þu eþa ugg*er* at þar mon*er* þu sca*m*masc v*er*ka þınna. Eɴna liotosto svnþa þɪɴa tıl sagþra *oc* fvr ıþroɴ botta. *oc*[1] skalþu e*ıge* meɪʀ sca*m*masc anþa ef necq*v*(e)ʀ segþe. þer þat es þu g*er*þer í voggo. oc e*ıge* meır an (*S. 57*) algroeɴa sara þeırra es þu fect[2] ı orrosto. Etke es annat at fvr gefa svnþ*er* an hefna þeıra e*ıge* fvr ıþron *oc* ıatn*ın*g. fvr gefasc svnþ*er*. eɴ takasc e*ıge* ór mı*n*ne .Go*þ*(s). ne heılagra. D*ıscıpulus* Sannaþu þat. M*agıster* Veız þu at d*avı*d g*er*þe hordóm *oc* maɴdrap. eɴ marıa magdalena vas svnþog *oc* petaʀ neıtte *Chrısto.* D*ıscıpulus* Veıt ec. M*agıster* Truer þu at þau se áhı*m*no*m*. D*ıscıpulus* Truı ec. M*agıster* [Ef þu veızt þetta ıarþlegr *oc* ostvrkþ allre[3]. Eɴ þevge sca*m*masc þeır þess he*ldr* fagna heır hıolp sınne í .G. D*ıscıpulus* [þvckıa e*ıge* englo*m* goþs slık*er* vęʀe anþeır es fat mısg*er*þo.[4] M*agıster* Vıst e*ıge*. þv*ı*at sua se*m* vıɴ*er* fagna þeı*m* mest es braut koma ór scıpsbrote eþa (*S. 58*) ór[5] oþro*m* mıklo*m* haska sua fagna englar *oc* helgır þeıra heılso męst [es or svnþo*m* levsasc[6] *oc* sva se*m* sa. lęcn*er* es mest lova[þr] es torvelzt groþ*er* sua es *oc Chrıstus.* mest dvrca[þr] af slıcra m*anna* hıolp. D*ıscıpulus* Mıkıl gleþe es þat. M*agıster* Uınatta d*avı*d *oc* ıonathe sa*m*teng*er* þa þv*ı*at .G. aɴ þeı*m* se*m* sono*m* en þeır hono*m* meıra an sıoluo*m* ser *oc* elsca þa aller englar *oc* helg*er* se*m* sıalfa sıc. Sa*m* þvcke lelı*us oc* scıppıons monde þar þvckıa sundrlvnde þv*ı*at þeıra sa*m*þvcke es slıct sem augna es þangat lıtr annat þegar es annat ser. þat es eıɴ þeıra vıll. þat vıll þegar .G. *oc* þat aller englar *oc* aller helg*er*. D*ıscıpulus* Ef .G. vıll se*m* ec *oc* aller

[1] *overflödigt.* [2] t *har her en egen, tilbageböiet Form.* [3] [Si igitur tu adhuc corruptibilis et fragilis hæc nosti; quanto magis illi norunt, qui ab omni corruptione et fragilitate liberi erunt, *Lat.* [4] [Non abhorrent tales Angeli, vel Sancti, qui pene nihil peccaverunt?, *Lat.* [5] o *utydeligt.* [6] [quibus omnia, etiam ipsa peccata, in bonum cooperantur, *Lat.*

helger þa vil ec vesa glicr petr(o). (*S. 59*) *Magister* Ef þu vilder þat þa vęrer þu sua[1] þegar. Eige sege ec at þu verer petrus. heldr glicr petro. Ef þu girndesc at vesa petrus. þa verer þu etke. þviat þu girndesc annat at vesa anþu ert. En þar vill enge meire dvrþ hafa en hann es ver[þr] [2] sua sem her vill eige fotr vesa hond ne ayra at vesa auga. En ef þeir girndesc nacqv(a)t framar. þa hefþe þeir eige fullan fognoþ. En þeir hafa fullan fognoþ oc fvsasc enskes framar anþeir hafa oc ma etke leggiasc viþ fognoþ þeira [ne af takask[3]. þviat þvi fagnar hver meþ oþrom es eige hever sialfr meþ ser. Petrus fagnar hreinlife iohis en iohs fagnar pislar vette petri oc (*S. 60*) ver[þr][4] sua eins hvers dvrþ. at þat es allra[5] dýrþ oc allra dvrþ einom at dýrþ. Eþa hvat mege þeir framar girnasc an vesa gliker englom oc hafa þessa goþa hlute alla es nu tinda ek oc marga aþra. Velde alexan[dr] konongs vęre þar þrongt varþhald. þviat velde þeira es sva mottogt at þeir mego gera annan heim[6] ef þeir vilia. þviat þeir ero soner .G. oc sameruingiar cr(i)stz sem ritet es. Ec sagþa .G. eroþ ér. Ef þeir ero Goþ þa mego þeir alt þat es þeir vilia. *Discipulus* Hui gera þeir eige annan himin ef þeir mego *Magister* Goþ let etke efter van vnnet. oc levste alt af hende algort. Af þvi vęre annar heimr osomr oc tomr þot gor vere. En (*S. 61*) helger vilia etke[7]

[1] *tildeels beskadiget.* [2] *tildeels utydeligt.* [3] [*staaer ikke i Lat.* [4] *utydeligt, formedelst Beskadigelse af Pergamentet.* [5] *Gisning, da Ordet er ulæseligt i Skindbogen.* [6] *Lat.* cœlum (*med Var.:* cœlum et aliam terram)*; see næstfölgende Spörgsmaal.* [7] *Saaledes (nemlig med* t *— i Overeensstemmelse med Ordets Oprindelse — i Stedet for det sædvanlige* c*), saavel her, som i det Foregaaende: 73* [27] *(i Membr.:* e-|tke), *76* [9] . [23], *78*[4]. [9]. [22]*; samt 57* [10], *60* [28], *72*[29], *77*[7]. *Med disse fire sidste Steder, hvor Ordet begynder med et stort Bogstav, jf. den Maade, hvorpaa* Ec *skrives 60*[11] *i Membr. Egentlig skulde man vente en umiddelbar Overgang af* eittki (*eller* eitki) *til* ekki, *da Forandringen af* ei *til* e *först bliver nödvendig foran* kk*; men Mellemleddet* ettki (*eller*

osom*t*[1] g***[2] laust sua se*m* vér gero*m* e*i*g*e* alt[3] ***[4] es vér meg o*mgera*. D*iscipulus* þetta mon fra postolo*m* e*i*no*m* sagt eþa eno*m* hesto*m* .G*oþ*(s). v*i*no*m*. Eɴ v*i*þ oss es vel sc*i*pat. þot v*ér* se*m* þrǫlar þe*i*ʀa. M*agister*[5] Fra ollo*m* retloto*m* es þetta sagt þ*vi*at aller v*er*þa *i*a*mner* se*m* englar G*oþ*(s). Sva se*m* kon*on*gr sę s*i*ukan l*i*gg*i*a ísaure *oc* lete þua h*ann* *oc* lauga *oc* scrvþa clęþo*m* s*i*no*m* *oc* gefe h*o*no*m* nafn s*i*tt *oc* g*er*þe sér at oscmege. *oc* gefe h*o*no*m* erfþ r*i*kes s*i*ns. sva let .G. oss l*i*gg*i*a í svnþa saure *oc* þo oss fvr tru íscírn. *oc* gaf oss cr(*i*)stet nafn *oc* g*er*þe sér at oskmogo*m* se*m* r*i*tet es. Aller þe*i*r es v*i*þ hono*m* toko gaf h*ann* þe*i*m velde at v*er*þa sono*m* G*oþ*(s). þott aɴnaʀ (*S. 62*) ***[6] [o*m* hęre[7] dvrþ þar efft*er*[8] ***[9] s*i*no*m* *oc* taka þo aller íe*i*no h'se[10] foþor e*i*ɴ fagnaþar pe*nni*n*g* af svn G*oþ*(s). *oc* sa*m*lage engla. Josephs vegr vęre þar ol*i*geɴ. þ*vi*at þe*i*r hafa sannan veg es .G. vegsamar þa se*m* sono *oc* vegsama þa aller englar. *oc* aller helg*er* sua se*m* hofþ*i*n*g*i*a*. Goþ es scvldar ma[þr] þe*i*rra þ*vi*at þe*i*r g*er*þo s*i*c v*er*þa þess es .G. etlaþe þe*i*m. Scvldar m*enn* þe*i*ʀa ero englar *oc* aller helg*er* þ*vi*at þe*i*r costgęfþo se*m* þe*i*r motto at fvlla tolo þe*i*ra *oc* auka fognoþ þe*i*ra. H*i*m*i*nn *oc* *i*orþ *oc* oll scepna gofgar þa. þ*vi*at þe*i*r scýndo t*i*l þess ís*i*no*m* roþo*m* at oll scepna sc*i*fftesc t*i*l eɴs betra. Orvgle*i*kr enoch *oc*
(*S. 63*)[11]
m[12] ***
þe*i*r ***

e*i*ki) *retter sig, ligesom* enskis (*jf. t. Ex. 72*[22] *og 78*[9]), *med Hensyn til sin Begyndelsesvocal, efter Analogien af* engi (*nullus*, *nulla*), *o. s. v.*

[1] *snarere end* osemt; *ogsaa den Streg, der staaer for* m, *er noget utydelig.* [2] *Her er bortrevet omtr.* 1/3 *af en Linie i Skindbogen.* [3] lt *beskadiget.* [4] *Her er noget bortrevet, formodentlig blot* þat. [5] *staaer ikke i Lat.* [6] *Her er bortrevet omtr.* 1/3 *af en Linie.* [7] [*tildeels utydeligt.* [8] *Forkortelsestegnet for "er" meget utydeligt.* [9] *Bortrevet omtr.* 1/4 *af en Linie.* [10] *d. e.* huse. [11] *Her ere 8 hele Linier bortrevne.* [12] *Dette* m *er lidt beskadiget.*

í fognoþ. ***
søne *oc* ost an ***
tveggia sua se*m* g***.
þeir fagna af sa*m*lage ***
lra heilagra fagna þeir m ***
.Go*þ*(s). utan *oc* ɪɴnan vv*er* sér *oc* under *oc*[1]
u*m*bhverfes sic. fagna *oc* þvi es aller
(*S. 64*)[2] *** vi
***. Sva
*** esto fegrþ.
*** o liotasta ferli
*** er ero lett*er* íollom
*** ero hin*er* þung*er* ímiklo*m*
*** leik[3]. Sua se*m* þesser ero stvrkþ*er*
eno ozta afle sva ero hin*er* lamþ*er*
miklo ómagne. Sua se*m* þesser
(*S. 65*) niota kono*n*glegs frel[ses sua[4] ***
gg*v*(a)sc hin*er* íþrelslega anauþ S***
se*m* þeser fagna ímiklo sellife ***
hrvgg*v*(a)sc hin*er* ímargre ***
se*m* þesser eflasc íágętte ***
þasc hin*er* ío endelegre sott ***
se*m* þesser fagna[5] sęlo*m* ó dauþle ***
sua grata hin*er* vesalect lan[6] ***
Sva se*m* þesser ero lvst*er* allr[7] ***
sua døcq*v*(a)sc hin*er* léiþele ***
þ*v*iat þei*m* v*er*þr at harms a[8] ***
es þeir vito. Sua se*m* þ ***
vinata. sua q*v*(e)lr hin ***
ta. Sua se*m* þesser ero ***

[1] *beskadiget.* [2] *Her ere 8 hele Linier bortrevne, samt den 9de Linie med Undtagelse af en Deel af et Bogstav og det her fölgende* vi. [3] *tildeels beskadiget.* [4] [*tildeels utydeligt.* [5] *Det förste* a *i dette Ord forskrevet.* [6] n *beskadiget.* [7] r *beskadiget.* [8] *Dette Bogstav er lidt beskadiget.*

vegsamaþ*er* af allre sce ***
fa hın*er* sundrþýcke *oc* ***
scepno. Sua se*m* þes*er* h ***
(*S. 66*) *** sta[1] velde. sua legıasc hın*er* ıeno*m* neþ
*** omętte. Sua se*m* þes*er* scrýþasc
*** mesta veg *oc* orvggleıc. sua
*** hın*er*[2] af enne mesto hręzlo.
*** es*er*[3] fagna ou*m*broþelego*m*
*** þe[4]. sua grata hın*er* ón enda í
*** alegre[5] sorg. Hatr Goþs hafa þe*ı*r.
*** eır stoþo ígegn hono*m* se*m* þeır
*** *oc* dvolþo at e*ıge* ýrþe borg
*** þ[6]. Hatr hafa þeır engla.
*** ostgęfþo þat se*m* þeır mot
*** fvldesc tala þeıra. Hatr
*** ıra heılagra þ*vı*at þeır
*** eıra se*m* þe*ı*r motto *Dıscıpulus*[7] Sıa
*** bleg[8] sa*m*vıʀþı*n*g sva se*m* o
*** ero fagnaþ*er* retla'tra[9].
*** a*m* u(ı)*r*þelegar *oc* ou*m*brøþe

ANMÆRKNINGER.

1) Foruden de her foran S. 51—52 omtalte Marginalier findes paa Skindbogens S. 39 ved Enden af Linie 10 (Sıa mono þeır þaɴ es þeır þ*vı*at aller) Tegnet [7], der pleier at staae som Forkortelse for „er." Det er öiensynligt skrevet med samme Haand som Texten og vistnok sat her for at erindre Skriveren om, at noget var udeglemt imellem þeır og þ*vı*at (nl. hvad der skulde svare til Latinens transfixerunt).

[1] *seer ud som* sta; *jf. S. 57, Anm.* [2]. [2] *beskadiget.* [3] *Det förste Bogstav beskadiget.* [4] þ *utydeligt.* [5] *Det förste Bogstav* (a) *beskadiget.* [6] þ *beskadiget.* [7] *staaer ikke i Lat.* [8] *eller* þleg. [9] *Saaledes.*

2) Exempler paa mere eller mindre udfört Radering (jf. her foran S. 52 13-16): „b" i ou*m*broþelegr 54 24, „c" i blęsc 55 12 og kallasc 55 13, „g" i glıkare 55 21 og glıkendo*m* 60 18 og glıkeng 61 28, „v" i ofvalt 55 1.

3) AM. Qvart 676 A indeholder (ligesom B) en Afskrift af 674 A. Denne Afskrift bestaaer af noget over 14 Sider, begynder (ligesom B) med Ordene En saes boc þessa les, har naturligviis de samme Lacuner som Originalen, udelader desuden et Par Steder, der ere utydelige (formedelst Beskadigelse af Pergamentet), og holder op med Ordene Blezaþ*er* eroþ er af .G. *oc* er blezon .Go*þ*(s). 70 22-23. I övrigt er i denne Afskrift det sidste Blad indbundet foran det næstsidste.

Foran i 676 A ere indheftede 4 Blade med fölgende Notitser:

Blad 1: „þennann Lucidarium hefi eg feinged af þorde „þorkelssyne, hann feck þann sama af Petre ä Selialande, „Petur af Grïme Einarssyne, Eyolfssonar".

Blad 2, Side 1: „Elucidarium charta 4to, (sem eg „feck af þorde þorkelssyne) hefur Einar Eyolfs son skrifad „epter Exemplari i Skalhollti, liedi hann sidan þorsteini „Eyolfssyni br. sinum, hann Biarna nockrum. Biarni feck „hann Petri Jonss. ä Selialandi. af honum länadi þordr „þork. s. hann og feck mier. Petur hefur Copie af þessu „Einars Eyolfsonar exemplare, Er in 8vo. er hann vïste „mier. af honum sialfum skrifad".

Blad 2, S. 2 (med Blyant): „Elucidarius.
„Einar Eyolfsson *α* þorsteinn Eyolfss." (her staaer et utydeligt Tegn) „länar" (dette Ord er utydeligt) „Biarni
„Petur ä Selialandi þordr þorkelsson Eg
„*α*. Einar skrifadi þetta epter exemplari i Skalhollti".

Blad 3: „þordur þorkelsson seiger ad þetta sie eigi „so, helldur sie þesse bok, er hann af Einari Eyolfssyne „feinged hafe, in charta, og sie lucidarius Apographum Co„dicis Gisla Magnussonar, sem eg nu ä".

Ovenstaaende Notitser ere alle skrevne af Árni Magnússon. Den sidste af dem (den paa Blad 3) refererer sig til fölgende Brudstykke af et Brev (Blad 4):

„Grimur Einarsson 1701".

(Denne Overskrift er tilföiet af Árni Magnússon.)

„3° Visa eg Ÿdur ä Skrædu afgamla, ä Kalfskinn Skrifada, „Sem Minn Sal: Fader Kallade Bokena dÿru, og Hann liede „Sïnüm gödum Vin, Og Sïdan hefur Mons.r Þördur Þor-„kelsson henne ur þui läne Näd, Enn Hvórke sä ne eg fæ „Hana aptur, þo þess þräsinnes öskad Höfum, bæde Skrif-„lega og munnlega, Enn nu I Sumar hefe eg Hann ecke „funded, ecke Helldur brefe til Hans komed I Austfiórdu, „So Vijs Se um ad þad til Skila Komed Hafe, Eg man ecke „Hvad Hun Hefur ad beþïda þui þa hafda eg lijted Vit ä „epter Soddan ad taka. Nu mun eg tilskrifa Þörde I Haust, „og beidast Hennar, og þad med, ad eg hafe hana ÿdur „til Eignar feinged, Enn ef So er ad Þier villdud hana Siä, „munu Þier verda ad Skrifa Hónum til og Heimta Hana. „Nu ef Su Skræda kemur til mïn Skal Hun ad forfallalausu „ÿdur Sendast ad äre, Enn". . ...

Baade interessant og passende (naar der tales om 674 A) er Benævnelsen „bókin dýra".

4) Nærværende Udgave af 674 A afviger fra Membranen i fölgende Punkter (foruden hvad der fölger af sig selv):

a) De saakaldte angelsaxiske E, G, M, N ere forandrede til sædvanlige E, G, M, N. Ligeledes ꝺ til d (hvilket sidste Skrifttegn ogsaa ofte bruges i 674 A, skjöndt det ellers er sjeldent i oldnordiske Haandskrifter); det i vor Membran sjeldent forekommende ꝛ til r, samt ſ til s. (Paa nogle Steder har Skindbogen for M et Tegn, der ligner et stort dobbelt a).

b) De Forkortelser, man paa Islandsk pleier at kalde bönd (d. e. alle, med Undtagelse af skammstafanir; see strax nedenf.), ere paa de allerfleste Steder oplöste saaledes, at

Streger og andre Tegn, der i övrigt ikke betegne Bogstaver, gjengives med Cursiv (altsaa f. Ex.: „ħ" med „h*ann*", þāt med „þ*vı*at", „.G̕." med „.Go*þs*.", efft̕ med „eft*er*", „&" med „*oc*"), medens de smaa interlineare Forkortelses-Bogstaver ere satte i Parenthes (altsaa f. Ex. Membranens cucq̊nde, þ'þıa, h° forandrede til „cucq*v*(e)nde", „þ*r*(ı)þıa", „h(o)*n*"); hvorimod skammstafanir (d. e. Forkortelser alene ved Hjelp af Prikker, eller endogsaa uden nogetsomhelst Forkortelsestegn; som f. Ex. „.G." eller „G." eller „G" for Goþ) optoges uforandrede. — Skindbogens 1) .x̄. (Udg. 54 ^{10}) 2) x̊. 3) x́ og x 4) x̊ 5) ẋ ere gjengivne hensynsviis med 1) .*Chrıstus*. 2) *Chrıstus*. 3) *Chrıstus* 4) *Chrısto* 5) *Chrıstı*. — Dobbeltbogstaver (f. Ex. ꝺ̊ = de, ꝧ = þs) ere, for saa vidt de ikke havdes i Trykkeriet, blevne adskilte, men indsluttede i [ ]. (Udgavens Text indeholder ingen Klamre eller Parentheser, undtagen i de i nærværende Anmærkning nævnte Tilfælde.)

c) Sideskifter angives ved de i Udgaven foran hver Membran-Side satte Tal; hvorimod der intet Hensyn er taget til Linieskifter, men ethvert i Enden af en Linie afbrudt Ord er i Udgaven sammenföiet, ogsaa hvor Membranen mangler et nödvendigt Bindetegn: saaledes er ikke blot „up nu*m*- | n*er*" (Skindb. 26 ^{10}-^{11}) blevet til „up nu*mner*" (Udg. 64 ^{16}), men ogsaa „Nec | þ*er* voro" (Skindb. 26 ^{16}-^{17}) til „Necþ*er* voro" (Udg. 64 ^{20}. Derimod „spa m*o*nn*o*m" Udg. 64 ^{28}-^{29}, ligesom i Membr. 27 ^{11}-^{12}, fordi Ordet er sammensat og de gamle Haandskrifter meget almindelig behandle selv Led af et ægte Compositum som selvstændige Ord).

5) En islandsk Membran af den Ælde, den udmærkede Fasthed og Bestemthed i Skrifttrækkene og den forstandige Sindighed i Skrivemaaden, som AM. 674 A Qv., giver Stof til mange Betragtninger, som det imidlertid ikke nu er Leilighed til at anstille. Blot exempelviis vil jeg her gjennemgaae et Par Punkter, nl. de saakaldte Accenter, tilligemed

nogle af de Slutninger, deraf kunne uddrages, samt Omlyden á—ó.

De gamle Skindböger afvige meget fra hverandre med Hensyn til Anvendelsen af Accenter eller Bredetegn, der i nogle bruges unöiagtigt, som vilkaarlig og overflödig Tilgift til selve Bogstaverne, i andre nöiagtigt, ikke ved at sættes overalt, hvor de sprogrigtigt kunde staae, men ved ikke at sættes, hvor de ikke höre hjemme. Til denne sidste Classe Membraner hörer 674 A, i hvilken Bredetegnet forekommer omtrent 313 Gange.

A) Det er bekjendt, at de gamle islandske Membraner aldrig bruge en Prik over „ı" (undtagen som Fölge af en Leg med Pennen, og da ikke sjelden senere tilföiet) — lige saa lidt som f. Ex. irske eller angelsaxiske. I Stedet for den moderne Prik bruge de paa mange Steder Accenten. Saaledes ogsaa 674 A i Tígn (*dignitas*, *maiestas*, 74 [14]) og sín (68 [28]) = sinn (*suum* = d. *sin*). Ogsaa i íhlutr (74 [1]) = í (= einn) hlutr (*una res*), har Accenten denne graphiske Betydning. Derimod synes den at være Bredetegn a) i de fremmede Navne caín (66 [8]) og cherubín, Cherubín (66 [1]); b) endnu bestemtere i Forholdsordet „í" (omtr. 116 Steder); tíþ (*Tid*, 56 [18], 66 [12]); scírn (*baptismo*, 79 [10]); mín (*ἐμή*, 73 [15]).

B) De gamle Skindböger bruge almindelig „ẏ" („y" med Prik) for det blotte y, maaskee fra först af for at skjelne imellem dette og „v". I nærværende Skindbog er derimod „ẏ" sjeldent og erstattes undertiden ved „ý", f. Ex.: scýggua („*obtegunt*", *infuscant*, 60 [23]), þỵ́rster (eg. *siti afficit*, 63 [17]); ýrþe (*fieret*, 81 [12]); sýnþ (*Synd*, 68 [19]); scýndo (*festinaverunt*, 79 [22]); ýuer (Præp. *over*, 65 [12]). Men i fölgende Tilfælde kan Accenten gjerne være Bredetegn: dýrþ (*Herlighed*, 54 nederst, 74 [23], 75 [19], 76 [5], 78 [13. 14]) og Dýrþ (73 [18]); dýrre (*excellentior*, 74 [2]); dýr (*quadrupedes*, 63 [10]); dýre (*quadrupede*, 73 [20]); scýrra (*clarius*, 73 [15]); sýn („*de visione*", 71 [22]); lýs (for lýss;

eg. *Luus*, 63 [4]); nýtz erveþes („*studii et pii laboris*", 63 [6]); „hlýþner" (*obedientes*, *morigeri*, 67 [7]); hlýþne (*obedientiam*, 68 [4]); scrýþasc (*ornantur*, 81 [5]).

C) „ú" forekommer i det forkortede „*hús*" („*ædificia*", 75 [14]).

D) Den Anskuelse, at: au, ey (öy, ay), ei, æ, œ, vare hensynsviis = aú, eý (öý, aý), eí, aí, oí, bestyrkes blandt andet ved den Omstændighed, at de i Skindbögerne saa ofte findes forsynede med Bredetegn. Saaledes i 674 A: glévpþe (*devoravit*, 57 [22]); lévndesc (*latuit*, 68 [15]); reýsta (*sonant*, 76 [1]); og i den ældre Form: aýra (*auriculă*, 78 [6]); veítta (for veíta, d. e. veita, *praebere*, 56 [20]); þéir (*ii*, 69 [15]); léıþele*** (80 [26]). „ę́" er accentueret i det mindste 6 Gange, nl.: íáblę́ste („*inspirando*", 55 [15]); mę́tte (*posset*, 56 [20]); þę́r (*eae*, 57 [18] to Gange, 67 [3]); „sę́" (*videret*, 79 [6]); for dette „ę́" staaer „éé" i séé (*viderent*, 64 [23]). ǿþre (*praestantior*, 66 [21]); bǿcr (*βίβλοι*, 71 [3]).

E) „á" staaer i 674 A i det mindste 36 Gange; deraf 27 Gange som Præposition — nl. 23 Gange som oprindeligt „á" (gr. *ἀνά*, goth. ana, tydsk „an", eng. „on"; f. Ex. áhveʀe tıþ, íáblę́ste, o. s. v.), og 4 Gange i „á valt" (55 [29], 56 [13], 71 nederst) eller ávalt (72 [31]), *altid*, for of allt (umb allt) — ganske i Overeensstemmelse med det nuværende Islandsk. Fremdeles „Ár" (*ποταμοί*, 57 [17]), hár (*capillus*, 73 [18]), háll (*lubricus*, 65 [8]); „át" (65 [22].[23]) og „Át" (66 [15]), (ikke „at," som sat, mat, gat, o. s. v.; altsaa overeensstemmende med Nyislandsk, Dansk — aad, men sad, gad —, o. s. fr.). vár tíþ (jf. *ἔαρος ὥρη*, 66 [12]) er eet af mange Beviissteder for, at den ældste Form for vor (*Foraar*) ikke udtaltes var, men vár. — „án" (55 [18], 72 [14]) = det sædvanlige „en", enn, dansk *end*, efter Comparativ, synes at staae for et oprindeligere ann, og Udvidelsen af „a" til „á" at maatte opfattes som Erstatning for det udeladte „n". (I al Fald er der neppe

Tvivl om, at Formen enn er at foretrække for „en".) Hvad Vocalen „a" i det forudsatte ann angaaer, saa stemmer den med Ordets Etymologie, hvad enten man sætter det i Forbindelse med annarr (*anden*), eller med endi, endir, (*Ende*), goth. andeis, eller man antager det for at staae (ved Aphæresis af þ; s. Grimm D. Gr. 3, 164 Anm.) for þann, goth. þan(a), angels. þanne (o. s. v.), eng. than, oht. danna (o. s. v.). Imod at opfatte „án" (for enn) som virkeligt phonetisk „á" + „n" kunde maaskee Nogen ville hente en Indvending derfra, at Ordet saa formelt ganske falder sammen med Præpositionen „án" (*uden*); men en saadan Indsigelse vilde være uden Betydning allerede af den Grund, at Præpositionen hedder i vor Membran — ikke „án", men — „ón" (see nedenfor).

F) Exempler paa „ó": liós (55[3], hvor dog den i Membranen noget utydelige Accent mangler); med mindre her menes líos (jf. A). ólicamlegr (*incorporeus*, 56[4]), óorþna (*futuros*, 56[8]), óstvrcleik (for óstyrkleikr, *infirmitas*, 62[11]), óskil („*injuria*", 68[8]), „ó dauþle" *** („*immortalitate*", 80[23]). fór (*ivit*, 66[4], 72[20]). „ól" („*procreavit*", 66[5]), ólo (*genuerunt*, 66[9]). sól (*sol*, 71[2]). dóm (*sententiam*, 69[19]), hordóm (*μοιχείαν*, 77[10]). bóc (*liber*, 71[8]). stóþ (*stetit*, 66 nederst). góþs (*ἀγαθοῦ*, 73[10], 76[16]), „góþom" (*bonis*, 70[31]). blót (*θυσίας*, 70[4]). sótt (*morbus*, 76[9]). Alt i Overeensstemmelse med nyere Islandsk. At Accenten i Egennavnene absalón (73[17]) og „salomón" (74[7]) ligeledes er et Bredetegn, bestyrkes ikke blot ved Steder som:

Lissibón á fróni (F. VII 80),

men ogsaa ved det nyere Sprog (skjöndt Formerne Absalon og Salómon nu ere de gængse i Talesproget).

Det Forholdsord, der i Betydning svarer til t. *aus*, lat. *ex*, o.s.v., forekommer 24 Gange i Formen „ór", hvilket alene er tilstrækkeligt til at vise Urigtigheden af det i Udgaverne brugelige „or". Med „ór" stemmer ogsaa det ny-

norske „or" (i Fölge Ivar Aasens Betegnelse = oor); ligeledes nyisl. „úr", selv om dette var at ansee som en secundær Form; thi Overgangen „ór"—„úr" er langt naturligere end „or"—„úr"; ligesom omvendt „úr"—„ór" falder naturligere end „úr"—„or", hvis „úr" er den oprindelige Form. At dette sidste er Tilfældet, tör ansees for sikkert. For Vocalens Qvalitet som „ur" eller „úr" (ikke „or" eller „ór") taler nemlig Sprogets hele Udviklingsgang; for dens Qvantitet (hvis man tör bruge dette Udtryk i en noget uegentlig Betydning) som „úr" (ikke „ur") taler f. Ex. Tillægsordet ýrinn (*tilstrækkelig*), der i det Væsentlige forholder sig til „úr" som yfrinn (omtr. = ýrinn) til Forholdsordet yfir (*over*). Thi at hiint Tillægsord hedder ýrinn (ikke yrinn), bevises tilstrækkeligt ved den sideordnede Form œrinn; jf. býr og bœr, flýja og flœja. Paa den anden Side kan intet Modbeviis hentes fra Gothisk: Vocalforholdet imellem oldn. „úr" og goth. „us" („ur") er det samme som imellem de oldnordiske hús (*Huus*), þúsund (*Tusind*), fúll (*fuul*), rún (*Rune*), rúmr (*rummelig*), brúðr (*Brud*), „út" (*ud*), úti (*ude*), dúfa (*Due*), lúka (*lukke*), og de tilsvarende gothiske hus, þusundi, fuls, runa, rums, bruþs, „ut", uta, dubô, lukan. Men maa man nu saaledes fastholde Formerne „úr", „ór" (samt „ýr") for den selvstændige Præposition, saa fölger dog ikke deraf, at „ur", „or" ikke kunne forekomme som Præfixer, hvilket tværtimod er temmelig sandsynligt, i Fölge visse Rodords Tilböielighed til at opgive noget af deres Lydmasse, naar de forbindes med Afledningsendelser af en vis Vægt eller (ved Sammensætning) med andre selvstændige Ord. Man jævnföre utan (*ude fra*) med „út" (*ud*) og úti (*ude*), framan (*forfra*) med framm[1] (*frem*) og frammi (*fremme*), hvenar (f. Ex. i Dropl., — „*hvornær*", *naar*) med Sammensætningsleddene hvè (*hvor*) og nær

[1] *Saaledes udtales dette Ord nu altid.*

(*naar*). Men hyppigst er en saadan Lydformindskelse i et af een Stavelse bestaaende förste Led af en Sammensætning. Saaledes bliver nátt (*Nat*) til natt i nattmál (*Nattens Begyndelse*); víg (*Kamp*) til vig i Mandsnavnet Vigfús(s); brúð- (*Brud*) til brul- (med Assimilation) i brullaup (*Bryllup*); sól (*Sol*) til sol i Fruentimmernavnet Solveig; þór- (Gudens Navn) til þor- i de fleste dermed sammensatte Personsnavne (þorvaldr, þorfinna, o. s. v.), ja endog til „þu-" i Qvindenavnet þuríðr (for þórríðr). Hermed kan sammenlignes Forholdet imellem t. hoch som selvstændigt Ord og som förste Deel af Ordet hochzeit, samt lignende Phænomener i andre Sprog. Af „ur" (bedre end af „or") kunne Præfixformerne „ör" og „er" have udviklet sig (jf. föglar for fuglar, *Fugle*; máttögr for máttugr, *mægtig*; „ex" for „öx" *Öxe*; o. s. v.), og det saa meget mere som et Præfix i en særegen Grad maa være udsat for Svækkelse. Dog maa Muligheden af andre Etymologier (for „ör", „er") ikke lades upaaagtet. (I erlendr, erlendis, *udenlands*, staaer „er" for „el" [jf. olds. elilendi, oht. alilanti, *som er i et andet Land* end sit eget], uden Tvivl fordi man har opfattet ellend- som = erlend-, da „rl" ofte assimileres til „ll".)

Om „ó" som Omlyd af „á" see Anm. 6.

I gór[1] (*πεποιημένη*, 54[13]) staaer „ó" uden Tvivl som en famlende Betegnelse for „ö"-Lyden.

Kun paa et eneste Sted, i són (són sín, *filium suum*, 68[28]) staaer „ó" feilagtigt for „o", da man sikkert ikke tör antage, at den gamle Vocallængde her endnu er tilstede.

[1] *Dette Tillægsord* (görr, geyrr, gerr, gjörr) *erstatter det manglende Part. pass. af Verbet* görva (*o. s. v.*). *Naar derfor de, der forqvakle det nyere Islandsk, og ligesom give det Spændetröie paa, ved at tvinge det ind i gamle Former, opvarte med Ord som* gjörðr (*factus*), — *for* gjörður, gerður —, *saa er dette sproghistorisk betragtet en Monstrositet.*

G) é forekommer a) i det ovenfor (under D) anförte séé (*viderent*); b) i Mandsnavnene abél (66 [9]) og moysés (73 [29]), i Liighed med Absalón, Salomón, Lissibón, (see F), Jórdán (see f. Ex. ránheim til Jórdánar, Orkn. 282 [4]; gráns Jórdán—, F. VII 92 [11]), o. s. v.; c) i en Række Ord og Ordformer, hvor det staaer i fuldkommen Overeensstemmelse med Nyislandsk: hét (*vocatus est*, 66 [9]), og, med fordoblet Medlyd [1], hétt (*promisit*, 73 [8]). rétt (*rectum*, 66 [18]). sén, for sènn (*ἑωραμένος*, 66 [11]). sér (*videt*, 56 [7]). „él" (*grandines*, 71 [26]); jf. F. XI 136—43, hvor Skrivemaaden jel- forekommer 10 Gange. hér (*her*, 71 [2]). „*mér*" (*mihi*, 54 [22], 74 [2]). þér (*tibi*, 66 [18. 20], 73 [16], 74 [20]). „*sér*" (57 [25]) og sér (59 [18], 64 [3], 67 [20], 70 [5], 71 [21], 73 [27], 74 [5], 79 [8. 10], 80 [6]), *sibi*. „*vér*" (79 [4]), vér (63 [6], 79 [1. 2]), Vér (68 [16]), *ἡμεῖς*. „ér" (*ὑμεῖς*, 69 [27. 28], 70 [14. 19], 78 [20]).

6) Omlyden á—ó er for det meste indskrænket til de ældste Membraner. Navnlig er det paa denne Maade fremkomne „ó" nu i de allerfleste Tilfælde forsvundet og Grundlyden („á") bleven den eneherskende. Man sammenligne f. Ex. Themaet Áa (*amnis*) i dets gamle og i dets nye Böining:

Nom., Acc., Dat. sing.	á og ó,	nu	á,
Dat. pl.	ám og óm,	„	ám,
Gen. sing. og Nom. Acc. pl.	ár,	„	ár,
Gen. pl.	á,	„	(áa).

Omvendt har i Themaet Ála (*Læderrem*) „ó" trængt sig ind i alle Former;

gammel Böining:	ál og ól,	álum og ólum,	álar,	ála,
ny Böining:	ól,	ólum,	ólar,	óla.

Themaet Náttu (*Nat*) — der i Fölge dets Betydning forekommer hyppigt nok til at kunne bevare den gamle Omlyd uforvansket ogsaa efter at den var bleven til en Uregel-

[1] *De gamle Membraner fastholde ikke altid den blot qvantitative Forskjel imellem en enkelt og en dobbelt Consonant.*

mæssighed — har nu derimod i Nom. Acc. sing. nótt, i Dat. sing. nóttu og nótt, i Nom. Acc. pl. nætur, i Gen. sing. nætur og náttar (f. Ex. á náttarþeli, *ved Nattetider*), i Gen. pl. nátta, (ikke nóttar i Gen. sing., eller nótta i Gen. pl., i al Fald ikke i det naturlige Talesprog, for saa vidt jeg kjender det); jf. hermed den gamle Böining: Nom. Acc. sing. nátt og nótt; Dat. sing. náttu og nóttu, samt nátt og nótt; Dat. pl. náttum og nóttum; Gen. pl. (ikke nótta, men) nátta; Gen. sing. (ikke nóttar, men) náttar og nætr; Nom. Acc. pl. nætr (nœtr, for nætr, er en falsk Skrivemaade, da det paa Omlyd beroende „ó" ikke igjen her kunde omlydes). Paa denne ved et fölgende „u" eller „v" bevirkede Omlyd af „á" frembyder vor Membran fölgende Exempler: a) i Hankjönsord af A-Böiningen: dóþ (55[20], hvor det staaer som Oversættelse af veritas, i Stedet for at det ellers betyder virtus o. s. v.) forholder sig til sit Böiningsæmne DÁÐA, som röð (*Rad*) til Æmnet RAÐA. óst (55[10]), ost (80[2]), *Kjærlighed*, forholder sig til Æmnet ÁSTA, som röst (*Malström*) til Æmnet RASTA. hiolp („*salvatione*", 77[15. 22]) : Æ. HJÁLPA = hjörð (*grege*) : Æ. HJARÐA. „ottom" (62[17. 21], „*climatibus*") : Æ. ÁTTA = hvötom[1] (*cohortationibus*) : Æ. HVATA. b) i Intetkjönsord af A-Böiningen: tór (*lacrimas*, 76[25]) : Æmnet TÁRA = svör (*responsa*) : Æmnet SVARA. „roþom" (*consiliis*, 79[22]) : RÁÐA = vöðom (*vadis*) : VAÐA. „molom" („*sermonibus*", 74[24]) : Æ. MÁLA = sölom (eg. *traditionibus*) : Æ. SALA (Neutr.). „dagmolom" („*tertiā horā*", 65[20]) af Æmnet DAGMÁLA. „iornom" (76[10], *ferramentis, cultris*) : Æ. JÁRNA = börnom (*τέκνοις*) : Æ. BARNA. c) i Hankjönsord af U-Böiningen: blóstr (61[22], „*flatus*") : Æ. BLÁSTU = köstr (*cumulus*) : Æ. KASTU; blost (61[20], „*flatum*")

[1] *Af Hensyn til Conformitet mod Skindbogen er* o *sat for* u *baade i dette Ord og mange Steder i det Fölgende.*

: Æ. BLÁSTU = köst (*struem*) : Æ. KASTU. harpslótt (75 [15], *κιθαρισμόν*) : Æ. HARPSLÁTTU = kött (*felem*) : Æ. KATTU. d) i Hunkjönsord af N-Böiningen: vinótto (73 [13]-[14], *Venskabs*) : Æ. VINÁTTAN = unnusto eller unnosto (for unnösto, for unnasto, *Elskerindes*) : Æ. UNNASTAN. „u" og „v" bevirke nemlig en dobbelt Omlyd af „a", den simple („ö") og den forstærkede eller potentserede („u"), af „á" derimod kun een („ó"), der træder i Stedet for begge. e) i Tillægsord: „retloto*m*" (79 [5], *justis*) : Æ. RÈTTLÁTA = gagnsömom (*utilibus*) : Æ. GAGNSAMA. „logo*m*" (72 [16], *humilibus*) : Æ. LÁGA = högom (*sollertibus*) : Æ. HAGA. „siolfo*m*" (74 [5]. [20], 76 [3]), „siolvo*m*" (56 [12], 67 [20], 76 [20]), „sioluo*m*" (77 [24]), *ipsi* (Dat. s. m.), *ipsis*, og dets Æmne SJÁLFA forholde sig til hinanden som djörfom (*audacibus*) og dettes Æ. DJARFA. mottogr (55nederst, *δυναμικός*) : Æ. MÁTTUGA = öflogr (*validus*) : Æ. AFLUGA; mottogt (*δύναμιν ἔχον*, 78 [17]) : Æ. MÁTTUGA = öflogt (*validum*) : Æ. AFLUGA; omotkan (*impotentem*, 68 [2]) : Æ. ÓMÁTTUGA = öflgan (*validum*) : Æ. AFLUGA. Hór (*altus*, 74 [19]) : Æ. HÁVA = fölr (*pallidus*) : Æ. FALVA; hofa („f" = „v", *proceros*, 72 [16]) : Æ. HÁVA = örva (*vegetos*) : Æ. ARVA. Med frór (*celer*, 73 [19]) forholder det sig som med hór. Forklaring af Omlyden i frór give nemlig blandt andet saadanne oldhöitydske Former som frauuer (*alacer*), frouuer (*strenuus*); og da Omlyden er thematisk, saa bibeholdes den ogsaa, hvor Themaet danner det förste Led af et sammensat Ord — altsaa: froleic (*velocitatem*, 73 [12]), Froleikr („*agilitas*", 75 [9]), ofroleikr (*tarditas*, 75 [10]), froferre (73 [20], *pernicior*, af frófœrr, uden Omlyd fráfœrr, dannet som braðfœrr, *celeriter iens*, d. e. *celer*), i Lighed med algörleik (*perfectionem*), algörleikr (*perfectio*), fölleitr (*pallidus ore*), og lign. f) i Udsagnsord: motto (*potuerunt*, omtrent 5 Gange); otto („*debuerunt*", 60 [10]); óto (*edebant*, 66 [11]); gofo

(*dederunt*, 58[21], 68[27]), gofoþ (*dedistis*, 69[27], 70[15]); som (for sóum, sáum, *vidimus*, 68[16]), „So" (64[27]) = „Sø" (i samme Linie) = „sǫ" (64[22]), for sóu, sáu, *viderunt*; ligesom vökðu, *vigilaverunt* (Navnem. vaka) og *expergefecerunt* (Navnem. vekja) og lign. Naturligviis venter man ogsaa at finde, og finder virkelig i andre Böger, Former som mótom (*aestimabamus*), mótoð (*aestimabatis*), móto (*aestimabant*); sótom (*sedebamus*), sótoð (*sedebatis*), sóto (*sedebant*, Frumpp. 166[2-4]); bóðom (*orabamus*), bóðoð (*orabatis*), bóðo (*orabant*, Frumpp. 164[13]-165[5]); tróðom (*calcabamus*), tróðoð (*calcabatis*), tróðo (*calcabant*); bórom (*ferebamus*), bóroð (*ferebatis*), bóro (*ferebant*, Frumpp. 165[6-10]); fólom (*abscondebamus*), fóloð (*abscondebatis*), fólo (*abscondebant*); — men heri ligger ingen Grund til at opstille „ót" (*edebam*, *edebat*), ózt (*edebas*); góf (*dabam*, *dabat*), góft (*dabas*); mót (*aestimabam*, *aestimabat*); og lignende monströse Former. Dette gjör man dog. Selv Rask har (Veiledn. § 148) ladet sig forlede til at anföre det urigtige fól, ved Siden af det rigtige fal, som fremsættende Datid i Eentallet af fela, medens han endog stiller den af samme Misforstaaelse som fól fremgaaede Biform falit over Biformen fólgit, vistnok paa Grund af hiins tilsyneladende Regelrethed; men at den herved opnaaede Lighed med Böiningen af Verber som ala (*alere*) kun er meget overfladisk, sees let, naar man sammenligner:

felum, felið, fela; fela, felir, feli, felim, felið, feli; fel, felum, felið; fela; felandi;

med ölum, alið, ala; ala, alir, ali, alim, alið, ali; al, ölum, alið; ala; alandi;

ikke at tale om andre Uovereensstemmelser, nl. at i Fleert. af frems. Datid fálum, fáluð, fálu ere langt hyppigere, end de med ólum, óluð, ólu stemmende fólum, fóluð, fólu, samt at den afhængige Datid ikke hed

fœla (o. s. v.), men fæla (o. s. v.). Den for tidlig tabte Dr. Svb. Egilsson begynder Artiklen TROÐA i sit fortjenstfulde *Lexicon poeticum* med fölgende Ord: „TROÐA (treð; „tróð, trað, tradda . . . . .); *forma* trað *in impf. usitatissima*; *ex* tradda *est 3. s.* traddi, *Hm. 3*, *Ghv. 2*, *et pass.* trödduz, *Hg. 33, 6*; *ex* tróð *pass.* tróðuz, *SE. I 300 1*", men anförer ikke saa meget som eet af et slet Haandskrift taget Exempel paa tróð (— trótt). Iblandt 28 Exempler paa troða (under Artiklerne TROÐA, FÓTTROÐA, FORNTRADDR) indeholde 10 Former af den fremsættende stærke Datid, nl. 3 af den oprindelige Fleertalsform (tráðu borð veg breiðan, F. VI 427; tráðu túnvöll reyðar tveir döglingar, F. VI 437; aur tráðu vèr áðan, Hkr. III 41, hvor der dog burde være Halvriim: aur tróðu vèr áðan — jf. Varianten, her og F. VI 80, auðtróðu varð auðit), 1 af den omlydte (tróðuz, SE. I 300 [1]), og 6 af Eentallet. Disse sidste ere fölgende: mara trað hann, Y. 16; Ok Ingjald í fjörvan (med Var. fıornán; maaskee andrán eller andnám) trað..., Y. 44; Bifroknum trað bekkjar bláröst konungr árum, Hkr. I 131 og F. I 27; trað nipt Nara náttverð ara, Höfuðlausn; nú trað ek hauðr um heiði hundvillr, GhM. I 760; trað hlynnbjörn ... ata jörð, Orkn. 312. Andre Exempler paa trað ere: þá trað hón fótleggina, Y. 16; þá er hann trað járnen, F. XI 38 [24]; (hann) trað undir fótom allan líkamlegan losta, Barl. 195 [11]; traðz einn (biskup) undir, i en gammel Annal; ja endog i en Psalme fra den nyere Tid:

frægur helvíti fótum trað,
frelsaði líf úr kvala stað.

g) i „on" (75 [17]), „ón" (paa 7 Steder), „ǫn" (70 [1]), *uden*, for det sædvanlige „án" (Præp. med 3 Casus). At vi ogsaa her have en Omlyd for os, fremgaaer af Sammenligning især

med saadanne Former af dette Forholdsord som oht. â n u, oht. og olds. â n o.

Hvad Udtalen af „ó" som Omlyd af „á" angaaer, saa kan det ansees for utvivlsomt, at samme har været liig den af „ó" for „ú" (ó h r e i n n for ú h r e i n n, *immundus*) og den af et oprindeligt „ó" (f ó r, *ibam* og *ibat*). Dette kan sluttes deraf, at *α*) „ó" i n ó t t (*Nat*) og „ól" (*Læderrem*) nu ikke er forskjelligt fra „ó" i s ó t t (Biform af s œ k j a, *söge*) og „ól", *alui* og *aluit*; *β*) Membranerne bruge de samme Betegnelser for de forskjellige etymologiske Arter af „ó" (saaledes vor Membran: t ó r, *δάκρυα*, som f ó r *ibam* og *ibat*; „Sө", *viderunt*, som ө h r e ı n s o n, „*sorde*", 64 [8], og „өhlvþner", „*inobedientia*", 67 [7]). En anden Sag er det, at Betegnelser som „ө", „ǫ", „ǫ", etymologisk passe bedst til „ó" som Omlyd og maaskee oprindelig ere anvendte paa dette (men derfra overförte til de andre Arter).

Forskjellig fra den hidtil omhandlede Overgang af „á" til „ó" er en Art p r o g r e s s i v Omlyd, der bestaaer i, at „v" i alle Tilfælde kan forandre et umiddelbart fölgende „á" til „ó" (v á r r — v ó r r, *noster*), i Liighed f. Ex. med sanskritske Labialers Indflydelse paa en fölgende Vocal, naar de forvandle samme til „u", eller med den i Send (under visse Betingelser) ved „j" bevirkede Forandring af „a" eller „â" til „ê". Grunden er i alle tre Sprog den samme, nemlig en assimilerende Tendents (skjöndt den er mindst iöinefaldende i Sanskrit). Dog er i Oldnordisk den saaledes opnaaede Forbindelse af liden Fasthed: som uenige Ægtefolk ligge „v" og „ó" bestandig i Krig med hinanden, og Enden bliver, enten at „v" bortfalder (v á r r — v ó r r — ó r r), eller at „ó" svækkes til „o" (v á r r — v ó r r — v o r r), men selv i det sidste Tilfælde er „v" ikke fuldkommen sikkret, og den hele Udviklingsrække bliver derfor:

$$\text{várr} — \left\{\begin{matrix}\text{vórr}\\ \text{órr}\end{matrix}\right\} — \left\{\begin{matrix}\text{vorr}\\ \text{orr}\end{matrix}\right\} \textit{ noster.}$$

Bortkastelsen af „v" stemmer overeens med Oldsprogets almindelige Utilböielighed for „vú", „vó", „vu", „vo" (og fölgelig ogsaa for „vý", „vœ", „vy"), blandt hvilke „vú" (og „vý") slet ikke taales, og de övrige kun, hvor de ere nödvendige for den regelrette Böining af et Ord, og da endogsaa kun af og til; derfor svarer úlfr (*Ulv*) til goth. vulfs; óðr (*rasende*) til goth. vôds; œpa (*raabe*) til goth. vôpjan; ull (*Uld*) til goth. vulla; ormr (*Orm*) til goth. vaurms; derfor bruges (for þvóg, *lavi*, *lavit*, af Navnemaaden þvá, *toe*, for þvaga, af Roden ÞVAG, ligesom slá, *slaae*, for slaga, af Roden SLAG) hyppigere „þó" (jf. her foran 79[9]) end þvó (jf. 72[5]), ligeledes urðu (*fiebant*) hyppigere end vurðu, yrða (*fierem*) hyppigere end vyrða, orðinn (*factus*) hyppigere end vorðinn, o. s. v. Dette er den almindelige Lov, og naar Sproget (ved Overgangen várr — vórr) gjör et Skridt i en modsat Retning, saa er det for en Deel kun for snart at vende om og fölge Strömmen. — Hvor der paa den Stavelse, der indeholder „vó" for „vá", fölger en anden, der begynder med „u", kan Omlyden ogsaa hidröre fra dette; og af denne Slags ere, paa to nær, alle de Exempler paa Overgangen af „vá", der findes i vor Membran, hvor man desuden ikke veed, om man phonetisk taget har „vó" eller „vo" for sig, da Skrivemaaden „vó" deri intetsteds forekommer. De nævnte Exempler ere: Voro (64[19]), voro (omtr. 7 Gange), uoro (63[23]), enten = voro, eller = vóro, for váro, váru (og dette for vásu), *erant*. vogo (68[24], *interfecerunt*). „qv(o)þo" (73[29]), egentl. *dicebant*; men „sem moýsés qv(o)þo" *ut Moysen dicunt* (*fuisse*). „huoromtueggıa" (55[12]), ἑκατέρῳ masc. (men f. Ex. huarre tveggıo, 58[10], ἑκατέρᾳ). „vondom" (69[2]) „*impio*" (men f. Ex. vandra, πονηρῶν, 61[1,14]). congorvofor (63[5], ἀραχνοί), uden Tvivl af köngurr = köngull og váfa (*Væverske*), af Verbet vefa *væve* (váfa forholder sig i formel Henseende til Roden VAF =

kváma *Komme* : Roden KVAM *komme* = bára *Bölge* o. s. v. : R. BAR *bære* = drápa : R. DRAP *slaae* = gáta *Gaade* : R. GAT *gjette* = sáta *liden Höstak* : R. SAT *sidde* = þága, jf. *Tjeneste* og *Villighed* : R. ÞAG = áta *Æde* : R. AT, *æde*). De to Former, hvori „ó" eller „o" maa beroe paa den progressive Omlyd: „orer" (71 [28], *ἡμέτεροι*), orar (77 [1], *nostras*). — Ligesom „á" gaaer over til „ó" under Paavirkning af et umiddelbart foregaaende „v", saaledes ogsaa, skjöndt sjelden, „a" til „o", f. Ex. Hvorvetna (55 [22]) for hvarvetna *overalt*. Denne Omstændighed vanskeliggjör Forklaringen af kom (*vēni, vēnit*) for kvam, komt (*venisti*) for kvamt, da kvam enten kan være forandret til KVOM, og dette til kom, eller (formedelst Udeladelse af „a" og samtidig Vocalisering af „v") til KUM, der (ved Svækkelse af „u") er blevet til kom. Den sidste Fremgangsmaade er i al Fald den, der har fundet Sted ved hele Nutiden (undtagen fremsættende Ental) af koma og sofa; altsaa KVIM- eller KVEM- (med Svækkelse af „i" til „e"), kum- (med Udeladelse af Selvlyden og samtidig Forandring af „v" til „u"; Frumpp. 198 [15]—199 [1]), kom- (Svækkelse af „u" til „o"); SVIF- eller SVEF-, SUF-, sof-.

TILLÆGSBEMÆRKNINGER.

Et endnu nærmere Beviis (end de Side 92 anförte) for Rigtigheden af at antage FRÁVA som Böiningsæmne for Tillægsordet frár, (med Omlyd) frór, afgiver Superlativformen frávastr i Morkinskinna (Gl. Kgl. Saml. 1009 Fol.) og Stjórn. I Morkinskinna hedder det om Hreiðarr Þorgríms son („Reidar Tosse"), Side 11: „hann var manna frávastr ok vel at afli búinn ok hógværr í skapi", hvilket svarer til „hann var styrkr at afli, manna fóthvatastr ok hógværr í skapi", F. VI 200. — (Jeg benytter denne Leilighed til at gjöre opmærksom paa Morkinskinnas is-

landske Herkomst. For denne taler allerede den Mængde Fortællinger om Islændere, Bogen indeholder; men endnu bestemtere Ordene „Oddr kømr út hıgat", Side 35 Lin. 24, i Fortællingen om Oddr Úfeigs son.)

Til de ovenfor, Side 94, af Y. 16 anförte to Exempler, der indeholde Formen trað, kan man föie samme Capitels tydelige Overskrift i Codex Frisianus: Mæa trað vanlða tıl bana.

Bemærkningen om congorvofor (S. 96—97) finder en kraftig Stötte i Formen kangvr pavoꝛ, i Membr. 675 S. 9.

II.

AM. Qvart 675.

(Omtrent fra Aar 1300).

Denne Skindbog, der bestaaer af 16 Blade i temmelig stor Octav, med 23 til 31 Linier paa Siden, omfatter henimod $^2/_3$ af Elucidarius, nl. fra Begyndelsen til noget over Midten af 2. Bogs Kap. 20, hvor den hörer op i Ordene „Ut Cretenses suo Regi Jovi, et Athenienses Cecropi, Latini „Jano, Romani Romulo". Uagtet en Deel Besynderligheder (som f. Ex. den enkeltviis forekommende Sammenblanding af den fremsættende og den betingede Maade) kan den antages at være skrevet i Island, hvorhen ogsaa de faa, rigtignok temmelig nye Marginalier vise, f. Ex. S. 1, mellem Fortalen og det förste Spörgsmaal „ðısfepvlvs ſpiꝛ magıſt'"...; samme Side, i den nederste Rand „Þoꝛðaꝛ"; S. 25, i den yderste Rand „hıeꝛ hꝑ Ieg við ſkılıſt I þeſſaꝛi Luſıðaꝛıu:"; S. 27, ligeledes i den yderste Rand „ſmiðıⁿ-
„Satans";
o. s. v. I den yderste Margen af S. 30 er tegnet med Blæk det gabende Hoved af et Udyr. — Ogsaa i denne Bog findes der Spor — og det endda temmelig mange — af mere eller mindre udfört Radering.

(*S. 1*) Oft[1] pær ek bæðen ꝼ lærıſpeınō[2] mınō at leyſa ór pan klæðō[3] nokoꝛæ ſpvrnıngæ[4] ſyndız mer ꝺmlıgt[5] at nıta þeī fyſt ſına allra helzt ꝼ þv(ı) at ek hræððōc at fyr ðæmaz ef ek fæla þægıanðe kvnoſtv norðv þ[6] er gvð ſælðı mer þvı at gvð tekr fra þæī ꝺðæfe er eıgı[7] vıll þæꝛa nıota z ſpæra vıð þvrpanða ꝛ ꝼ þv(ı) rıtaða ek bok þ(e)ſſa z ſænða ek at ſyſla mín ſtoðaðe eıgı at eınſ [þæsæ tıðæ[8], nema hælðꝛ z þeım er ſıðæ ero ꝛ hveꝛ bıðı fyr mer er bok þæs(a) læs ok þæsa kalla ek lvcıðarıv̄ en þ er lyſıng þv(ı) at ı henni lyſazc nokoꝛer myrker hlvter ꝛ ꝼ þv(ı) þagða ek yfer nꝼnı mıno at eegı[9] æggıaðe opvnð ohlvðın mān at hꝼna nvtv verkı ꝛ ſa er bokına læſ bıðı h̄ at þ nꝼn ſe rıtað alıfſ bok ahīnı ꝛ þæsa verkſ grvnðvollr ſkal ſætr vera ıfer[10] bıoꝛg[11] þ er krıstr at[12] oll ſv ſmıð er ſtvðð m; fıoꝛō ſtolpv̄ enhın fyrſtı ſtapoll er reſtr ꝼ ſpamaŋa ſkynſem(ı)en annæ er ſtvððꝛ poſtola tıgn [ꝛ hın þrıðı æflır ſpekt fæðꝛa enhın fıoꝛðe fæſter[13] vıttrv lærı fæðꝛa ahyggıv[14]

kbıð þek lærıfaðer at þv ſvæer þv(ı) er ek ſpyr þık tıl nyt ſemı hæılagꝛæ krıſtnı [15] þat mvn ek gæra ef gvð gæfr mer ꝼl tıl z mvn mık eıgı þyngıa þætta ærfðı[16] Sva er ſagt at mange væıt hvat gvð er en os ſynızc omaklıgt at vıta eıgı hvat vér gofgō ꝼ þv(ı) ſcal þætta[17] vıþ hꝼ

[1] *En afbleget Levning af Begyndelsesbogstavet* O *synes at være tilbage.* [2] *„Disciple".* [3] *Saaledes.* [4] *Denne collective Brug af* spurning *beroer her vistnok paa en feilagtig Skrivning.* [5] *„ynkeligt", „kummerligt"; men* úmakligt (*674 A*) *passer bedre.* [6] *passer til* pund (*674 A*), *men ikke til* kunnostu. [7] *„ikke".* [8] [*„for den nærværende Tid".* [9] *eller* ægı. [10] *synes at være skrevet med* o *for* e. [11] *„Klip-„per".* [12] *burde hedde* ok. [13] f *synes senere tilföiet.* [14] [*vendes Subject og Prædicat om; her burde staae* þriðja . . . fjórða . . . vitra. [15] *I 675 udelades overalt* Magister *og* Discipulus. [16] *Saal.* [17] *Saal.* (*d. e.* þat *rettet til* þætta *for* þetta).

vera þesa malſ at þv ſeg m*er* ꝼẏ*r*rſt hvat gvð er vð er anlægr æl̄ðꝛ at þ*v*(ı) er hælſt ma ſkılıaz ſva bıæt*r* ꝫ vnð-ælıg*r*[1] ıꝼægꝛð ꝫ ıðẏrð at englæ [ero ſıaı hlvtō[2] ꝼæg-(*S. 2*) rı enſol ꝼẏſazk v̄ allt [ſıa ah̄ ꝫ vna við þ er þ*eır* ſıa aꝼegꝛð h̄ſ[3] v[4] er eın̄ gvð ı þrænıngv va ſæm þv ſer þrænıng ı ſol þ er ællðꝛ ꝫ hıtı ꝫ lıoſ eser hlvt*er* ero ſva [vſvnðꝛ læg*er*[5] at engı ma ꝼ*ra* oðꝛō ſkılıaz ı ſolīne va ſem gvð er [vſpnðꝛ læıtr ꝫ[6] ofkıllegr ıþꝛænıngo ꝼaðır ı elıgo eðlı en ſon*r* ılıoſe eŋ heılagꝛ anðe ı hıta ırır hvı kallaz gvð ꝼaðer þvı at h̄ er allz vp hꝼ ꝫ ero ꝼ honō aller hlvt*er* ſkapaðꝛ en ſpek*k*t h̄ſ er ſon*r* h̄ſ ırır hvı ſon h̄ſ vı at h̄ er ſva gætın*n* ꝼ ꝼeðꝛ ſem ſkın ꝼ ſolo en beggıa þ*eı*ʀa ǫſt neꝼnız hæılag*r* anðı ırır hvı heılagꝛ anðı vı at h̄ ꝼæʀ ꝼrā ꝼ hvæotv(e)ggıa[7] eılıꝼlega ſva ſem anðe feʀ[8] aꝼ mv̄nı [vı at[9] aꝼl gvððōſ kallaz ꝼaðır er alla hlvte ſkꝼaðe n ſa kallaz son*r* er hellðꝛ ꝫ ſtẏðꝛ[10] alt at eıgı ꝼẏr ꝼæız ŋ ſa nēꝼnız heılag*r* anðı er alt ꝼægrır ꝫ lıꝼgæ ı blæſt*r*ı[11] ſınō ꝼ ꝼæðꝛ ero al*er* hlvt*er* ꝫ ꝼẏ*r* ſon ero al*er* lvt*er* ꝫ ı helgō anða ero alır hlvt*er* ꝼ gvð kallaz ðẏrð ꝫ mıllðı hvı hæıt*er* h̄ hellðꝛ ꝼaðer en moðır vı at [ꝼæðꝛ ero vıþ hꝼ[12] allz gættnaðæ ſva ſem [ꝼ gvðı er alt vıþ hꝼ[13] n ſon*r* kallaz oꝛð[14] ꝫ ſpækt hvı hæıt*er* ſon*r* hællðꝛ en ðotter pı at ſon*r* er lıkærı ꝼæðꝛ en ðott*er* væ bẏggvır gvð ver vettna[15] er vellðı h̄ſ þo er eðlı ı ſkılnıngæ hımnı hvat er ſkılnıngæ hīmın rır ero hīnæ eín lıkālıgꝛ ſa er vér megō ſıa ŋ aŋæʀ aŋlægr [þér[16] er ſkepnoꝛ bvggva[17] þ ero englæ n hıŋ

[1] „*vidunderlig*". [2] [*urigtigt for* er sjau hlutom ero. [3] [„*see paa ham og glædes ved at betragte hans Skjönhed*". [4] *burde hedde* Hversu. [5] [*d. e.* úsundrlægir (?). [6] [„*sig selv liig* „*og*". [7] *burde hedde* hváromtveggja. [8] „*udgaaer*". [9] *burde hedde* þat. [10] „*stötter*". [11] „*Aande*" [12] [„*Fædrene ere* „*Ophav til*". [13] [„*alt Ophav er af Gud*". [14] „*Ord*"; *Lat. har* veritas. [15] v *har her* (*i* vettna) *en egen Form.* [16] *maaskee for* þær = þer = þar; *jf. S. 101 L. 2* (þᵀ). [17] [„*der beboes* „*af Væsener*".

þriði er ſkilningar himin þar er hæilog þrenning býggir z hælger ænglar mego þ[7] ſia gvð hverſo [ma gvð kalaz [1] allr i ollō ſtǫðv̄ vera z iānaꝗ (*S. 3*) allr ſaman i æinō ſtað Jǫllō ſtoðv̄ ſægiz h̄ *vera* þv(i) at h̄ er iānaꝗ [2] mattǫgr i ollō ſtoðō ſlikt i hælviti ſē himinriki allr ſaman ſegiz h̄ vera þv(i) at h̄ ſtýrir olō [3] ſen̄ iarſtri z iveſtri z v̄ alt ſegiz h̄ *vera* i olō ſtaðv̄ þv(i) at h̄ ſtýrir ǫlo iāt a h(v)eʀi tið engō ſtað ſegiz h̄ *vera* ꝙ þv(i) at h̄ er olikāligr z ma eigi likāligr ſtaðr hallða agvði en h̄ hællðr ſaman ollō hlvtv̄ z hvilō [4] þær ihonō z erom [er eit [5] gvð alt ꝼýrir ſer h̄ alla hlvti liðna z oliðna ſva ſē nýliga [6] z viſſi h̄ ꝼýrr en h̄ ſkapaði alra engla nōꝼn z maꝗa z ſiðv z vilia orð z verk z hvgrēningar Skolō þær þ ætla at gvð liꝼði ſlikv [7] liꝼi aðr en h̄ ſkapaði himīn [8] va er ritat [þ þar iſialꝼō gvði er gott var [9] iþesō orðv̄ ſkýrizc at oll ſkepna þar iānan ſýnilig iþer [10] ætlan gvðſ ſv er ſiðan parð ſýnilig ſkepnv̄ni ſialꝼræ þa er hon var ſkopoð Sv(a) ſem ſmiðr ſa er hvſ vill gæra litr ꝼýrſt a hvæʀſo h̄ vill hverki gora z riſſv ſmið ſiðan iverki er [ꝼýʀi ſtoð hvlð ſmiðot [11] i i [12] hvgſkote ſmiðſinſ ꝼ þv(i) kallazc gvð eigi ꝼýʀi ſkepno ſinꝗi at tið [hællðr en at tign [13] h(v)æʀ ſok vár til þes er hæimr þæsi var ſkapaðr Gæzſka gvðſ at þeir være er h̄ mætti [at h̄ [14] væita miſkvnꝗ ſina hvæʀſo var hæimr goʀ Sialꝼr melltí gvð z vrðv þægar gorꝼer allir hlýter Mællti gvð þ orðō þa mælti gvð orðv̄ er h̄ ſkapaðe alla hlvte ꝼýrer ſon ſinꝗ er

[1] [„*kan Gud siges*". [2] „*bestandig*"; *men* iamnaɴ *staaer for* (jam- =) jafn-. [3] [*Jf. Anm. til dette Sted i 674 A.* [4] „*hvile*". [5] [*skulde hedde* Veit. [6] *Denne Form af Ordet beroer her vistnok paa Misforstaaelse, og ikke paa* (*uregelmæssig*) *Omlydning af* ú. [7] „*sligt*" (*urigtigt*). [8] „*Himmelen*"; *674 A har* heim *i Overeensstemmelse med Lat.* [9] [„*det, som blev gjort, var i Gud selv*". [10] *bör vistnok rettes til* i fyr(ir). [11] [„*stod skjult færdig*". [12] *Gjentagelsen af* i *er foranlediget ved Linieskifte.* [13] [„*meer end* i „*Værdighed*" (*urigt.; jf. 674 A*). [14] [*maa udelades.*

h*er*[1] kallaz oꝛð ꝼoðvr ſæm rıtat er alt gørð*er* þv ı ſpekı
gvðſ Væ honō ꝺpol nokoꝛ at ſkꝑa eða ſkꝑaðe ħ allt ſǣn
Aæıno aꝩga bragðı ſkapaðe ħ allt ſæn̄ ſæm rıtıt er (*S. 4*)
a er æ lıꝼ*er* ſkapaðı alt ſenn en ħ ſkıptı ollo ıhlvtı .vı.[2] a
vı. ꝺogō hǫꝼoð ſkæpnoꝛ[3] aðra .ııı. ꝺaga en̄ aðꝛa .ııı.
þæım[3] hlvtv̄[3] er ꝼy̆*r* ıñan[4] hoꝼvð ſkæpnoꝛ ero ꝟ ꝼy̆rſta
ꝺag ſkop ħ æılıꝼſ ꝺag þ er anꝺlıgt[5] z[ala̾ anꝺlægæ ſkæpnv[6]
nnan ꝺag ſkop ħ hımın þaꝫ er ſkılr lıkā læga ſkæpnv ꝼra
anꝺlægrı ꝟ hın ðrıðıa ꝺag ſæ z ıoꝛð n hın ꝼıoꝛða ꝺag
ſkop ħ [tıðlıga ꝺaga[7] þ er ſol z tvngl z ſtıoꝛnvr a hımnı[8]
æꝼſtv hoꝼoð ſkæpno þ er a hımnı n hın ꝼımta ꝺag ſkop ħ
ꝼogla z ꝼıſka z ſæltı ꝼy̆gla ıloꝼtı en ꝼıſka ıvatne n vı. ꝺag
ſkop ħ ꝺy̆r z maꝫ oꝛ hīnı neſtv[9] haꝩꝼoð ſkæpo[10] þ er oꝛ
ıoꝛðv ke*n*ꝟa ſkæpnoꝛ gvð ıgı g*er*ðı gvð þ er eıgı kǣnır
ħ [þ*v*(ı) at anꝺlaꝩſær lvt*er* kǣna ħ z oſky̆nſamer en a]*er*
hlvt*er* lıꝼa z kǣna ſkꝑæa ſıꝟ[11] hımī kēnır ħ þ*v*(ı) at ħ
ſny̆z ıānan at boðoꝛðe[12] ſǣ rıtat er vð gærðe hīna ı
ſkılnıngv ol z tvngl z ſtıoꝛnvr kæna gvð þ*v*(ı) at þaꝩ
væðvæıta ſtaðı raſæ ſıꝟæ oꝛð keꝟ*er* ħ þ*v*(ı) at hon gæf*r*
apoxt z graſ[13] aſıꝟı tıð r kǣna gvð[14] at þær hværpa
ꝗt*r* ıānan tıl ſınna ſtaða þaðan er þ'ǽr[15] ꝼalla Sær z
pınꝺæ kǣna ħ gvð[16] ðvı at þær[17] ſtoðvaz at boðoꝛðe ħſ

[1] *Dette i nærværende Membran tilföiede Ord er vel ikke aldeles tydeligt, men bör dog vistnok læses saaledes, og ikke* hann. [2] *Dette* .vı. *har intet tilvarende i Lat.* [3] *Saal.* [4] *Jf. S. 57 Note 1.* [5] *Her mangler* ljós. [6] [*Saaledes; Lat. har Singular* (omnem creaturam spiritualem). [7] [*Lat. har Sing.* (diem temporalitatis). [8] *feilskrevet for* hinni. [9] *Saal.* (*for* neðstu, neztu). [10] *Saal. feilskrevet* (*for* skæpno). [11] [„*thi livlöse og ufornuftige Ting kjende ham, da alle* „*Ting leve og kjende deres Skaber*". *Lat.*: Quæ enim sunt inaminata, nobis quidem sunt insensibilia et mortua; Deo autem omnia vivunt, et omnia Creatorem suum sentiunt. [12] *Her synes* hans *at mangle; Lat.:* ob ejus jussum. [13] *maaskee Plural* (*uden Omlyd*); *jf. 674 A og* gramina *i den latinske Original.* [14] *Her mangler vel* því. [15] *Saal. feilskrevet for* þær. [16] *Det ene af de to sidste Ord maa udelades.* [17] = þer = þeir.

Daðır meŋ kæ̃na ħ þv(ı) at þær[1] rıſa vp[2] at boðoꝛðı[3] ħſ ælvıtı kæ̃ner ħ [þv(ı) at þ gællꝺꝛ ſem ħ býðꝛ þa er þ gýtr z glæýpır þv(ı)[4] er ħſ er v̄ boð tıl[5] Oll qvık qvenꝺı kæ̃na gvð þv(ı) at þa halꝺa ꝺæı̄ boðoꝛðō[6] er ħ bað[7] þæı̄ Skýrðvalt þætta ꝼramæ Gvð almattıgꝛ kon̄ogrr[8] goꝛðı ſer ꝼýrſt albıæta bol þa er ħ kallaðı rıkı hı̄na Sıðan gærðı ħ mýrkva ſtoꝼo þ er hæı̄r þæsı ıþæıʀı mýrkva ſtoꝼo ſettı ħ ꝺaða groꝼ ðat er hælvıtı Tıl hallæ ſıŋæ[9] ħ vıſa tolv palꝺꝛa rıꝺꝺara þa[10] nað[11] væ at ꝼýlla z eıgı lopat pıð at auka Eŋ þeſſa tolo paldı ħ ꝼ moŋō z englv̄ z græınꝺı ı tıv ſpæıter nıv engla ſvæıter (*S. 5*) en tıvnꝺa maŋa Fırır hvı nıv ſvæıter engla þv(ı) at nıv ero þrý(ſ)væ þrır þ er ðꝛæꝼollꝺ þræ̃nıng Fýrır hvı eın ſvæıt maŋa At eın gvð ſe goꝼgaðꝛ ı þræ̃nıngo z þræ̃nıng ıeıneng

Fyrer[12] hvı vıllꝺı ħ eıgı ꝼýlla talv ꝼ englō væ̃næ hoꝼoð ſkæpnoꝛ goꝛðı gvð aðꝛa anꝺlæga enaðꝛa lıkālega z vıllꝺı ħ loꝼaðꝛ væra ꝼ hvæō tveggıō ꝼ anꝺlægre þ er ꝼ englō en[13] ꝼ lıkālıgre[14] Hvæ[15] ner væo englæ ſkapaðer

Þa er gvꝺ mæltı pærðı lıoſ Mæltı ħ þ(e)se oꝛð Eıgı mæltı ħ þæsı[16] hællðꝛ er os ſýnt ı þæsō oꝛðv̄ tıgnn æðlıſ þeıʀa er þeır kallaz lıoſ Hvært er æðlı engla

Anꝺlıgr ællꝺꝛ ſæm rıtat er ſa[17] goꝛðı ængla oꝛ ællz loga Hꝼa eng(l)æ noꝼn Sva mıkıt er vıt engla at þeır þprꝼv eıgı nꝼna Mıkhıaæl Ggabrıel Raꝼhaæl ero þ æıgı engla

[1] = þer = þeir [2] *eller* vpp. [3] *„Befaling"*. [4] *Saal.* [5] [*„thi det tilbagegiver" („som han befaler", d. e.) „i Fölge „hans Befaling dem, det udsender (löslader), og sluger det, „han byder det at sluge"*. [6] *„Bud"*. [7] *„paaböd", d. e. „gav"*. [8] *d. e.* konongr. [9] *Her mangler et Verbum; 674 A har* setti, *Lat.* prædestinavit. [10] *At Relativet her udelades, er vistnok kun en Skrivfeil.* [11] *for* nauðr. [12] y, *her og ellers, sikkert ved Skjödeslöshed for* ý. [13] *indkommet i Stedet for* ok, *da Tanken er „Men ved den legemlige (Skabning) forstaaes Menneskene"*. [14] *Her fattes* þat er af mönnum. [15] æ *noget forskrevet.* [16] *Her fattes* orð, *med mindre* þessi *er en Latinisme.* [17] *Her mangler* er; *Lat.:* Qui facit Angelos suos de flamma ignis.

noꝼn Hællðꝛ eꝛo þ kænıngæ nōꝼn þaꝩ (er) mæn g(a)ꝼo [1] þæım ꝼ atbvrð Sva ſem hıñ ꝼẏrſtı engıll tok nꝼn ꝼ atbvrð z væ kallaðꝛ Sathael [þa er ħ goꝛðız gvðſ anſkotı [2]

Hvı [3] væ ħ gvðſ anðſkotı Þa er ħ ſa ſık ollō englom æðꝛı [4] ıðẏrð [5] z ıꝼægꝛð þa ꝼẏr læıt ħ þ allt z vıllðı vera ıꝼn gvðı eða meırı Hverſo ıān eða meırı Æðꝛı tıgn vıllðı ħ taka ꝼ nauðgō gvðı en gvð gꝼ honō [z ræðıa oðꝛv̄ ꝼırır oꝼrıkı [6] [Hvat goꝛðız ħ þa [7] Braut væ ħ þa rek(ı)ꝛ óꝛ konongſ hǫll z ſætr ı ðẏꝼlızv z væð en lıotaſtı er aðꝛ [8] væ en ꝼægꝛſtı z rækıñ ꝼra ollō veg [er ꝼẏrſtr væ prẏðꝛ ı ollv̄ veg [9] Vıſſı ħ ꝼẏrer ꝼall ſıtt At vıſv æıgı hvæ lægı væ ħ a hīnı Eæıgı [10] eına alla ſtpnð þv(ı) at ħ vıllıız þægæ ðægæ [11] er ħ væ ſkpaðꝛ z ꝼẏr lıet [hın ſaña gvð [12]

Hvı væ ħ æıgı þæ længꝛ [Þvıat ħ mattı þæ a engv bærg(ı)a ꝼ hīneſkō ſætt læıka [13] þv(ı)at ħ hvæꝼ þægæ ꝼra ſonno lıoſı z ꝼẏllðız ıllſkv er ħ [er ħ [14] væ ſkapaðꝛ Hvat mıſgoꝛðv aðꝛır englæ (*S. 6*) Þat at þeır ẏrðv ſamhvga vıð oꝼ mettnað ħſ z ættloðo ſık oðꝛō englō æðꝛı mẏnðı [15] pærða eꝼ ħ mættı meıra en gvð Hvat vært [16] þeī æð honō pæo þeır braut rekner z ſænðır ſvmer [tıl hælvıtıſ [17]

[1] *Saal.* [2] [*„da han blev Guds Modstander".* [3] *for* í hví. [4] *for* æðra (i *for* a). [5] *Det förste* ð *staaer, ved en Skrivfeil, i Stedet for* d. [6] [*„og (tiltvinge sig) Volds-„herredömme* (ræði firir ofríki) *over* (á) *andre".* [7] [*„Hvad „blev han (hvorledes gik det ham) da?"* [8] *„för".* [9] [*„som „var den förste, der var prydet med al Herlighed".* [10] *Saal.* [11] *Feilagtig Gjentagelse.* [12] [*„den sande Gud".* [13] [*„fordi „han maatte der paa intet smage af den himmelske Södme".* [14] [*urigtig Gjentagelse.* [15] *Denne tidlige Forekomst af* myndi *for* myndu, mundu, *er paafaldende og formodentlig enten en Skrivfeil, foranlediget ved Slutningslyden i det næstforegaaende Ord* æðri, *eller en, paa en omfattende Tilböielighed i Sproget beroende, Ombytning af Endevocalen (jf. S. 105 Note* [14]*), uden nogen Forandring i Modusforestillingen.* [16] *en sjelden Forhærdelse af* ð *til* t; *jf. dog* met *for* með, *samt S. 110 Note* [2] *nedenfor.* [17] [*„til Helvede".*

en ſv m*er* ı m*yr*kva lopt*t* z hꝼa þo kvalır ſæn [1] þ*eır* er ı hælẏıtı [2] ero [3] Hvı eıgı aller ı hælpıtı At þ*eır* megı reẏna goða meꝫ z ılla ıꝼreſtnı ſıꝫı ſva at hælg*er* meꝫ ſe ꝺẏrðæ verðır [ꝼẏr*er* þolın mæðı ſıꝫı [4] en ıllır eılıꝼ*ra* kvala Hvı hvrꝼv þ*eır* eıgı aꝼtr ıgı matto þ*eır* þ*v*(ı) at ængı bæg þæım tıl vp rıſv ſæm engı tæẏgðı þa tıl ꝼallz Aꝼ þ*v*(ı) væ maklıga ꝼra þæī tekıt [5] a꜒r goðvılı [6] at þ*eır* ollo [7] ſer ſıalꝼ*er* ıllt z mego þæır eıgı ſıalꝼ*er* [8] aꝼt*r* hværva þ*v*(ı) at þ*eır* vılıa a꜒ꝺꝛı [vel ne [9] gott Hvı læyſtı krıſt þa eıgı ſem *me*ꝫ [10] Ænglæ ero oꝺꜹðlıg*er* z matto þér eıgı ꝼ þ*v*(ı) læẏſtır verꝺa at gvð vıllꝺı eıgı annat hꝼa tıl lꜹſnæ en ꝺꜹða z læẏſtı ħ þ*v*(ı) [engła eıgı [11] at ħ mattı eıgı ꝺæẏıa [12] æðlı þo at ħ tækı þ ꝼ eınv̄ engłı Hvı ſkꝼaðı gvð [13] eıgı ſva at þ*eır* mættı eıgı mıſgoꝛa Fır*er* rætlætı at þ*eır* mættı ambon taka ꝼırır verðlæık ſın*n* en þæır ꝑere ſva ſkꝼaðer at þ*eır* mettı eıgı mıſgoꝛa þa heꝼðı þ*eır* engan ꝑerðlæık vıð gvð þ*v*(ı) at þ*eır* goꝛðo [14] ſæm nꜹðgır gott en ħ gꝼ þeī ſıalꝼræðı [15] at þ*eır* mættı allꝺꝛı ſıðan mıſgoꝛa Hvı ſkapaðı gvð þa engła er ħ vıſſı ꝼẏr*er* at ıllır mv̄ꝺv verða Fẏr*er* prẏðı verkſ ſınſ þ*v*(ı) at [16] [hvıt*er* blvt*er* eða rꜹðır ero bıæt*er* eꝼ ſvæter ero [17] hıa ſkıpaðır [18] Sva ero z þa [19] rætılat*er* þa [19] ꝺẏrlıxt*er* [20]

[1] *for* sem. [2] y *for* v; *jf. S. 109 Note* [4] *nedenfor.* [3] „*ere*". [4] *Dativ usædvanlig for Accusativ;* [„*for sin* „*(deres) Taalmodighed*". [5] *Saaledes (ikke urigtigt).* [6] *eg.* „*Velvillie*"; *men her* = góðr vili. [7] *for* völdu. [8] „*selv*", „*af sig selv*". [9] [*ordret* „*vel eller*". [10] *Her fattes noget; jf. 674 A.* [11] [*d. e.* eigi engla. [12] *Jf. 674 A.* [13] *Her mangler* þá *eller* engla; *jf. 674 A.* [14] *I Stedet for denne fremsættende Maade har 674 A rigtigere den betingende. Maaskee henhörer denne Forvexling blot under Lydlæren, nl. som en simpel Ombytning af Endevocalen* i med o *(for* u*).* [15] *Her er noget udeladt; jf. 674 A.* [16] *Jf. 674 A.* [17] *ordret* „*hvide eller röde Ting*" (hluter, *Ting*, *for* liter, *Farver*) „*ere* „*lyse, naar sorte blive*". [18] „*satte*": *674 A har* scr(ı)va[þr]; *dette* skrifa, *eller* skipa, hjá *svarer til* substernere *i Lat.* [19] *Det ene (förste) af disse* þa *er overflödigt.* [20] „*herligst*".

er *þeir* verða ſvnðꝛ læıt*er* ꝼra ıllv[1] Hvı ſkapaðı gvð eıgı aðꝛa engl̄a ı ſtað þæʀa ıgı atto aðꝛır engl̄æ at koma ı ſtað þæıʀa nema ſlık*er* verı ſem ðæır er þeſſır ſtæðız at oſenne pıſl ſẏnðẏgꝛa eñ þ mattı eıgı verða[2] þvı at þeſſır ꝼello þegæ ı pıſſlır er *þeir* mıſgoꝛðo Vıtv ðıoꝼlæ alla hlvte

Aꝼ engl̄a eðlı vıtv *þeir* mæt (*S. 7*) z eıgı a͡lt z ſva ſem þeıʀa æðlı er glæg ſẏna enn ma͡ia ſva ero *þeir* z ſlægꝛı[1] ollō velv̄ en mēn En þa eına hlvtı pıtv *þeir* v́ oꝛna er *þeir* raða at lıkenðv̄ aꝼ lıðnv̄ hlvtv̄ eða gvð læıt*r* þa vıta ene͞ıgı[3] pæıt hvgrēnīgæ ma͡ia nema gvð eīn[4] *þeir* er h̄ vıtræ þ Hvı mvnv eıgı ðıoꝼlæ vıta [a͡læ hvgrēnīgæ[5] eꝼ hon vırðızc oꝼt ſē vnıt perk ıa mego *þeir*[6] ı hvgrēnīgv ſkrımſl þau er *þeir* kaſta ı hvg moꝛ͡ō þv(ı) at þegæ ſkẏggva nokoꝛ ſynða mẏrk*r* anðæhoſ eꝛ *þeir* ſıa æıgı aſıonæ krapta *þær*[7] er gvð ſenðır ıhvg moꝛ͡ō þv(ı) at *þeir* mego eıgı bera ſkırlæık[8] rættlætıſ gvðſ he͡lðꝛ en per ſolæ lıoſ þv(ı) at *þeir* mv̄nðv eıgı ꝼræ(ı)ſta [heılagra ma͡ia[9] eꝼ *þeir* vıſſı ſıg mega ıper ſtıgaz Mego *þeir* a͡lt þ er þeır vılıa Ekı mego *þeir* gott ne vılıa en *þeir* vılıa hvettvetna ıllt z mego *þeir* þ eıtt er goðır engl̄æ lata þa mega Hvat ſeg*er* þv ꝼra goðō engl̄vm Eꝼtır ꝼall panðꝛa engl̄a ſtẏrkðvzc *þeir* ſva at *þeir* matto a͡lðꝛegı ſıðan mıſgoꝛa Væð[10] eıgı ꝼall hīna ſtẏrkīngæ ſok þeſa Eıgı hællðꝛ værðlæık*r* þeıʀa ſıalꝼra þv(ı) at þæſſō mıſlıkaðe þ er hın*er* ollo[11] ſer ıllt en þeſſır ꝼẏlgðv þegæ eno goða z vrðo þegæ þeſſıambvn ſtẏrkı[12] aꝼ gvðı z goꝛpır pın*er*[13] ꝼpllſælo ſınnæ er *þeir* voꝛo aðꝛ o vıſır

Hvılıka aſıon haꝼa engl̄ar va ſem lıkneſkıa er góꝛ oꝛ paxı[14] ıñzıglı ſva er z merkt ıþeī lıkīng gvðſ ſv er[15] at

[1] *Skrivfeil for* illum. [2] „*skee*". [3] *Saal.* [4] *Her fattes* ok. [5] [*for* illa hugrenning. [6] *Jf. 674 A.* [7] *forkortet* (þ⁷); *Lat.* Species autem virtutum a Deo immissas et in mente conceptas non vident. [8] „*Klarhed*". [9] [*ordret* „*hellige* „*Mænd*". [10] „*Blev*". [11] *Jf. Anm.* [7] *til S. 105.* [12] *urigt. for* styrkðir. [13] *urigt. for* vísir. [14] *Her mangler vistnok Forholdsordet* á. [15] *sikkert Partiklen (ikke Verbet)* er, *og enten denne eller* at *overflödigt.*

þeıʀ ero olıkālıkt lıoſ z prvðᷠır allrı ꝼægꝛð Uıtv þeır eða mego þeır allt ꝥ er þeır ꝩılıa Engı ſkępna er læẏnð ꝼẏr þeı̄ þv(ı) at þeır vıtv[1] alla hlvtı ıgvðı z mego þeır ꜹð vellıga goꝛa allt ꝥ er þeır vılıa[2] Hvaðan vӕ ħ ſkapaðꝛ Aꝼ anðlıgo æðlı z lıkālıgv Hvaðan ꝩӕ ħ lıkālıgꝛ Aꝼ ꝼıoꝛō hoꝼoð ſkepnō z kallaz ħ ꝍ þv(ı) en̄ mıᵹı heı̄r þvı at ħ (S. 8) hꝍðe hollð ꝍ ıæðv en bloð ꝍ vatnı blaſtr ꝍ lopte en hıta ꝍ ællðı Hoꝼoð ħſ[3] bollot ılıkıng hæımſ hallӕ[4] ıþv(ı) ero ꜹgo tvꜹ ſem ſol æða[5] tvngl a hı̄nı ıbrıoſtı er blaſtr en[6] hoſtı ſem vınðӕ z reðı þrẏmvr ıloꝼtı Qvıðꝛ tekr vıð ollō[7] ꝩækva ſem ſæır ꝩıð ꝩotnō Fætr hallða vpp ollō lıkama ſem ıoꝛð ber [allan aꝩoxt[8] Aꝼ hımneſkō ællðı heꝼer ħ ſẏn en ꝍ hınv æꝼra loꝼtı heẏrn en hılmıng[9] ꝍ hınv neðꝛa Ꞓn[10] berghıng ꝍ vatnı en hanða ꝩerk[11] ꝍ ıoꝛðv hæð læıkr[12] bæına ꝍ ſtæınv̄ en lıkıng trıa ı noglō hӕ ꝩoxtr[13] ꝍ gꝛaſı en ħ kēner ſın ſem kvekvenðı [þetta er allt æðlı lıkālegſ manz[14] Hvaðan er ħ anðlægr Aꝼ [anlego æðlı[15] ꝥ er epter gvðſ lıkneſkıo Hvat er lıkneſkı gvðſı maᵹı

vð ðomr er ı þrenıngv þeſſı lıkenð[16] heꝼer onð þv(ı) at hon heꝼer mıᵹıng lıðına hlvta[17] z heꝼer hon ſkılnıng nẏ-lergra[18] hlvta[19] z ſẏnılıgra z heꝼer hon vılıa [þan er goꝛa

[1] „*vide*". [2] *Her mangler noget; jf. 674 A.* [3] *Her kan var ikke godt undværes.* [4] *feilskrevet* (h *for* b). [5] *ordret „eller".* [6] *for* ok. [7] „al". [8] [„*al Afgröde*", *hvilket svarer til* allan höfga *i 674 A og* cuncta *i Lat.* [9] *Jf. ovenf. 61* [26] (hilmning), *75* [15] (hilm). [10] „*men*". [11] „*Gjerning*"; *men* kenning *i 674 A svarer bedre til Lat.* tactus. [12–13] „*Benenes „Haardhed*" („*er af*" *d. e.*) „*hidrörer fra Stenene . . . Haar-„væxten fra*" *o. s. v.; 674 A har paa begge Steder Gjenstandsformen.* [14] [„*Dette er altsammen det legemlige Menneskes „Natur*"; *Lat.* hæc est substantia corporalis. [15] [„*Den aande-„lige Natur*" *urigt.*; *Lat.* spirituali igne. [16] *Saal.* [17] *Her er 675 rigtigere, end 674 A, der tilföier* ok óorþenna. [18] *En Prik under det förste* r *viser, at det skal gaae ud.* [19] „*Ting*".

ma[1] g̊rın[2] goðſ z ıllz ı gvðı ero allır kraꝼtæ ſva ma z ꝙnð nema alla hlvtı goða z ſva ſem engı ſkæpna ma hallða gvðı en ħ hellðꝛ aollō[3] hlvtv̄ Sva ma z engı ſynılæg ſkepna onðına grıpa en hon ma [gegnō ſıa[4] alla ſynılıga hlvtı þv(ı)at at[5] [engı ma byrgıa[6] ꝼırer hēnı hīneſka hlvtı z ma engı[7] ıoꝛð [hylıa ꝼyrrır[8] helvıtıſ ðıvp Skapaðı gvð meɲ með honðō Hællðꝛ ꝙ boðoꝛðe eınv ſtyrklæıkr[9] æðlıſ manz merkız ı þv(ı) er ħ ſeghız með hōðō ſꝙpaðꝛ oꝛ ıoꝛðv Hvı ſkapaðı gvð meɲ oꝛ ſva hærpılægo eꝼnı Tılovegſ ðıoꝼlv̄[10] at ħ ſkāmız[11] þa er ıæðlegꝛ maðꝛ z o ſtyrkr kǣr tıl ðæıʀæ ðyrðæ er ħ væ ꝼra rekıɲ ꝼyr oꝼmetnaðı[12] Hvaðan tok aðamr nꝙn Aꝼ ꝼıoꝛō ættō heımſ þ er oꝛ[13] auſtrı z veſtrı z noꝛðꝛı z ſyðꝛı en at krızſko[14] malı kallaz [anotho eɫ elıſıſ artoſ men ſembrıā[15] þ er ſem gꝛıplvr henðı tıl nꝙn(ſ) aðamſ En ꝙ þv(ı) tok[16] nꝙn ꝙ ꝼıoꝛō ættō heī̄ſ at kyn ħſ ſkyllðı koma ıꝼıoꝛæ ættır heī̄ſ Jþv(ı) hꝙðı ħ z lıkıng gvðſ at ħ ſkyllðı ſva ſtyra ollo aıaurðv ſē (S. 9) gvð ræðꝛ ollo ahm̄nı[17] Fırır hvı ſkapaðı gvð [qvıkqvenðı ðau er maðꝛ ðvrꝼtı þeıʀa eıgı[18] Vıſſı gvð at maðꝛ mynðı mıſ goꝛa [at ó þꝛrꝼ[19] þeırra Skapaðe gvð [þa

[1] [„der formaaer at gjöre". [2] *Det over* g *staaende* e *skal indsættes imellem* r *og* ı. [3] *snarere* = á öllum, „*paa alle*", *end* (*alene*) = öllum (ao = ö); *jf. 674 A, der har* halda á g. (*62*[6]). [4] [„*gjennemskue*", „*gjennem-* „*trænge med sit Blik*". [5] *overflödigt.* [6] [„*ingen kan* „*skjule*"; *Læsemaaden i 674 A er rigtigere.* [7] „*ingen*" *urigtigt for* „*ikke*". [8] [„*dække for*", „*skjule*"; *men* henni *er sandsynligviis udeglemt.* [9] „*Styrke*" *urigt.* (*i Originalen til 675 har formodentlig, imellem* eınv *og* ſtyrklæıkr, *staaet* env, *hvilket Afskriveren har anseet for en urigtig Gjentagelse af* eınv, *da* e *ofte sættes for* eı). [10] „*Djævlene*"; djöflinum (*674 A*) *stemmer med Lat. og med det fölgende* hann. [11] „*skal skamme sig*". [12] *Dativ for den sædvanlige Accusativ; jf. Anm.*[5] *til S. 111.* [13] *usædvanligt for* af. [14] *Saaledes.* [15] [*d. e.* ἀνατολή, δύσις, ἄρκτος, μεσημβρία; *jf. 674 A.* [16] *Her mangler* hann. [17] *Saaledes forskrevet.* [18] [„*de Dyr,* „*Mennesket ikke behövede*". [19] [*urigt.*; *jf. derimod 674 A, der stemmer med Lat.*

klokva[1] eða ǫnnoꝛ mein kẏkvenꝺı Með ıam mıkıllı mıllꝺı[2] ſcapaðı gvð mẏ ⁊ maꝛra ſē englа Tıl hverſ ſkapaðı gvð þ

Alt tıl loꝼſ ꝺẏrðæ ſınæ mẏ ⁊ meın qvıkvenꝺı ero ſkopoð ı gægn ꝺꝛambı mana at *þeır* ſkılı hve lıtıð *þeır* mega þa er *þeır* lıota meın ꝗ hınō ſmæſtō qvıkvenꝺv̄ ꝗ *þv*(ı) [*p*ıllꝺı eıgı gvð at bırn*er* eða leon qvelðı[3] phæaon ⁊lıð ħſ hællꝺꝛ lẏſ ⁊ klæg*g*ıæ Eɥ maꝛræ ⁊ kangvr *p*avoꝛ ⁊ þaꝛ qvıkqvenꝺe er ſẏſlv ꝼremıa ero tıl þeſſ ſcopvð at vér takī ꝺæımı ꝗ tıl nẏz erẏıðız[4] ꝗ *þeı*ʀa ſẏſlv mıkılſ er *p*ert vm alla ſkæpnv gvðſ *þv*(ı)at ſvm[5] hꝗa ꝼrıðınðı ſem blō en ſvm lıt[6] ſem graſ en ſvm gæ*p*a ꝼæzlo ſǣ akræ En̄ ſvm taka[7] meırı hlvtı ſem ꝼoglæ eða ꝺẏr Allır hlvt*er* ero goꝺer ⁊tıl mana þvrꝼta ſkapðır allır Hvæ væ aꝺamr ſkapaðꝛ Jſtað þeī er ebron hæıt*er* þæ ſem ħ ꝺo ſıðan ⁊ væ gra*p*en̄ en ħ væ ı pæaꝺıſo

Hva⁷t[8] er pæaꝺıſvſ hın̄ ꝼegꝛſtı ſtaðꝛ [þ er[9] ı aꝛſtrı þæ er allzkẏnſ tre ⁊allꝺın ımot meınō mana Eꝼ maðꝛ berk*er*[10] amaklıgrı tıð ꝗ eıno tre þa hvngꝛæ ħ allꝺꝛı ſıðan En eꝼ ħ berkır[10] ꝗ oðꝛo tre þa ðyrſt*er* ħ eıgı Eꝼ ħ bergır ꝗ hınv þrıðıa þa mædızħ eıgı Enħ berg*er* ꝗ lıꝼſ tre þa ellꝺız ħ eıgı ne[11] ſykız ħ eıgı ⁊ eıgı ꝺꝗr ħ Hvæ væ kona ſkopoð

Jpæaꝺıſo oꝛ [rı*p*ı aꝺamſ honō ſoꝼanꝺa[12] Hvı *p*æ hon ꝗ kællmaɥı ſkꝗat At ſva verı þaꝛ ı eınō [ſtað ꝼoſtō[13] hvg ſem þaꝛ *p*æo ıeınō lıkam Hvıl(ı)k*r* væ ſa ſveꝼn Gvðſ anꝺı nam[14] vp*p* ı hīneſka pæaꝺıſv̄ ⁊ ſa ħ þaðā[15] at krıſt*r* ⁊ heılog krıſtnı mv̄ꝺı ꝗ ħſ kẏnı lata beraz þ ſpaðı ħ v̄ þaꝛ

[1] *eller* klokva (*uden Prik over* k); [*urigt.* (*jf. derimod 674 A*).
[2] „*Naade*"; *men Lat. har* diligentia.
[3] [„*vilde Gud ikke, at* „*Björne eller Löver skulde plage*".
[4] *Saal.; jf. S. 105, Anm.* [2].
[5] *paafaldende Udtryksmaade* (sum hafa, sum gefa, *o. s. v.*), *i Stedet for* sum (*nl.* skepnan) — *eller* sumt — hefir, *o. s. v.*
[6] *for det rigtige* lækning (*jf. 674 A og Lat.* medicina).
[7] *Saaledes.*
[8] (*d. e.* Hvart) *for* Hvat (*Svaret begynder med* Hinn fegrsti . . .).
[9] [„*det (den) er*".
[10] *Saal.*
[11] *for* ok.
[12] [„*Adams Ribbeen, medens han sov*".
[13] [„*standhaftig*", „*fast*".
[14] *Her fattes* hann *el. lignende.*
[15] „*derfra*".

þegæ er h̄ vaknaðı Hvı *v*æo eıgı aller helg*er* meꝺ ſen̄ ſkapaþır ſem engl̄æ þvı at gvð vıllðı aðā ſına lıkıng [h*a*fa *a*þv(ı)[1] at allt mankẏn kæmı fra honō ſva ſē allır hlvt*er* ero af gvðı Hvı ſkapaðı gvð þau eıgı ſva at þau mettı eıgı mıſgoꝛa Gvð vıllðı at þau *v*ælltı[2] (*S. 10*) ſer gott tıl handa[3] at vılıa ſınō z tæẏkı[4] þau ambvn at þau met*t*ı eıgı mıſgoꝛa ne kyn þeıʀa Hverſo mv̄ðo men*n* aukaz eða alaz ı paraðıſo

Lıkāſlıðır mv̄ðv fræmıa embet*t*ı ſıt vtan loſta ſẏnðır ſva ſem þ er men̄ takaz ıhenðꝛ eða ſıaz tıl en boꝛnın mv̄ðv [*v*ærða ſotta lauſt alın fyr vtan alla[5] vreınſan þægæ mẏnðı hvert bæn mela ſkẏrt z ganga er alıt verı z næyta allðenſ af þeī [trā[6] er vıð ollō meınō ero[7] z [bergıa ſem fẏr*er* væ ættlat af lıfſ tre[8] Hverſo lengı ſkẏllðv men*n* *v*era ı paraðıſo [Tıl þeſ er fẏllðız tala heılagꝛa ıā mægra ſem engl̄a er fyr foꝛoz[9] z ſv tala heılagra er fylla ſkẏllðı[10] paraðıſo þo at engl̄æ tapaðız eıgı z ſva ſem nv feðaz aðꝛer ıſtað en aðꝛer ðæyıa ſva mv̄ðv ða fæðꝛ vıþ vera nv̄ n*er* tıl bættra vıſta ſıðan er þ*eı*r bærgðı alıfſ tre en ſıðan [hveʀ ef*t*er annan z ef*t*er gvðſ ættlan z þæ neſt[11] mv̄ðv̄[12] all*er* verða ıān*er* ſē engl̄æ gvðſ[13] a hīnı Uæo hın*er* fẏrſtv men̄ nokt*er* ſkapaðer [ꝺokt*er* *v*æo þ*eı*r ſkapaðer[14] z ſkō ðvzc enkıſ lıðæ ſınſ hellðꝛ en augna Hvı er ſva fra þeī ſagt at þau ſeı ſık nokqvıð ef*t*er ſẏnð ſem þau ſg̨ı þ eıgı aðꝛ Ef*t*er

[1] [*d. e.* í því hafa. [2] *Saal.* (*for* veldi). [3] *Det her indskudte* til handa *forandrer ikke Meningen.* [4] *ligner* teẏkı, *da Begyndelsen af* æ *er udslettet.* [5] [„*blive födte uden Smerte*, „*uden al*". [6] *Saal.;* j *indskydes og udelades temmelig vilkaarligt i nogle gamle Membraner.* [7] [„*Træer, der afgive Læge*„*dom mod alle Sygdomme*". [8] [„*æde af Livsens Træ, som* „*forud bestemt var*". [9] [„*Indtil der fyldtes et Antal af* „*Hellige, lige saa stort, som de Engles, der faldt*". [10] *Her mangler Præp.* í. [11] [*ordret* „*den ene efter den anden, og* „*efter Guds Bestemmelse, og dernæst*". [12] *skulde være* mundum vér, *eller, i Overeensstemmelse med Lat. og 674 A,* mundu. [13] *staaer ikke i Lat.* [14] [„*Nögne bleve de skabte*".

ſyn[1] gærðız [mp nvð leg fýſt[2] ılıkomō þeıRa z ſkāðoz þaɤ þeıRa lıða ſıña meſt er tıl ſýnðæ fyſtvz þv(ı) at þaɤ pıſſv þegæ at allt kýn þeıRa myndı lıggıa vndır þeıRı ſomp ſýnd

Sa þaɤ gvð ıpæadıſo Sa ðaɤ h̄ ı[nokoɫe lıkneſkıo ſlıkrı er̄[3] h̄ vıtraðız ſıðan ſpam̄anō[4] Fırer hvı ſpıæk dıofvll ðaɤ

þv(ı) at h̄ opvndaðı þ at þaɤ ſkylldv koma tıl þeıRæ pegſemdæ er h̄ væ fra reken fýrır ofmetnaðe[5] En fırır þann of met nað ſpeık h̄ þaɤ [ıþv(ı) at þaɤ[6] dɫaɤboðv ꝕ gıft ſıñı z hvgðvſ æ mv̄ dv lıfa Hvı læıt[7] h̄[8] fræıſta þeıra þa[9] er h̄ vıſſı[10] at þaɤ mv̄ dv eıgı ſtandaz þvıat h̄ pıſſı hve mıkla gøzſko er h̄ mýndı[11] ſýna efter ſýnð þeıra

Mællti oɫm̄[12] vıð þaɤ Hælldɫ fıandı fırer oɫmen ſva ſem nv mæler h̄ fırır [oðɫō mannı[13] (*S. 11*) Hvı hældɫ[14] fýr ōɫm[15] en onnoɫ[16] qvık quendı Orm̄[17] røkkvızc z er hall Sva perða [z aɤk[18] allır þeır er dıapvl ſvıkr halır ıſýndv̄ þ ero[19] galaɤſır [menn z vret vıſır[20] ıvelō[21] z hꝕa eıtr ımv̄ nı en þ ero oɫð ıll Væ vıttran goðſ eða ıllz ıbānoðo treſ eplı Eeıgí í treſ æplı helldɫ ı ýfır tokv̄ gvðſ boðoɫða[22] þv(ı) at h̄ vıſſı bæðı gott z ıllt adɫ en h̄ mıſgoɫðe þo at h̄ ræyndı þa gott eıt en efter ſýnd ræyndı[23] ıllt z mv̄dı at eınſ gott Mvndv ıllır meñ halldaz[24] ıpæadıſo

[1] *for* synð. [2] [*„vellystig Attraa"; eg og tildeels* f *er raderet.* [3] [*„et saadant Billede, som det, hvori".* [4] *d. e.* spámannom. [5] *Hensynsformen for den sædvanligere Gjenstandsform; see f. Ex. Anm.*[4] *til S. 105.* [6] [*ordret „i det at de"; jf. 65*[1] *ovenfor.* [7] *ligner* lætt. [8] *„han", nl. Gud.* [9] *for det sædvanlige* þar; *jf. ovenfor 65*[3]. [10] *„vidste".* [11] *eller* mv̄ndı. [12] *d. e.* ormr *eller* ormrinn. [13] [*„for et andet „Menneske", urigtigt, formodentlig fremkommet af* munn óðom manni (*Lat.* per obsessum hominem). [14] *de 3 sidste Bogstaver næsten udslettede.* [15] *formodentlig* = orminn. [16] *„andre".* [17] Ormr *el.* Ormrinn. [18] *Det sidste af disse to Ord beroer paa en urigtig Gjentagelse; den gamle Form* auk *forekommer omtrent 12 Gange i nærværende Membran for det senere* ok. [19] *Saaledes (ligesom i 674 A).* [20] *„Mennesker og uretfærdige".* [21] ıve *næsten udslettet.* [22] *„Bud".* [23] *Her mangler* hann. [24] *„holde sig"; men Lat. har* nascerentur.

Goþır at eınſ   hvı alaz nv ıllır   Tıl rꜹnæ ꝫ ꝺẏrðæ goðꝛæ[1]
Hve lengı ꝩæo þꜹ ı pæꝺıſo[2]   Sıꜹ ſtꝩnꝺer hvı eıgı lengꝛ
þvı at kona ꝩıltız ðegæ er hon væ ſkopoð En at ꝺegıñg
væ aꝺamr ſkapaðı[3] ꝫ gꝼ ħ noꝼn ollv̄ qvık qvenꝺv̄ en at
mıðıō ꝺegı væ kona ſkopoð ꝫ at hon þegæ ꝼ boñoðv tre
ꝫ ſellꝺı mañı ſınō ꝫ at ħ ꝫ rak ħ[4] þꜹ [at nonı ı brꜹt[5]
oꝛ pæaꝺıſo   Hvat er khervbın zloganꝺa ſverð   khervbın er
engꝉa væð hallꝺ enloganꝺa ſværð er ællegꝛ veg*g*ꝛ þ*v*(ı) at
eng(ı)ll ꝩæðı eggıv̄[6] en ællðꝛ lıkāmanv̄[7] [ꝺẏrð pæaꝺıſæ[8]
eꝼt*er* ſẏnꝺ   Hvert ꝼoꝛ aꝺǣ þa   þangat ſem ħ ꝩæ ſkꝑaðꝛ
ıberón[9] ꝫ bẏgðı þæ ꝫ ol ſonv   Ɛn eꝼt*er* vıg abelſ ſonæ
ſınſ kō ħ eıgı ıſama ſæıng kono ſıñı ıñan hvnꝺꝛað veltra
ꝼẏr*er* þ*v*(ı) at krıſt*r* ꝩıllꝺı eıgı lata beraz oꝛ bolvaðo kẏnı
kaınıſ þa meltı engıll vıð aꝺā atħ ſkẏllꝺı haꝼa ꝼęʀı ꝩıð
kono ſına ꝫ [ol hañ ſıꝺan ſon ꝩıð kono ſını[10] ı ſtað abelſ
þañ er ſeð het oꝛ kẏnı þeſſ let krıſtr beraz   Ɛn ꝼra
aꝺamſ[11] æꝼı ztıl noa ꝼloðæ komo eıgı rægn a ıoꝛð ꝫ ꝩæ
engı regnbogı ſeñ ꝫ ato mē æıgı kıot ne ꝺꝛvkv vın [ſv tıð
væ ſva oll[12] ꝫ væ þa gnot allra hlvta ſv er ſıðan þvar ꝼ
ſẏnꝺv̄ man*n*a [Hvat mıſgoꝛꝺı maðꝛ er ħ væ abrꜹt re ken*n* oꝛ
paraꝺıſo[13] [At ħ at[14] ꝼ boñoðo tre ıgeg*n*n boðoꝛðı gvꝺſ
Væ[15] mıkıl ſẏnꝺ at eta eplı   Sv(a) þvng ſẏnꝺ ꝩæ ſv at
[engı mattı hıalp veıta ollō (*S. 12*) heımınv̄[16] nema gvð

[1] *urigt. for* góðra. [2] *Saaledes.* [3] *urigt., for* skapaðr, „*skabt*". [4] „*han*" (*d. e. Gud*). [5] [„*ved Kl. 3 Eftermiddag* „*bort*". [6] „*med Egge*" = „*med et skarpt Vaaben*", — *urigtigt.* [7] „*Legemet*". [8] [„*Paradisets Herlighed*". [9] *skal være* í Ebrón (Ebron). [10] [„*avlede han derpaa en Sön med* „*sin Kone*"; hann *næsten udslettet.* [11] *næsten ganske udslettet.* [12] [„*hele den Tid var saaledes*", *hvorpaa der uden Tvivl fattes noget; Lat.* eratque totum tempus quasi vernalis temperies. [13] *Her er udslettet den sidste Deel af* r *og den förste Deel af* d, *tilligemed det mellemliggende* a, *samt det sidste Bogstav* (o); [„*hvori syndede Mennesket, da han blev uddreven af* „*Paradiis*"? [14] [„*Deri, at han aad*". [15] *egentlig kun* Va, *da Resten er udslettet, tilligemed en Deel af det fölgende* m. [16] *næsten udslettet, med Undtagelse af* nv̄.

eiñ[1] Sannaðv þ Sẏnız þer rett at lvða gvðſ[2] vılıa ekı vær rettære[3] en [maðꝛ ſcẏnſamligꝛ þıonanðı[4] vılıa ſkꝑæa ſınſ Sẏnız þer gvðſ pılı ollv̄ heımı æðꝛı vera Vıſt er ſva eꝼ þv ſtæðer ꝼẏr gvðı z meltı nokvr oꝛðꝛ[5] vıð þık at þv ſnerız ꝼra honō eða[6] ællegæ mẏnðı allr heīr ꝼæaz en gvð mælte at þv ſkẏllðır eıgı ꝼra honō ſnvaz ſkẏllðır þp[7] þa [ſnvaz ꝼra[8] gvðı z læẏſa ꝼall valltā heī Ꝍllvngıſ eıgı þ goꝛðı aðamr ħ ſtoð ꝼẏr gvðı z leıtt ꝼra honv̄ z veık eꝼter [ꝼıanð- anvm z goꝛðı ſẏnð þa er ollō heīı pæ þẏngꝛı ſexſ hoꝼvð ſẏnðır gerðı aðamr ıþeſſom heımi[9] z vꝑðı ı ſex allðꝛa heīſ með ðauða Hverıæ oꝛo þær ſex Fẏrſt oꝼ metnaðꝛ er ħ vıllðı vera lıkr gvðı v̄ þa ſẏnð er ſva mælt Oræıñ er ſa ꝼırır gvðı er ðꝛambæ [ꝼẏr gvðı[10] ı hıæta ſınv Oñoꝛ ſẏnð væ ohlẏðnı er ħ lẏððı eıgı boð oꝛðı gvðſ z vrðv honō allır lvter ohlvðner [v̄ þa ſẏnð er ſva mælt ſva ſem blotað ſe at hlẏða eıgı[11] boð oꝛðı gvðſ En þrıðıa ſẏnð er agırñð þv(ı) at ħ gırnðız ꝼramæ en hanv̄[12] verelopat z tvnðı ħ þa allv þv(ı) er honv̄ væ veıtt Vm þ mal er ſva mælt agırnð er ſkvrðgoða þıonoſta Hın [ꝼıoꝛða ſẏnð at ſtela oꝛ helgō ſtað þ[13] er honv̄ væ bañat[14] z væ ħ þv(ı) rekıñ ꝑ pæaðıſ ſem ſeger[15] Sa er rꝑner helga ſtaðı verðꝛ brautt rekıñ oꝛ [he(l)gō

[1] [„*ingen kunde yde hele Verden Hjelp, uden Gud alene*", *urigt.* [2] *rettet (i Membr.) fra* gvða. [3] *for* rėttara (e *for* a). [4] [„*det fornuftbegavede Menneske (som) tjenende*". [5] *vistnok forvansket for* maðr *(eller maaskee for et her overflödigt* viðr = við*).* [6] *halvt udslettet.* [7] *först skrevet* þa, *men derpaa rettet ved at forandre* a, *hvorved er fremkommet en Figur, der seer ud, som om den var sammensat af* a *og* γ. [8] [„*vende dig bort fra*". [9] [„*Satan og begik den Synd, der* „*var sværere, end hele Verden. Sex Hovedsynder begik Adam* „*i denne Verden*" *(det sidste Ord urigt.).* [10] [„*for Gud*". [11] [„*denne Synd omtales, som om det var Afgudsdyrkelse* „*ikke at adlyde*". [12] *eller* hanom. [13] *for* því, *da* stela *styrer Hensynsformen; men 674 A har her Udsagnsordet* taka. [14] [„*fjerde Synd at stjæle fra et helligt Sted hvad der var* „*ham forbudt*". [15] *Det förste Bogstav af dette Ord næsten udslettet.*

ſtað [1] [nlegꝛ hoꝛꝺomr [2] er kallaðꝛ [3] þv(ı) at onꝺ ħſ vӕ gıꝼt gvðı en hon ꝼẏr leıt ħ ⁊ ſamtengðız ꝺıoꝼlı ⁊ tẏnꝺı ſælv [4] hınſ ſan̄a brvðgvma ſem rıtat er Glataz h(v)eʀ ꝼra gvðı er hoꝛꝺō gærır [5] n ꝥ er at ħ glataðı [ſer ſıalꝼv̄ [6] ıꝺꜹða ⁊ ollv kẏnı ſınv Um ða ſẏnꝺ er ſva mꝫlt ſaer vıg vegꝛ ıꝺꜹða man ħ (*S. 13*) ꝺæyıa ꝗ þv(ı) ꝺo ħ þegӕ ıhınſ ılla [7] manz ꝺꜹða ⁊ la graꝼın̄ ıgroꝼ lıkān̄ſ ſınſ Mın̄kaðe eıgı ſẏnꝺ ħſ at ħ vӕ tællꝺꝛ [ꝗ hınom ſlægaſta anꝺa [8] Eꝼ nokoꝛ bẏðı ſẏſlv þrælı ſınv̄ ⁊ ſẏnꝺı honv̄ tælanꝺa [9] groꝼ at eıgı ꝼelle ħ [ı ꝥ erħ [10] mattı eıgı upp rıſa eꝼ ħ ꝼẏr letı o vn̄ıt verk ⁊ ꝼelle vılıanꝺı ıgroꝼına pꝫre ħ eıgı ſækr þa Hællꝺꝛ tvæꝼallꝺꝛe ſæct þv(ı) at ħ [ꝼẏrer let [11] gvð ſıt [12] ⁊ gerðı ſık o mattkā tıl nẏtz verkſ Sva gerðe aꝺamr ħ hꝫnaðe gvðı ⁊ ꝼẏrır let ħ hlẏðnı ⁊ ꝼell ı ꝺꜹða groꝼ Hværso attıħ ꝗtr at hverꝼa Gı(a)llꝺa gvðı pæg þan̄ er ħ tok ꝼra honv̄ ⁊ bæẏta ſẏnð þa er ħ gøꝛðı ꝥ er rett at maðꝛ gıallꝺı ꝥ er ħ tekr ꝼra ꜹðꝛv̄ ⁊ bøtı goꝛ o ſkıl Hvat tok maðꝛ ꝼra gvðı

Allt ꝥ er gpð ætlaðı at gøꝛa oꝛ kẏnı ħſ hverso ſkẏllꝺı aꝺā [ſkẏllꝺı ħ [13] gıallꝺa gvðı brꜹt teken væg [14] Stıga ıpır ꝺıoꝼvlen ſem ħ vӕ aðꝛ ẏꝼır ſtıgın̄ ⁊ goꝛa ſık ſıalꝼan ⁊ alla vallꝺa men ſlıka ſem þeır mv̄ꝺv vera eꝼ ħ mıſgerðı eıgı

Hverso ſkẏllꝺıħ ẏꝼır bøta Gıalꝺa gvðı nokot heımı bettra þv(ı) at ħ mıſgerðı ꝥ at heımı vӕ þẏngra en ꝗ þv(ı) ꝼell [15] ħ ıꝺꜹða grꝫꝼ at ħ mattıꝥ eıgı gera Hvı ꝼẏrer ꝼoꝛſk ħ eıgı með ollv [16] Gẏðſ ꝼẏrır ettlan mattı eıgı ꝼӕazc

[1] [„*et helligt Sted*". [2] *Slutningsbogstavet i dette Ord er næsten udslettet.* [3] [*ordret* „*Aandelig Hoer kaldes*". *Her er noget udeladt.* [4] „*Salighed*"; *men Lat. har* amicitiam (et consortium). [5] *Her er noget udeladt.* [6] [*læs* sjálfum sér. [7] „*onde*". [8] [„*af den snedigste Aand*". [9] *Det förste* a *har en lidt usædvanlig Form.* [[10] „*i det, hvoraf han*". [11] *vistnok* = leit; *see næstfölg. Anm.* [12] sinn, *674 A;* [Dominum contempsit, *Lat.* [13] [*maa udelades som urigtig Gjentagelse.* [14] *skal være* væg (*Lat.* honorem); *jf. Anm.* [2] *til S. 115.* [15] *tildeels udslettet; imellem dette og det fölgende Ord synes endvidere noget udskrabet, skjöndt intet savnes.* [16] *eller* ollo.

þ*v*(ı) at gvð hꝼ̄ðı raðıt at ꝼẏlla tolo heılagꝛa oꝛ ħ [1] kẏnı en eꝼ ħ gallt eıgı maklıga væg [2] þan*n* þa heītı gvð ꝥ at ħō nꜹðgv̄ ı hermðæ pıſlv̄ Hversv er pıſl manz vegꝛ gvðſ

Maklıct væ at ꝼlẏıanꝺı kēnꝺı reðı gvðſ ı pıſlvm ꝥ [3] er ħ vıllꝺı eıgı ælſka ħ ſem ſon*r* ꝼoðvr ıꝺẏr [4] Eꝼ gvð er mıſkvn*n*ſamr hvı ꝼyrır gꝼ̄ ħ ħō eıgı allt z [leıꝺı ħ [5] tıl ꝺẏðæ [6] allz ħ vıllꝺı bøta eꝼ ħ mettı z mat*t* ı eıgı [En gvð ꝼırır gæꝼı eıgı þa pere ħ o mattolıg*r* (*S. 14*) þ*v*(ı) at ħ hellꝺı eıgı peg ꝼẏrır ætlan [7] ſıñæ [8] Een eꝼ ħ tæke ſẏnꝺvgan v pınꝺan ıꝺẏrð þaðan er ħ rak abrꜹt engıl ꝼẏr*er* hvgrenıng þa verı ħ eıgi rettlatr Er [9] ſẏnꝺæ tatı [10] at hæꝼna at eki ꝼærı at oſkıpvðv ı rıki gvðſ þ*v*(ı) at engı mvn leg*g*ıa gīſteın vþvegın ı oꝛk ſına þan*n* er aðꝛ heꝼ*er* ı ſꜹr ꝼallıt [Tıl hverſ anꝺa [11] attı þet*t*a at koma [12] [Flẏıanꝺı þræll hlıopſk ꝼra gvðı ſınv̄ með ſtvlꝺ tıl hınſ grīmaſta vıkıngſ Aꝼ þ*v*(ı) væ ſenꝺꝛ konōngſ ſon oꝛ hīna rıkı ımẏrkv(a) ſtoꝼo eꝼt*er* þrælı [13] at ſa ſtıgı ẏꝼ*er* vıkīngēn [z leıꝺꝺı ꝼ̄tr þræl með ꝼēgı z ſættı ħ með kononge [14] Hvı mat*t*ı maðꝛ eıgı [15] ꝼ̄t*r* hverpa eꝼtır ſẏnꝺ Sva ſem ħ teẏgðı añæ tıl ꝼallz ſva væ z maklıgt at annæ teẏgðı ħ tıl vprıſv þeıræ er ħ vıllꝺı z mattı eıgı Hvı ſenꝺı gvð eıgı engıl at læyſa aꝺā Eꝼ

[1] *Her burde staae* hans; *jf. Anm.* [8] *til S. 118.* [2] *skal være* væg; *jf. Anm.* [14] *til S. 114.* [3] *ikke ganske tydeligt.* [4] *for* í dýrð; *jf. Anm.* [1] *til S. 111.* [5] [*tildeels udslettet.* [6] r *udeglemt foran* ð. [7] *skulde vel være* ætlanar. [8] [Si Deus ideo ei suum honorem dimitteret, quia habere non posset, impotens esset, *Lat.; 675 er her derimod meningslös.* [9] *uden Tvivl det samme som* En. [10] *Saaledes; skulde sikkert hedde* atı (= átti). [11] *for* enda (*sikkert en Skrivfeil, og ingen bevidst Bibeholdelse af en oprindelig Form*); *see næstfölgende Anmærkning.* [12] [Ad quem finem ergo debuit devenire, *Lat.* [13] [Quoniam transfuga servus cum furto domini sui ad sævissimum profugerat tyrannum; filius Regis missus est de palatio in carcerem post exulem servum, *Lat.* [14] [et fugitivum servum cum rebus domini sui in gratiam Regis reduceret, *Lat.* [15] *Dette Negtelsesord fattes i Lat.*

engıll læẏſtı mañen þa verı maðꝛ engılſ þrell en [1] engıll
mat*t*ı eıgı læẏſa mañ ı ſınv æðlı [þ*v*(ı) at ħ matte eıgı
ꝺæẏıa [2] en [3] ħ gærðız maðꝛ þa mættı ħ en*n* mın*n*a   Hvı
ſkapaðı gv [4] eıgı an*n*an man*n* oꝛ ıæðv z ſenꝺı þan*n* eꝼt*er*
hınv̄ glataða   [En gvð ſkapaꝺe nẏıan man*n* z ſenꝺı þan þa
kemı engı oꝛ aꝺamſ kẏnı   Sẏ laꝩnſ er allt kẏn enꝺꝛ bet*er*[5]

Hvı ſenꝺı gvð eıgı ſpa mañ ſıñ   Spa maðꝛ vær gettın*n*
ı ſẏnꝺ z mato þ*eır* eıgı læẏſa man kẏn oꝛ pıſlv̄ ꝗ þ*v*(ı) tok
ſẏn gvðſ[6] ꝼvllan manꝺō aſık tıl laꝩſnær ollo mankẏnı z gerðız
ęıñ ıtvæñv æðlı   Jþ*v*(ı) æðlı er ħ vær gvð ſtæıg ħ ẏꝼ*er*
ꝺıoꝼolen þan*n* er ſvę(ı)k aꝺā z laꝩk vıþ hīnv̄ ꝼẏr*er* ollō moꝛꝺō
ſınv̄ z gærðe[7] ıāna englō en ꝥ mat*t*ı gvð eıñ   En ı þvı
er ħ vær maðꝛ tok haꝩ ꝺaꝩða v *pærðꝛ* z bettı þa ſẏnꝺ er ollō
hæımı vær þvngrı en ꝥ atte maðꝛ at gera   [oꝼat ſe mal
mvnz þınſ þ*v*(ı) at þv ert ſan*r* ſon*r* gvðſ ꝗ hımnı[8]
hvı tok ſon*r* gvðſ lıkā hellꝺꝛ en ꝼaðır eða hæılagꝛ anꝺı
En ꝼaðer eða heılagꝛ anꝺe tækı manꝺō þa ẏrðı tẏæır ſẏnır
ıþrēnıngo añær gvðſ ſon en añær [m manz[9] ſon
Sonr kallaz lıkr gvðı en engıll z maðꝛ pıllꝺv eıgnaz nꝗnlıkın-
(*S. 15*) gær gvðſ ꝗ þ*v*(ı) vıllðı[10] ſon*r* gvðſ maðꝛ goꝛaz þ*v*(ı)

[1] *I Stedet for dette Ord har Lat.* homo autem sic restitui debuit, ut æqualis Angelis esset. Et aliud oberat. [2] [*tilföiet af den islandske Oversætter.* [3] si autem, *Lat.* [4] *Skrivfeil for* gvð (guð). [5] [M. Si novum hominem Deus creasset et misisset; tunc ad genus Adæ redemptio non pertineret: de suo enim genere debuit esse, qui pro homine satisfaceret. *Der synes derfor at burde læses* eigi (*og dette er ikke det eneste Sted i Skindbogen, hvor* engi *staaer for* eigi) ór Ádáms kyni (sý *for*) sú (launs *for*) lausn, er *o. s. v.* [6] *först skrevet* hanſ (*nl. med et gjennemstreget* h), *men derpaa rettet med samme Haand til* gvþſ. [7] *synes rettet for* gærðr. [8] [Benedictus sermo oris tui, qui de cœlis mihi deduxit filium Dei. Sed dic mihi, *Lat.*; *Meningen i* qui . . . deduxit *er forvansket i Islandsken.* [9] [*Saal. for* manz *alene; Lat. har* virginis; *men alligevel er* manz *sikkert ikke at opfatte som* (mans) *Genitiv af det poetiske* man „*Mö*" (*.At* man *forekommer som Sammensætningsled i Prosa-Udtrykket* mansöngr, *beviser intet*). [10] debuit, *Lat.*

at við ħ vær ımæın goꝛt [gærðe ħ z mıſkẏn̄ſamlıga pıð [1] er ħ mattı ꝼẏrer ꝺęma rett lıga [2] Allır hlvter ero goꝛꝼer ꝼẏr ſon z attı ꝑ þv(ı) lauſn at vera ꝼẏr ſon Hvı vıllꝺı ħ ꝼra mæy lata bæraz Fıoꝛō ættō [3] ſkapaðı gvð mēn eınv̄ hætte ꝼẏrır [ꝼᵇoðvr vtaⁿ [4] z moðoꝛ ſem aꝺā At oðꝛv̄ hætte ꝑ kælmañe eınv̄ ſem eꝼo Þrıðıa hætte ꝼra kælmañı z kono ſem altıt er Fıoꝛða hættı ꝼra mæyıo eıñı ſaman ſæm krıſtr vær boꝛıñ auk ſva ſem ꝺauðı kō ıheī ꝼyrır mæẏ Sva kō lıꝼ z ꝼẏrer mæẏ ꝥ er vtı bẏrgðı ꝺauðañ Hvı kō gvð eıgı ꝼẏr noa ꝼloð eða ðægær eꝼter Eꝼ ħ kæme ꝼẏrır ꝼloðıt [þæ(ı)rær tıðær þa mv̄ꝺv meñ mæla at eıgı værı nauðſẏnleg qvama ħſ [5] þaer meñ hoꝼðo nvmıt mærga goða hlvtı ꝑ ꝼæðꝛv̄ ſınō er nẏkōner voꝛo oꝛ pæraꝺıſ En ħ qveme eꝼter ꝼloðıt þa mv̄ꝺv mē ſegıa at gvð hæꝼðı mælt pıð noa z abrahā z ſegıa ħ nvmıt hꝑa allt [man pıt [6] ꝑ þæī [E eꝼ [7] ħ kæmı alaga tıð þa mv̄ꝺv gẏðþıngær [8] þẏkıaz ꝼvllvel vera lærðer [at logō [9] en hæıðner meꝫ ꝑ ſpekıngō hvı ꝺvalꝺı ħ eıgı allt tıl heīſ ænꝺa at koma Fa er mv̄ꝺv ħō ı ſpoꝛ ſtıga z eıgı ꝼẏllaz tala heılagꝛa þa [10] vær nauðſẏn tıl at krıſtr kveımı [ða erħ kō [11] þa er gẏðıngv̄ þottı ðẏngıa log ſer en eıgı lætta en heıðner meꝫ ꝼırır leto æl(ı)ꝼ log z lıꝼðv ıgegnn logō z þa er eıgı bvrgv keñı meꝫ mǫn̄nom æða ſpameñ þa vær nauðſẏn at [hıñ ſamı [12] lækner kveme ſa er gręꝺꝺı með pıð ſmıoꝛpı z [13] mıllꝺı ſıñær halꝼꝺauðan lẏð z ſaran ıſẏnðv̄ [14] Hverſo mattı

[1] *Her mangler* þann *el. desl.* [2] [ut istum misericorditer salvaret, illum juste damnaret, *Lat.; altsaa forskjellig Mening. Derpaa tilföies* Aliud etiam. [3] *med udeladt* h *og uregelmæssig Omlyd for* háttom, háttum; *Lat.* modis*; jf. ogsaa det Fölgende.* [4] [*d. e.* utan föður. [5] [dicerent homines illius temporis non fuisse necesse eum venisse, *Lat.* [6] [agenda vel vitanda, *Lat.* [7] [*saaledes feilskrevet, enten for* Ef, *eller vel snarere for* En ef (*jf. dog* Eeigí *111* [18], Een *115* [9]*; o. s. v.*). [8] *Saaledes.* [9] [a lege, *Lat.* [10] ergo, *Lat.* [11] [quando venit plenitudo temporis, *Lat.* [12] *feilagtigt for* sanni. [13] *overflödigt, hvis her intet fattes.* [14] [verus Samaritanus adveniret, qui semivivum jumento sui corporis imponeret, et ad stabulum supernæ curiæ perduceret, *Lat.*

ħ lata beraz ſẏnða lꜷſ oꝛ ſẏnꝺ gætno kẏnı [vð valꝺe ꝼra vpp hꝼve ꝼ ꝼẏrſtō þıoðv̄ þa er trvlegaz þıonv ðv hanō er oꝛ þeıra kẏnı væ ſv mær er ſẏnða lꜷſt gat z bæ heıſ græð-æa Sva ſem ꝼoꝛꝺv̄ bæ þvʀ ponꝺꝛ ꝼagran bloma ꝼẏrır vtan pokva [1] Hverso gat hōn [2] ħ [æða bæ [3] Fẏr vtan alla ſẏnð z ſott eða ſæ læık krıſtr kō tıl heñæ at loknv̄ ꝺẏrv̄ at ſamtengıa ſem [4] mañlıkt eðlı z læt beraz ꝼ heñı at loknv̄ qvıðı Hvı væ ħ nıv manaðꝛ ıqvıþı At ħ ſamtegnꝺı nıv engła ſveıtv̄ þa er bẏrgðır poꝛo ı peſollꝺ þesa (*S. 16*) heıſ[5] Ahveʀı ſtvnꝺv væ ħ boꝛın At mıðꝛı nott ſem rıtat er [þaer not hꝼðı mıðıa [6] þa kō mal gvðſ ꝼ koñoglıgv ſætı Hvı anot*t* þ*v*(ı) at ħ hvlðı gvð ꝺō ſıñ ok kō at læıða þa tıl hınſ ſaña lıoſ er aꝺꝛ poꝛo ı pıllo not Uıſſı ħ nakot [7] er ħ væ bæn Allt vıſſı ħ þvı at ı honō er oll pıtra z ſpekı Mat*t*e ħ þegæ mæla eða ganga hvætveggıa mat*t*ı ħ en ħ lıkðız mañlıgv æðlı at ollo ꝼyr vtan ſẏnð Gęrðoz nokoꝛæ ıætegn*er* ı bvrð ħ [8] Sıꜷ agætı [9] vrðv Hvær ſ(ı)ꜷ [Nẏ ſtıæna pıtraðız [10] gvl lıgꝛ [11] hrıngꝛ væpm ſol [Vıðſ ſmıoꝛſ [12] brvnn*r* ſprat vp oꝛ ıæðv ꝼrıðꝛ eñ mæſtı væð [13] Allr heıſ væ ſkıpaðꝛ at mantallı þrırtıger þvſ hvnðꝛa [14] gvðſ opına pæo ꝺꝛepnır aeınō ꝺegı kycpenꝺe melto manz roꝺꝺv Vıta vıllꝺa ek takn [15] þeſſa lvta Stıoꝛnvr mærkıa lıꝼ hæılagra lıoſ ſtıæna ſẏnꝺız þ*v*(ı) at heılagꝛ heılagꝛa pæ boꝛın Gvllegr

[1] [M. Ab initio Deus quosdam, qui se familiarius colerent de aliis segregavit, de quibus Virgo quasi de linea producta (*Var.* deducta) pullulavit; quæ velut olim virga arida sine humore florem, ita sine concupiscentia mundo edidit Salvatorem, *Lat.* [2] *Saaledes.* [3] [*udelades i Lat.* [4] *feilagtigt for* sèr; *Lat. har* humanam naturam sibi conjunxit. [5] sive inferni *udelades her.* [6] [Dum medium silentium tenerent omnia, et nox in suo cursu medium iter haberet, *Lat.* [7] *snarere end* nakot. [8] *for* hąns; *jf. Anm.* [1] *til S. 115.* [9] specialia (spiritualia) miracula, *Lat.* [10] [Stella nimis præfulgida apparuit, *Lat.* [11] vel purpureus *udelades.* [12] [*saaledes formedelst uklar Opfatning af den Styrke, der tilkommer* s-*Lyden paa dette Sted.* [13] fuit, *Lat.* [14] *Saaledes for* þúshundraða. [15] mystica, *Lat.*

hringr ſkeiñ vm ſol þvi at ræt lætiſ ſol kō at lýſa kriſtn-īni með gvlli gvðomſ ſinſ z fægrð pinſlar ſinnæ Viðr ſmiorſ brpnnr ſprat vpp or iæðv þv(i) at miſcvnnæ brvñr læt beraz fra meý Friðr mikýll væðr þvi at hiñ ſañi firirðr vitraðez a iæðv Allr heīr væ ritaðr at mantali [þv(i) at allir perallðæ meñ pæo v[1] pallðer ꝼ gvði z er ſkæð a lifſ bok[2] þeir voro ðrepner þeir er gvði nittv [þv(i)at þeir firir fæaz er eigi pilia gvðſ riki ýfir ſer kvc qvenðe mælti þvi at qvic qvenðlegr lýðr heiðiña þioða ſneroz til ſkýnſemi gvðſ orða[3] Hvi kallaði gvð til ſin þria [æſtr pegſ konōnga[4] meðr fornv̄ þvi at [ħ villði til ſin leiða alla þriðivnga heīſ ſinſ Aſiā z ꝼrikā z Eýropam[5] z goð verk[6] Hvi flýði[7] ħ hellðr til egýpta [lan lanðz[8] eni añan ſtað þvi at ħ ſýnði ſik ſannan moiſen at ſva ſem moyſeſ læyſti lýð gvðſ or pellði phæao z leiððí ꝼ egipta lanðe z til fýrir heittiñæ iæðæ Sva læyſti kriſtr vt [þann lýð[9] z or pellðe fianðañſ z leiððí fra helvitiſ piſlv̄ (S. 17) z til eil(i)fræ ſælo Af þv(i) hvæf ħ aftr eftir ſiæ vetr til iæða iſrael [þvi at[10] ſiva[11] giꝼer heilax anða leiðir oſſ or heimi þeſō til hīneſka iſraeł[12] Hvi kēði gvð eigi ne gerði iæ tegner innan þratigi vettra [Dæmi gꝼ ħ moñō ef ħ gerði fýr goð verk enħ geñði[13] ſiðan at engi ðirpiz fýʀ at kēna ē ħ hefer logſæmlegan allðr

[1] *Saaledes.* [2] [quia ad supernum regnum chrismate est signatum humanum genus, *Lat.* [3] [quia qui dixerunt: Nolumus hunc regnare super nos, disperierunt. Pecus loquebatur, quia ad laudem Dei populus gentium convertebatur. D. Omnia quæ desiderat cor meum audire, audio. [*Var.* Sed quæso te, ubinam hæc reperisti? M. In mari magno, in quo sunt animalia, quorum non est numerus], *Lat.* [4] [Magos, *Lat.* [5] *Saaledes; efter dette Ord sees i övrigt noget at mangle; jf. næstfölg. Anm.* [6] [tres partes mundi, scilicet Asiam, Africam, et Europam, fide et operatione ad se trahere voluit, *Lat.* [7] *Lat.* fuit (*begav sig*). [8] [*ved en Skrivfeil, for* (landz =) lands. [9] = guðs lýð; populum fidelium, *Lat.* [10] *Her mangler maaskee* fyrir; *jf. Anm.* [12]. [11] *Saaledes.* [12] [quia per septem dona Spiritus sancti reduxit nos de mundo ad cœlestem Hierusalem, *Lat.* [13] *Saaledes*, *for* kenndi.

z ſkýnſemı [1] Hvı vǽ ıħc krıſtr ſırðꝛ er oll ꝼýllıng pǽ gvð ꝺomſ ı honō [2] z ma ekcı ꝫkaz krꝑtr ħſ [At ħ hælgaðı oſſ [patn tıl ſırnǽ [3] ðvı pǽ ħ ı patnı ſırðꝛ [4] vatn er hellꝺꝛ [5] gagnſtaðlekt en hpat er ſynð nema ellꝺꝛ Sva ſem ræıðı er ı hvg eða gırnꝺ loſtı [6] ı hollꝺı ꝗ þv(ı) ſkal ı patnı ſıra at ſýnða ællꝺꝛ flokne Vat(n) þvær ſꝫr z flǫkkvır þoꝛſta z ſýnır ſkýgga Sva þver mıſkv̄ heılax anꝺa ſýnða ſꝫr ı ſkırn [7] z flǫckvır anꝺa þoꝛſta með oꝛðe gvðſ z gıallꝺer [8] lıkneıſkı [9] gvðſ þ er pér týnꝺv̄ ꝼýrır ſýnð Vǽ krıſtr pen at lıkā ſem rıtat er vm ħ at ſe ꝼegrı alıtı en ſýnır maña At æðlı pǽ ħ ſlıkr ſē [rıtat er z [10] ħ pıttraðız lærıſpeınō ſınv̄ a ꝼıallı er ħ læý(n)ꝺız ꝼırır moñō ſva at ħ pǽ hællꝺꝛ lıottr en golegr at alıtı Sva ſem rıtat er per ſam ħ eıgı hꝑa ꝼegꝛð ne alıt Vǽ ħ pınılıgr æða ꝺꝫðlegꝛ Pınſl z ꝺꝫðı er ſýnða [pıðꝛ vǽā [11] en ħ com hıngat ón ſýnða ꝛlıꝼðı ꝼyrır ptan ſýnð z pǽ ꝗ þv(ı) opınelegꝛ at æðlı z o ꝺꝫð legr [z

[1] [Exempli gratia venit in mundum; ideo voluit prius facere, et tunc (*Var.* postea) docere: ut dicitur: Quia cœpit JESUS facere et docere. Per hoc igitur exemplum præbebat ne quis ante legitimam ætatem docere præsumat; vel prius velit docere, quam discat, *Lat.* [2] *Her udelades* corporaliter. [3] [*udtrykker Varianten* aquas ad baptisma; *jf. næstfölgende Anm.* [4] *Fra næstsidste* [M. Ut nobis aquas baptismi (*Var.* ad baptisma) sanctificaret. D. Quare baptizatur in aqua (*Hvorfor döbes der i Vand*)?, *Lat.* [5] *feilagtigt, for* eldi. [6] *Det ene af disse to Ord er overflödigt.* [7] *Saaledes.* [8] *for* geldr. *Udvidelsen af* dr *til* der *maa tænkes som det Förste, og Overgangen af den radicale Selvlyd til* ja *som en Fölge deraf; jf.* berg-r, geld-r, skelf-r, help-r, *respective med* bjarganda, bjarga, bjargi, bjargir, bjargim, bjargið, gjaldanda, gjalda, gjaldi, *o. s. v. I övrigt beroer* e *i ovenstaaende* gjalder *aldeles paa samme Princip, som det islandske og færöske* u *i en lignende Stilling, nemlig paa den i Oldsproget indtrædende Stræben efter at vende tilbage deels til ældre, i de gothiske Sprog forekommende, og deels til forgothiske, Former, ved at indskyde en let Selvlyd imellem et til Böining eller Afledning hörende* r *og en foregaaende Medlyd.* [9] ei *for* e. [10] [„*skrevet er og*", *mangler i Lat og 674 A.* [11] [„*Advarsel*".

vılꝺı vera pınðꝛ z ꝺauðꝛ[1] Fırır hvı ꝺo h̄ Fẏrır hlẏðnı ſem rıtat pæ[2] Crıſt*r* pæ hlẏðın̄ allt tıl bana Heītı ꝼaðer ꝺauða ꝙ h̄ō [Engv̄ koſtı[3] Hvı pago gẏðın̄gæ h̄ Þvı at h̄ hellt ret lætte ılıpı z ſan̄leık ı kæn̄ıngo Sv hlẏðnı er māne ſkẏllꝺ pıð gvð [zheītır gvð ꝥ ꝙ hperıō man*n*ı z ꝙ allre ſkæpnv[4] en ða lẏðnı gꝙo gẏðıngæ honō at ſok Hver mv̄ðı pæga lata ſon ſın̄ goðan z ſaklauſan eꝼ h̄ mate[5] ban̄a

Þa [er er[6] gvð ꝼaðer ſa ſon ſın̄ pılıa ſva go*t*t verk gera at ſtıga ıpır ꝺıoꝼvl z hıalpa [mon*n*ō z[7] man̄kẏnı þa pæıttı h̄ h̄ō ꝺẏrlegt verk z læẏꝼðı h̄ō at ꝺæẏıa Hperſo pæ ꝥ rett ꝼırır gvðī at h̄ ſælꝺı[8] hın̄ bæzſta tıl bana ꝼırır panꝺō mon̄ō Þvıat hın̄ (*S. 18*) perſtı ſvæık eın̄ꝼallꝺan[9] þa pæ z[10] rett at hın̄ bazſtı genge ıgıſlıng ꝼır*er* h̄ z ſtıgı ıper hın̄ perſta z læıꝺꝺı ꝙt*r* eın ꝼallꝺan mān tıl ꝼrelſıſ A þeſſa lẏnꝺ ſẏnꝺı gvꝺ oſſ aſt ſına er h̄ ſenꝺı ſon at ꝼıralſa þrǫl [E(n)ꝼaðꝛer ſælꝺı ſon eða ſon*r* ſelꝺı ſık ſıalꝼ*r* tıl bana ꝼır*er* ǫſt[11] hvat mıſ gerðe ıvꝺaſ er h̄ ſælꝺı krıſt Faðer z ſon*r* ſællꝺı ſıalꝼan̄ ſık ꝼırı*r* ǫſt enıvꝺa ſellꝺı h̄ ꝼır*er* ꝼe gırnı Hvı vıllꝺı krıſt*r* ꝺæẏıa atre [At ſa ſtıgı ẏꝼer þan a

[1] [*„og (men) vilde blive piint og lide Döden".* [2] *„var", „blev".* [3] [*„Paa ingen Maade".* [4] [*„og forlanger Gud „den af ethvert Menneske og af al Skabningen"; men Lat.* hanc Deus ab omni rationali exigit creatura. [5] *Saavel her som S. 114* [10] *bruges* mátti (mátte) *i Stedet for den betingende Datid, hvad enten dette beroer paa en anakoluthisk Overgang fra Conjunctiv til Indicativ, eller paa en blot Forsömmelse af Omlyden, eller paa en forbigaaende Slövhed i Modusbevidstheden, eller paa de to sidstnævnte Omstændigheder i Forening.* [6] [*saaledes (paa Grund af Linieskifte).* [7] [*overflödigt; for Ordene* at stíga ifir . . . ok mannkyni *har Lat.* scil. [sævum] tyrannum expugnare, et captivum ab eo liberare. [8] (*af* selja *„overantvorde") bedre end* sende *i 674 A.* [9] *„den „Enfoldige".* [10] *„(det) ogsaa".* [11] *skulde vel — for* óst *(Kjærlighed) — læses* oss *(jf. Lat., der har* [D. Si Pater tradidit Filium, ut dicitur: Proprio Filio suo non pepercit, sed pro nobis omnibus tradidit illum: et si Filius seipsum tradidit, ut dicitur: Qui tradidit semetipsum pro nobis).

tre er ꝼẏr tre pæ ſigraðꝛ[1] ꝫ ħ læẏſtı þaꝗ a tre er mıſgoꝛðe atre Fırer hvı akroſſı At ħ græðde ꝼıoræ ætter heī ſenſ[2] [Matte ðauðe ħſ allæ ſẏnðer bæta Vtan ıpan San na þv þat Eꝼ krıſtr ſtæẏðe ꝼırer þer ꝫ vıſſır þv at pære gvð allz pallðanðı eꝼ nokoʀ mællte at þv ſkẏllðer pegaħ æða ellegæ mv̄ ðı allr heīr ꝼæaz mv̄ ðer þv pega ħ þa Sem ſızt þv(ı) at lıꝼ ħſ er allv̄[3] heīmı æðꝛe[4] ꝫ gærða ek þan̄ glæp eꝼ ek pęga ħ er eıgı mættı bæta þo at allr heīr læıtaðı pıðꝛ Eꝼ lıꝼ ħſ er ollō heımı bet(r)a þa er ðauðı[5] ħſ ollō heımı ðẏʀa[6] ꝫ pıñr þoꝛꝼ tıl lauſnæ[7] Hvat gꝼ ꝼaðer ſynı ꝼırer þēna pærð læık Hvat [gꝼ ħ[8] hanō [þ er[9] ħ attı allt aðꝛ ſem rıtat er Sonr ſagðe ꝼeðꝛ[10] aller mıner lvtır ero þıner Matte ħ ſıalꝼr gepa perk kaup ðauða ſınſ þeī ſem ħ vıllðı [11] Mattı ħ ſıalꝼ ꝫ gerðe ſva ꝫ gꝼ moñom þeī ſem ħ læẏſtı ı pıſl ſıñı ꝫ gꝼ lıꝼ eılıꝼt ꝼırer ðauþa en hīneſka ꝼaðvr læıꝼð ꝼırır þesa heīſ vt legð Hve mægæ ſtvnðer pæ ħ ðauðꝛ

[1] [*burde hedde* At hann stigi yfir þann á trè, er fyr trè sigraði; *Lat.* Ut eum, qui per lignum vicit, revinceret. [2] *Her udelades et Spörgsmaal og Svar, om Betydningen af Christi fem Saar.* [3] *De tre sidste Ord synes tildeels opfriskede.* [4] *for* æðra; *jf. S. 113 Anm.* [3]. [5] *Det förste* ð, *ved Skrivfeil, i Stedet for* d; *jf.* ðýrð, *for* dýrð, *S. 104 Anm.* [5]. [6] *Dette Ord maa heller opfattes som Masculinum, med* a *for* i, *end som Neutrum; i sidste Tilfælde vilde Ordföiningen være ganske den samme, som i* Turpitudo pejus est quam dolor; Triste lupus stabulis, maturis frugibus imbres, *o. s. v.* [7] [D. Valuit mors ejus ad exhaurienda omnium peccata? M. Transcendit etiam infinite. D. Proba. M. Si coram te Christus staret, et eum Dominum majestatis scires, et aliquis diceret: interfice hunc, aut totus mundus interibit: interficeres eum, ut salvares mundum? D. Nequaquam. M. Quare? D. Quia vita ejus longe dignior videtur, quam infiniti mundi: et tale piaculum (videret, *urigtig for*) viderer committere, quod innumeris mundis non posset expiari. M. Sicut ergo vita Christi dignior est infinitis mundis; sic mors ejus longe preciosior fuit innumerabilibus mundis; et ideo suffecit ad redemptionem omnium, *Lat.* [8] [daret, *Lat.* [9] [cum, *Lat.* [10] *burde staae i Nominativ; men* Sonr *er her urigtigt opfattet som Nominativ i Stedet for Vocativ.* [11] *Det Fölgende hedder i Lat.* Potuit: ideo eam (*nl.* mercedem) dedit homini, pro quo *o. s. v.*

Fioꝛa tegv hvı ſva At ħ lıꝼgaðe [ętter ꝼıoꝛ͛æ[1] heıͥſ þær er ꝺauðæ ꝑoꝛo ꝗ tıv laga brotō Hverır kroſꝼeſto krıſt Gyðıngæ reðo ħ en heıner[2] meñ ꝺrapo ħ z kros ꝼeſto þv(ı) at ħ vıllꝺı ꝺæẏıa ꝼırır hvæotvæggıa[3] Hvı la ħ tuer netr ıgroꝼ z eıñ ꝺag Tvęr nætr merkıa tvæñan ꝺauða añan lıkamnſ ꝺauða ꝑæn en añan anꝺæ (S. 19) En ꝺagꝛ merker ꝺauða ħſ þv(ı) at ſa er lıoſ ꝑæſꝺauða añan ꝺauða ꝑæñ tok ħ a braut en añnan let ħ eꝼter tıl raunæ heılagꝛa z mv̄ ħ ꝗ taka er ħ kēr ı añat ſıñ Hvæ kō onꝺ ħ[4] eꝼter ꝺauða

Jꝑæaꝺıſ[5] ſem[6] ħ melte ꝑıð þoꝼeꝫ[7] akrosınv̄ ıðag ſkallðv með mer ıꝑæaꝺıſ Hvener ſteıg ħ tıl helꝑıtıſ Amıðꝛı [8]ꝺagſ nott z rænte helꝑıte aþeırı ſtvnꝺv ſem engıll ꝺꝛꝗ ꝼrv̄ bvrðı egıpta laz[9] z [ꝼoꝛ ħ þaðan meðꝛ ſıgꝛı z leıꝺꝺı ıꝑæa-ꝺıſ þan er ħtok abrot[10] oꝛ helvıtı z ꝑıtıaðe ħ lıkāſ ıgroꝼ[11] z reıſtıħ ꝗ ꝺauða En ſvmer ſegıa at ħ værı með vınv̄[12] ıhelꝑıtı ꝼra ꝺauða ſınv̄ z tıl vꝑrıſv tıðæ z rıſı ħ þaðan (v)ꝑ með þeı̄

Hvı reıſ ħ eıgı brat[13] vꝑ eꝼter ꝺauða Eꝼ ħ rıſı brat vpp eꝼter ꝺauða þa mv̄ꝺv gvðıngæ ſegıa at ħ heꝼðı legıð ıvꝑıtı en eıgı anꝺaz auk eꝼ ħ rıſı vpp nokoꝛo ſıðar þa mv̄ꝺo meñ ıꝑaz hvæt ħverı eða añ næ [brat reıſ ħ vꝑ þvı at ħ ꝑıllꝺı braðla hvggıa ꝑını ſına[14] er greto ꝺauða ħſ Hvı reıſ ħ vpp a hınv̄ ꝼẏrſta ꝺegı ꝑıkv eða þrıðıa ꝺegı eꝼter ꝑıſl

[1] [= fjórar etter (ættir). [2] *Saal.* (*for* heiðner). [3] *enten for* hváratveggja (*ved Forandring af* a *til* o, *som i* postolor *for* postolar), *eller*, *ved en Art af Metathesis*, *for* hváratveggjo. [4] *for* hans. [5] In cœlestem paradisum, *Lat.* [6] *Her staaer i den yderste Rand et Tegn, der synes at være med samme Haand som Texten, men som i övrigt intet synes at betyde.* [7] *d. e.* þófenn, *for* þjóf-enn. *En lignende Udstödelse af* j *finder Sted i* trám, *S. 110 L. 12, og i* þrátigi, *S. 119 L. 20.* [8] *Her synes* upprisu *at mangle.* [9] *Saaledes (med urigt. Udeladelse af* n). [10] *Her er* NB *tilföiet i Margen med en nyere Haand.* [11] [cum triumpho inde rediens, rap*tos* inde in paradisum collocavit, corpus suum in sepulcro visitavit, *Lat.* [12] electis, *Lat.* [13] statim, *Lat.* [14] [D. Cur ergo tam cito resurrexit? M. Ut citius suos consolaretur, *Lat.*

ſina At h̄ enðꝛ bøtti [1] a þeī ðegı ſem h̄ ſkapaðe z h̄ reiſtı vpp þa er ðauðer varo a þeī [2] tıðv̄ þ er fyr log z vnðır logō z vnðer mıſkvn̄ z (at) ver rıſım vpp ıþreñıngæ trv er fellō ıſynðer ıoꝛðv̄ z ı verkō z hvgꝛēnıngv̄ [3] Hverıa aſıon hafðe [kriſtr eftır [4] vpp rıſv Sıau blvtv̄ bıætæe en ſol en vınır ſa h̄ ſlıkan ſem h̄ væ með þeī fırer pıſl ſına Vıttraðez h̄ klæðꝛ [5] Klæðe tok h̄ oꝛ lopte en þau eyðoz ılofte þa er h̄ ſteıg vpp Hve oft vıtraðez h̄ Tolfſıñvm atta ſınnv̄ vıttraðez h̄ þegæ hın̄ fyrſta ðag [6] fyr Joſeph ab [7] arımaðıa er ı mykvaſtofo [8] væ ſettr fyr þ er h̄ ıæðaþe lıkā ıh̄v ſem rıt nıkoðemvſ ſkyra Annat ſın̄ı vıtraðez h̄ mæyðꝛ ſın̄ı ſem ſeðvlıvſ ſæghır Þrıðıa ſın̄ı marıu magðalene ſem markuſ ſkyrır Fıoꝛða ſınnı tveım (*S. 20*) konō er fra grof h̄ſ gengo ſem matthevſ vattæ Fımta ðe gı [9] Jako be [er a pıſlæ ðegı h̄ſ ſóꝛ at h̄ mynðı eıgı eta ne ðꝛekka aðꝛ en h̄ ſeeı [10] krıſt lıfanða ſem pal poſtole vattæ [11] Setta ſın̄ vıttraðız h̄ petre poſtola ſem lukaſ ſyner eſkılðꝛ [12] væ fra oðꝛv̄ lærı ſveınv̄ z gret þ er h̄ nıttı crıſtı Sıaunða ſınnı vıttraðız [13] tveım [a gætō mōnō [14] ſē en ſeger lvkaſ þeī er foꝛo ı kaſtala emauſ Atta ſın̄ı ollō lære ſveınv̄ ſa man [at app(t)nı [15] at locnō ðyrv̄ ſem Joh̄s boðæ [16] Nı vnða ſın̄ı þa er thomaſ þreıfaðe v̄ ſæ h̄ſ [Vıkv þo ſıðæ [17]

[1] *Her synes at mangle* heim (*og desuden* hann *efter* skapaðe). [2] *ved urigtig Læsning af* þrim: *Lat. har* tribus; *jf. ogsaa hele Sammenhængen.* [3] *Her udelades* D. Ubi mansit illis quadraginta diebus? M. In paradiso terreno, ut creditur, cum Elia et Enoch, et cum iis qui cum eo surrexerant. [4] [*tildeels halvt udslettet.* [5] ð *for* dd *forekommer ogsaa i andre Oldböger og kan sammenlignes med den blöde Udtale af* dd *i Dansk. I al Fald er denne Brug af* ð *for* dd *forskjellig fra den simple Anvendelse af en enkelt Consonant for en tilsvarende dobbelt, f. Ex.* s *for* ss, k *for* kk. [6] *Her udelades* primo. [7] *Saal.* (*lat.*). [8] *Saal.* (*uden* r) *ved en Skrivfeil.* [9] degi *urigt. for* sinni. [10] ee *ligner noget et forskrevet* æ. [11] [ut Paulus testatur, qui se in sexta feria devoverat non manducaturum donec videret Christum vivum, *Lat.* [12] *Skrivfeil for* er skilðr. [13] *Her mangler vistnok* hann. [14] [discipulis, *Lat.* [15] [*staaer ikke i Lat.* [16] describit, *Lat.* [17] [in octavo die, *Lat.*

Tıunda sīnı [sıaͧ lærısveınō [1] vıð galılea sæ Ellefta sīnı a-galılea fıallı [ellıfv postolv̄ þa er ħ steıg tıl hım(ı)ns [2] Hvı segıa gvð spıoll at gvð vıtraðız fyrst mar(ı)v magdalene Gvð spıoll ero sva set at þ eıt er ı þeī rıtat er ollō er kv̄n-ıgt z þegar matte eıgı læynaz Af þv(ı) melte Joħs sva [3] morg takn gerðe gvð þaͧ er eıgı ero skrıfoð aþessı boc [4] Steıg ħ eın̄ vꝑ tıl hımıns Með ħō stıgo vꝑ þeir er með ħō rısv vꝑ aꝼ dauða Með hverrı asyn steıg ħ vꝑ [Með slıkv sem ħ hafðe fyrır pısl sına z ħ hafðe a fıallı þa er ħ pıtr-aðez postolō sınv̄ [5] Hvı steıg ħ eıgı þegar vꝑ efter vp rısv sına [6] At lærısveınar ħs mette ræyna sana vpp rısv ħs er þeir sa (ħ) eta z drecka sıðan Efter fıora togo daga steıg ħ vꝑ [z syndı þt [7] at þeir mvnv stıga vꝑ tıl dyrðar at fylla tıv laga orð z boðorðz fıogora gvðspıalla manna [8] Hverso sıttr gvð ahegre hond foðor sıns Mandōz hvılız ıdyrð gvð doms [9] Hvı sendı crıstr hælgan anda efter tıv daga hælldz en þegar er ħ ste vꝑ At postolar gerðe sık allꝑerða ħs tıl kvamo ıfostv̄ z ı bønv̄ Þat syndı ħ en̄ ıþv(ı) at þeir mv̄dv taka hælgan anda at [10] fylla tıv laga orð a hīnı [11] .l. degı fra vꝑ rısv sīnı sendı ħ hælgan anda at sva tæykı krıstner men̄ astar lǫg afımtogonda degı efter laͧsn sına fra dıoflı [12] sē forðv̄ tok gydınga lyðz rezlo logh [a .l. daga [13]

[1] [*staaer ikke i Lat.* [2] [Duodecimo recumbentibus undecim discipulis apparuit, *Lat.* [3] svá *hörer til* melte. [4] *Her udelades en Deel af dette Svar, saavelsom et fölgende Spörgsmaal og Svaret derpaa.* [5] [M. Usque ad nubes ea forma, qua ante passionem: susceptus autem a nubibus, ea qua in monte apparuit, *Lat.* [6] *Her udelades* M. Propter tres causas. Primo. [7] *for det sædvanlige* þat (þ *er i övrigt lidt forskrevet*). [8] [ut demonstraret eos, qui decalogum legis per quatuor Evangelia impleverint, post se cœlum ascendere. Tertio, quod Ecclesia, quæ corpus Christi est, post passionem, quam sub Antichristo erit passura, deinde post quadraginta dies creditur cœlum ascensura, *Lat.* [9] *Her udelades et Spörgsmaal med tilhörende Svar.* [10] qui, *Lat.* [11] *synes at være skrevet saaledes* (*snarere end* hīm), *men skal være* = hinum. [12] mundo, *Lat.* [13] [*d. e.* á fimm tugum daga: *men Lat. har* quinquagesimo die; *jf. ogsaa hele Sammenhængen.*

eꝼt*er* lꜹſn a egẏpta[1] lanꝺe z tok ſva crıſtīn̄ lẏðꝛ [aþeī ꝺogō[2] ꝼrelſe z erꝼð pa- (*S. 21*) raꝺıſar ſem Gẏðınga lẏðꝛ tok ꝼrelſe z ærꝼð [ꝼırır hæıttēnæ Jæðæ[3] .a.l. ꝩettre Heꝼır crıſt*r* nv ꝼẏllan ꝼagnað [Fvllan ꝼagnað heꝼ*er* h̄ ſıalꝼ*r* ı ſer en lıðer h̄ſ hꝼa eıgı ꝼvllan ꝼagnad þ*v*(ı) at gẏð-ıngæ bolꝩa h̄ō en heıðn*er* mēn hlæıa at honō en ꝩıllv mēn ꝺꝛeıꝼa boðō h̄ſ en ꝩanꝺer mēn crıſtn*er* berıa boðō h̄ſ Slıkæ méın gerþer þolır crıſt*r* hvern̄ ꝺag ı lıðv̄ ſınv̄[4] En eꝼ h̄ kǣr ǫllv̄ hlvtvm tıl ſın þa heꝼ*er* h̄ ꝼvllan ꝼagnat Hverſo [kallaz krıſtn*er* mēn lıkamar gvðſ en[5] helger men̄ lıðır h̄ſ Sva ſem lıðır[6] ero ꝼaſtır hoꝼðe z ſtẏraz aꝼ þ*v*(ı) Sva ſam-tengız he(ı)log krıſtnı gvðſ[7] z goꝛız eın̄ lıkǣ með h̄ō ꝼẏrır hollꝺ tękıv h̄ſ ꜹk ꝼ h̄ō ſtẏraz aller rettlater ı ſın̄ı ſkıpan ſem lıðer ꝼ hoꝼðe Ðesa hoꝼoz ꜹgv ero ſpamen̄ er ſa ꝼırır v oꝛðna[8] hlvte z poſtolæ [eða aðꝛır[9] ꝩıſvðv ret*t*a gꜹtv tıl hınſ ſanna lıoſ Eẏrv h̄ſ ero lẏðn*er* men̄ en naſæ [ſkẏn̄ſamır mēn þeır er goꝛa[10] gott ꝼra ıllv ſva (ſ)em naſæ ılma ꝺꜹn[11]

En hoꝛ er vt ꝼer oꝛ nꜹſv̄ ero[12] vıllo mēn þeır er ꝺōꝛ ſkẏnſamra man̄a rẏðꝛ vt oꝛ hoꝼðı krıſt ſem hoꝛ óꝛ nꜹſom. Mvn̄r h̄ſ ero kēnı mēn [er telıa z ſkẏra hælgæ rıttnıngæ[13]

[1] *Saaledes* (*med* y) *ogsaa 119* [13]; *derimod med* i *119* [15], *123* [18]. *Jf.* Moisen, at svá sem Moyses, *119* [14]. [2] [in hac die, *Lat.* [3] [*staaer ikke i Lat.* [4] [M. Quodammodo habet, et quodammodo non habet: Quantum ad suam personam, plenissimum; quantum ad corpus suum, quod est Ecclesia, minime. Adhuc enim non sunt subjecta omnia sub pedibus ejus. A Judæis enim adhuc blasphematur, a Gentibus subsannatur, ab hæreticis dilaceratur, a malis Christianis impugnatur. In membris etiam suis quotidie patitur, *Lat.* [5] [est Ecclesia corpus ejus, et, *Lat.* [6] corpus, *Lat.* [7] *bör rettes til* guði; *Lat. har* ita Ecclesia . . . ei conjungitur. [8] ð *forskrevet.* [9] [*neppe rigtigt, selv om det manglende Relativ indsættes; der skal vistnok læses* er öðrum *i Overeensstemmelse med* qui alios *i Lat.* [10] *burde hedde* greina. [11] [discreti, *Lat.* [12] *Ved Enden af den med dette Ord sluttende Linie staaer i Margen et Brudstykke af et* NB *med en nyere Haand.* [13] [Dentes, sunt sacræ Scripturæ expositores, *Lat.*

Henꝺꝛ [h̄ſ ero rıkıſ mēn *þeır* er berıaz ꝼırır crıſtnv̄ mōnō ıgegn o ꝩınv̄ Fętt*r* h̄[1] ero verk mēn *þeır* er vıꝼ hallꝺ ꝩeıta ollō lẏð ı ſınv erꝩaðe[2] Sꜹʀ [ꝼæranꝺe oꝛ quıðı ero ſẏnðer ꝫ ſẏnꝺvger mēn ꝫ o hreın*er* þeır er þẏngıa qvıðı krıſtnıñæ þa grıpa ꝺıoꝼlæ ı ꝺꜹþa ſva ſem ſvın ı vt gang en aller lıkamer krıſtz ſamtengız ı eınv aſtæ banꝺı[3] Hvı gerðız hollꝺ oꝛ brꜹðı en bloð oꝛ ꝩını Hollꝺ h̄ſ goꝛez ꝯ þvı oꝛ brꜹðı at h̄ mællte ſıalꝼr ek em [lıꝼānꝺa lıꝼ[4] Bloð h̄ſ gerez oꝛ ꝩını þ*v*(ı)at h̄ mællte Ek em [ſat*t* vín ber[5] Avc ſva ſem lıkhamr ꝼæẏðız[6] ꝯ brꜹðı ſva ꝼoꝺez ǫnꝺ ꝯ [bloðe krıſt[7] Avc ſva ſē brꜹð ger(e)z ꝯ moꝛgō koꝛnv̄ ſva ſamtēnger[8] lıkhār krıſt ꝯmǫꝛgv̄ helgō mōnō ꜹk ſva ſem brꜹð bacaz ꝩıð ellꝺ ſva ſtæıktız lıkhār krıſt ı pıſlæ omne þetta[9] kallaz hollꝺ þvı at crıſt*r*r er (*S. 22*) ſøꝼðꝛ ꝼẏrır os ſem lamb Sva ſem ꝩín gerez ꝯmoꝛgō ꝩın berıv̄ ꝫ kreſtıngv̄ ſva ſem[10] tengız lıkār crıſt ꝯ moꝛgō retlatv̄ mōnō [ꝼẏr*er* þrøngīng māna[11] Hverso callaz hollꝺ zbloð ꝥ er brꜹðz ꝫ vınſ aſıon heꝼır ꝥ hollꝺ er marıa[12] zꝥ er hek a croſſe ꝫ vp*p* ſteıg tıl hımınſ heꝼ*er* ꝯ þ*v*(ı) brꜹðzaſıon ꝫ ꝩınſ at engı[13] þoꝛa at bergıa ꝯ þ*v*(ı) eꝼ ſæ ſva ſē er ꝥ er ſanlega hollꝺ

[1] *for* hans. [2] [Ecclesiæ defensores. Pedes, sunt agricolæ Ecclesiam pascentes, *Lat.* [3] [qui de ventre porcis egeritur, sunt immundi et luxuriosi altaris ministri, et alii intra Ecclesiam facinorosi, qui ventrem matris Ecclesiæ onerant, quos per mortis egestionem dæmones, ut porci, devorant. Quod totum corpus compage veritatis et caritatis in unum conglutinatur, *Lat.* *For at opfatte* aller líkamer *som* allr líkamr *taler saavel* totum corpus *som* samtengiz. [4] [panis vivus, *Lat.* [5] [vitis vera, *Lat.* [6] æy (= ey) *for* œ; *saaledes ogsaa* stæyðe *122* [4], mæyðr *124* [11], bæyta *114* [16], *og* tæyki *125* [20] (*jf. S. 110* [6]). [7] [*skal formodentlig være* brauðe Krist (= Krists); *Lat. har* Christi cibo. [8] *for* samtengiz; *Lat. har* colligitur (*Var.* compaginatur). [9] Qui panis etiam, *Lat.* [10] *uden Tvivl urigtigt for* sam (*uagtet* e *for* a *ellers forekommer*, *ogsaa udenfor Omlyden*). [11] [quod in prelo crucis torquetur: Quod vinum in Sanguinem Christi vertitur, ut anima nostra, quæ in sanguine est, per hoc vivificetur, *Lat.* [12] *Her mangler et Verbum, svarende til* genuit *i Lat.* [13] *Her er* myndi *udeglemt.*

z bloð z heꝼer ſa mæira ꝩerðlæık er trvır þv(ı) er ħ ſer eıgı Hver er hı(a)lp at þv(ı) Sva ſem ꝼæzla ſnvz ı holl͛ þeſſ er ettr ſva ſnẏz hvæʀ trvaðꝛ ı holl͛ krıſt [er a ħſ bloðe berger[1] Fırır trv krıſt kroſſꝼeſtımk[2] ꝩer m; ħō ꝼra heī̄ſ gırn͛v̄ z lꜹſtv̄ En ı ſkırn erō ꝩér grꝼner m; hanō en ı holl͛ tækıv ħſ ꝩærðō ꝩer lıcahamer[3] krıſt z er ꝗ þv(ı) nꜹðſẏnlıkt at ꝩér komem þangat er krıſtr er Hꝼa þeır me(ı)ra[4] ꝩærð læık er me(ı)ra hꝼa ꝗ þese an͛æ ꝼæzlv Sva er ſagt ꝼra hīna brꜹðe at ſa hꝼe eıgı meıra er meıra ſkapnaðe[5] ne ſa mīna er mīna ſamnaðe Sva taka aller þeſſa ꝼæzlv z ettr hveʀ allt lamb þ er þo lıꝼır allt ı rıkı gvðſ Hvert ꝩerk kꜹ͛p hꝼa þeır er [þ hall͛a mānlıga[6] Tveꝼall͛ꝛı ambvn ͛ẏrkaz þeır aṅarı þeırı er þeır han͛la coꝛpvſ ͛nı með manlıgrı goꝼgan z aṅarı er þeır gera ſık maklıga þeıræ þıonoſto ı goðom verkv̄ Hvat ͛omer þv vm þa er þ hall͛a v maklıga ı gægn rettre ſæt nıngv [þe(ı)r er ı hoꝛ͛ome ꝩeꝼıaz z ı gegn gvðſ bo͛oꝛðv̄ eða logō[7] eða þeɼ er ꝼe kꜹpa[8] ꝩıgſloꝛ eða kırkıvr z meıða gvðſ lẏð ı rongō lvtv̄ z gera[9] þesa hlvte alla ͛ıæꝼlega Ðeır ero ſæl(ı)aræ gvðſ z crosꝼeſtenðꝛ [þv(ı) at keṅı mēn ſkvlo meſſoꝛ ſẏngıa ꝼyrer ꝙſt z heılſo an͛æ ſıṅæ z allræ crıſtnı Ɛn eꝼþer gøꝛeð tıl ꝼe ꝼanga z māna loꝼſ z ſælıa takn pıſlæ crıſt[10] hvat er þa

[1] [per comestionem hujus cibi, *Lat.*, *der ogsaa indleder den fölgende Sætning* (Firir trú . . .) *med* Igitur. [2] *urigt.*, *for* krossfestumk. [3] *vistnok Skrivfeil for* lıchamer, *der stemmer overeens med den ellers forekommende Skrivemaade* lıchamr *og* lıkhamr. [4] ı *staaer paa et urigtigt Sted* (*over Linien*), *som om der skulde læses* merıa. [5] *Skrivfeil for* sapnaðe, *der* (*paa Grund af haard Udtale af* f *foran* n — *ligesom foran* l) *er kommet i Stedet for* safnaðe, *der igjen staaer for* samnaðe. [6] [hoc digne tractant, *Lat.* [7] [Qui contra jus fasque in adulterio, fornicatione, et ceteris flagitiis vitam ducunt, *Lat.* [8] vendunt aut emunt, *Lat.* [9] defendunt, *Lat.* [10] [D. Proba. M. Qua causa debent sacerdotes Missam celebrare? D. Dei solius causa et suæ salutis, atque totius Ecclesiæ. M. Sed ipsi lucri causa celebrant, ut videlicet ab hominibus honorentur, et temporalibus rebus ditentur. Qui igitur mysterium passionis Christi pro favore humano et pro temporali lucro vendunt, *Lat.*

nema þeır ſe ſelıanꝺꝛ gvðſ Ꞓn þa er *þeır* honꝺla hollꝺ ꝺꝛottenſ *pæ*ſ ſẏnꝺvgṽ honꝺō ⁊ v hrıenṽ hvg hvat gera *þeır* þa ne- (*S. 23*) ma croſtꝼeſta[1] krıſtr[2] Ꝺa lẏðꝛ taka ſẏnꝺ ꜳ þeī Þa er ſẏnır helı b*ı*scops[3] ſꜹrgvðo gvðſ þıonoſto þa ꝼell mıkıll lẏðꝛ meꝺ þeī ıðꜹða[4] ꜳ þeıra ſẏnꝺa [lvt tækıng[5] ⁊ aller þeır er[6] eꝼt*er* lıkıngv ſamtengıaz þeī ⁊ꝼalla þa hvarer tvæg*g*ıv ıgroꝼ ſē blınðꝛ leıðı blınꝺan Hava *þeır* ſẏnꝺ er ſamneyttvz vıð þa opıtanꝺe Sꜹrgaz [ſa er grıpr ı tıꜹ(r)u[7] Sva ſꜹrgaz ⁊ *þeır* er ſan[8] pıſtaz þeī þo at *þeır* ſe o pıtanꝺe en þeī granꝺæ eıgı vılla ſv er þeır pıðkaz[9] Ꝺego ſynꝺgır hælga koꝛpvſ Þo at hınır værſtv ſe þa gerez coꝛp*us* ꝺn̄ı ꝼẏr*er* ſaker oꝛða þe(ı)ra er *þeır* ſvngıa yꝼer þvı at crıſt[10] helgæ en eıgı þeır ⁊ [pıner h̄ſ he(ı)lſa[11] ſonō

[1] *Skrivfeil.* [2] *Jf. Anm.* [10]. [3] *Jf. nedenfor 141* [16].
[4] *Her fölger den islandske Oversættelse et kortere Haandskrift, end Udgaven af den lat. Text. Det Fölgende* Af þeira . . . blinðr leiði blindan *svarer til* Unde patet quod quotquot cæci cæcos istos duces in foveam sequuntur, imo communicando eis communicantur (*Var.* comitantur), cum iisdem etiam in pœnis participantur. [5] [*uden Tvivl Skrivfeil* (*for* luttækning). *Desuden fattes noget, enten her eller foran* Af þeira. [6] *Hvis Udeladelsen af Forholdsordet* i *paa dette Sted er forsætlig, maa den hidröre fra en Stræben efter at udtrykke* communicando *syntaktisk nöiagtigt.* [7] *Det sluttende Bogstav i dette Ord seer næsten ud som et* n. [Qui tangit picem, *Lat.* [8] *for* sam. [9] viðkaz *for* vitkaz; *jf.* moðker (*139* [8, 10], *140* [8]) *for* mótker, móttker. [10] *Saal. udelades* r *som Nominativmærke ogsaa 105* [10] (Krist), *samt 122* [14] (sjálf; *hvorimod næstforeg. Linie har* sjálfr). *Jf.* Frumpartar *S. 75. Denne Udeladelse af* r *er i sin Grund forskjellig fra den, der bevirkes ved en umiddelbar Beröring med* ð (*hvorom see en Anmærkning i det Fölgende*), *og beroede paa en Tilböielighed til at bortkaste Böiningsendelser, saaledes som skeet er i de nordiske Dialecter i Norge, Danmark og Sverrige. Forsaavidt denne Tilböielighed ikke formaaede at föde af sig en almindelig Lov, tjente den kun til at fremkalde den Usikkerhed i Sprogbevidstheden, hvoraf f. Ex. Gjenstandsformen* Kristr (*L. 3 ovenf.*) *lader sig forklare. Denne Form beroer nemlig ubevidst paa fölgende falske Slutning: Er* Krist = Kristr, *saa maa* Kristr *være* = Krist.
[11] [*bör uden Tvivl rettes til* vinnr heilsu (*Lat.* salutem operatur).

ſinṽ ꝼẏrir henꝺꝛ opina [1] ſva ſem ſolæ geiſli ſꜹrgaz eigi ꝯ ſꜹr z lẏſiz eigi ꝯ altari [Eꝼ gott er þ er ꝼirir þa geriz ꝯ kriſti en eigi ꝯ þeī ma þ eigi gott perða þeī er ꝯ þeira honꝺō taka þat igegn ſettningṽ Eigi ſtoðæ hellꝺꝛ granꝺ [2] z [3] perðꝛ eigi gott þ er tekit er igegn goðꝛi ſettningv ꝯ þeī er þa ſkal taka [4] Sāna þv þ Eki epli væ illt i pæaꝺiſ þvi at gvð ſkop allt gott en maðꝛ ſnere goðo til illz þa er ħ tok þ ꝯ hoggoꝛme en eñ hellꝺꝛ ꝯ ꝺioꝼli [Sa er ꝼẏrir ret(le)tiſ ǫſt tekr coꝛpvſ ꝺñi ꝯ þeī z trviz hvern ꝺag ſam tengiaz almeñilegre criſtni ꝼirir bænir keñi manz [5] þañ ætla ek hialpaz mega ꝯ tru ſiñi þo at ħ ꝺøẏ [En ſa er tekr verk þeira er miſgera z goꝼgæ coꝛpvſ ꝺñi ok tekr þionoſto kriſt ꝯ þeim þan ætla ek [6] hialpaz ꝯ þeſſi trv þvi at ioſep tok likā kriſt ꝯ pilato Mego þeir ſætta lẏð pið gvð Hellꝺꝛ gremia þeir gvꝺ at ſer þa er þeir ſꜹrga helga ſtaðe i ſiñi gꜹngv z ſpilla vigðṽ klæðṽ [7] iſiñi a tꜹkv [Slika kēni mēn likaz englṽ z ꝼlẏia þa ſialꝼer [8] ſē ritat er [Sẏner gvðſ zꝺætr gremðv [9] ħ at ſer z ero eigi ħſ ſẏner ꝼẏrir ſꜹrliꝼi [10] ꝯ þv(i) mṽ ek ꝼela anꝺlit mitt ꝼra þeī qvað gvð Sono kallæ ħ þa ꝼẏrir keñi manz nꝯn en eigi ſono ꝼẏrer ſꜹrliꝼi

[1] [et per amicos et inimicos salutem filiis operatur [: illi ad perniciem sumunt, alii ad salutem accipiunt]. Unde et a pessimis non pejoratur, et ab optimis non melioratur, *Lat.* [2] *bör hedde* grandar. [3] *næsten udslettet.* [4] [D. Cum ergo bonum sit quod per eos conficitur, et accipientibus non ab eis, sed a (Christi *læs*) Christo detur: cur bonum accipienti in perniciem vertitur? M. Bonum accipienti non solum non prodest, imo obest; si contra interdictum hoc ab eo accipit, a quo non debet, *Lat.* [5] [D. Si quis positus est in mortis periculo, num muniendus est ab his viatico? M. Si quis zelo justitiæ ab eis Communionem recipere renuerit, et se per os Sacerdotum (*Varr.* per os sacerdotis Ecclesiastici, per omnes sacerdotes) in unitate Ecclesiæ quotidie communicare non dubitaverit, *Lat.* [6] [si quis vero eorum opera mala execrans, et bonum Christi venerans simpliciter ab eis communicat, et hunc credo, *Lat.* [7] *Her udelades* et vasa Deo dicata. [8] [Hos abhorret Angelorum conventus, hos fugit ipse Dominus, *Lat.* [9] *synes tydeligt.* [10] [„Provocaverunt eum filii sui, imo non filii sui in sordibus, *Lat.*

þeira ꝼoꝛn ðıgꝑ gvð eıgı hellðꝛ (*S. 24*) rękꝫ ħ ſem ſagt er ꝼoꝛn ẏðꝛa hatæ·ꝗnð mın̄ kv(e)ðꝛ crıſtr[1] þv(ı) at þer ꝼoꝛeð mer ſaurgat brauð [hollð gvðſ ma eıgı ſaurgaz en þeır ſaurgaz er ꝙ þv(ı) næẏta o ſkẏnſamlıga ſem brauð an̄at[2] Bæn þeıra hevrır egı gvð hellðꝛ ꝩerð hverıō þeıra at ſẏnð z ſnẏz blezan þeıra ı bolpan Taka þeır coꝛpvſ ðn̄ı Sẏnır gvðſ eıner taka hollð ħſ [þeır er ħſ lıkamer ſkolo ꝩera[3] en þeır er eıgı ero ı gvðı þo at þeır ſẏnız taka hollð ħſ z bloð tıl mvnz þa taka þeır þ eıgı hellðꝛ eta þeır ſer a ꝼallz ðō en englæ bera hollð crıſt tıl hīna [en ðıoꝼlæ caſta eıtrı ı mvn̄ hınv̄[4] ſem cıprıanvſ ſeger auk[5] þeır er bloð. crıſt taka ſem vın an̄at þa ſnẏz þeī þ ı oꝛma gall z o vm reðılıkt eıtr Tok eıgı ıvðaſ ſlıkt hollð ðꝛottenſ ſen[6] petræ Uıſt eıgı þvı at petr ælſkaðı gvð z tok ħ ꝙ þv(ı) heılagt taccn ꝙ gvðı en ıvðaſ hataðı gvð z tok ħ ꝙ þv(ı) eıtr en krꝙtr z takn heılax hollz væ eptır með gvðı[7] Er ſlıkv̄ hlẏðanða Ðat er þeır bıoða gott ða er ſkẏllt at hlẏða goðo[8] en eıgı þeī þvı at þeır mæla z gera eıgı en eꝼ þeır bıoða ıllt þa ero þeır ꝼırer lıtanðe þv(ı) at gvðı bẏrıæ hællðꝛ at hlẏða en mōnō

Mego þeır læẏſa eða bın̄ða Eꝼ þeır ero eıgı ı berlegv̄ ðomı ſkılðer ꝼra crıſtnīnı þo at þeır ſe ſıalꝼer ꝼaſt bvn̄ır þa mego þeır þo hvætveggıa þv(ı) at crıſtr bınðꝛ z læẏſer ꝼẏrır þıonoſto þeıra en eıgı þeır ſıalꝼer en þeır[9] ꝼẏrer lıtēðꝛ ſem heıðnır men̄ eꝼ þeır ero ꝼra crıſtı ſkılðır Meðan Jvðaſ ꝩæ með poſtolv̄ þa ſẏnðız ħ ſem ꝩın[10] ken̄ðı ħ z ſkı(r)ðı z gerðı ıætegner ſem aðꝛır poſtolæ en ſıðan ħ hvæꝼ ꝼra þeī þa ſẏnðız ħ bæʀ ꝼıanðı ſv(a) ero z þeſſır meðan þeır ero ı ſam

[1] Dominus, *Lat.* [2] [[Et iterum: Ne offeratis sacrificium frustra: Sacrificium vestrum abominatio est mihi.] Corpus Domini cum pollui nequeat, quantum in ipsis est, polluunt, cum illud indiscrete velut alium panem sumunt, *Lat.* [3] [qui Christo sunt incorporandi, et Deum visuri, *Lat.* [4] [Carbo vero a dæmone in os projicitur, *Lat.* [5] *Selvlydstegnet temmelig stort.* [6] *for* sem. [7] *Her udelades en heel Deel af Lærerens Svar.* [8] *uden Tvivl urigtigt for* guði; *Lat. har* Domino. [9] *Her mangler* eru. [10] ın *seer her ganske ud som* m.

pellꝺı kr(ı)ſtıña[1] [þa er nẏtanꝺı holl ſv er þeır gera[2] En eꝼ *þeır* ero þaðan ſkılðır þa er o nẏtt allt ꝥ er *þeır* gera þeır ero ꝼlẏenꝺꝛ ꝗ krıſt[3] ſꜹðō *þv*(ı) at *þeır* ero *pægæ* ſē rıtıt er Fareð vt ꝼra þeī lẏðꝛ mıñ at eıgı takıt ðer lvt með þeī ı pıſlv̄[4] ꝼlẏanꝺa er ſamlag þeıra hellzt ı gvðſ embættı[5] at ſamnæẏzlv ſem rıtat er [Eıgı ſkoloð er mat eıga vıð þa ne ſveꝼn ne heılſa þeī[6] Flẏıa ſkal þa ı hvg z ollō pılıa [z tæẏgıaz ekı eꝼtır[7] perkō þeıra Hverso geraz eꝼtır lat (*S. 25*) pærk þeıra[8] Ða er loꝼoð ero ıll perk þeıra eða ellꝼꝺır tıl ſẏnꝺa með raðō eða ꜹðeꝼv̄ ꝗ *þv*(ı) ero eıgı þeır eı*ner* ꝺꜹða perðır er gera hellꝺꝛ z hınır er raðenꝺꝛ[9] ero mıſſgoꝛðv̄ En eıgı er ꝼlẏıanꝺa ꝼra ıllv̄ keñı mō nō meðan þeır ero eıgı ꝼra crıſtı ſkılðır nema ſva perðı ſam ſatt*er* a ıllzcv læıðır[10] mēn z v lærðır at engı ſake ānan rangıñꝺa þ(a) ero *þeır* ꝼlẏanꝺı *þv*(ı) at þa ſkpılla[11] þeır ꝼẏrır gvðſ lẏð[12] Skal kēna ıllv̄ mōnnō oꝛð gvðſ Eıgı ero þeī gvðſ oꝛð kennanꝺı er pıſır ero gvðſ opınır [þvı at ſa er gvðſ læẏnanꝺı hlptı ſeg*er* ꝼıanꝺō h̄ſ[13] ſem ſagt er eıgı ſkoloð þer heılagt tacn hvnꝺv̄ geꝼa eða caſta gımſteınv̄ ꝼırır ſvın at eıgı troðı þꜹ þa vnðır ꝼotō En ꝥ er eıgı vıtat at þeır ſe ꝼıanꝺꝛ gvðſ [þa er goðv̄ mōnv̄ at hallꝺa gvðſ vılıa þeī ſem ſnvaz pılıa ꝼra

[1] *Saaledes.* [2] [omnia Sacramenta per eos facta erunt rata, *Lat.* [3] *Dette Ord mister sit Genitivmærke en 13 Gange i nærv. Skindbog. Jf.* Um frumparta ísl. t. *§ 31, 3; samt* annars hest (*for* hests), *AM. Saml., Nr. 302 Fol., Side 121.* [4] *Her udelades et Spörgsmaal tilligemed Begyndelsen af Lærerens Svar.* [5] *Her maa* ok *være udeladt.* [6] [Cum hujusmodi nec cibum sumere, *Lat.* [7] tir *næsten ganske udslettet.* [8] [ne consentiatur operibus eorum. D. Qualiter fit consensus ad actus illorum?, *Lat.* [9] *eller med (haardt)* d *ogsaa i Midten; andet og tredie Bogstav ere saa godt som ganske udslettede og Resten tildeels.* [10] *Skrivfeil for* lærðir, *eller snarere for* læirðir; æi *og* ei *bruges nemlig ikke sjelden for* æ, *og saaledes ogsaa i nærværende Skindbog 125* [11] (læirisveinar), *107* [11] (sæir), *106* [9] (læitr), *og 117* [19] (kveimi). [11] *Skrivfeil* (*for* spilla). [12] *Her udelades 1. Bogs Capitel 32, tilligemed Begyndelsen af Cap. 33.* [13] [quia proditor est qui eis, cum sint hostes, reserat Dei secreta, *Lat.*

illv þo at dalegr ſe ı hıa þeī [1] Sva ſem gvð kendı petre heılſv orð eða ollō þeī er hıalpaz matto þo at [2] vıſſı Jvdaſ eða gẏðıngæ [3] ſtẏggvaz pıð þ Skal þeī ðola meın gerð ſem crıſtr þolðe Jvdaſ [Jllv̄ er þolanda ı krıſtnı en engv̄ eptır lıkende at gera Hve lengı ero þeī mıſ gerðır þolandı [4] Tıl þes er ſa kemr er ſkılr korn fra agnō z kaſtæ halmı ı elld en hırðır hveıtı ı hırzlv̄ ſınv̄ [5] kılı gvð þık fra ollō illv̄ lvtv̄ goðr lærıfaðer z ſtað feſtı þık ı hımneſkv ſæte Ond mın fagnæ gvðı [6] þvı at ek lẏſvmk af ſpectar geıſla fẏrer þık at braut rekkene [7] pıllo þoko En bıð ek þık goðr lærıfaðer at mer ſe lofat at ſpẏrıa framar Spẏrðv þeſſ er þv vıllt z mvnþv heẏra þat er þv fẏſız Sva er rıtat at ekı er ıllt en ef ekı er ıllt þa vndra ek hvı gvð fırır dømır mēn eða engl'a ef þeır gera ekı ıllt En ef pere nokot ıllt ſkapat þa pere þ ꝙ gvðı þv(ı) at ꝙ gvðı ero allır hlvter ꝛk [8] perðr þa ſem gvð hæfðı ıllt ſkapað [eða h̄ dømı ranglega þa er þ gera er h̄ ſkop [9] [Af gvðı ero allır hlvter z oll ſkepna h̄ſ goð En ıllt kallaz ꝙ þv(ı) ekkı at þ er engı ſkepna þvı at gvð ſkop alla hlvtı goða z ekcı ıllt En ekkı er an nat ıllt nema þ er eıgı [10] gott z er þ ſpıall ſkepnv en eıgı eðlı An nat er ſkepna en ānat eðlı z ānat perk Skepna callaz allæ hofoð ſkepnor en eðlı þ er af þeī gerız z gøzſko (*S. 26*) ſem log verk þ er men gera [11] Gera mēn ſẏnðır z taka pıſlır [12]

[1] [propter electos, qui inter eos latent, convertendi sunt, et sermones Dei proferendi eis, *Lat.* [2] *Her mangler* hann, *med mindre Oversætteren har villet efterligne den latinske Udtryksmaade.* [3] *Skrivfeil* (*nl.* Gyðingar *for* Gyðinga). [4] [M. Mali in Ecclesia sunt tolerandi, sed non imitandi, *Lat.* [5] *Her er* S *tilföiet med en langt nyere Haand.* [6] in Domino, *Lat.* [7] *el.* tekkene; *kun* kene *er fuldkommen tydeligt, og det förste* k *tildeels, medens Begyndelsen af Ordet er aldeles udslettet; Ordene* at braut . . . villo þoko *svare til* deterso ignorantiæ nubilo *i Lat.* [8] *Selvlydstegnet temmelig stort.* [9] [et injuste eos qui hoc faciunt, damnari, *Lat.* [10] *Her mangler* er. [11] [M. A Deo nempe sunt omnia, et omnia fecit valde bona: et ideo malum probatur nihil per substantiam esse. Omnia autem quæ Deus fecit, subsistunt. Omnis vero substantia bona est: sed malum non habet

ꝼır*er* ꝥ en ꝥ ſkapaðı gvð eıgı hellꝺꝛ leıt [1] ħ verða ſem rıtat er Ꞓıgı gerðı gvð ꝺꜹða en ſýnð er ek*k*ı an̄ nat en gera eıgı ꝥ er boðıt er eða gera an nan ƿeg en boꝺ̄ıt er Sva ſem ek*k*ı er annat ıllt en mıſſa goðſ ꝥ er eıl(ı)ꝼſ [2] ꝼagnaðꝛ [3] [en ꝥ gerız eıgı ꝑ gvðı hellꝺꝛ ꝑ ꝃepnv gvðſ En gvð ꝺømır ða makl ıga ꝥ er ħ gꝑ [4] þeī eıgı ꝼagnaꝺ er eıgı ƿılıa tıl ħſ eða anan veg en boðet er [5] Hver er gøꝛ ƿare ſýnꝺæ Sıalꝼr maꝺꝛ með tøýgıngv̄ ꝼıanꝺanſ Ꞓr þvngt at mıſgera Hīn mīſta ſýnꝺ at ƿıtanꝺ goꝛ er ǫllō h(e)ımı þýngrı En hvatke er goꝛt ƿerðꝛ ſýnꝺa eða ıllzkv þa ſnvz ꝥ allt ı loꝼ gvðſ [6] Hvat melır þv nv Er eıgı manꝺꝛꝑ ıllt eða hoꝛꝺomr Man ꝺꝛap er ſtvnꝺō got*t* ſva ſem ꝺaƿıð ƿa golıā eða Jvꝺıth Oloꝼerne en ꝥ er þa ıllt er [ꝑ rongō hvg [7] (er) ꝼrāt hıv ꝃꝑr er goðꝛ en hoꝛꝺōꝛ ıllr z ekkı an nat en oloꝼaðꝛ hıv ꝃꝑꝛ z ꝑ þ*v*(ı) ıllr at an nan veg er ꝼrāt en ƿera a eða loƿat ſe Ꞓn ꝥ ſnýðz allt ı loꝼ gvðı þa er ħ heꝼn*er* þeſſ ret lıga þ*v*(ı) at ſva ſem ꝃ er loꝼ lıgꝛ [þaer ħ [8] geꝼ*r* mala rıꝺꝺarv̄

substantiam: ergo malum nihil est. Quod autem malum dicitur, nihil aliud est quam ubi non est bonum: sicut cœcitas, ubi non est visus; et tenebræ, ubi non est lux: cum cœcitas, et tenebræ non sint substantiæ. [Nota hæc tria. Creatura reposita est in prædicamento substantiæ. Substantia est res omnium rerum, prædicamentorum in esse suo considerata. Natura dicitur omnis res in esse suo, præter ea quæ discordant a prima constitutione secundum suas habitationes. Voluntas autem seu natura, quæ discordat a Creatore non remanet natura sed perversitas naturæ, et hæc talis dicitur peccatum. Factura species est in honore, id est, homo in animali, qui relicto naturali bono perversa utitur voluntate. Hæc omnia secundum divinos] Tria sunt, Creatura, Natura, et Factura. Creatura, ut elementa: Natura, ut ex eis nascentia: Factura, quæ homo, vel Angelus facit, vel patitur, *Lat.* [12] *ligner* pıſſır.

[1] permisit, *Lat.* [2] *har intet Tilsvarende i Lat.* [3] *for* fagnaðar; *jf.* skapaðr, *S. 100 L. 11.* [4] *næsten udslettet.* [5] [Quod saltem vocabulum habet a Deo, tali modo habet; cum fit per illam substantiam, quam fecit Deus. Juste vero damnat eos Deus, id est non dat eis gaudium, qui non faciunt vel aliter faciunt quam sit præceptum, *Lat.* [6] *Her udelades* et ideo in omni creatura Dei nihil mali esse vel fieri comprobatur. [7] [proprio impulsu, *Lat.* [8] [qui, *Lat.*

ſınv̄ [þa er ħ[1] ꝼırır ꝺømır þıopa z ıll meñı z pıkınga z ſem gvð ꝺẏrkaz ꝙ hıalp retlatra Sva er ħ z loꝼaðꝛ ıhemꝺ v mıllꝺꝛa Sva er rıtat at gvð hat*tæ* ek*k*ı þ er ħ gerðı Hverſv ſegız ħ þa hata ılla en elſka goða Alla ſkepno ſına ælſkæ gvð en ħ ſettı eıgı alla ı eın*n* ſtað ſva ſem ſkrıpæe æ(l)ſkæ alla hlẏtı[2] a ſmıð ſıñı z ælſkæ[3] þo ſvmæ[4] ꝼramar en ſvma z ſeltr hvern lıt ımak lıgan ſtað[5] ꝙ þ*v*(ı) ſægız ħ þa ælſka er ħ tekr tıl hımınſ hallæ [en hına hatar ħ[6] er ħ ſkolemr[7] ıhelpıtıſ ꝺıvpı Hvat er ſıalꝼræꝺı [Jvellꝺı manz at vera eða pılıa eða gera gott eða ıllt[8] þ ſıalꝼræðı hꝙðı maðꝛ ı pæraꝺıſ ꝼr(ı)alſt en np er pꝼrıalſt þ*v*(ı) at ħ pıll eıgı gott nema gvðſ mıſkv̄ ꝼærı ꝼẏr*er* z ma ħ þ eıgı nema[9] gvðſ mıſkvñ ꝼẏlgı Hvat røðer þv vm þa er hꝙnaðo[10] heımı [z toko ſıðan bvnıng[11] en ſıðan caſta þ*eir* nıðꝛ þ*v*(ı)[12] z hverpa ꝙtr tıl ſẏnða Um þa er ſva mælt [Slæger men[13] eggıa reıðı gvðſ ẏꝼır ſık Oꝼt ꝺregꝛ þrǫll vılltan ſon tıl ꝼaðvr z hæpır[14] ꝙtr tıl þrælſ pǫrkſ Sva (*S. 27*) læıða z ſtpnꝺv̄ þeſſır meñ tıl gvðſ z hvǫrpa aꝼtr tıl ıllzkv ſıñæ[15] Sa[16] ſem ꝺıǫꝼvll þıonæ gvðı ſva þıona lıðır ħſ lıðv̄ gvðſ Hværſſo þıonæ ꝼıanꝺe [lıðv̄ gvðſ[17] þvı at ħ ꝼırır leıt at pera ængła hoꝼðıngı ahīnı þa gerðe gvð ħ ſtæꝼſaman ſmıð ıheımı at ħ þıonaꝺı n*æ*ðıgꝛ með ıllv[18] erpıðı þa er ħ pıllꝺı eıgı

[1] [ita est etiam laudabilis, imo laudabilior, qui, *Lat.* [2] *Lat.* colores (*isl.* litu). [3] eligit, *Lat.* [4] *Skrivfeil* (sumar *for* suma). [5] *Her udelades* ita Deus unumquemque sibi convenienti loco disponit. [6] [*for* hata hina (*Lat.* illos odisse). [7] *Saaledes for* mergit *i Lat.* [8] [M. Libertas eligendi bonum vel malum, id est, in potestate hominis esse, et velle et posse bonum vel malum, *Lat.* [9] *næsten udslettet, med Undtagelse af* a *og det sidste Træk af* m. [10] ðo *næsten udslettet.* [11] [religionis habitum sumunt, *Lat.* [12] *Her udelades* et pejores quam prius fuerint fiunt? quidam vero aliqua bona incipiunt, postea deserunt. [13] [Simulatores et callidi, *Lat.* [14] *Skrivfeil for* (hværvr, *d. e.*) hverfr. [15] *Her udelades* Sic etiam timor caritatem ad regnum ducit, et ipse non introibit. [16] *for* Sva. [17] [Deo, *Lat.* [18] *maaskee urigtigt* (illu *for* öllu), *da* með illu erviði *skal svare til* totis viribus; *jf. Anm.* [13] *til S. 136.*

ærpıðıſ laſt þıona gvðı ıhīnv̄ vppı ſem rıtıt er Gera man ek ħ þer eılıfan ðrgl þeſſæ[1] ſmıðſ ꝙlæ ero qvalæ ħeıſ[2] Smıð hælgır [ħſ ablaſtæ fræſtnı[3] hamræ[4] ħſ z tængꝛ[5] ero [o frıðæ mē z qvglıaðꝛæ[6] þrælæ[7] ħſ z ſagðer[8] ero bolvenðꝛ z bakmalogæ tvngvr J þeso[9] ꝙle z með þesō tolv̄ bræ(ı)nſazc gvllker hīna ƙs ꝥ ero hælgır mē en panðer pınaz ı ðvflızp ħſ þeır er motı gera hīna konōge aþeſſa lvnð þıonkæ ðıapvll gvðı Hverſſo þıona lıðer ħſ lıðv̄ gvðſ ꝥa er þeır leıða þa tıl rıkıſ [með fagꝛlego rettlgtı[10] eða meıngoꝛðv̄ [Með fallego[11] reıtlætı[12] leıða þeır þa er þeır ſýna vtan goð verk þav er þeır ælſka eıgı ınnan z taka ſýner gvðſ ꝙ þeī ðomv̄ goð verk þa er þeır elſka ꝙ ıllv[13] hıæta z feſtaz þeır ꝙ tekno goðo þa er hınır fırer lata ꝥ [er eıgı ælſkaðv[14] ſva ſem gvðſ englæ ſtý(r)ctvz foꝛðv̄ þa er ıllır fello Með meın goꝛðv̄ ðꝛaga þeır þa tıl rıkıſ gvðſ þa er þeır taka fra þeī þeſſa heıſ aðgfı þa er þeır ælſkvðv aðꝛ tıl

[1] *for* þessa. [2] *Skrivfeil for* heims. [3] [sunt tentationes et suggestiones, *Lat.* [4] *med en horizontal Streg over den af* a *og* ʀ *sammensatte Figur.* [5] *D. e.* tenngr *el.* tenggr (= tengr). [6] [terrores et persecutores, *Lat.* — *Med Hensyn til* ð *i* kveljaðrar (*for* kveljarar) *maa bemærkes, at dette Bogstav maa paa sine Steder have havt en Udtale, der nærmede sig meget, og maaskee undertiden endog gik over til,* r, *og at denne Omstændighed havde til Fölge, formedelst Usikkerheden i Lydenes Betegnelse, deels at et* ð (*enkelte Gange*) *findes indskudt eller udeladt ved Siden af* r, *deels at* r (*hyppigere*) *indskjödes eller udelodes ved Siden af* ð. *De övrige Exempler herpaa, der forekomme i 675, ere:* er, *for* eðr, *S. 141 L. 15;* — friðr, *for* friðr, *S. 119 L. 5;* Viðrsmjörs, *for* Viðsmjörs, *S. 119 L. 2-3;* faðrer, *for* faðer (faðir), *S. 121 L. 16;* varðr, *for* varð, *S. 119 L. 4;* boðorðr, *for* boðorð, *S. 125 L. 14; og omvendt* verð, *for* verðr, *S. 131 L. 5* (*jf. Anm.*[10] *til S. 129*). [7] *urigt. for* þjalar (þjalir); *jf. næstfölgende Anm.* [8] *urigt. for* sager (sagar, sagir); þrælar ok sagðer *svarer til* limæ vel serræ *i Lat.* [9] *Skrivfeil* (þesso *for* þessom). [10] [simulatione, *Lat.* [11] *Saaledes, for* fagrlego, *ved Udeladelse af* g *og Assimilation af* r. [12] [Simulatione quidem, *Lat.* [13] *urigt.* (illu *for* öllu; *jf. Anm.*[18] *til S. 135*). [14] [*i Stedet for* er þeir elskaðu eigi, *da Lat. har* quæ non amaverunt.

mıok eða þeır ſtanða amott þeī [1] at eıgı mege þeır ꝼrā kom(a) lıkālıgv̄ gırnðv̄ [ꝑ þv(ı) reẏnız ꝼıanðen o nẏtzſamlıgꝛ at lıðır h̄ſ e* [2] hellðꝛ naꝛzſẏnılegꝛ þv(ı) at helger meñ ðẏrkaz ꝑ þeıʀa ꝼreıſtnı z hꝑaz tıl rıkıſ hīna [3] Fırır hvı hꝑa her ıllır meñ [gno ** ðæpa [4] z pellðı z heıllſo [en goðır palað z ſotter z taka o *** ðer ꝑ ıllv̄ [5] [Tıl þeſſ [6] ıllv̄ aꝛðæꝼı ſællð at goðer ꝼẏ [7]*** aꝛð er þeır ſıa hına pærſtv meñ meſtan hꝑa aꝛðøp [8] **** z aꝛm bon þæſſ er þeır gøꝛa gott þv(ı) at panðer meñ **** ıæð lega hlvtı z taka þeır ꝼẏrer þv(ı) her allt perk k***** tıl [9] þeſſ at þeır mego ſıalꝼer þa ıllðkv [10] ꝼræmıa zg ***** la þa tıl ıllz Vellðı hꝑa þeır tıl þeſſ at gvðſ p****** z ſtıllız ꝼırır þa ꝑ ıllv̄ verkv̄ hꝑa þeır z ******* (*S. 28*) take þeſſ at þẏngꝛı qvaler an næſ heımſ er þeır perða eıgı her bæðer með mōnō [11]

[1] *tildeels udslettet.* [2] *Her synes at have staaet* eñ. *Det nederste Yderhjörne af det 14. blandt Membranens 16 Blade er bortrevet og derved her (paa Bladets förste Side) 10 Linier (thi den næstfölg. Linie synes at være heel) mutilerede, paa Bladets anden Side derimod kun 8, — de överste Linier mindst, de nederste mest.* [3] [Unde diabolus et mali utiles, imo necessarii comprobantur, cum per eos electi examinati ad cœlestia deportantur, *Lat. — Her udelades, i Overeensstemmelse med nogle Haandskrifter af Lat., et Spörgsmaal tilligemed Svaret derpaa.* [4] [*D. e.* gnótt auðæfa. [5] [econtra boni inopia tabescunt, a malis injuste opprimuntur, debilitate marcescunt?, *Lat.* [6] *Her fattes* eru. [7] *Disse to Bogstaver ere beskadigede; sikkert har her staaet* fyrirlíti, *svarende til* despiciant *i Lat.* [8] *De to sidste Bogstaver ere beskadigede.* [9] ıl *næsten udslettet.* [10] *eller* ıllðkv. [11] [M. Propter electos his redundant mali, ut hæc boni despiciant quibus florere etiam pessimos vident. Divitiis autem mali abundant, primo ut mala quæ concupiscunt, justo Dei judicio explere per pecuniam valeant: Secundo ut si qua bona fecerint, per hæc remuneretur. Omnia enim quæ faciunt, pro terrenis agunt; unde et mercedem suam recipiunt. Potentia splendent, primo propter seipsos, ut mala quæ amant, potenter expleant. Secundo propter reprobos, ut eos in malis defendant. Tertio propter electos, ut eos castigent, et a malis actibus emendent. Sospitate autem pollent, nec cum hominibus flagella sentiunt, ut post eos gravior dolor excruciet, *Lat.*

En goðer mēn hꝼa ꝼ þv(ı) palað z ſottır z meın gerðır at eıgı ꝼẏſızc þeır ıllz eða bætı þat er þeır mıſgoꝛðo ı gægn gvðı eða þeır ðẏrkaz ı þolen męðı Hvı hꝼa ſvmer goðer her ꜹðepı z pellðı z heılſv en ıllır þrongıaz[1] ı peſollð z meıngerðv̄ z ſottō Svmv̄ goðv̄ maꜹnvm gepaz tıl þeſſ ꜹðepı [a(t)þeír ꝼremıa[2] z ero þeır aþ mīntır hẏerſo[3] þekcılıgꝛ[4] pera mvnv goðır eıl(ı)ꝼer hlvtır eꝼ þeſſa heīſ ꜹðæpı þıkcıa ꝼogr vera Uellðı hꝼa þeır tıl þes at ꜹka gøzko ſınæ[5] z tıl þeſſ at þeır meghe æꝼla aðꝛa tıl goðſ eða ſtoðpa ılla mēn at eıgı meghe þeır gøꝛa ıllzkv heılſv hꝼa þeır tıl þes at eıgı rẏggvız retlater ꝼ ſottō þeıʀa helðꝛ ꝼagne þeır heılſo þeıʀa En ſvmer ıllır hꝼa her ꝼ þv(ı) ꝼaløkt z lıkamſ meın at þeır mege þaðan ꝼ nema hverſſo tıl mẏkılla ıllra hlvta þeır ſkẏnða ı ıllv̄ hlvtv̄ eða ſıðv̄ Hvı lıpa ſvmer ıllır lengı en ſvmer goðer anðaz bratt eða hvı hꝼa ſvmer goðer langt lıꝼ en ſvmer ıllır ðøẏıa brat Illır līpa ꝼ þv(ı) lengı at goðer ðẏrkaz ꝼẏrır þa z bırtız[6] ꝼra ıllv en ıllv̄ perðꝛ þ at a ꝼallz ðomı z ꜹkı pınſla En goðır anðaz ꝼ þv(ı) bratt at þeır komı brat tıl eılıꝼra ꝼagnaða z pære[7] eıgı lengı ınꜹðv̄ heīſ [En þ[8] ıgægn[9] hꝼa rettlater langt lıꝼ at mæger rettlatır leıðrettez ꝼ ðømv̄ þeıʀa z ꜹkız perðleıkr þeıra [En ıllır perða ſkıott **ner[10] tıl qvala at gvðſ pattæ z o[11] palðer mēn þeır er eñ erv pıl ***pıð þ z hverꝼa ꝼra ılv Ero þeır ſæler er her ero ꝼa *** peſler er her lıpa

[1] *Saaledes, med* j *for* v, *idet man har fulgt Analogien af* byggja *og* byggva, hryggja *og* hryggva, styggja *og* styggva, *o.s.v.* [2] [ut bona quæ amant, rebus implere valeant, *Lat.* [3] *Den her stedfindende feilagtige Anvendelse af Figuren med Prikken over, i Stedet for (det lange)* v, *forekommer ogsaa 105*[2] *i Betegnelsen af* helvíti, *109*[9] *i Betegnelsen for* erviðis, *116*[17] *i Betegnelsen af* tveir. [4] *Saaledes.* [5] *Det sidste Bogstavtegn urigt. for* a. *Det Samme finder Sted i* nokkora spurninga *99*[2], góðra *112*[1], Gyðinga *133*[3], suma *135*[6], Þessar *136*[2]. [6] *Lat.* corrigantur (hirtiz). [7] *d. e.* veri *i den afhængige Nutid, overeensstemmende med got.* visan *i Betydn. blive.* [8] *d. e.* þar. [9] [Econtra, *Lat.* [10] n *beskadiget.* [11] *Saal.; jf. 119*[6].

ſælega z hꝼa þ er *þeir* pilia z er[1] þeī *** en ſiðan
perðz þeī caſtat i ælð brēnāða ſem þyr *** i gægn ero
þeir er her na eigi girnðv̄ ſinv̄ z þron ***** v̄ moꝛgv̄
þv(i) at þeir læraz með bæðogv̄ ſem ſýn*er* ****** er Gvð
beʀ hvern ſon ſiñ er h̄ tek*r* En þ er ****** ro apalt ó
moðger[2] þo at *þeir* hꝼe konongſ rik[3] (*S. 29*) z ero
þeir allðꝛigin ón qvalæ[4] En retlater ero iamnan vtan
q(v)ol z ero þeir iamnan [moð ker[5] z allðꝛigin ðýrðæ laſir
þo at *þeir* ſe her ihattre eða imýrkva ſtopo ſætt*er* Sýn
þv þetta m*er* ſkýʀa Jllir ero ꝼ *þv*(i) v moðker,[6] at
þeir[7] pilia eigi gott [ne megho[8] en þeir pilia illt
z megho þ [en illt reýniz ekci z ꝼ *þv*(i) ſizt[9] at *þeir*
megho ekci[10] Allðꝛigin[11] ero þeir vtān qvol *þv*(i) at þeir

[1] er *skrevet over Linien*, *hvor dets Plads angives ved et Komma. Det Samme er Tilfældet med:* h *i* (hin =) hinn *99*[15]; i *foran* vestri *101*[6]; ð *i* varðveita *102*[19]; *det förste* a *i* krapta *106*[11]; k *i* styrkðusc *106*[21]; af *foran* jarðu *107*[7]; þau *foran* ambun *110*[6]; mis *114*[23]; guð *119*[20]; líf *122*[9]; *den mellemste Selvlyd i* paradís *133*[13-14]; n *i* girndum *128*[5]; e *i* hveiti *133*[7]; r *i* spyrja *133*[11]; d *el.* ð *i* illdku *el.* illðku *137*[11]; eigi *137*[11].
[2] ó moðger = ómóttker (úmáttkir). *Blödgjörelsen af* t (*for* tt) *til* ð *fremkalder her Gjenindförelsen af det oprindelige* g.
[3] *Her synes at have staaet* riki, *men det sidste* i *at være bortrevet.* [4] [Mali sane celeriter ad tormenta rapiuntur, ut electis adhuc errantibus timor incutiatur, et sic ab errore retrahantur. D. Sunt felices, qui adversis non tanguntur? M. Imo infelicissimi sunt, quibus permittitur hic per omnia suaviter vivere, et omnia desideria sua pro libitu suo implere, si adversitate non tanguntur: quia tali modo ut arida ligna ad ignem nutriuntur. Econtra sunt illi felicissimi, qui hic a suis desideriis arceantur, et multis asperitatibus exercentur: quia tali modo ad regnum ut filii flagellis erudiuntur, ut dicitur: Deus flagellat omnem filium quem recipit. Volo te scire quod reprobi quamvis corona regni potiantur, omnino impotentes sunt, et numquam sine supplicio erunt, *Lat.* [5] [*for* móttker (máttkir). [6] v moðker *for* úmóttker (úmáttkir); *jf. Anm.* [5] *og* [1] *ovenf.*, *140*[2], *samt* viðkaz *129*[10].
[7] *Her udelades* præventi ira Dei. [8] [et ideo nullo modo possunt, *Lat.*
[9] *skulde vel være* sèsk; *jf. næstfölg. Anm.* [10] [Malum vero probatum est nihil esse: ideo eos constat nihil posse, *Lat.* [11] non, *Lat.*

qvelıaz ꝯ grīleık [1] z ero vm alt ræꝺꝺer vm ſık at þeır
ꝩerðe tekn*er* eða rænt*er* eða ðꝛepn*er* ſem rıtat er eıgı er
ꝼrıðꝛ [v mıllꝺꝛ [2] qv(a)ð gvð [En goðer ero moðker [3] þ*v*(ı)
at gvðſ mıkv̄n æꝼlır þa at ꝩılıa goll z nema en hꝯna ıllv
Allꝺꝛıgīn mıſſa þeır ꝺẏrðæ þ*v*(ı) at þeır ero mæꝺꝺꝛ̃ [4] z
ꝼagna aurvggleık eılıꝼræ ꝺẏrðæ z ſælo [5] ſem rıtıt er [Ret
lætte [6] ero vttan ræzſlo ꝥ [7] ꝩıl ek z ſegıa at ekcı berk ılv̄
got at henꝺı ne goðv̄ ıllt Jgvðſ nꝯnı hvat mælır þv nv
[Eıgı ꝼagna ıllır goðv̄ lvtv̄ z lıꝩa at mvnvðv̄ z glæðıaz ı
kraſō z [8] kına ıꝺẏrlegom klæðō [z vna ꝩıð auðøꝩı z ala
ꝼegꝛꝺ heīſ [9] en goðer ero bvn*er* ımẏrkvaſtoꝩo z møꝺꝺer
ıbæꝺogō z qvalꝺer ıhvngꝛı z þoꝛſta z alzkẏnſ pınſlv̄ Ða er
hamīgıa lær ꝩıð ıllv [10] z [ꝼẏſer þa goða ſlıkra lvta ſem þv
talꝺer [11] þa lıkıaz þeır ꝼıkı þeī er ꝼagnæ lıtıllı beıtv z
ꝩerðꝛ ħ þa ꝺꝛeıgīn [12] vꝥ oꝛ ꝩattnı [13] þ*v*(ı) at [ðeır ꝼẏlaz
bıtr læıx ꝼyr*er* kraſō z breño ſteıſ [14] ꝺaun ꝼyr*er* mvnvgð [15]
en kē ꝺer [16] ꝼẏr*er* ꝼegꝛð klæða au(c) takı þeır mẏrkvæ
helꝩıtıſ gꝛaver ꝼẏr*er* ꝼagꝛð hvſa z eılıꝼa ꝼatekt ꝼırır auðøꝩe

[1] sæva conscientia, *Lat.* [2] [*skal vel hedde enten* úmildra, *eller snarere* úmildum; *til* eigi er friðr úmildr *svarer i Lat.* Non est pax impiis. [3] *jf. Anm.* [6] *til S. 139.* [4] *uden Tvivl urigtigt for* úræddir (úhræddir); *jf. næstfölgende Anm.* [5] [Econtra electi nimium potentes sunt, quia præventi gratia Dei et bonum volunt et possunt; malum vero respuunt. Præmio non carent, quia sine timore manent, et spe futuræ libertatis certi gaudent, *Lat.* [6] [*burde hedde* Rèttlátir; *Lat. har* Justus. [7] *et gjennemstreget* Þ. [8] [Nonne mali hic conviviis deliciantur, decore ac commixtione mulierum, ac liberorum complexione jocundantur, *Lat.* [9] [pecunia ac magnificis ædificiis exaltantur, *Lat.* [10] *urigtigt for* illum. [11] [eos copia de suo cornu his bonis quæ enumerasti, repleverit, *Lat.* [12] ei *for* e *foran* gi; *jf. ogsaa* líkneiski *120* [8]. [13] *Her udelades* Aut illi cui poculum mellis præbetur, et post sine fine amarum mare epotare cogitur. [14] *Skrivfeil* (steis *for* steins). [15] munugð *og* munygð *forekommer ogsaa i andre Oldböger og maa vel forklares som et sammensat Ord* (*af* mun-r *og* hyggja), *med Grundbetydningen Vellystighed.* [16] *Dette* (skem der, *d. e.*) skemmder *maa være en Forvanskning af Gen. Singul.* skemmdar *og*

er þ*eir* toko [1] Frā leıða þ*eir* ꝺagha ſına ıgoðō lvtv̄ en þ*eir* ſtıga á ꜵgabragꝺe tıl pīnſla En þa er goðer taka ſlık meīn ſē þv ſeg*er* þa lıkıaz þ*eir* þeī er bergıa a pıpæ eða ꜵðꝛv rōmo gꝛaſı [at ħ mege bet*r* ſtanꝺaz pín ꝺꝛẏkıv [2] Sva [taka z pınſlır [3] eılıpæ tıallbvðer ꝼẏr*er* mẏrkvaſtopo z ꝼagnað ꝼır*er* bæꝺaga z mvn þa eıgı ſıðan þẏrſta ne hvngra z mvn aỻr ſælæık*r* ꝼlẏıa ꝼra þeī [4] Aꝼ þesō lvtv̄ reẏnız [5] at goðer ero ıānan [ſæler z ꜵðg*er* [6] en ıllır ero ıꝗ̄nan [peſlır z ꜵm*er* [7] Hvaðan [cō tıgn z vellꝺı [8] Aꝼ gvðı er oỻ [tıgn z vellꝺı [9] goðꝛa z ıllra ſem ſagt er Ekcı er pellꝺı [10] annat en ꝗ̄ gvðı [11] Hvat ꝺøm*er* þv vm þa er kꜵ- (*S. 30*) pa eða ſelıa [tıgnæ vellꝺe [12] þeır er ꝥ kꜵpa ꝼæa tıl ꝺꜵða með sımonı mago en þeır er ſelıa ꝥ perða ꝼẏr*er* anꝺæ lıkðꝛo Hꝗ̄a hoꝼðıngıæ [13] meıra vellꝺı ꝼırır gvðı en aðꝛır [kēn̄ı manz þıonoſta er tıgnæ veỻꝺı [14] tıoꝛ maꭍı ekcı pıð gvð er perðleıkſ mıſſer En kırcna hoꝼðıngıæ ꝥ ero bıẛkopæ z preſtæ en þeır gepa goð ꝺømı ıoꝛðv̄ eða perkv̄ [þa taka þeır ſva mẏklv ꝼramæ ꝺẏrð [15] ſem mægæ anꝺer hıalpaz ꝗ̄ þeıra ꝺømv̄ ſem rıtat er [16] en ꝫeꝼ þ*eir* ſpæa heılſo oꝛð pıð

referere sig til fyllaz, *hvilket Verbum her construeres paa en dobbelt Maade, nemlig med Gen.* (bitrleiks, skemmdar) *og Dat.* (daun).

[1] [pro epulis replentur, ut ille dives, absinthio amaritudinis; pro mulierum amore, sulphureo fœtore; pro vestium nitore, induentur confusione; pro pecunia et ædificiis, hereditabunt vermes in infernalibus antris; unde dicitur, *Lat.* [2] [ut vinum post sumptum suavius sapiat, *Lat.* [3] *sikkert urigt.; jf. næstfölg. Anm.* [4] [justi pro carcere, recipientur in æterna tabernacula; pro verberibus, obtinebunt gaudium et lætitiam; pro fame et siti, non esurient neque sitient amplius; pro cruciatibus, fugiet ab eis dolor et gemitus, *Lat.* [5] probatur, *Lat.* [6] [*svarer til* locupletes et beatos. [7] [*svarer til* inopes et miseros. [8] [sunt dignitates? [9] [dignitates, vel potestates. [10] potestas. [11] *Her udelades* Cur autem aliquando mali, aliquando vero boni potestates sortiantur, jam superius dictum est. [12] [eas; *jf. næstforeg. Anm.* [13] Prælati. [14] [M. Ordo officii, aut dignitas potestatis. [15] [tot præmia præ aliis habebunt. [16] *Her mangler* Super omnia bona sua constituet eos.

lýð ſıꝫ eða leıða þa ı ꝺꜹða groꝼ með ıllv̄ ꝺe[1] ꝺømv̄ þa taka þ*eır* þeīmvn ꝼleırı pınſlır en aðꝛer ſem mægæ anꝺer ꝼæaz ꝼ þeıra ꝺømv̄ eða ſva mægha ſem þeır oꝛøklo at grøða ıkēnıngv ſem rıtat er Aꝼ þeī heīter gvð meıra er ħ leır[2] meıra [ꝛ taka amot qvaler[3] [En þ*eır* er peralꝺꝛ[7] tıgn hꝼa[4] ſem konōngꝛ̄[5] eða ꝺomenꝺꝛ [ꝛ kpn̄a mıllega pæ kýn̄a lýð ſınv̄[6] þa mvnv þ*eır* meırı mıkv̄ taka en aðꝛer meꝫ ꝼ gvðı rettlatō ꝺomanꝺa þ*v*(ı) at þ*eır* eıgnaz goðan ſeſſ ꝼ gvðı er pel þıona hanō En þ*eır* er ꝼýr*er* ꝺøma at grımleıka þa taka þeır meırı kvaler en aðꝛer [þvı at þ*eır* hꝼa þ*v*(ı) at þeır hꝼa mıkv̄n lꜹſa ꝺoma[7] Eꝼ gvð vısı allt ꝼýr*er* ꝛ ſagðı ꝼırır ſpamen hvat verða mv̄ðı ꝛ ma ħ eıgı tælaz ı ꝼoꝛſıo ſın̄ı ꝛ eꝼ hımın ꝛ ıoꝛð lıðꝛ ꝼýr en oꝛð gvðſ meghe ſkıptaz þa ſýnız m*er* ſem ꝼ nꜹðſýnv̄ perðe allt ꝥ er oꝛðet heꝼ*er* eða perða mv̄ [Tvēnæ ero nꜹðſýn̄[7][8] onnoꝛ eðlıſ nꜹðſýn ſem ſol er vꝥp oꝛ ꜹſt*r*(ı) eða ꝺag ꝛat koma ıper nott en onnoꝛ perallꝺæ[9] nꜹðſýn ſem maꝫe er at ganga eða ſıtıa[10] Hvat pellꝺꝛ

[1] *Denne Gjentagelse af* dø *er naturligviis en Skrivfeil, og er foranlediget ved Linieskifte efter* ø *i Membranen; jf.* fyrrir *108*[6], heims sins *119*[11–12]; Hværsso *135*[10]. *Dog fordobles en Medlyd efter en Medlyd ogsaa uden slig Foranledning, f. Ex. 136*[8], *138*([6].)[13]. [2] *ved Metathesis for* her (ljer, lèr). *Andre Omsætninger i 675 ere:* sviæk *for* sveik, *111*[5]; leit *for* lèt, *111*[9] (*see Anmærkningen til dette Sted*), *134*[1]; samtegndi *for* samtengdi, *118*[8]; launs *for* lausn, *116*[6]; mikyll *for* mykill, *119*[4]; skárð *for* skráð, *119*[6]; siva *for* sjau, *119*[18]; firalsa *for* frjálsa, *121*[15]; úhrienum *for* úhreinum, *129*[2]; ellfdir *for* efldir, *132*[9]; ıberón *for* í Ebrón, *112*[11]. [3] [Et iterum, Potentes potenter tormenta patientur. [4] [Qui autem in sæcularibus Prælati sunt. [5] reges. [6] [si juste judicant, et clementer subditos tractant. [7] [quia durissimum fiet judicium his qui præsunt; et judicium sine misericordia ei, qui non facit misericordiam. *Herpaa udelades tre Spörgsmaal med tilhörende Svar, der udgjöre Begyndelsen af 2. Bogs 8. Cap.* [8] *Saaledes; jf.* Rúmverir (*for* Rúmverjar) *nedenfor.* [9] *urigtigt for* vildar? [10] [M. Duæ necessitates sunt: una naturalis, ut Solem in Oriente oriri,

eꝼ kırcıvr brēna eða hvſ maɟa [Ek*k*ı perðꝛ at þæꝼ leẏſv a a ıoꝛðv at þ*v*(ı) er ſẏnt at[1] engı kırkıa ıheımı eẏðız eða brēne nema ꝼır*er* ðømez aꝼ gvðı En ꝥ perðꝛ ꝙ þrem*r*[2] lvtv̄ ꝼẏrſt [er kırkıvr eꝼlaz ꝙ þeī aꝺøpv̄ er meþ rangv er ꝼengıt[3] en annat [er ſıalꝼ*er* ſaꝛga þęır aꝼ ſẏnðv̄ ſınv̄[4] en hıt ðꝛıðıa eꝼ men ælſka þær meır en hīneſka lvtı aꝛk engı ðøẏr ne ſẏkız ꝼır*er* moꝛgō eıgı hın̄ mınzſtı ꝼenaðꝛ nema aðꝛ ðømız ꝙ gvðı En ſott eða ðaꝛðe er ſẏnða heꝼnð[5] ꝼır*er* hvı þola qvıkcvenðe ꝥ þaꝛ er eīgı kvıɟa mıſg*era* Fırır ꝥ pınız maðꝛ þa er ħ rẏggvız ıhvg ꝙ ſot eða ðaꝛða þeıra [6]Hvat røðır ðv v̄ ſkogæ ðẏr Eꝼ þaꝛ perða ſıvc eða ðaꝛð þa gøꝛcz ꝥ ꝙ lopz vreınenðv̄[7] Ekcı er mer ſkẏllðꝛa at vıta en

vel diem noctem sequi. Altera voluntaria, ut aliquem ambulare, vel sedere. Quæ Deus vult, ut fiant, ut cœlum et terram, inevitabile est non evenire, sed per omnia necesse est ita contingere. Quæ autem fieri tantum permittit, ut homines per liberum arbitrium bonum vel malum facere, non est necesse evenire. Omnia igitur quæ futuri homines erant facturi, Deus futura præscivit, et per Prophetas ventura prædixit: non tamen sua præscientia aliquam necessitatem eis intulit ut fierent, sed potius ipsi vim necessitati intulerunt, cum suam voluntatem explerent. D. Accidit aliquid casu? M. Nihil omnino: sed omnia Dei ordinatione.

1 [M. Casus nihil est. Scriptum est autem: N i h i l f i t i n t e r r a s i n e c a u s a. Unde patet quod. 2 *Den midterste Deel* (re — *eller* ri —, *samt Begyndelsen af* m) *er udslettet.* 3 [si Ecclesiæ ædes per injuste acquisita constructæ sunt. 4 [si inhabitantes eas per immunditias coinquinant. 5 *d. e.* hefmnd, *en Skrivemaade, der antyder den dobbelte Udtale. Nærværende Skindbog bruger en lignende Betegnelse hyppigt* (*99* 11.13, *100* 17, *101* 12, *103 nederst — 104* 2, *108* 14.15, *112* 4, *og 130 nederst*) *ved* namn *og dets Afledninger. Dog staaer* nefniz *100* 13, nöfn *103* 23 *og 104* 1, *osv.* 6 *Her udelades* D. Hoc potest esse de domesticis. 7 *Her mangler: 1*) *Resten af Lærerens Svar, nemlig* vel ab aliis rebus, quæ ob peccatum hominis in contraria mutantur; *2*) (*2. Bogs*) *Cap. 9 og 10; 3*) *Cap. 11, med Undtagelse af selve Slutningen, nemlig Discipelens Udraab:* Nihil magis cupio audire (Ekki er mèr skyldra at vita, en þetta), *der i Lat. staaer paa et mere passende Sted.*

þetta Gvð heꝼðı[1] ſynꝺa ı ꝼẏrſta kẏnı þa er ħ eẏꝺꝺı ſẏnꝺvgv ꝼol- (*S. 31*) ke[2] með vaz oꝼ gang þeī[3] er ꝼẏrır leto eðlıſ log Annat ſınnı ſeẏk*k*tı[4] ħ nıðꝛ[5] blot moꝛgō ı hꝗeno rꝏða Jhınv þrıꝺıa kẏnı gallt ħ ſẏnðer þa er ħ eẏꝺꝺı ıoꝛoſtō þeī er ꝼyr*er* leto rıtoð logh Jhınv ꝼıoꝛða kẏnı ꝺøm*er* ħ ſẏnðer þa er hıñ [æꝼſtı[6] allꝺꝛ heıſ[7] bren*er* ſẏnð- vga þa er ꝼẏrır leto gvð ſpıalla boð oꝛð [þo ꝑerðꝛ þat oꝼt at ſẏn*er* gıallꝺa ꝼeðꝛa eꝼ þ*eı*r lık(ı)az þeī ı ıllzkv[8] ꝼıogvr ero kẏn ſẏnða ꝥ er hvgrenīng oꝛð z ꝑerk z ꝑenıa ıllra lvta

Gvð[9] heꝼner ſẏnða ı hıt þrıðıa eða ꝼıoꝛða kẏn þa er[10] pın*er* ſtað ꝼaſta ı ıllv̄ verkv̄ eða oꝛðv̄[11] En meꝛ geta boꝛn ꝼrænðꝛ með ꝼrenkonō[12] eða reınlıꝑıſ moꝛgō[13] með nvnnv̄

[1] *Her har Skriveren glemt at sætte en Tværstreg over* ſ. [2] ke *næsten udslettet.* [3] *Saaledes (ved Unöiagtighed).* [4] ey *for* ö *eller* e, *hvilket sidste er den etymologisk rigtige Selvlyd i Hovedstavelsen af dette Causativ.* [5] ðr *næsten udslettet.* [6] *el. med* ee *i Stedet for* æ. [7] [extremus ignis. [8] [Quamvis sæpe pro peccatis parentum filii in sua injustitia juste deserantur, ut et hic et ibi puniantur. [9] *Foruden her har 675 (haardt)* d *for* ð *paa fölgende Steder:* gud *121*[15], *130*[15], *131*[5]*;* stydr *100*[17]; dæim (*for* ðeim, *for* þeim) *103*[4]; verda *105*[11]*;* skapadr *107*[4]; skapade *116*[5]; fordum *118*[4]*;* dauda *123*[16]; bodorðum *128*[17]; blód *131*[11]*;* hlýdanda *131*[16]*;* fagnad *134*[6]*;* madr *134*[8]*;* sjálfrædi *135*[9]*;* þjónadi *135*[22]*;* lidum *136*[8]; gódo *136*[13]*;* fegrd *140*[11]*;* naudsyn *142*[15]; driðja (*for* ðriðja, *for* þriðja) *143*[6]*; men overalt, uden al phonetisk Grund, ved en blot Forsömmelse af at forsyne* ð *med den Streg, der skulde gjennemskære det og saaledes billedlig antyde en Svækkelse i Lyden. Denne Udeladelse af Stregen (analog med den i övrigt langt hyppigere Ikkeanvendelse af Bredetegnene) blev til Regel i de senere Skindböger.* [10] *Her forlanger sædvanlig Sprogbrug, at* hann *indskydes.* [11] *Her udelades 1) to Spörgsmaal med tilhörende Svar, der udgjöre de fölgende* 2/3 *af (2. Bogs) Cap. 12; 2) Cap. 13 og 14; 3) af Cap. 15 de förste 8 Spörgsmaal med tilhörende Svar; 4) en Deel af det fölgende (9de) Spörgsmaal:* D. Nocet aliquid infantibus, quod de illicito conjugio, scilicet de adulterio, vel cognatis, vel Canonicis, vel Monachis, vel Sanctimonialibus nascuntur? [12] *En Medlyd imellem to eller flere Medlyd svækkes eller forsvinder i Udtalen i visse Tilfælde, og Skriften.*

Vıſt ekcı eꝼ þꝏ ꝼa ſkrıpt[1] Sva ſem ekcı ſpıllır hƿeıtı þo at þıoꝼr ſtælı þvı z ſae[2] [Hvert er takn hıvſkapæ Fırır lıkamlegan hıv ſkap ſva ƿerðꝛ crıſtnı eınſ lıkānſ[3] með krıſtı ꝼırır hollꝺ tekıv ħſ z er ħ eınn lıchamr[4] með crıſtıȝı[5] þv(ı) at ħ er manlegt eðlı ſem rıtat er Vera mvnv tveır ıeınv hollꝺe[6] ſva ſem eðle[7] ꝥ er crıſtr ſamtengðı ſer ƿæ annæſ kẏnſ en gvðꝺomr ſva ſkal z kona ſv er maðꝛ ꝩær at gvðſ logō ƿera annare[8] kınꝺæ en ħ er [En með gvðzıƿıv̄ er hıvſkapr bānaðꝛ[9] þv(ı) at ꝥ er anꝺleg ſamtengıng z er o maklegt at hverꝼa ꝼra anꝺlego z tıl lıkālega[10] lvta Er loƿat at eıga meır en eına kono Sva ſem krıſtr ſamtengꝺız eın̄

antyder dette undertiden ved Udeladelse, saaledes som i ovenstaaende Ord. Andre Exempler herpaa frembyder nærværende Skindbog i: n-l *for* nd-l *100*[2], *107*[18], *114*[1] (*jf. 100 nederst*); n-sk *for* nd-sk *104*[3]; nn *og* n *for* ndn *131*[21], *140*[11]; l-l *for* ld-l *100*[9], *107*[4], *112*[8], *142*[6]. [13] *burde hedde* menn *for at give* *n o g e n* *Mening; men hele Spörgsmaalet er forvansket* (*jf. Anm.* [11] *ovenfor*).

[1] *urigt. for* skírn; *Lat. har nemlig* baptisma — *men Oversætteren har sandsynligviis tænkt paa Forældrene.* [2] *Her udelades Slutningen af 15de, samt den förste Halvdeel af 16. Cap.* (*i Alt 7 Spörgsmaal med tilhörende Svar*). [3] *Saal. her og 114* [7], *medens* líkamns *skrives heelt ud 123*[6]; *jf.* sæn (*105* [1]) *og* sen (*131* [13]), *for* sem; san, *for* sam, *129*[9]. *Det Hele seer ud som en Efterklang af* m-*Lydens gamle Tilböielighed til at gaae over til* n. [4] *Jf.* lıcahamer (*uden Tvivl en Skrivfeil for* lıchamer, líkhamer), *128* [6]. [5] *See Anm.* [5] *til S. 146.* [6] [D. Propter quod Sacramentum? M. Per carnale connubium significatur Christi et Ecclesiæ Sacramentum. Sicut enim vir mulieri commixtus, unum cum ea efficitur: ita Ecclesia per commixtionem Corporis Christi, unum cum ipso; et ipse per assumptionem humanæ naturæ, unum cum ea efficitur, ut dicitur; E r u n t d u o i n c a r n e u n a: e g o a u t e m d i c o i n C h r i s t o, e t i n E c c l e s i a. *I Begyndelsen af Lærerens Svar mangler noget;* er — *i Ordene* hann er mannlegt eðli — *kan neppe være rigtigt.* [7] *eller* eðle. [8] *Saal.* (*for* annarar, annarrar). [9] [D. Quid de commatribus, et filiolabus? M. Commatres et filiolæ ideo nobis in copula interdicuntur. [10] *Saal., for* líkamlegra.

almen̄ı legre krıſtnı ſva ero z gvðſ logh[1] at maðꝛ eıgı eına kono ſva ſem hınır ꝼẏrſtv allꝺæ men̄ ꝩæer gøꝛðv En ꝥ er eıgı gvðſ boð oꝛð hellꝺꝛ løẏuı poſtola ıgegn hoꝛ ꝺome at crıſtn*er* qvangaz annat ſın̄ eꝼ kona h̄ſ anꝺaz [En ſvm*er* kalla hoꝛꝺōſ lıkıng er optæ qvangaz[2] Fagnæ onꝺ mın þ*v*(ı) at ek [nae at heẏra[3] ꝥ er ek ꝼẏſvmk

[eıtðv m*er* goðꝛ meıſtare ſem þrelı ſınv̄ ꝺꝛẏk heılax anꝺa[4] z ſva ſem þv ſagꝺer m*er* ꝼra hoꝼðın̄gıō crıſtın̄æ[5] ſva ꝁẏrðv nokoꝛ at qveðe ꝼra hınv̄ lægrv̄ þıonv̄ hennæ [kennı meꝫ ęro ſett*er* tıl goðꝛa ꝺøma ıheī eꝼ þeır lıꝩa vel en þ*eı*r kallaz ſalt ıæðæ eꝼ þeır kæna ꝩel[6] En aðꝛer þıonæ ero glꝩgg*æ* a hvſı gvðſ ꝼır*er* þa ꝁın ꝩıt[7] ꝩızkv lıoſ[8] er ı heımꝁv mẏrkrı ero Eꝼ þeır lıꝩa [z ꝼagna eıgı[9] þa ero þ*eı*r brēnāꝺa[10] glæðꝛ en eıgı lẏſanꝺı

[1] *Saaledes betegnes det blöde* g *paa fölgende Steder i denne Skindbog: 1) efter en Selvlyd:* lögh *her og 144* [5]; dagha *141* [1]; seghir *124* [11]; meghe *138* [9].[10], *142* [13]; megho *139* [11–13] *tre Gange; 2) efter* r*:* margha *142* [3]; berghing *107* [11]. [2] [Porro, quod tertio repetitur, fornicationi adscribitur. [3] [*tildeels afbleget, især* nae at. [4] [Eia nunc nobilis Doctor, pocula Spiritus sancti tibi abunde infusa conservis largiter eructa. *Formodentlig har den islandske Oversættelse oprindelig hedt* Veit þú, góðr meistari, samþræli (*el.* samþrælum) þínum *o. s. v.* [5] *Saal.* (*uden* n) *saavel her som ovenfor 132* [1], *145* [4]. [6] [M. Primo igitur Sacerdotes, si bene vixerint, exemplo sunt lux mundi: si recte docuerint, verbo sunt sal terræ. [7] *feilagtig Fordobling af Begyndelsen af det fölgende Ord* (vizku, *for* vitsku). [8] *Her mangler en Oversættelse af* his. [9] [et non docuerint. [10] *for* brennandi *eller* brennande. *Saaledes ogsaa*: bætra *110* [18]; dýrra (*see Anm.* [6] *til S. 122*); ervaðe *127* [3] (*men* ærveðe *149* [7], erviði *135* [22]); góðer menn hafa af því (= til þess) válað ok sóttir ok meingerðir, at eigi fýsisk þeir ills eða bæti þat er þeir misgörðo í gægn guði, eða þeir dýrkaz í þolenmæði *og* Illir lifa af því lengi, at góðer dýrkaz fyrir þá, *S. 138. Et saadant til Böiningen hörende* a *forbinder sig med sit Thema paa samme Maade som et Flexions-*a: góðum mönnum gefaz til þess auðefi, at þeir fremja (*Objectet mangler*), *138* [6]. *Jf. dog, med Hensyn til disse Conjunctivformer, S. 121 Anm.* [5]. — *Exempel paa* e *for* a *see 113* [2], *122* [7]; *paa* i *for* a *104* [5].

En[1] þeir keña vel z lifa illa þa ero þeir sem loganða kerti þ er a[2] aðrv lysir en firir ferk sia(l)ft atbrennanða vaxe eða klvcka sv er fagrt gefr hlioð oðrv (*S. 32*) en hon maz[3] siolf af oftlegō ringīngv En ef þeir lifa eigi vel eða kenna[4] ero þeir sem reykr sa er ðockvir ellð z me(i)ðer[5] sýn augna[6] [Stiarnvr[7] eigi[8] af þv(i) fello þær (a)f hīni [Hvat reðer þv vm heīs hafnaðr[9]

[1] en *for* er *forekommer i denne Skindbog: a*) svá sem nú feðaz aðrer í stað, en (*medens*) aðrer dæyja, *lat.* Sicut nunc generatio per mortem præterit, et generatio per vitam advenit, *110* [17]. *b*) *som Oversættelse af* ubi (*naar*): En þat er eigi vitat, at þeir sè fjandr guðs (*lat.* Ubi autem nesciuntur), *132* [20]. *c*) *som Oversættelse af* quod (*at*): En menn geta börn, frændr með fren(d)konom eða reinlífismönnom með nunnum (*til dette — i övrigt forvirrede — Sted svarer i Lat.*: D. Nocet aliquid infantibus, quod de illicito conjugio, scilicet de adulterio, vel cognatis, vel Canonicis, vel Monachis, vel Sanctimonialibus nascuntur?), *144* [11]. *d*) *som Oversættelse af det causale* quum: En sonr kallaz orð ok spækt, *100* [22], *hvor dog* ef *lige i Forveien bruges i samme Betydning*. En sótt eða dauðe er synða hemfnd (*eller* hefmnd), *lat.* Cum mors et ægritudo sint pœnæ peccati, *143* [8]. *e*) *som Oversættelse af* si, *altsaa* (= er) = ef, *α*) *med den fremsættende Maade*: *109* [19] (*hvor dog* En *maaskee er en Skrivfeil for* En ef; *jf. hele Stedet i Sammenhæng*), *121* [16], *141* [17], *147* [1]. *β*) *med den betingede Maade* (*i Datiden*): *105* [16], *115* [7], *116* [3,5,17], *117* [13] (*afvexlende med* ef). — *Denne Brug af* en *for* er *förer til den modsatte af* er *for* en, *f. Ex. 120* [12]: er (*men*) hann læyndiz firir mönnom, *lat.* Sed . . . sub larva apparuit. *I Ordene* En ef hann (*nemlig Christus*) kæmr öllum hlutum til sín, þá hefer hann fullan fagnat, *126* [8], *maa* ef *nödvendigviis have den temporale Betydning af* naar *og fölgelig staae for* en = er; *jf. lat.* Cum hæc omnia ad se collegerit. [2] *Skrivfeil, foranlediget ved det fölgende* a. [3] *for* máiz. *En lignende Forsvinden af en smal el. let efter en bred el. tung Selvlyd see f. Ex. 127* [20] (sæ) *og 130* [11] (döy). [4] *Af dette Ord er kun* ken *læseligt*. [5] ı *er anbragt under Linien*. [6] *Her udelades* de his dicitur. [7] *Her mangler et Verbum, der dog formodentlig har staaet i Enden af Linien, men er blevet ulæseligt; jf. næstfölg. Anm.* [8] [Stellæ non luxerunt. [9] *Her mangler uden Tvivl en Tværstreg over det sidste* a

Eꝼ þ*eir* hallða[1] ꝛ ſıð lıga ꝼırır ætlan ſınnı tıl hınſ oꝼſta ðagſ þa perða þ*eir* [ðømdꝛ með gvðı en[2] eꝼ þ*eir* ꝼır*er* ðømaz[3] þa ero þeır ollō monnō veſalle þvı at þeır rokto hvæ[ke gvð ne[4] þenna heī[5] Hvat ſkıllðv[6] vm rıððæra Fat got þ*v*(ı) at þ*eir* lıpa vıð ran ꝛ ꜹðgaz[7] ꝼ hernaðe ꝛ peıta þaðan ꝼ ꝥ er þeır peıta [Vm ðaga þeıra er ſva melt þꝛotnoðo[8] anðer þeıra ıonẏtv̄ lvtv̄ ꝛ[9] ſtıgꝛ ẏper þa reðı[10] gvðſ

[Hverıa pon hapa[11] kꜹp mēn Lıt goða þvı at þeır ꝼa merr með lẏgðv̄ ꝛ mıſeıðv̄ mıkın̄ lpta[12] þeſſ er þeır hꝼa ꝛ mıðla lıt ſınom ꜹðopō pıð þvrpanða ꝛ ꝼæa þeır þvı ſem mȩlt er treẏſtaz ꝼıolð ꜹra tıl pınſla ꝛ eẏðer þeım ðꜹðı[13]

Hvat røðer þv v̄ ſmıðı alzkẏnſ Fle(ı)rı ðø^b^maz ꝼırı^a^r en

(hafnanðr, *for det sædvanlige* hafnenðr); [D. Quid dicis de mundi contemptoribus?

[1] *noget utydeligt, især det sidste Bogstav. Hvis det fölgende* ꝛ *ikke er en Skrivfeil, maa her mangle et Biord, maaskee* vel. [2] [*tildeels utydeligt; for* dømdr *maa læses* dœmendr *el.* dómendr, *da Ordene* þá verða . . . með guðe *svare til* cum Domino judices erunt. [3] *Til* en ef þeir firer dœmaz *svarer i Lat.* Sin autem (*d. e. hvis ikke*). [4] [*utydeligt, især* guð nè. [5] *Her udelades* de his dicitur: Descendant in infernum viventes; quia scientes. [6] ll *for* lr (*jf. Anm.*[9] *til S. 149*) *og* d *saaledes rigtigt for* ð. [7] az *utydeligt.* [8] þrot *meget usikkert.* [9] [de his dicitur Defecerunt in vanitate dies eorum, ideo. [10] e *for* ei. *Saaledes ogsaa i dette Ord 115*[4]. *Andre Exempler med* e *el.* æ *for* ei: reðiþrymur *107*[10]; þær (*for* þeir) *102*[22], *103*[1]; þærra (*for* þeirra) *99*[5], *106*[2]; restr *99*[16]; frestni, fræstni, *105*[3], *136*[3]; krestingum *127*[15]; egi *131*[5] *og* (*skrevet* eegı *el.* ægı) *99*[11]. *Derimod har Skindbogens Skriver rettet* mera *til* meira *128*[8] *to Gange. Jf.* merr *148*[9]. [11] on ha *temmelig usikkert.* [12] *afbleget.* [13] [D. Quam spem habent mercatores? M. Parvam: nam fraudibus, perjuriis, lucris omne pene quod habent acquirunt. D. Nonne sacra loca frequenter visitant, libenter Deo sacrificant, eleemosynas multas dant? M. Hæc omnia ideo faciunt, ut Deus eis res suas augeat, et habitas custodiat, et per hæc recipiunt mercedem suam; de his dicitur: Qui confidunt in multitudine divitiarum suarum: sicut oves in inferno deponentur, et mors depascet eos.

hıalpaz [þ*v*(ı) at þ*eır* ſvıkıa mıok ı velv̄[1] ſınv̄[2] Haꝼa leıkææ nokoꝛa ꝩon[3] [Enga þvı at þ*eır* ero þıonæ ꝼıanꝺanſ z taka þ*eır* ſem melt er haðvng er haðong ꝩeıta[4] Hꝼerıa ꝩon hꝼa ꝼıꝼl Slıka ſem boꝛn z hıalpaz þꜹ ꝼ þ*v*(ı) at ðꜹ[5] kvnnv eıgı betr Hvat Ꝺømer þv [v̄ verkmeɴ[6] Ɱẏkıll lvtı þeıra mvn hıa(l)paz [eꝼ þ*eır* lıꝼa vel z retlega[7] þvı at þ*eır* neẏta ærꝼeðe hanꝺa ſınna z gvðſ lẏðꝛ með ſveıta ſınv̄[8]

Hvat ſkıll[9] þv v̄[10] boꝛn [Hıalpaz oll er ſkırð ero z mego eıgı mela þreꝼetr eða ẏngrı[11] en þꜹ er [ꝼım ꝩetra

[1] e *afbleget, men synes dog sikkert; jf. næstfölg. Anm.* [2] [nam quicquid faciunt, cum maxima fraude agunt; *derpaa udelades* de his dicitur: N o n s u n t t e n e b r æ, e t n o n e s t u m b r a m o r t i s, u t a b s c o n d a n t u r i b i, q u i o p e r a n t u r i n i q u i t a t e m. [3] *Over* on *er anbragt et Tegn, der i Formen nærmer sig noget til en græsk Circumflex.* [4] [M. Nullam: tota namque intentione sunt ministri Satanæ, de his dicitur; D e u m n o n c o g n o v e r u n t; ideo D e u s s p r e v i t e o s, e t D o m i n u s s u b s a n n a b i t e o s: quia derisores deridentur. *Derpaa udelades et Spörgsmaal og Svar* de publice pœnitentibus. [5] *Denne Skindbog bruger* ð *for* þ (*i Begyndelsen af et Ord*) *1*) *i pronominale Ord:* ðú *143*[11]; ðèr *132*[4]; ðat *103*[8], *131*[16]; ðví *102*[22], *120*[8]; ðau *ogsaa 108*[18], *111*[4.5]; ðeim (*ved Forglemmelse med* d) *103*[4]; ðeirrar *108*[10]; ðeir *128*[19], *140*[15]; ðá (c a m, e o s, t u m) *114*[5], *121*[6], *134*[6], *110*[17], *117*[19], *131*[17], *132*[9], *140*[12]; ðegar, ðægar *104*[13], *112*[3], *117*[10]. *Denne pronominale Brug af* ð *stemmer overeens med Engelsk og er analog med Dansk, forsaavidt* þ *her i Pronomina og pronominale Ord er gaaet over til* d, *men ellers til* t (þú — *d u*, þá — *d a; men* þurr — *t ö r*, þing — *T i n g*). *2*) *i benævnende Ord, a*) *som det förste Bogstav i det sidste Led af et sammensat Ord:* líkðró *141*[14]; *b*) *i Almindelighed:* ðræföld *103*[13]; ðriðja *102*[9], *143*[6] (*ved Skjödeslöshed* driðja); ðræl *136*[2]; ðiggr *131*[1]; ðola *133*[3]; ðurfti *108*[19]; ðyngja *117*[20]; ðyrster *109*[18]. [6] [de agricolis. [7] ga *afbleget.* [8] [quia simpliciter vivunt, et populum Dei suo sudore pascunt, ut dicitur: L a b o r e s m a n u u m s u a r u m q u i m a n d u c a n t, b e a t i s u n t. [9] ll *for* lr; *jf. Anm.*[6] *til S. 148.* [10] *Stregen over* v *utydelig.* [11] *Det sidste Bogstav kan ogsaa læses* e; [M. Quotquot non loquentes, ut sunt triennes, duntaxat baptisma consecuti, salvantur. *Derpaa udelades* ut dicitur; T a l i u m e s t e n i m r e g n u m c œ l o r u m.

perða[1] hıalpaz ſv̄ en̄ eıgı oll Sva ſẏnız mer ſem ꝼaer mvnv hıalpaz þrong er gata tıl gvðſ ſv er tıl lıꝼſ leıðer[2]

Hvc moꝛgō hattō ꝼırır gepaz ſẏnðer [Sv hın ꝼẏrſta ſynða laſn er ſkırn Onnvr er pınſl þrıðıa er at ganga ı ıðꝛan Fıoꝛða er bęna hallꝺ z tara ꝼall Fımta er ǫlmoſo gørð Setta er at ꝼırır gepa opınv̄ Sıvnꝺa[3] er oſt z heılagꝛ gðoꝛ pılı[4] Eꝼ aller goꝼgoðv eīn gvð ı vꝥ hape hpaðan hoꝼſ blot ſkẏrgvða Rıſæ gøꝛðo ſtapvl[5] havan þan er babel pæ kalaðꝛ en h̄ pæ hoꝛ[6] ſextvgv ſkeıða z ꝼıogoꝛa ſkeıða [en ſkeıð er ſtvnꝺvm at lægð ꝼımtan ꝼaðmæ en ſtvnðv̄ xx ıſtað þeī er nv er hın mıkla babılon[7] ıſtað þeī pæ ꝼẏrſtr k̄r Nemroð þæ reð ſıðan ꝼırır Dınvſ h̄ let gøꝛa lıkneſkıv eꝼter ꝼeðꝛ ſınv̄ ꝺaðv̄ enſa het belvſ z bað h̄ alþẏðẏ[8] rıkıſ[9] ſınſ at goꝼga

[1] ða *tildeels udslettet;* [quinquennes sunt, et supra. [2] *Her udelades den störste Deel af Lærerens Svar, saavelsom de 4 paafölgende Spörgsmaal med tilhörende Svar.* [3] *jf. norsk og svensk* sjunde (*syvende*). [4] [M. Septem. D. Quibus? M. Primo per Baptismum: secundo per Martyrium: tertio per Confessionem et Pœnitentiam, ut dicitur: Confitebor injustitiam meam Domino, et tu remisisti iniquitatem meam; quarto per lachrymas, ut dicitur: Beati qui lugent, quoniam ipsi consolabuntur: quinto per eleemosynam, ut dicitur: Sicut aqua extinguit ignem, ita eleemosyna extinguit peccatum: sexto per indulgentiam in nos peccantibus, ut dicitur: Si dimiseritis hominibus, et Pater meus dimittet vobis: Septimo per charitatis opera, ut dicitur: Charitas operit multitudinem peccatorum. *Derpaa udelades 5 Spörgsmaal med tilhörende Svar.* [5] *Andre Exempler i 675 paa Undladelse af den sædvanlige Omlydning af* a *til* ö *ere:* djafull *111*[15]; bannoðo *111*[17]; jarðu *116*[4], *119*[3]; faðurleifð *122*[15]; agnom *133*[6]; rangu *143*[4]. [6] *d. e.* hór, *for det sædvanlige* hár, *höi. Andre i denne Skindbog forekommende Exempler paa* ó *som Omlyd af* á *ere:* sjólf *147*[4]; óst (*ikke fuldkommen tydeligt*) *150*[6]; líkðró *141*[11]; (moðker *for*) móttker *139*[8,10], *140*[3], *og* (moðger *for* móttker) *139*[6]. [7] [*indskudt af den gamle islandske Oversætter.* [8] *Overanvendelse af Omlyden* y *findes ogsaa i* fygla *102*[12]; yrðu *104*[17]; syndygra *106*[4]; reðiþrymur *107*[10]; syðri *108*[13]; gyðs *114*[25]; syn *116*[9]; miskynnsamliga *117*[1]; skygga

lıkneſıvna Avk [1] toko þæ tıl ꝺøma aðzer vtı ꝼra Sva ſem rum [2] ꝑerır [3] blotoðv Romolv̄ En krıtæ meꝭ [4] þoꝛ z [5]

120 [7]; lynd *121* [15]; skyrguða *150* [8]; hlyter *101* [21]. *Herhen hörer ogsaa* hlyti *135* [6], *da Skriveren öiensynlig derved har meent Gjenstandsformen i Fleert. af* hlutr; *jf.* hluter *105* [21]. *Man jævnföre* viðrhlutamikill *for* viðrlitamikill. *Den modsatte Brug af* lit- *for* hlut- *findes f. Ex. i* (skallſíſla *for*) skáldſíſla lit, SnE. I 222 *efter Codex Regius, og i* kyrtil rauðan, þröngvan upplitinn, Eg. 602, *hvor der neppe kan være Tale om at læse* upp lítinn *eller* upplítinn. — *Derimod har Skriveren 101* [11] *rimeligviis antaget* nýliga *at betyde* *nuperos* *og saaledes været uden Bevidsthed om det Uregelmæssige i Omlyden, ligesom han ogsaa 116* [6] *ved* sy launs *formodentlig har tænkt paa* synlauss, syndlauss. [9] *utydeligt.*

[1] auk *forekommer her (i 675) 11 Gange som Conjunctio copulativa* (= ok), *hvilket ellers er temmelig sjeldent i Haandkrifter i Forhold til Runestene.* auk *er baade diplomatisk og etymologisk ældre end* ok, *og er ikke allene beslægtet, men ogsaa formelt identisk med Roden til Gjerningsordet* AUKa (*d. for*ØGe; *jf. lat.* AUGere). *Det bruges: a) liig* hlaup *af* hlaupa, fall *af* falla, *som Navneord af Intetkjönnet i Betydn.* *Forögelse* (*jf.* at auki), *b) som Biord i Betydn.* *desuden*, *c) som Forholdsord med Eieformen:* auk þeira, *foruden dem*; *d) som Bindeord i Betydn.* *og*. *Man seer let, hvorledes Forestillingen om* *Forögelse* *el.* *Tilföining* *er fælles for alle disse Functioner af Ordet. Nu viste det gamle Sprog Tilböielighed til at forandre* au *til* o (*ligesom i Latin* Claudius *gik over til* Clodius, plaustrum *til* plostrum), *o. s. v. Man jævnföre saaledes Hunkjönsordet* braut *med Biordet* brot *og (ved Metathesis)* bort (*f. Ex. i Verslinien:* bort þann er hug nè skorti), *d.* *bort*. *Denne Retning i Sprogbevægelsen blev af de Gamle benyttet til at adskille* auk *a, b, c fra* auk *d, idet Betydningen „og" knyttedes til* ok, *maaskee tildeels under Indflydelse af den phonetiske Identitet af* ok *som copulativ Conjunction og* ok, *et* *Aag*, *som forbindende. Men Hovedgrunden til, at netop* ok *fik denne Anvendelse, var uden Tvivl den, at dets lette Form syntes at passe bedre end* auk *for en saa overmaade hyppigt forekommende (desuden blot copulativ) Partikel. — See* Frumpp. *S. 195 Anm.* [2] *el.* rom; *denne Stavelse er nemlig meget utydelig.* [3] *Jf.* nauðsyn̄ *142* [15]. *Begge Former beroe paa Synkope af* a *og Vocalisering af* j. [4] *snarere end* men. [5] *Med denne Slutning*

ANMÆRKNINGER TIL 675.

1) Et större Forraad af Typer har gjort det muligt her at slutte sig nærmere til Membranen, end Tilfældet var ved 674 A, der dog frembyder langt færre blot graphiske Egenheder. Imidlertid har nærværende Udgave af 675 fölgende Afvigelser fra sin Original:

a) Smaabogstaver af sædvanlig Form, men usædvanlig Störrelse, ere forandrede til Begyndelsesbogstaver (a, ꝺ, e, h til A, D, E, H); endvidere særegne Former af E, A, H, osv., til de sædvanlige, samt det saakaldte angelsaxiske G til sædvanligt G (hvorimod Ɛ, ᗰ, ꝗ nu haves). Vocalen „y" har i Membranen, næsten overalt, samme Form som ẏ, kun at ẏ = „y" for det meste er forsynet med en Prik.

b) Forkortelser, der ikke (som ā, ē, ī, ō, ū, v̄, ǣ, n̄, ħ, ꝥ) kunde bibeholdes, bleve oplöste paa den S. 83—84 angivne Maade.

c) I 675 ere paa mange Steder udeglemte Ord eller Bogstaver tilföiede over Linien, enten med et i Linien anbragt Henviisningstegn i Form af et Komma, eller uden et saadant. For saavidt Sligt ikke er blevet nöiagtigt gjengivet, har jeg i förste Tilfælde indsluttet Tilföiningerne i Parenthes (ligesom de supralineare — ogsaa henviisningslöse — Forkortelsesbogstaver; see S. 84[1-6]); saaledes 99[7] þ(e)ſſa for Membranens þᵉſſa. I sidste Tilfælde derimod syntes en saadan Angivelse mindre nödvendig.

d) Side- og Linieskifter ere behandlede i Overeens-

— *fra Begyndelsen af Ordene* í stað þeim var fyrstr konungr Nemroð (*150*[11]) —*jf.* in qua primus Rex hujus mundi, Nemroth, et postea Ninus, regnavit; qui Belo patri suo imaginem faciens, cunctos sibi subjugatos eam adorare imperavit, quem post alii imitati charis suis, aut præpotentibus Regibus, mortuis idola fecerunt, quæ vulgus colere compulerunt: ut Cretenses suo Regi Jovi, et Athenienses Cecropi, Latini Jano, Romani Romulo, unde dicitur *o. s. v.*

stemmelse med S. 84 c. (Nöiagtige Haandskriftudgaver vilde i övrigt ogsaa ved Anskueliggjörelsen af Linieskifter være af betydelig Nytte og forklare mangt et Særsyn paa den allernemmeste Maade. Jf. Anm. [1] til S. 142.)

2) Den graphiske Ordadskillelse i de gamle Membraner (især en Membran, som 675) er ingenlunde altid let at gjengive, med mindre man i Trykken nöie vilde afpasse efter Originalen alle Afstandene imellem de enkelte Bogstaver. Det er derfor utvivlsomt, at en ny Udgiver af nærværende Haandskrift i mange Tilfælde vilde afdele Ordene anderledes, end jeg har gjort.

3) 675, der udmærker sig ved en fuldkommen Mangel paa Interpunction (i hvis Sted den frembyder ubeskrevne Mellemrum), samt ved en fuldkommen eller næsten fuldkommen Mangel paa Bindestreger, er tillige meget sparsom i Anvendelsen af Bredetegn, der kun forekomme omtrent 32 Steder, nl. a) „í" = „i" (jf. S. 85 A): Ɛeigí (for Eigi, *Ikke*) 111^{18}. — b) „í" = „í": Forholdsordet „í" 111^{18}; mín (*ἐμή*) 99^{7}; pín (*οἶνος*) 127^{15}, vín ber (eg. *uva*; men bruges unöiagtig som Oversættelse af *vitis* i Ordene *Ego sum vitis vera*) 127^{9}, pín ðꝛýkıv (*potationem*) 141^{4}. — c) „ý" = „ú": „ý oꝛna" (*futuros*) 106^{8} (jf. „ó" under f nedenfor). Det er usikkert, om vtan (for utan, d. *uden*, som Forholdsord) 118^{16} er i Membranen skrevet v|tan eller ý|tan. Skulde dette Sidste endog virkeligt være Tilfældet, saa havde man dog i dette enkelte Sted intet gyldigt Beviis for Skriverens eller hans Samtidiges Udtale, ja ikke engang for en paa hans Tid tilstedeværende Erindring om den phonetiske Form af Ordet, der maa antages at have været den oprindelige; Stregen kunde nemlig enten beroe paa et blot Indfald af Skriveren (som naar nogen nu, i Henhold til Ordenes Oprindelse, vilde skrive Þórsteinn for Þorsteinn, þíðna for þiðna *töe*, og lign.), eller den kunde være et Bindetegn, der var kommet til at staae for höit, eller endelig simpelthen en Skrivfeil.

— d) „áv" = „au", „éı" eller „eí" = „ei", „ǽ" = „æ", (jf. S. 86 D): ðáv n 126 [17] (*odorem*), 140[16] (*foetore*); eín (*unus*) 100[26], méın eller meín (etymol. = d. Meen) 126[8]; þǽr og (forskrevet) þær (*eae*) 102 [20].[21]. S. 100 nederst er Bredetegnet over þǽr rimeligviis foranlediget ved, at Skriveren, der meget ofte viser stor Uklarhed i Opfatningen, virkeligt (i Stedet for þar) har havt þær (nl. skepnur) i Hovedet. — e) „á" = „á": Forholdsordet „á" 141 [2]. „vǽ" 101 [21] er sikkert en Skrivfeil for „væ" (*erat*). — f) „ó" = „ó": „ó moðger" (for ómóttkir „*impotentes*") 139 [5]-[6]; fóꝛ (*juravit*) 124 [14]. I ıberón (med Bogstavflytning for „í Ebrón") 112 [11] er „ó" af samme Art, som det i Absalón, Salomón, Lissibón; see S. 87 F. Forholdsordet „ór" (for „úr") findes paa 3 Steder (99 [2], 104 [8], 126 [19]) skrevet „óꝛ"; jf. 87 [32]— 88 [23]. Med „ón" (for „án"), 120 [15] og 139 [7], jf. S. 94 (g) — 95. Om góꝛ (for gör som Nom. Sing. Fem. af görr *factus*), 106 [27], see S. 89 [24]-[25]. Ved det feilagtige at ó þprꝑ þeıʀa (for ok þurfa þeirra) 108 nederst synes Skriveren at have villet udtrykke det her meningslöse at óþurft þeirra. — g) „é" = det sædvanlige „è" (d. e. „je"; jf. S. 90 G): vér og pér (ἡμεῖς) omtrent 6 Gange. — h) I þér (*ii*) 105 [11] er „é" enten = aabent „e" (og i saa Fald har Stregen kun en etymologisk Betydning), eller = lukket „e" (hvilken Tilnærmelse til Lyden „ei" da er antydet ved Stregen), eller = „ei" og Stregen en Art Bredetegn).

III.

AM. Fol. 238, Brudstykkerne 20—22.

(Fra den förste Halvdeel af det 15. Aarh.)

Disse tre Brudstykker ere tre usammenhængende Blade, skrevne i Island, og have alle hört til een Bog (see strax nedenfor), hvori den hele Elucidarius maa have optaget om-

trent 20 Blade, med omtrent 55 Bogstaver i Linien (naar man ikke regner Forkortelser og Skilletegn) og med 36 Linier paa Siden.

Paa 1. Brudstykkes 2. Side, i den överste Rand, findes med en langt nyere Haand, end Texten, de to fölgende Linier, hvis Ender ere bortskaarne: Þetta er eín nytſamľg bok aullum þeim sem A ſtunda hū er sloꝛ að sia þn̄*** later eru guðz orð að leza z a stunda huað eg míg þap(?) eñ ꝓekazta ***. Ogsaa i samme Sides nederste Rand sees noget at være skrevet, i al Fald med en lignende Haand, men er saa afbleget, at kun Fölgende med nogen Sikkerhed har kunnet læses: gvð... ꝼaðeꝛ að hn̄ veꝛı m; oſſ avllvm kꝛıſtnvm mavnnvm. Θꝛnolꝼu(ꝛ) heꝼu(ꝛ) skr(ı)ꝼað. Udtrykket bók i den förste Randbemærkning viser, at Brudst. 20, da den blev skreven, har været samlet med flere andre Blade, som saa inden Árni Magnússons Tid ere blevne adsplittede; thi en Brudst. 20 paalimet Seddel indeholder Fölgende, skrevet med hans Haand „Fra Capitain Magnuſe „Araſyne 1727. og hafde hañ bladed feinged ur Iſafiardar „Syslu. Er ur." (saal.); og paa en anden Seddel, der er limet til Brudst. 22, har han skrevet „Fra S:r Jone „Eyolfs ſyne ä Gils backa 1711. 3. Junii. ſeiger hañ þ hafi „vered utan um kver".

A.

Brudstykket 20 begynder i selve Slutningen (næstsidste Linie) af 675, altsaa i 2. Bogs 20. Kap., og gaaer til Begyndelsen af samme Bogs Kap. 29, hvor det holder op i Ordene Peccata confessa, et non iterata, vel quotidiana per hanc unctionem relaxantur.

(*S. 1.*) [1]blota þa. [ſv(o) ſē rō veriar blotvðv romvlv̄. krıta(r) menn þoꝛ z oðē [2] ſē rıtað er. [Hræðſla gerðı

[1] *Jf. Slutn. af 675.* [2] Þór *og* Óðen *tildeels utydelige*; [ut Cretenses suo Regi Jovi, et Athenienses Cecropi, Latini Jano, Romani Romulo.

ꝼẏſt goꝺa ꝼıolꝺa[1] ȷ heīe[2]. En ꝺıoꝼlar ge*in*gv ıñ ȷ lıkneſkē[3]. ⁊ tælꝺv lẏꝺēn ȷ ſvöꝛ*um* ſínv̄. ꝺ*iscipvlvs*. Hv*a*(r) v*a*(r) babel. M*agister*. ȷ ſtaꝺ þ*eim* ſē nv e*r* ē mẏkla babılō[4]. ſv e*r* ſımeramıs ꝺꝛot*t*nīg let g*e*ra. En ſv böꝛg v*a*(*r*) ſextıge mılna lav̄g ⁊ breıꝺ ſlıkt hıt ſama. J þꝛ*re* boꝛg hoꝼvſt blot ſk*u*(ꝛ)goꝺa. ⁊ mv̄ ȷ þꝛ*re* boꝛg anꝺ a kr(ı)ſt(ꝛ) b*e*raſt. ſē rıtaꝺ er. Ör babílō mv̄ vt ꝼ*a*(r)a oꝛm̄(ꝛ) ſa e*r* ſvelgıa mvn allā heī[5]. ꝺ*iscipvlvs*. Sloꝺ*a*(r) nockvꝺ at ꝼ*a*(r)a t(ı)*l* íöꝛſala. e*da* ſækıa helga ſtaꝺı. M*agister*. betr*a* er at geꝼa avmv̄ m*onnv*m ꝥ ꝼe e*r* t(ı)*l* ꝼ*a*(r)areñar þarꝼ at haꝼa. En þo e*r*(o) þꝛ loꝼ*a*(n)ꝺe e*r* [ꝼ*yrer* g*v*(ꝺ)ſ ſaker ⁊ aſt heılagr*a* m*an*(n)a[6] ꝼ*a*(r)a þangat m*e*(ꝺ) ꝼe þvı e*r* þꝛ taka at erꝼꝺv̄. eꝺa ꝏ v*er*kv̄ ſınv̄. ⁊ haꝼı þꝛ aꝺꝛ t(ı)*l* ſkr(ı)pta geīgıꝺ. ⁊ ꝼelı ſıg ꝏ hēꝺe helgv̄ m*onnv*m. v̄ gavtv [ȷ boꝛgv̄ ⁊ ȷ mūklıꝼv̄[7] m*e*(ꝺ) bænv̄ ⁊ avlmvſv gæꝺe. ꝥt helena ꝺrottnīg ⁊ eẏꝺoxa g*e*rꝺv ſvo. ⁊ er(o) loꝼaꝺar. En eꝼ þꝛ ſækıa helga ſtaꝺe t(ı)*l* ꝼoꝛvítne eꝺa agætıſ. þa haꝼa þꝛ ꝥ ꝼ*yrer* v*er*ꝺ kavp e*r* þꝛ ſıa ꝼagr*a* ſtaꝺe. ⁊ eıgnvꝺvſt loꝼ ꝥ e*r* þꝛ elſkvꝺv. En þꝛ e*r* ꝼ*a*(r)a m; ꝼe þ*v*(ı) e*r* þꝛ eígnvꝺvſt [m*e*(ꝺ) rav̄gv̄ avexte.[8] e*da* m*e*(ꝺ) velv̄. e*da* tokv þꝛ ꝥ [at rav̄gv.[9] eꝺa [ꝏ ſavkv̄.[10] þꝛ e*r*(o) ſ*v*(o) ræk*er* ꝼ*yrer* g*v*d(ı) ⁊ helgv̄ m*onnv*m h*ans*. ſē ſa e*r* ſ*on* heꝼ*er* vegıt ꝼẏꝛer m*ann*(ı). ⁊ kem(ꝛ) t(ı)*l* h*ans* m*e*(ꝺ) bloꝺg*a*(r) hēꝺꝛ. ꝺ*iscipvlvs*. þ*v*(ı) veıt*t*ı gvꝺ e*ck*(ı) ꝥ m*ann*(ı) at ħ þẏꝛꝼtı e*ck*(ı) opt*a*(r) mat. ē v̄ ſıñ ꝏ vıkv. M*agister*. hv̄gꝛ er eıñ hl̄r aꝼ ſẏnꝺa heꝼnꝺv̄. M*ad*(r) v*a*(r) ſ*v*(o) ꝼẏſt ſkapaꝺꝛ at ħ mat*t*e lıꝼa ſæll. ꝏn erꝼıꝺe eꝼ ħ vıllꝺe. Eñ e*r* hān ꝼell ȷ ſẏnꝺ. þa matte ħ e*ck*(ı) ꝏn e*r*ꝼıꝺı vp*p* rıſa. En ħ m*un*ꝺı e*ck*(ı) vılıa vīna eꝼ ħ þẏꝛꝼtı e*ck*(ı) matar ne klæꝺa. ⁊ væꝛe ħ þa ꝏ vallt ꝼr*a* g*ud*(ı). En g*v*(ꝺ) let t(ı)*l*

[1] a *lidt forskrevet.* [2] [Primus in orbe Deos fecit timor. [3] formulas. [4] Babylonia. [5] ***Her overspringes 2. Bogs Kap. 21, bestaaende af to Spörgsmaal med Svar.*** [6] [amore Christi accensi. [7] [apud congregationes Sanctorum. [8] [per lucrum. [9] [per rapinam. [10] [per oppressionem.

þ*ess* m*an*(n) kala ⁊ hv̄g*ra*. at ſv [1] navꝺſýn ſkýllꝺaꝺı [2] ħ t(ı)*l* erꝼıꝺıſ. ⁊ mæl*te* ħ ꝼ*yrer* ꝥ erꝼıꝺe hv*er*ꝼa apt(ꝛ) t(ı)*l* lıꝼſ. Svo e*r* ſkılıanꝺa [3] v̄ goꝺa m*enn*. ē ıllv̄ e*r* ſlıkt allt t(ı)*l* pıſla. ꝺ*ıscıpvlvs*. Er m*ann*(e) enꝺe m*a*(r)k ſe*tt* t(ı)*l* lıꝼſ. eꝺa ma ħ leīgꝛ lıꝼa eꝺa ſkemvr. M*agıster*. hv*er*ıv̄ m*ann*(ı) er ſe*tt* ēꝺım*a*(r)k aꝼ g*vd*(ı). hv*er*ſv leīge ħ ſť lıꝼa h*er* ȷ heıme. ⁊ ma ħ e*ek*(ı) eı*tt* avga bragꝺ lıꝼa ýꝼ*er* ꝥ ꝼ*ram*. ſvo ſē rıtaꝺ e*r*. Sel*t*er þv ēꝺı moꝛk þav [e*r* e*ck*(ı) ma v̄[4] lıꝺa. En m*e*(ꝺ) moꝛgv̄ hat*t*v̄ ma ꝼýꝛ [5] ꝺeýıa. [ꝥ *er* [6] eꝼ maꝺꝛ hleýp(ꝛ) ꝏ vatn e*da* ꝏ ellꝺ [7]. e*da* ꝏ vopn. e*da* at olmv̄ ꝺýꝛv̄. e*da* heīgıſt. e*da* ꝺeýꝛ aꝼ eı*tr*(ı) [8]. [Svo ſē leıgv m*ad*(r) ſa ſ*v*(o) ma oſıꝺlega lıꝼa at ħ mıſſe v*er*ꝺ kavpſ. ⁊ ſe rekē aꝼ vıſt ꝼ*yrer* ꝼ*a*(r)ꝺaga [9]. ꝺ*ıscıpvlvs*. Sañа þv ꝥ. M*agıster*. Gvꝺ leıꝺꝺı ſōv ıſrť aꝼ egıpta lanꝺe at ħ gæꝼı þ*eım* ꝼ*yrer* heıtſ ıoꝛꝺ. En ꝥꝛ naꝺv ħı e*ck*(ı) ꝼ*yrer* ſýnꝺv̄ ſınv̄. ⁊ ꝺov m*a*(r)g*er* ȷ eýꝺı m(o)*r*k. aꝺꝛ ꝥꝛ kǣe t(ı)*l* ꝼýꝛ*er* heıtſ ı*a*(r)ꝺar. ꝺ*ıscıpvlvs*. Mıſg*e*rer ꝺom*a*(n)ꝺe eꝼ ħ [ꝼ*yrer* ꝺæm*er* [10] ſeka. M*agıster*. Hellꝺꝛ mıſg*e*rer ħ eꝼ ħ [ꝼ*yrer* ꝺæm*er* þa e*ck*(ı). ꝥt ħ e*r* ſetvr heꝼnāꝺe ſýnꝺa aꝼ g*vd*(ı). ꝺ*ıscıpvlvs*. Mıſg*e*ra þíon*a*(r) eꝼ ꝥꝛ ꝺꝛepa ıllm*enne* þa er ꝺomēꝺꝛ[11] ꝼ*yrer* ꝺǣa. M*agıster*. Eıgı mıſg*e*ra ꝥꝛ. hellꝺꝛ þvo ꝥꝛ hēꝺꝛ ſınar ȷ bloꝺı ſýnꝺvg*ra*. ꝺ*ıscıpvlvs*. haꝼa ꝥꝛ nock*ra* vō hıalp*a*(r) e*r* ꝼv̄ꝺner v*e*rꝺa ȷ glæpv̄. ⁊ ꝺǣꝺ*er* t(ı)*l* ꝺavꝺa. ē ꝥꝛ

[1] *usikkert formedelst et Hul i Pergamentet*; *Lat.:* ut hac necessitate coactus laboret. [2] lld *utydelige.* [3] ſkı *beskadiget.* [4] [*tildeels beskadiget og utydel.* [5] a *i* ma *og Begyndelsesbogstavet i det sidste Ord utydel.* [6] [*har intet tilsvarende i Lat.* [7] *Af Ordene* vatn eda á elld *er* n eda á ell *bortrevet og beroer fölgelig paa Gisning.* [8] [sive in arma vel in bestias ruendo, seu veneno vel laqueo vitam extorquendo, aut flammis vel undis insiliendo. [9] [*burde vistnok hedde* svo sem leigumaðr má svo ósiðlega *o. s. v.*; *Lat.* sicut mercenarius pravis moribus potest efficere, ut non solum mercede privetur, verum etiam ante conditum tempus expellatur. [10] [punit. [11] *Det sidste Bogstav noget utydel.*

ıꝺꝛaſt ſẏnꝺa ꝏ ſıalꝼr(ı) ꝺavꝺa ſtv̄ꝺv. *Magister* mẏkla vō
haꝼa ꝥꝛ. ꝥt ſ‹m*er* hreı̄ſaſt ꝼ*yrer* ꝺavꝺa kvol. ſē þıoꝼ(ꝛ)[1]
ꝏ kr(o)ſſı. En ſvm*er* leẏſaſt oꝛ pıſlv̄ ꝼ*yrer* bæn*er* heıl-
agr*a* [2]. *ꝺıscıpvlvs.* [hv*a*(t) v*a*(r)ꝺ oꝛ[3] vítnıſ avrk gvꝺſ.[4]
Magıster. þa *er* nalgaꝺıſt avꝺn hıerīm aꝼ babılōſ m*onnv*m.
þa ꝼal h*e*remıaſ[5] ħa ȷ gr(o)ꝼ moẏſı at boꝺ oꝛꝺe g*v*(ꝺ)ſ. ē
h(o)*n* mv̄ ꝼı̄naſt ꝏ hı̄ne eꝼſtv tıꝺ aꝼ enoc z helıa. ꝺ . . . . . .[6]
(*S. 2.*) g*er* ec*k*(ı) takn g*er*a nv ſē ꝼoꝛꝺv̄. *Magıster.*
Eíngı heılagr*a* g*er*ꝺı ſıalꝼ(ꝛ) takn. hellꝺꝛ g*v*(ꝺ) ꝼ*yrer* þa.
ſa *er* hvg ꝥra ſer. ſē rıtaꝺ *er*. þv *er*t [ȷ gv*d*(ı)[7] *er* takn
g*er*er. Foꝛꝺv̄ g*er*ꝺı ħ ſẏnılıg takn ꝼ*yrer* helga m*enn*. at
lægıa ot*r*(v) þa *er*[8] græꝺꝺı ſıvka lıkame. En nv g*er*er ħ
meırı takn anꝺlıg ꝼ*yrer* þa *er* ħ græꝺ*er* ſıvk*a*(r) anꝺ*er* aꝼ
ſẏnꝺv̄. þa g*er*er ħ ē ſtv̄ꝺv̄ ꝼ*yrer* ſına m*enn* en ẏt*r*(ı) takn
eꝼ navꝺſẏn v*er*ꝺvr[9]. En aꝼ þ*v*(ı) takaſt avll takn ꝼ*ra*
eccła ꝏ hı̄ne epſtv tıꝺ. at ret*t*lat*er* ꝺẏrkaſt[10] at meır *er* ꝥꝛ
ſtāꝺaſt meıre ꝼreıſtní. *ꝺıscıpvlvs.* Skılꝺv ſpam*enn* allt
ꝥ *er* ꝥꝛ rıtvꝺv. *Magıster.* allt ſkılꝺv ꝥꝛ. *ꝺıscıpvlvs.* þ*v*(ı)
młv ꝥꝛ ſ*v*(o) mẏꝛkt. *Magıster.* [An̄at *er* at m*a*(r)ka
tot*t*. ē an̄aꝺ at ſmıꝺa. z v̄ aꝺ[11] at ſk*r*(ı)ꝼa[12]. Allꝺ*a*(r)
ꝼeꝺꝛ moꝛkvꝺv tot*t* k*r*(ı)ſtne. ē ſpam*enn* ſet*t*v g*r*(v)nꝺvoll. ē
płar ſmıꝺvꝺv veg*g*ı ħnar m*e*(ꝺ) ken̄ıngv̄. z ſpoꝛ *gavn*gv
m*enn* ꝥꝛa ſk*r*(ı)ꝼvꝺv m*e*(ꝺ) ſkẏrīgv̄. En heılog rıtnīg *er*
ſonv̄ gvꝺſ eınv̄ rıtē. En heılog k*r*(ı)ſtnı moꝺ*er* lẏk(ꝛ) þ*eım*

[1] ı *utydl.* [2] *Her udelades et Spörgsmaal og Svar.* [3] *Det sidste Bogstav utydel.* [4] [Quo venit arca Testamenti? [5] mı *og* ſ *utydel.* [6] *Omtr.* $^1/_7$ *af förste Sides nederste Linie ulæselig; den fölgende Side er paa mange Steder stærkt blegnet.* [7] [*vistnok urigt., for* .ı. G., *d. e.* einn guð; *Lat.* Tu es Deus, qui facit mirabilia solus. [8] *neml.* hann. [9] *Her udelades en Deel af Lærerens Svar.* [10] *Denne Form (for* dýrkist) *har sikkert staaet i Originalen til disse Fragmenter.* [11] *De to sidste Ord synes tydel.; men enten dette* ad *eller det fölgende* at *maa gaae ud.* [12] [Non debuerunt: caementarii namque est construere; pictoris vero pingere.

vpp oll býrgı me(ð) lýklı ðð. [þ er Christus[1]. En þꝛ er eck(ı) er(o) ſýner. ſıa hīa ýtr(ı) hꝉı eína. ꝫ ſkılıa eck(ı). þt þꝛ elſka eck(ı) ne tr(v)a[2]. *ðıscıpvlvs.* haꝼa menn va(r)ð hallð[3] eīgla. *Magıster.* hverrı boꝛg ꝫ hverrı þıoðv raða eīglar. ꝫ kēna þeım[4] rett lavg ꝫ retta ſıðv. hverrı avð ꝼýlger eīgıll ſa er ħa eggıa(r) oc vallt t(ı)l goðſ. ꝫ þæger[5] oll verk hēna(r) gvd(ı) ꝫ eīglv̄ oc hīne. *ðıscıpvlvs.* Eꝼ gvð veıt allt ꝫ eīglar ſıa alla hꝉı ȷ honv̄. hva(t) ma þeım ſegıa þ er þꝛ vılı eck(ı). *Magıster.* [Eīglı er eckı aññat at ſegıa eða þægıa verk vöꝛ gvd(ı)[6] ē at ꝼagna batnaðe voꝛvm. ſē rıtað er. ꝼavgnvðꝛ er eīglv̄ gv(ð)ſ ýꝼer eınv̄ ſýnðvgv̄ er ıðꝛv̄ gerır. Svo ſē þeım er þ at hrýggvaſt [er þꝛ reıðaſt[7] ıllv̄ verkv̄ voꝛvm. *ðıscıpvlvs.* er(o) þꝛ oc vallt oc ıoꝛðv me(ð) þeım er þr va(r)ðveıta. *Magıster.* kōa þꝛ tıl ꝼvlltīgſ þa er þoꝛꝼ verðꝛ. ꝫ þa hellſt er þꝛ er(o) beıððer[8]. ē eīgı er ðvol oc kvōv þꝛa. þt þꝛ ꝼa(r)a oc eīv avga bꝛagðe t(ı)l ıarða(r) aꝼ hīne ē aꝼ ıoꝛðv t(ı)l hımīſ[9]. En er þꝛ kōa t(ı)l voꝛ þa mıſſa þꝛ eck(ı) hīna(r) mīſtv ðýꝛðar þt þꝛ ſıa oc vallt anðlıt gvðſ hvert ſē þꝛ er(o) ſenðer. *ðıscıpvlvs.* hverſv vıtraſt þꝛ monnvm. *Magıster.* ȷ ma(n)ſ [a ſıōv][10]. þt lıkālıg(ꝛ) mad(r) ma eck(ı) ſıa anðlıga ſkepnv. Aꝼ þv(ı) taka þꝛ lıkā oꝛ loptı þā er ſıa[11] ma ꝫ heýꝛa. ē eck(ı) þreıꝼa v̄. En ſa lıkam(ꝛ) er eck(ı) ollv̄ ſýnelıgꝛ. hellðꝛ þeım eınv̄ er[12] þꝛ vılıa ſýnaſt. *ðıscıpvlvs.* erv ðıoꝼlar oc vallt[13] oc velv̄ v̄[14] menn. *Ma-*

[1] *Dette Ord er i Membranen skrevet* X *med et over samme anbragt lille* c; [*staaer ikke i Lat.* [2] *Her udelades et Spörgsmaal med Svar.* [3] *Det sidste Bogstav utydeligt*; varðhald engla, *Engles Beskyttelse, falder her ikke fuldt saa naturlig, som* varðhaldsengla, *Skytsengle.* [4] *meget utydel.* [5] referat. [6] [Angelos actus nostros Deo et Angelis narrare, non est aliud. [7] [*tilföiet i Margen.* [8] *De förste fem Bogstaver meget utydelige og usikkre.* [9] *utydel. ved et Hul i Pergamentet.* [10] [*Gisning; tydeligt er kun* ōv, *og foran* o *noget, der ligner den nederste Deel af* ſ. [11] *eller* „ſıa;" *Ordet er meget utydeligt.* [12] *meget utydeligt.* [13] *Til* ávallt *svarer intet i Lat.* [14] *synes tydeligt.*

gister. ꝼ*yrer* hve*r*rı ſýnð raða [1] ðıoꝼlar. z teýgıa ꝏ vallt anð*er* m*ann*(a) at mıſ g*er*a. z ſegıa ıll v*er*k ꝥ*z*a hoꝼ * * * [2] m*e*(ð) mýklv̄ blat*r*(ı). En eꝼ nockvr ꝥ*z*ra v*er*ð*z* ýꝼ*er* ſtıgī aꝼ goðv̄ m*ann*(ı). þa kaſt*a*(r) v*a*(r)ð hallð ſ eīgıll þ*ess* m*a*(n)ſ h̄m ȷ v̄ð*er* ðívp. z ma allð [3] ſa ſıðā b*er*ıaſt ȷ gegn helgv̄ m*onnvm*. ꝥt ſ*v*(o) ſē m*ad*(r) ýꝼ*er* ſtıgī aꝼ ðıoꝼlı. v*a*(r) þeg*a*(r) rekē o*z* paraðıſ. ſ*v*(o) v*er*ð*z* z ðıoꝼvll þeg*a*(r) ſēð*z* ȷ helvıtı ſa e*r* ýꝼ*er* ſtıgſt aꝼ helgv̄ m*ann*(ı). En þo ſēðer hoꝼðīgı ðıoꝼla. añan ȷ ſtað þ*ess* er ýꝼ*er* v*a*(r) ſtıgī. ꝥ e*r* og at ðıoꝼlar taka opt þa lıkamı o*z* ēv þýckra lopte. e*r* þreıꝼa ma [v̄. *ðıscıpvlvs* [4]. Megv ꝥ*z* tæla þa e*r* ꝥ*z* vılıa. M*agıster*. Eꝼ ꝥ*z* mat*t*v e*ck*(ı) g*r*(ı)pa ſvīa ꝼlock nēa þ*eım* væ*z*ı loꝼað. þa megv ꝥ*z* mýklv ſıð*z* m*enn* ſvıkıa. Stv̄ðv̄ kvelıa ꝥ*z* lıkā ret*t*latſ m*a*(n)ſ h̄m t(ı)*l* ðý*z*ð*a*(r). ē ſ*er* t(ı)*l* pıſla. En ꝏ vallt kvelıa ꝥ*z* anð*er* ıllra. z ſtv̄ðv̄ lıkāe ꝥ*z*ra. [5] ſē rıt*a*(ð) e*r*. þ*er* ſıalꝼ*er* e*r*(o)ð heılagt m*us*tere g*v*(ð)ſ. Eñ ȷ þ*ess*v m*vstere* býgg*er* añat tveg*g*ıa ꝏ vallt ſp*ırıtvc* ſ*anctv*ſ. eða [6] o h*r*(e)ıñ anðe. *ðıscıpvlvs*. hv*a*(t) ſtoð*a*(r) ſm*v*(*z*)nīg ſıvkv̄. M*agıster*. ꝼ*yrer* þ*essa* ſm*v*(*z*)nıng

---

B.

Brudstykket 21 begynder i 3. Bogs 2. Kap. i Ordene Annus acceptabilis Domino og holder op i Ordene ita enim Deo uniti sunt, i Slutningen af samme Bogs Kap. 5.

---

[1] *De to förste Bogstaver höist usikkre.* [2] *Hul i Membranen; men her maa have staaet* höfðingja sínum *svarende til* suo principi. [3] *Saaledes* (= aldri), *som det synes.* [4] [*höist usikkert, især* v̄. [5] r *er utydeligt; her er udeladt* Corpus autem hominis in baptismate ut templum Spiritui sancto oleo et chrismate dedicatur. [6] *eller* edr.

(*S. 1.*) kv̄ goð gırnðar ꝏr[1]. Tolꝼ manvð*er* þ*essa* arſ er(o) tolꝼ pꞇar. Solar ꝼ*a*(r) ſkıptıſt v̄ ſıñ ꝏ arı. ē lv̄gl ꝏ manaðı. [Sol m*er*ker kr(ı)ſt. ē lv̄gl kr(ı)ſtne[2]. Jaꝼnleīgð er hallðē at ꝼ*yrer* geꝼeſt þ er m*a*d(r) g*er*ðe ȷ gegn retꞇlætıſ ſolo x̊[3]. ꝛ ȷ gegn kēnīgv. xíȷ́. poſtvla ér manvð*er* er(o)[4] ı̄ſ ſaña[5] arſ. *ðıscıpvlvs.* hv*a*(t) er hreīſanar ellðꝛ. *Magıster.* Svmū meīg*er*ðer þæꝛ er þꝛ taka aꝼ ıllv̄ m*onnvm* ȷ heīe. En ſvmv̄ meīlæte[6] þav er þꝛ mæða lıkā ſıñ ȷ ꝼoſtv̄ ꝛ ȷ vokv̄ e*da* ȷ oðr(v) erꝼıðe. Svmv̄ er hreīſvnar ellðꝛ m*ann*(a) mıſſer. ē ſvmv̄ ꝼıar ſkaðe. ſvmv̄ ſotter. ē ſvmv̄ volaðı. ꝛ ſvmv̄ ſarlıgvꝛ ðavðı. En ept*er* ðavða er hreīſvn*a*(r) pıſl bıt(ꝛ) ellðꝛ eða mꝛ(c)ıt ꝼr(o)ſt. eða av̄n*v*(ꝛ) pıſl nock*v*(ꝛ). En hī mīſta pıſl aꝼ þ*eım* er meırı ē her ȷ heīe hī meſta. ȷ þm pıſlv̄ vıtraſt m*onnvm* ſtv̄ðv̄ eīglar eða þꝛ helg*er* er þꝛ hoꝼðv ȷ nockrv mīnīg g*er*t ȷ heīe. ꝛ veıta þ*eım* nockra hvg*g*an e*da* hvıllð. v̄ꝛ þꝛ leẏſaſt aꝼ pıſlv̄ ꝛ g*an*ga ıñ ȷ hīna holl. *ðıscıpvlvs.* me(ð) hv*err*e ꝏ ſıono er(o) anð*er* ȷ pıſlv̄. *Magıster.* ȷ aſıonv lıkāſ þeſſ er þær hoꝼðv h*er*. ſvo[7] ꝛ ꝼ*ra* ðıoꝼlv̄ ſagt at þꝛ kvelıſt ȷ lıkamlıg*r*(ı) ꝏ ſıonv. *ðıscıpvlvs.* Eꝼ lıkam(ꝛ) kēn*er* ſın e*ck*(ı) ꝛ ma e(c)kı ſıalꝼvr g*er*a. nēa þ er av̄ð g*er*er ꝼ*yrer* ħ. hv*er*ſv er ret*t* at ħ ꝼ*yrer* ðǣeſt. *Magıster.* þa er m*enn* taka[8] o vīe ſına. þa br(e)nna þꝛ ꝼẏ́ſt eða brıota h*vs* þꝛra. ē leıða ſıðā ſıalꝼa t(ı)*l* bana. at hvg(ꝛ) o uīa harme bæðe aꝼ ſkaða ꝛ aꝼ pıſlv̄ lıkāſ ſınſ. [Lıkam(ꝛ) er hvſ anðar[9] eða klæðı[10] [þ er hv̄ elſkaðe

[1] *Lat. har her* Annus est Christus, ut dicitur: Annus acceptabilis Domino. [2] [*staaer ikke i Lat.* [3] *Her udelades* et Lunam ejus Ecclesiam. [4] *utydel.* [5] boni. [6] *egentl. kun* meılæte, *da Stregen over* ı *er borte ved et Hul i Pergamentet.* [7] *Her fattes* er. [8] obsident. [9] *Disse to Ord ere bortrevne, med Undtagelse af* ar, *samt en Deel af* ð *og* hv; *men jf. næstfölg. Anm.* [10] [Corpus est animæ vestimentum, vel habitaculum, *Lat.*

meır ē ſkapara ſıñ. z brēnvr þ aꝼ þvı *****[1] t h(o)*n* harmı brv̄a h*vs* ſınſ þ*ess* e*r* hv̄ elſkaðı. Ret*t*lıga ꝼ*yrer* ðæ-ıſt lıkam(ꝛ) m*e*(ð) *****[1] v e*r*(o) ſvo ſamteīgð. at lıkam(ꝛ) ſy̆nıſt allt g*er*a þ e*r* ōð g*er*er[2]. *ðıscıpvlvs.* hve m*a*(r)g-*a*(r) anðer[3] kōa t(ı)*l* hımıʀ*ık*(ı)ſ. *Ɱagıster.* Svo m*a*(r)g*a*(r) ſē þar e*r*(o) eīglar ꝼ*yrer*. z ſt́v anð*er* hv*er*ꝼa ȷ allar eıngla[4] ſveıt*er*. ſē gv(ð) veıt v*er*ðleık þꝛra. *ðıscıpvlvs.* hv*a*(t) ſeg*er* þv ꝼra anðlatı ıllra. *Ɱagıster.* þa e*r* nalgaſt anðlat ıllra. þa koma ðıoꝼlar m; my̆klv̄ þy̆ſ. hræðılıger at ꝏ lıte. z ðꝛaga þꝛ anð*er* ꝼ*ra* lıkā m; my̆klv̄ ſarleık t(ı)*l* helvıtıſ kvala. *ðıscıpvlvs.* hv*a*(t) e*r* hel vıte. e*da* hv*a*(r) e*r* þ. *Ɱagıster.* Tveñ erv helvıtı añað et neðꝛa. ē añat et eꝼ*ra*. Et eꝼ*ra* heluítı er hī neðſte h́r þ*ess*a heīſ. En ſa ſtaðꝛ e*r* ꝼvllvr my̆rk*ra*[5] z meína. ellz z ꝼ*r*(o)ſtz. hv̄g(ꝛ)ſ z þoꝛſta z ānar*r*a lıkāſ kvala. [b*a*(r)ðaga z ecka og hræſlv.[6] ſē rıtað e*r*. Leıð þv ōð mīa oꝛ ðy̆ꝼlızv. þ e*r* at ſkılıa ꝼ*ra* helvıte. Hıt neðꝛa helvıtı e*r* añðlıg kvol. þ e*r* o ſlavckvılıg(ꝛ) ellðꝛ ſē rıt*a*(ð) e*r*. þv ley̆ſt*er* avnð mīa ꝼ*ra* helvıte hīv neðꝛa. Sa ſtaðꝛ e*r* v̄ð*er* ıoꝛðv. at ſvo ſe āð*er* ſy̆nðvgar g*ra*ꝼ*na*(r) [ȷ pıſler[7] ſē lıkamer ȷ ıoꝛð.[8] ȷ þ*eım* ſtað e*r*(o) .ıx. hoꝼvð pıſler. En ꝼy̆ſta e*r* ſvo akaꝼlıg(ꝛ) ellðꝛ. at e*ck*(ı) m*un*ðe ſlokna þott ȷ ꝼellı avll votn z ſıoꝛ. Sa[9] ellðꝛ brēn*er* z ly̆ſer e*ck*(ı). z þ*eım* mv̄ heıtare ē voꝛ ellðꝛ. ſē ſıa ſe lıkneſke ſk*r*(ı)ꝼað ept*er* hınv̄. Av̄nvr e*r* ꝼ*r*(o)ſt ſ*v*(o) mıkıð. at ellðlıgt ꝼıall mv̄ðı v*er*ða at ſvellı eꝼ þangat ꝼelle. V*m* þ*ess*ar[10] pıſler e*r*

[1] *Disse Stjerner betyde et Hul i Pergamentet.* [2] [quod quia concepto creatore anima dilexit, destruitur, et cum eo comburitur, ut et de sui habitaculi vel vestimenti incendio crucietur. Est et animæ instrumentum, non quale est tubicini tuba, vel carpentario ascia: sed ita ei coadunitur, ut quicquid egerit anima, corpus etiam fecisse dicatur: et ideo juste cum ea damnatur. [3] *Begyndelsen af dette Ord utydel.* [4] ein *utydel.* [5] „*kra*" (*eller* „*kva*") *utydel.* [6] [verbera animi, ut timor et verecundia. [7] [in inferno. [8] *Her udelades* ut de divite dicitur: Sepultus est in inferno. [9] a *utydel.* [10] ar *bortrevet.*

rıtað. þa(r) er grat(ꝛ) ꝛ gnotrv̄ tan̄a. .ꝥt reẏkvr af ellðı gıoꝛer grat avgna [1]. En ꝼr(o)ſt tān̄a gnotr(v)n. [Þr(ı)ðía kvol erv hræðıliger oꝛmar [2] ꝛ ðꝛekar ogvr [3] leger ȷ ſẏn ꝛ ȷ roððv. ꝥꝛ er ſvo lıꝼa ȷ ellðe ſē ꝼıſkar ȷ vatne. ꝼı(o)rða kvol er leıðılıg(ꝛ) ðav̄. Fīta [gr(ı)mlegꝛ barðage [4]. Setta mẏꝛk(ꝛ) ꝥ er þr(e)ıꝼa ma v̄. ſem (*S. 2.*) rıtað er. [Mẏꝛkra ıoꝛð ꝛ meīa. þa(r) er bẏgger ma(r)gꝛ híte ꝛ eılıꝼ hræſla [5]. Sıov̄ða er ſẏnða ſkēð. ꝥt þar ma e(c)ke lıott verk leẏnaſt. Atta er hræſla ogvrlıgraꝛ ſẏna(r) ðıoꝼla ꝛ ðꝛeka. ꝥꝛa er blaſa ellðı ꝛ bꝛēnv ſteīe. ꝛ veſalıg heẏꝛn graſz [6] ꝛ ðıoꝼla hlat(ꝛ)ſ. Nıv̄ða kvol er ellðlıg bōð er þrav̄gva ollv̄ lıðv̄. *Ðıscıpvlvs*. Þv(ı) haꝼa ꝥꝛ ſv(o) ma(r)gar kvaler. *Magıster*. Þv(ı) [ꝥꝛ er(o) [7] verðer nıv kvala. at ꝥꝛ orækıv ſālag nív eīgla ſveıta. þv(ı) br(e)nna ꝥꝛ þa(r) ȷ pıſlar ellðı. at ꝥꝛ brv̄nv her ȷ g(ı)rnðar ellðı. Svo ſē ꝥꝛ ſtırnvðv her ȷ ıllſkv ꝼroſtı. [ſv(o) ꝛ er rıtað at ꝥꝛ gnotr(ı) tōnv̄ þar ȷ pıſlar ꝼroſtı. Svo ſē ꝥꝛ gloa vtā aꝼ ellðı [8]. ſē ıarn ȷ aꝼle. ſvo gloa ꝥꝛ ꝛ ıñan aꝼ ꝼroſtı ſē ſvell œ vetr(v)m [9]. Þeī [10] ſē her atvſt īnā aꝼ avꝼv̄ð ꝛ hatr(ı). þa er maklıgt at ꝥꝛ eıſt aꝼ oꝛmv̄. ꝛ ſvo ſem ꝥꝛ v̄ðv her vıð ſynða ðav̄. ſvo er maklıgt at ꝥꝛ pınıſt þar ȷ gr(ı)mmv̄ hnyk [11]. ꝥꝛ [12] er her vıllðv eck(ı) raðnīgar barðaga m; monnvm. þa er maklıgt at ꝥꝛ takı [13] þa(r) eılıꝼa(n) barðaga me(ð) ðıoꝼlv̄.

[1] v *næsten, og* g *ganske, bortrevet.* [2] [Tertia, vermes immortales, vel serpentes. [3] vr *bortrevet.* [4] [flagra cædentium, ut mallei ferrum percutientium (*Var.* percutiunt). [5] [T e r r a t e n e b r a r u m, u b i n u l l u s o r d o, s e d s e m p i t e r n u s h o r r o r i n h a b i t a t. [6] *snarere end* graſt. [7] [*urigtigt for* ero þeir. [8] [juste ibi pœnali frigore stridebunt. Dicuntur namque exterius igne candere. [9] *Her udelades* ut dicitur: T r a n s i b u n t a b a q u i s n i v i u m, a d c a l o r e m n i m i u m. [10] *Her synes at staae* Þeī; *men* eı *er utydeligt*; *er Læsningen rigtig, saa er Ordföiningen anakoluthisk.* [11] y *og tildeels* k, *utydel.*; *med Hensyn til* hnykr (*ogsaa* knykr) *ved Siden af* ꝼnykr, *jf.* hnjóskr *ved Siden af* ſnjóskr. [12] þ *stort* (Þ). [13] *tildeels utydel.*

þꝛ [1] er her elſkvðv [vıllv mýꝛkvr [2]. z vıllðv eck(ı) kōa t(ı)l ēſ ſaña lıoſ. þa er maklıgt at þꝛ kvelıſt ȷ eılıꝼv̄ pıſlar mýꝛkꝛvm. þꝛ[1] er her ſkōmvðvſt[3] at ſegıa t(ı)l ſýnða þꝛa er þꝛ ſkōmvðvſt [4] eck(ı) at gera. þa er maklıgt at þꝛ ſkāmıſt þar ȷ allra avglıtı. þꝛ [1] er her vıllðv eck(ı) ſıa ne heýra gott. þa er maklıgt at þꝛ kvelıſt þa(r) aꝼ hræðılıgr(ı) ſýn z heýꝛn [5] [þꝛ er her bv̄ðv ſıg ȷ ſynða bōðv̄. þa er maklıgt at þꝛ þrav̄gvıſt þar***** [6] ðv̄. þꝛ [1] æſkıa ſer at ðeýıa. ē ðavðē ꝼlýꝛ þa. þt þm var boð ***** [6] ðv þꝛ eck(ı). Bavkv̄ hoꝛꝼaſt þꝛ t(ı)l. z ꝼotv̄ vpp ē hoꝼðv̄ nıðꝛ. z er(o) bv̄ðn **** [6] Jar [7] pıſler. þt þꝛ ſnero her bake vꝛ(ð) gvðe. z hoꝼv ſꝛ(c) vpp ȷ oꝼ metnaðe [8]. ðıscıpvlvs. Veſæll er ſa maðꝛ er t(ı)l ſlıkra pıſla er boꝛēn. Magıster. hva(t) grætvꝛ þv eða hvat harma(r) [9] þv. ðıoꝼvll eıñ heꝼer þessar kvaler z hāſ lıðer. ðıscıpvlvs. hveꝛer er(o) lıðer hans. Magıster. [Oꝼmetnaðar menn. z avꝼv̄ð ſamer[10]. ꝼlæꝛðar [11] ꝼvller menn. z otrver. oꝼ ðꝛýckıv menn z galavſer eda gr(ı)mmer. man(n) ðꝛapſ menn eda þıoꝼa(r). vıkīgar z ıllv(ı)rkıar. o hreıner z agıarner. hoꝛ ðōſ menn. blotēðꝛ. z meınſærēðvr bavlvēðꝛ z lýgner menn. gvðlaſtēðꝛ ꝼıolkv̄nıge(r) [12] z bak-

[1] þ *stort* (Þ). [2] [tenebras vitiorum. [3] despexerunt (*Var.* neglexerunt). [4] erubuerunt. [5] n *er bortrevet, ligeledes tildeels det fölgende gjennemstregede* þ; *imellem begge synes et Bogstav* (*som* z) *at kunne have staaet.* [6] *Stjernerne betegne et Hul i Pergamentet.* [7] *synes at være sikkert.* [8] [Et quia hic per singula vitia deflui erant (*Varr.* defixi erant, diffluxerant); juste ibi erunt per singula membra catenis constricti. Optabunt mori; et mors fugiet ab eis. D. Qualiter sunt ibi positi? (D. *læs*) M. Capita sunt eis deorsum mersa, dorsa ad invicem versa; pedes sursum erecti, et in pœnas undique distenti. [9] *noget utydel.* [10] *Tegnet, der skulde udtrykke Endelsen* (er), *kan ikke sees.* [11] *Her er omtrent* 1/4 *Linie ubeskrevet, formedelst en Revne i Pergamentet, uden at noget mangler; af samme Grund staaer ogsaa omtrent* 1/5 *af Brudstykkets næstfölgende Linie blank.* [12] *De to sidste Bogstaver ikke ganske tydelige.*

malvger ſyndꝛ[1] þýck*er*. ꝫ helvıſker rogber*a*(r)ar[2] ꝥꝛ e*r* ȷ ſlıkv̄ ıllv̄ hl̄m deýıa ꝼ*a*(r)a t(ı)*l* þ*ess*a pıſla. ꝫ kōa alld*r*(ī) þadā. *dıscıpvlvs.* Sıa ret*t*late*r* m*enn* þa. *Magıster.* Ret*t*late*r* ſıa ılla ȷ pıſlvm at ꝥꝛ ꝼagnı þ*v*(ı) e*r* ꝥꝛ ꝼ(o)*r*d-vdvſt ſlıkar kvalar. Jller ſıa ꝫ goda ȷ dýꝛd ꝼ*yrer* dōſ dag. at ꝥꝛ harmı ſıg o rækt haꝼa þ*ess*a dýꝛd. En eꝼte*r* dō ſıa ꝏ vallt goder ılla ȷ pıſlv̄. En ıller ſıa alld*r*(ı) goda. *dıscıpvlvs.* harma ec*k*(ı) ret*t*late*r* e*r* ꝥꝛ ſıa þa kvelıaſt. *Magıster.* þot*t* ꝼade*r* ſıaı ſ*on*. eda ſ*on*vr[3] ꝼodꝛ. mode*r* dott(ꝛ) e*da* dotte*r* modꝛ. e*da* ſıae m*ad*(r) kōv ſına. eda konā bonda ſıñ ȷ pıſlv̄. þa harma ꝥꝛ ec*k*(ı) helldꝛ ē ve*r* þa[4] ve*r* ſıav̄ ꝼıſka leıka ȷ hýl. ſē rıtad e*r*. Gledıaſt mvn ret*t*lat(ꝛ) þa e*r* ħ ſer ſýnd heꝼnda. *dıscıpvlvs.* bıdıa ꝥꝛ ec*k*(ı) ꝼ*yrer* þ*eım*. *Magıster.* ȷ gegn g*vd*(ı) g*er*de ꝥꝛ. eꝼ ꝥꝛ bæde ꝼ*yrer* reknīgv̄ h*ans*. En ꝥꝛ e*r*(o) ſvo

---

C.

Brudstykket 22 begynder i 3. Bogs 14. Kap., i Ordene Benedictio Domini super vos, og holder op i Kap. 18 i Ordene Quid si ad hæc omnia ita potens esses, ut Alexander Magnus o. s. v.

(*S. 1.*) bleſzv̄[5] g*v*(d)ſ ýꝼ*er* ýdꝛ. En ħ bolvar ıllv̄ ꝼ*yrer* allra mvñ ſē ſagt e*r* bolvade*r* e*r*(v)d þ*er* e*r* hneıg-ıſt aꝼ bodoꝛde g*v*(d)ſ. *dıscıpvlvs.* hve*r*ſv dæa þa helg*er*

[1] *Det er ikke ganske sikkert, om Selvlyden i dette Ord er udtrykt ved* v *eller* y. [2] [Superbi, invidi, faudulenti, infidi, gulosi (*Var.* gloriosi), ebriosi, luxuriosi, homicidæ, fures, crudeles, prædones, latrones, immundi, avari, adulteri, fornicatores, mendaces, perjuri, blasphemi, malefici, detractores, discordes. [3] *synes at være sikkert.* [4] *Saal. (uden* er*).* [5] le *forskrevet.*

m*enn*. *Magister*. Sýna þꝛ þa pıſlar v*er*ða *fyrer* þ *er* þꝛ lıfðv *eck*(ı) ept*er* oꝛðv̄ þꝛra ꝛ v*er*kv̄. *gv*(ð) ſkelf*er* þa ȷ reıðı ſıñe. ꝛ mv̄ ellðꝛ ſvelgía þa. *ðıscıpvlvs*. hef*er* *gv*(ð) reıðı e*da* bræðe. *Magıster*. Eıgı e*r* ſlık hræríng hvg*a*(r) ȷ *gvd*(ı). hellðꝛ ðæm*er* ħ allt ȷ kýꝛleık. ē þ*eım* ſýnıſt ħ reıðꝛ e*r* *fyrer* ðǣaſt af ħm. *ðıscıpvlvs*. hv*a*(t) e*r* goðv̄ t(ı)*l* v*a*(r)nar. eða ıllv̄ t(ı)*l* ſokn*a*(r). *Magıster*. hvgſkot þꝛ*a* ſıalf*ra*. þt af ſkıne kroſſ *gv*(ð)ſ v*er*ða aller hug*er* þar ıafn avðſæır ollv̄ ſē h*er* ſol. *ðıscıpvlvs*. hv*a*(t) e*r* þ ſē ſagt e*r* at bæk(ꝛ) lvkıſt vp*p*. ꝛ lıfſ bok. ꝛ ðǣaſt [1] af þ*eım* hl̄m e*r* rıtner e*r*(o) ꝏ bokv̄. *Magıster*. bækvr e*r*(o) ſpam*enn* ꝛ pl̄ar. ꝛ alg*er*fer. þ*ess*ar bækvr lvkaſt vp*p* þa. e*r* ollv̄ v*er*ða ſýnð ðǣı þꝛra ꝛ keñíng. J þ*eım* ðæmv̄ megv aller ſıa ſ*v*(o) ſē ꝏ bokv̄. hvat þꝛ ſl̄v [2] g*er*a. e*da* v*ı*(ð) v*a*(r)na. Lıfſ bok e*r* lıf ıħv. þt af ħm leſa aller ſē af bok þ e*r* þꝛ ſkılðv eða g*er*ðv ȷ boðoꝛðv̄ hāſ. lıfſ bok e*r* ꝛ *gv*(ð) ðōſ afl. ē ȷ þ*v*(ı) ſıa aller ſín hvgſkot ſē rıt ꝏ bok. *ðıscıpvlvs*. hv*a*(t) v*er*ðꝛ ſıðā. *Magıster*. at loknv̄ ðōe ſteýpıſt ðıofvll ȷ ðýflızv ellðſ ꝛ brēnv ſteīſ. m*e*(ð) ollv̄ lıðv̄ ſınv̄. þ e*r* ıllv̄ m*onnv*m. En k*r*(ı)ſtvr f*er* m*e*(ð) ðýꝛð ꝛ ſıg*r*(ı) ȷ boꝛg favðꝛ ſınſ ēa hīneſkv hıerl̄m. m*e*(ð) brvðı ſıñe. þ e*r* ollv̄ goðv̄ m*onnv*m. þa mv̄ ħ ſýnaſt vınv̄ ſınv̄ ſē ħ e*r*. at f*ra* tekēnı þrælſ ꝏ ſıonv. *ðıscıpvlvs*. hv*er*ſv ſl̄ þ ſkılıa e*r* ſagt e*r*. at ħ mv̄ ſelıa R*ık*(ı) *gv*(ð)ſ [3] feðꝛ. ꝛ mv̄ *gv*(ð) v*er*a allvr ȷ avllv̄. *Magıster*. m*an*(n)ðom(ꝛ) x̄ ꝛ avll k*r*(ı)ſtne rık*er* ȷ *gv*(ð) ðōı. ꝛ e*r* *gv*(ð) fognvðꝛ allra ſam*a*(n) ꝛ ſ*er* hv*er*ra. þt hv*er* hef*er* ȷ ſer favgnvð. ꝛ fagna aller ſam*a*(n) ſýn *gv*(ð)ſ. *ðıscıpvlvs*. hv*a*(t) v*er*ðꝛ ſıðā oꝛ heīe. *Magıster*. ſvo ſē foꝛðv̄ geck floð ýf*er* heī. xv. foðmv̄ hær*ra* ē fıoll. ſ*v*(o) mv̄ þa ellðꝛ b*r*(e)nna fıollv̄ hæꝛ*re*. *ðıscıpvlvs*. Mv̄ heım(ꝛ) f*a*(r)aſt t(ı)*l* lokſ. *Magıster*. Oll ſkıptīg ꝛ ſýnða

[1] *Her mangler Subjectet* (*Lat.* mortui) *til* dæmast. [2] debuerunt. [3] *feilagtigt, for* guði.

heꝼnð. ⁊ hrıðer. [ꝼroſt ⁊ ıel[1]. ellðınga(r) ⁊ reıðar þrvmv(ꝛ) ⁊ av̄nvꝛ meī mv̄o[2] ꝼyrer ꝼa(r)aſt. ē hoꝼv(ð) ſkepnv(ꝛ) ſkapaſt ꝏ betra veg ⁊ hreīſaſt. Svo ſē lıkamer vorer ſkıptaſt tıl meırı ðy̑ꝛðar. ⁊ verða o lıker þ(ı) ſē nv er(o). ſvo ꝼerſt ny̑leg ꝏ ſıōa heīſ. en av̄nv(ꝛ) kem(ꝛ) betr(ı) ȷ ſtaðē. ſē rıtað er. Gvð mv̄ gera ny̑ıā hımın. ⁊ ny̑ıa ıoꝛð. Hımın ⁊ ſol. tv̄gl og ſtıoꝛnvr. ⁊ votn er nv rēna ꝏ vallt. ſē þav ſkv̄ðı t(ı)l hīna(r) betr(ı) ſtoðv. þa ſtāða þav ky̑ꝛr ⁊ ꝼoſt ȷ o ſkıptılıgr(ı) ðy̑ꝛð. hımın mv̄ ſkry̑ðaſt bıart leık ſolar. ⁊ ſkī þa ſol ſıav hlvtv̄ bıa(r)t-ara ē nv. ſē rıta(ð) er. Sol mv̄ haꝼa ſıo ðaga lıoſ. Tv̄gl ⁊ ſtıoꝛnv(ꝛ) mv̄o ſkry̑ðaſt o v̄ræðelıgv ſkıne. Vatn þ er þvo helga menn ȷ ſk(ı)rn. verðꝛ ſkærv̄[3] gīſteınv̄ ꝼegra. Joꝛð ſv er tok vı(ð) lıkā gv(ð)ſ. ⁊ ðavgð va(r) bloðı heı-lagra. mv̄ verða ſē pa(r)aðıſ. ⁊ vera æ. ⁊ æ ꝼogꝛ me(ð) o hravrnvðv̄ blomv̄. Sıa er ſkıptīg hægr(ı) hanða(r) gvðſ. þt ıoꝛð ſv er bavlvvð va(r) ⁊ græððı þoꝛna ⁊ þıſtla. þa verðꝛ h(o)n æ aꝼ gvd(ı) bleſzvð. ⁊ þa(r) er eck(ı) ſıðā harm(ꝛ) ne erꝼıðe. ðıscıpvlvs. ꝼy̑llðer þv mı(c) aꝼ hīn-eſkv̄ ꝼagnaðe. ſegðv mer nv hvılıka helger haꝼa lıkāe. Magıster. Sıo hſ̄m bıa(r)tare ē ſol. ⁊ ſkıota(r)e ē hvgꝛ. ðıscıpvlvs. me(ð) hverıv̄ allðr(ı) eda vexte. Magıster. Eꝼ her er vnaðſālıgt at ſıa v̄ga mēn me(ð) gōlv̄. eda kalla me(ð) kōv̄. haꝼa me(ð) lagv̄. þa ma þ trva allra þeckılıgaſt þar vera. at lıta ser hverıa me(ð) ſınv̄ vexte ⁊ allðr(ı). ſv(o) ſē þeckelegt er at hey̑ꝛa ſvnðꝛ leıt hlıoð höꝛpv ſtreīgıa. Aꝼ þv(ı) er rett at tr(v)a at hver rıſı vpp me(ð) þeım allðr(ı) ⁊ vexte ſē ħ ꝼ(o)r oꝛ heīe. (*S. 2.*) ðıscıpvlvs. Erv þꝛ klæððer eda nokter. Magıster. nokter er(o) þꝛ. ⁊ ſkry̑ððer allr(ı) ꝼeg(ꝛ)ð. ⁊ ſkāmaſt eīſkıſ lıðar hellðꝛ ē avgna. Gleðı ⁊ heılſa er klæðnaðꝛ þꝛra Gvð ſkry̑ðer[4] lıkamí þꝛra heılſv klæðe. ē anðer þꝛra ꝼagn-

[1] [*tildeels utydel.* [2] *eller med* v *for* o. [3] („*skære*"), „*klare*". [4] „*pryder*".

aꝺar ſkrvꝺı. Z ſv(o) ſē er(o) ſv̄ꝺꝛ leıter lıter ȷ ꝼeg(ꝛ)ꝺ grafa. ſvo verꝺa z þar ſv̄ꝺꝛ leıter ȷ lıkomv̄ heılagꝛa. ſvo ſē an̄an lı̄t haꝼa pıſlar vottar. ē ān̄an meẏıar. z er(o) ꝥtta [1] klæꝺe þꝛa. *ꝺıscıpvlvs.* Megv þꝛ gera ꝥ er þꝛ vılıa. *Magıster.* Eckı vılıa þꝛ nēa gott. Aꝼ þv(ı) gera þꝛ allt ꝥ er þꝛ vılıa. z er(o) þar er þꝛ vılía. ꝍan ꝺvol. *ꝺıscıpvlvs.* hvat gera þꝛ. *Magıster.* þꝛ ſıa gv(ꝺ) a vallt. z loꝼa h̄ v̄ allꝺer. *ꝺıscıpvlvs.* hva(t) er loꝼ þꝛra. *Magıster.* ꝼognvꝺꝛ ſa er þꝛ gleꝺıaſt aꝼ ſẏn gv(ꝺ)ſ. *ꝺıscıpvlvs.* mvna þꝛ meī þav er þꝛ hoꝼꝺv her ȷ lıkomv̄. *Magıster.* avll mv̄a þꝛ. *ꝺıscıpvlvs.* hrẏggver þa eck(ı) þat. *Magıster.* hellꝺꝛ ꝼagna þꝛ þvı er þꝛ ſtıgv ẏꝼer avll meī. ſvo ſē mad(r) ſeıger ꝼagnanꝺe vínv̄ ſınv̄ ꝥ er h̄ kōſt ꝍ bv(ꝛ)t ꝼoꝛꝺv̄ oꝛ mẏklv̄ haſka. *ꝺıscıpvlvs.* mælſka þín hoꝼ mı(c) vꝥ ẏꝼer ıoꝛꝺ. Segꝺv mer z þa ꝼognvꝺ þꝛra. *Magıster.* ꝼagnaꝺꝛ þꝛra er ſlıkvr ſē avga ma(n)ſ matte allꝺr(ı) ſía. ne eẏꝛa heẏra. z eck(ı) hvgꝛ hẏggıa. ꝥ er gv(ꝺ) het aſt vínv̄ ſínv̄. *ꝺıscıpvlvs.* hva(t) er ꝥ. *Magıster.* Lıꝼ eılıꝼt. z ꝼvllſæla eılıꝼ. z gnott allſ goꝺſ. *ꝺıscıpvlvs.* Segꝺv ꝥ ſkẏꝛra. *Magıster.* Sıo haꝼa þꝛ lıkāſ ꝺẏrꝺer. z ſıav anꝺa(r). Jlıkā haꝼa þꝛ ꝼeg(ꝛ)ꝺ z ꝼroꝺleık [2]. ſtẏꝛkt z ꝼrelſı. ſællıꝼe z heılſv. z oꝺavꝺleık. En ȷ av̄ꝺ haꝼa þꝛ ſpeke z vínattv. ſamþẏcke z vellꝺe. veg z avrvgleık. z ꝼognvꝺ. *ꝺıscıpvlvs.* þessa [3] gırnıſt av̄ꝺ mī at heẏra. eda mattv ꝥtta eckı ſkẏrra ꝼyrer mer gera ȷ nockꝛvm ꝺæmv̄. *Magıster.* hverſv lıkaꝺı þer at vera ıā væn ſē abſalo [4]. er eīgı lẏta ꝼleckvr va(r) ꝍ lıkā hans. [z hans har va(r) gvllı ſkeẏtt. [5] *ꝺıscıpvlvs.* ꝺẏꝛꝺ er. *Magıster.* En þa

[1] *„dette".* [2] *Misforstaaelse, for* fróleik == fráleik *(„Hurtighed").* [3] *Her, hvor Ordet* hluti *synes at mangle, er en lille aaben Plads i Membr.* [4] *Formedelst et lille Hul i Pergamentet er det umuligt at afgjöre, om her ikke har staaet en Tværstreg over* o. [5] [et cujus coma multo pretio ponderabatur præcisa?, *Lat.*

eꝼ me(ð) þessı ꝼeg(ꝛ)ð væꝛer þv ſv(o) ꝼrar ſē aſæel. er hverıv ðẏꝛe va(r) [mẏklv ꝼrare [1]. ðıscıpvlvs. Mẏſkv̄ er. Magıster. En eꝼ me(ð) þessv̄ tveī hl̄m væꝛer þv ſterkvr ſē ſamſō. er eīn barðı . M. māna me(ð) aſna kīn. ð. [2] mıkıl prẏðe er. Magıster. En eꝼ þv heꝼðer þessa þr(ı)a hl̄ı. z værer þv ſvo ſıalꝼraðe ſē avgvſtvſ er allvr heım(ꝛ) þıonaðe. ðıscıpvlvs. goꝼvgleık(ꝛ) er. Magıster. En eꝼ me(ð) þessv̄ ꝼíoꝛvm hl̄m værer þv ſv(o) ſællıꝼ(ꝛ) ſē ſalamō. er eckı let ȷ meī ſer ꝥ er h̄ ꝼẏſtıſt. ðıscıpvlvs. Sæla er. Magıster. En eꝼ me(ð) þessv̄ . v. hl̄m værır þv ſv(o) heıleðꝛ ſē moẏſeſ. at allðr(ı) loſnvðv tēn(ꝛ) hans. ne o ſkẏgnðvzt āvgv hans. ðıscıpvlvs. Vnað er. Magıster. En eꝼ me(ð) þessv̄ ſex hl̄m ẏꝛðer þv ſv(o) lāg lıꝼ(ꝛ) ſē matvſalē. er [lıꝼðı þr(e)ttā hv̄ðꝛvð vetra. z þo bet(ꝛ) [3]. ðıscıpvlvs. Mıkılleık(ꝛ) er. Z ſv(o) ſẏníſt mer ſē hverıv̄ være [4] æſkıāðe eīn hl̄r aꝼ þessv̄. ē k̄gðom(ꝛ). En ſa ſẏnıſt mer [avllv̄ heīe [5] ðẏrre er þeſſa hl̄ı heꝼer alla. Magıster. hlẏð þv þv(ı) er ē er betra. En eꝼ me(ð) þessv̄ hl̄m avllv̄ væꝛe þer aller ſlıker vıner ſem ðð' z ıonathe. er hv(o)r v̄ne avðꝛvm ſē ſıalꝼv̄ ſer. ðıscıpvlvs. ꝼvll ſæla er. Magıster. hva(t) ðæmer [6] v̄ þan̄ er m; þessv̄ hl̄m avllv̄ væꝛı ſvo ſpakvr ſē ſalamō. er vıtraðer vor(o) ma(r)ger leẏnðer hl̄r. ðıscıpvlvs. Gvð er ſa. Magıster. ē eꝼ aller væꝛe ſvo ſā þẏcker vı(ð) þíg. ſē rōa boꝛgar hoꝼðīgıa(r) tveır vor(o). ꝥı leſıvſ. z ſkıpıō. er hvoꝛge vıllðe āna(ð) en̄ āna(r). ðıscıpvlvs. O v̄ræðılıgt er. Magıster. Eñ [7] vı(ð) þessa hl̄ı alla væꝛer þv ſv(o) rık(ꝛ) ſē alex

[1] [„*langt hurtigere end*". [2] *Saal. her.* [3] [„*levede tretten* „*hundred Vintre og endog derover*". [4] *Her mangler* heldr. [5] [„*end hele Verden*", *i Overeensstemmelse med Latinen, der har* merito toti mundo præferendus esset. [6] *Her mangler* þú. [7] *Her mangler vistnok* ef, *da* enn *i dette Haandskrift ikke kan antages at være* = ef, *undtagen i al Fald ved Forplantning fra et ældre.*

ANMÆRKNINGER TIL 238.

Disse Brudstykker af 238 ere, hvad Oplösning af Forkortelser, samt Behandlingen af Side- og Linieskifter angaaer, udgivne efter de samme Regler som 675. I övrigt er Membranens ꝼ gjengivet med ꝼ*yrer*, samt o̊ med ö, ogsaa paa de Steder, hvor det överste af de to Tegn, hvoraf o̊ bestaaer, findes anbragt over det fölgende Bogstav. ꜳ er i Membranen paa mange Steder forsynet med to Bredetegn, der maatte udelades, da ꜳ̋ ikke havdes. Side 160 Lin. 16 findes over den förste Prik (den, der fölger paa þꝛra), et Tegn, der ligner en Hestesko, hvis Concavitet vender nedad, og som maaskee skulde antyde, eller minde Skriveren om, at noget var udeladt.

Det havde maaskee været rigtigere at skrive ꝼeg*v*(ꝛ)ð for ꝼeg(ꝛ)ð, rık*v*(ꝛ) for rık(ꝛ), og lign.; men Sagen er uden al Vigtighed, da Membranens Skrivemaade er tilstrækkelig antydet, ved at indslutte i Parenthes hvad der staaer over Linien, men trykke det Tilföiede med Cursiv.

675

indeholder, paa sine förste 15 Sider, usædvanlig mange Ord, hvis Begyndelsesbogstav Skriveren har udeladt, sikkert i den Hensigt at tilföie samme coloreret eller forsynet med andre Zirater. Da slige ufuldstændige Ordformer vanskeliggjöre Læsningen for den Uövede, benyttes en sig her frembydende Leilighed til at give en Fortegnelse over dem, der, hvis den ikke er fuldstændig, dog i det mindste kan tjene som Exempelsamling. — a er *for* Sá er 102^{4}. engō *for* Í engom 101^{8} *hörer ogsaa hid, da Præpositionerne* í *og* á *pleie at skrives sammen med det fölgende Ord.* eser *f.* þesser 100^{6}. ꝼ *f.* Af 101^{20}, *for* Ef 100^{20}. ıa *f.* Sjá 106^{12}. ıgı *f.* Eigi 102^{14} 105^{6} 106^{2}. ırır *f.* Firir 100^{10}.^{12}.^{13}. kbıð *f.* Ek bið 99^{19}. n *f.* En *el.* Enn 100^{16}.^{22}.^{27} 102^{9}.^{11}.^{12} 114^{4}. nlegꝛ *f.* Andlegr 114^{1}. ꝧ *f.* Enn 99^{6}.^{8}.^{11}.

12.13.17 100 17.26 102 6.9. nnan *f.* Annan 102 8. oꝼat *f.* Lofat 116 14. ok *f.* Bók 99 9. ol *f.* Sól 102 18. oꝛð *f.* Jörð 102 19. r *f.* Ár 102 20. rır *f.* þrír 100 26. va *f.* Svá 100 5.8 101 14 106 27. væ *f.* Hvar 100 24. vð *f.* Guð 100 1 102 17 107 20 118 1. ver veltna *f.* Hvervelna 100 24. vı *f.* því 100 12.14.21. (*jf.* 15). þı *d. s.* 100 23. væ̃nӕ *f.* Tvænnar, Tvennar, 103 15. æð *f.* Mæð, Með, 104 19. ælvıtı *f.* Hælvíti, Helvíti, 103 2.

RETTELSER.

55 27 i *læs* ı. 57 19 oc *læs oc.* 58 4 Þᴠıat *læs* Þᴠıat (*for* þāt). 58 22 dꝛ- *læs* Dꝛ-. 61 23 Qv(ı)þr *læs* Qv(ı)[þr] (— *for* Qv(ı)ꝥ —). 61 30 lıcamlegt *læs* lıcamlect (*for* lıcālect). 64 3 *i læs ı.* 68 26 HveR *læs* HveR. 73 10 *i læs ı.* 73 12 styrcþ *læs* stvrkþ (*for* ſtvrkþ). 74 8 *er Prikken i Enden af Linien bleven skudt for höit op.* 74 25 *c læs* c. 75 11 ísustre *læs* íaustre (*for* íauſtre). 79 2 meg *omgera læs* megom *gera* (*for* megō *gera*). 80 19 þeser *læs* þesser (*for* þeſſer). 84 3 „eflter" *læs* „effter". 99 2 d *læs* ꝺ. 99 9 þæs(a) *læs* þes(a). 99 14 krıstr *læs* krıſtr. 100 15 f *læs* ꝼ. 101 4 Jǫllō *læs* Jǫ|lō. 102 19 f *læs* ꝼ. 104 18 vıð *læs* þıð. 106 1 *synes at staae* ſvnðꝛ *for* ſvnðꝛ. 106 18 ıþ er *læs* ıþer. 107 19 *maȝı læs* maȝı. 110 6 ſı nō *læs* ſınō. 114 10 upp *læs* vpp. 119 18 ıæða *læs* ıarða. 130 12 ok *læs* z. 138 14 *synes at staae* ſıpa *for* lıpa. 140 2 ðꝛepner *læs* ꝺꝛepner. 141 15 *skal Stregen over* nn *være en enkelt.* 142 16 ꝺag ꝛ at *læs* ꝺagꝛ at. 143 1-2 a a *læs* a. 150 6 gðoꝛ *læs* goðꝛ. — *Det er desuden ikke usandsynligt, at* ı *paa nogle Steder i nogle Exemplarer vil vise sig at være et* i *med utydel. Prik, samt at der undertiden kan staae et utydeligt* ſ *for* ſ. — *I Udg. af 674 A findes adskillige Steder* y, *hvor der i Fölge Anm.* 4 *til Side 54 skulde staae* v. — *S.* 100 *Anm.* 9 *læs* „[*burde*" *for* „*burde*". *I Anm.* 9 *til Side 144 mangler* „ſtaꝺv̄ *101* 7."

I sin paabegyndte Udgave af nordiske Olddigte læser Hr. Gísli Brynjúlfsson ífjörvan (*som eet Ord) Y. 44. Denne Læsemaade foretrækker jeg for den af mig ovenfor, S. 94, fremsatte löse Gisning, idet jeg saa anseer Tillægsordet* ífjörr *for et Compositum aldeles af samme Art, som* íendr (finna þeir þar einn mann þann er íendr var ok litlo meirr, *F. XI 145*): ífjörr „*som der* „*er Liv* (fjör) *i*", íendr „*som der er Aand* (önd) *i*".

IV.

Et Membran-Brudstykke (en ufuldstændig Side) af Elucidarius — der findes i AM. Fol. 229 (jf. Frumpartar XVII), *og som indeholder Skriftets Begyndelse, der slutter med Ordene* oc brott, *svarende til* abraut 59 [10], *og* braut 104 [20] — *udelades her, deels paa Grund af sammes Utydelighed og Ubetydelighed, og deels formedelst Mangel paa Plads.*

HAANDSKRIFTER I DET KONGELIGE BIBLIOTHEK I MÜNCHEN, BETRÆFFENDE DANMARKS HISTORIE.

Codices Manu Scripti Bibliothecae Regiae Monacensis Gallici, Hispanici, Italici, Anglici, Suecici, Danici, Slavici, Esthnici, Hungarici Descripti, Monachii. A. MDCCCLVIII. (VIII og 419 Sider in octavo).

Den nuregjerende Konge af Baiern er, ligesom hans Forgænger, Kong Ludvig, almindelig bekjendt som en gavmild Ynder og Befordrer af Kunst og Videnskab. Særligt Vidnesbyrd herom bære de videnskabelige Samlinger i München, navnlig det derværende Kongelige Bibliothek, hvis overordentlige Forögelse i det nævnte Tidsrum [1] hovedsagelig maa tilskrives en i Sandhed Kongelig Munificents, som man

[1] Bibliotheket i München skal for Öieblikket indbefatte over 800,000 Bind.

ikke ret mange andre Steder let vil finde Magen til. Dog er det ikke alene Bibliothekets Forögelse (tildeels ved hyppige Erhvervelser af værdifulde Bogsamlinger udenfor det ordinaire Budget) der haves for Öie, men ogsaa den saaledes tilveiebragte og uafladelig forögede Bogskats hensigtsmæssigste Ordning, og overhovedet enhver Forholdsregel, der kan sigte til at fremme Opnaaelsen af ethvert Bibliotheks Hovedöiemed, at være ikke alene saa righoldigt men tillige saa let tilgængeligt og saa let benytteligt et Hjælpemiddel for Videnskaben, som muligt. Et yderligere Beviis herpaa have vi i det smukt udstyrede og med megen Sagkundskab udarbeidede Værk, hvis syvende Tome under ovennævnte Titel her foreligger os. At gjennemgaae dette Arbeide i Detail og specielt beskrive de mange interessante og vigtige haandskriftlige Bidrag, det classificerer, vilde imidlertid her ikke være paa sit Sted. Idet vi ialmindelighed henlede Opmærksomheden paa samme, maa vi derfor her indskrænke os til at fremhæve de Haandskrifter, der, saavidt det af Beskrivelsen kan sees, have Hensyn til Danmark og danske Forhold, uden at vi dog kunne afgjöre, hvor stort et Udbytte der muligt af dem vilde kunne indvindes, hvad der först vil fremtræde som Resultatet af en paa Stedet selv foretagen nærmere Undersögelse, der sikkert vilde være önskelig og som vi ved disse Linier kun ville bidrage vort til at fremkalde, idet vi, förend vi nu gaae over til at omtale de enkelte Haandskrifter, derhos bemærke, at det udelukkende er historiske Bidrag, vi ere stödte paa.

1.

I Værkets förste Afdeling, der indbefatter de franske Haandskrifter, findes saaledes i 6te Bind af de under Nr. 131-137 p. 20 opförte haandskriftlige Arbeider af L o u i s D u f o u r, abbé de Longuerue (7 Bind, Papirshaandskrift fra det 18de Aarhundrede in fol.) p. 922 flg. Bemærkninger, der i Cataloget betitles „SUR RICHARD II DUC DE NORMANDIE ET CANUT ROI D'ANGLETERRE ET DE DANEMARK." Ex bibl. Palatina.

2.

I samme Afdeling p. 28 træffe vi under Nr. 221 paa et Papirshaandskrift fra det 17de-18de Aarhundrede, 146 Blade in folio betitlet „Ambassade de France en Danemarc, 1698-1702. Hertil föies i Cataloget den Bemærkning: Item instructiones mandatae Comiti de Chamilly, partim in cifris, signatae: Pontchartrain, de Torcy, Chamillart, Boyer de Montroy. Ligeledes Codex Palatinus.

3.

I samme Afdeling opföres p. 36 under Nr. 288 et Papirshaandskrift fra det 17de (?) Aarhundrede, 76 (81) Blade in quarto, betitlet „Médailles d'Angleterre, de Suède et de Dannemark." Codex Palat.

4.

Sammesteds p. 37 findes under Nr. 291 opfört et defect Papirshaandskrift fra det 17de Aarhundrede, 42 Blade in quarto, hvis förste 19 Blade angives at indeholde „Tabulae foederis inter reges Angliae et Daniae ac ordines Foederati Belgii 1625. Latine et Gallice."

5.

„Codices Danici" p. 325 indskrænke sig til et eneste, höist ubetydeligt Haandskrift, indeholdende: Regenskab for Colonien Julianaehaab i Grönland fra den 1ste Julii 1804 til den 30te Junii 1805."

6.

Et ikke uinteressant Bidrag turde muligt det sidste være, som vi have at omtale.

I et Appendix, der indbefatter den for kort Tid siden i Bibliotheket ved Kjöb indlemmede Quatremère'ske Samling, findes nemlig pag. 384 under Nr. 1367 et Papirhaandskrift fra det 17de Aarhundrede, 378 Blade in fol. betitlet „Recueil de diverses relations italiennes et espagnoles." (Cataloget har hertil fölgende Bemærkning: Sub titulo insigne chalco-

graphicum impressum: „ex libris Ludovici Le Bouthillier de Villesavin".) Denne Samlings Nr. 13, Bl. 279-288, indeholder „Copia d'una lettera scritta dal Signor Torquato Recchia Maestro di casa de Don Torquato Conti, generale dell' Artigliaria di S. M. Ces. al Principe di S. Gregorio, nella quale gli da Relatione del Paese e Costumi delli Popoli di Danimarca."

Det er vel saaledes ikke mange og muligviis heller ikke synderlig vigtige Bidrag, der i dette Bind findes opförte og beskrevne som henhörende til vor Historie, men noget Udbytte turde de dog muligt give, og vi have derfor troet ialfald at burde henlede Opmærksomheden paa dem. Vi slutte med at bemærke, at der under andre Titler turde skjule sig mere, ligesom at der ogsaa findes adskillige Bidrag til Sverrigs Historie.

FUND AF SÖLVPENGE PAA MÖN 1534,

MEDDELT AF P. SEJDELIN.

Da det i antikvarisk Henseende ikke er uden Interesse at kjende de Steder, hvor större Masser af Sölvpenge ere fundne i Jorden, meddeles efterfölgende Dokument af 18de Januar 1534, hvoraf man seer, at en Mand i Vestud i Borre Sogn paa Mön ved denne Tid havde fundet endeel Sölvpenge i Jorden, elleve Lod i Vægt. At disse Penge have været antikke, maaske arabiske, er ikke usandsynligt, i hvert Tilfælde have de næppe været gængse, da de omtales efter Vægt. Dokumentet, som er en samtidig Kopi, findes paa det store kongelige Bibliothek i Samlinger til den danske Adels Historie fasc. 5.

Vij efftherscne Jep Lawerssen, Jep Grotthe, Hans Skeluis, Hans Jacopssen, Anders Hanssen, Hemyngh Hanssen, Anders Jonssen, Jep Storm oc Per Offuersker, Borgere wdij Steghe Lawris Eyessen aff Westwdt, Peder Lawerssen wdij ßamme

stedt, Boo Brand ibidem, Jep Monssen aff Österborg, Lass Bonde aff Raabymagle oc Lawers Michelssen wdij ßamme stedt giöre wiittherligt met thette wort obne breff, att wij met ßamlet hand loffuit haffue Erlig welburdig mandt oc strenge Riidder Her Anders Bilde, Höffuitzmandt po Stege, Hwndret Lödig marck och xx rinske gyldenn, Huilke forsc[ne] j[c] lödig ℔ oc xx rinske gyldenn wij bepligte woss eller wore arffwinghe tiil gode Reede att betalle fforsc[ne] Her Anders Bilde eller Hans arffwinge the tywge rinske gyldenn ynden poske nu först komendes och the Hwndrede lödig ℔ yndenn sancte Morthens Dag nw fförst komendes ther nest effther, Huilke fforsc[ne] guld och pendinghe wij haffue loffuet Her Anders Bilde ffor end wor ffrende och ßwager Morthen Bossen oc hans Hustrw aff Westwd ffor nogher ßölff pendinge, ßom the fwnde wdj iorden oc ycke skylde thennom lowlig wed thennom; oc Huor ßo skeer att fforsc[ne] ßwm guld och pending ycke indkomer ynden fforsc[ne] tiid, tha haffue wij loffuit fforsc[ne] Her Anders Bilde met thette wort obne breff att giiffue hannom eller hans arffwinge dwbelt ßo monge pendinge oc guldt ßom fforsc[t] staar met thet aller fförste effther fforsc[ne] dag och tiid, ffor Her Anders Bilde bod woss tiill ting oc lade gaa dom ymellem ham oc Morthen Bosson oc hans hustrw, ffor the bare dwldt paa noger ßölff pendinge ßom war xj lod ßölff, att ßo skall ffult fast oc wbrödelig holdes wdij alle made ßom fforsc[t] stoor, tiil hues ydher mer wiidnesbyrd haffue wij alle ßamdregtheligenn bedet Borgemesther oc Raad her wdj Stege om theres byes ßingnett tryckendes nedenn po thette wort obne breff tiil wiidnesbyrd, ffor wij haffue ycke ßelffue alle yndzegle. giiffuet oc screffuet wdj Stege ßøndagen effther sancte Anthonj dag mdxxxiiij.

Udenpaa (med Anders Bildes Haand):

Copyæ aff thet forstæ breff Jep Lawretsen aff Stege gaff migh met synæ metloffuere for de sölfpendynge.

BESKRIFNING OM ETT I SKÅNE ANTRÄFFADT FYND FRÅN JERNÅLDREN, JEMTE INLEDANDE ANMÄRKNINGAR AF NILS G. BRUZELIUS.

Såsom bekant är, utgick man, i en ej särdeles aflägsen tid, vid behandlingen af de Skandinaviska folkens äldre historia eller, som det också kallas, af deras „förhistoria", från det antagandet, att hela Nordens befolkning under den hedniska tiden varit fullkomligt ensartad, och att, då underrättelse om ett särskilt folk under en viss tidsrymd eller i ett visst hänseende saknades, man utan vidare betänkande kunde låna de saknade upplysningarne från berättelser, som närmast rörde ett annat beslägtadt folk. Detta gäller isynnerhet om den tiden, då ej blott massan af folket utan äfven historikern satte obetingadt förtroende till de skriftliga efterlemningar, man eger från forntiden, och då man ej tilllika skillde emellan det, som måste anses såsom Saga och det, som har anspråk på att ega historiskt värde, och till följe deraf kan komma att läggas till grund för vår kunskap om äldre förhållanden.

Ofvan omnämnde, hos historieforskarne rådande, tillit till de skriftliga berättelsernas sanfärdighet måste hafva haft en vigtig och, såsom vi längre fram skola visa, skadlig inverkan på studiet af de mera materiella minnesmärkena från Hedendomen, nemligen grafminnena, alldenstund, då man antog att samma folkslag och lika kultur funnits öfver hela Norden, äfven grafvarne och deras innehåll måste antagas såsom ensartade. Man sökte sålunda, såsom man finner af flera äldre beskrifningar om grafundersökningar, att lämpa grafhögarnes beskaffenhet och innehåll efter sagornas berättelser, och då detta ej alltid var möjligt, sökte man hjelpa sig fram derigenom, att som undantag anse de grafvar, hvilka ej öfverensstämde med de i sagorna förekommande beskrifningarne.

Detta kunde dock ej i längden gå an, ty då man på flera olika ställen anträffade dylika liknande „undantag”, måste de ej fortfarande anses som sådana, utan vågade en och annan fornforskare, att, äfven med fara att anses som affälling, opponera sig mot antagandet af sagornas obetingade giltighet och i stället proklamera den läran, att först och främst borde grafhögarnes och fornsakernas beskaffenhet tagas i betraktande och sedermera i andra rummet sagorna.

Att denna sednare åsigten är den rätta, skall man vid nogare eftersinnande finna, såvida man ej är slaf under redan förut fattade meningar. Ty som de skriftliga underrättelser, vi ega om de äldsta tiderna, dels under seklers lopp undergått många förändringar, alldenstund de endast på traditionell väg blifvit fortplantade och sålunda voro beroende af sagoberättarens minne och fantasi, dels först under den Christna tiden blifvit upptecknade, då redan många bruk och plägseder ur minnet försvunnit, samt andra oriktigt uppfattades, men deremot grafvarne, såvida de nemligen äro orubbade, ännu i dag äro sådana, som de från urminnes tid varit, måste väl dessa sednare anses lemna i mera än ett hänseende tillförlitligare kunskap än de förra om de äldsta tiderna.

Sedan denna uppfattning af saken gjort sig alltmera gällande öfver hela Norden, hafva åsigterne med hänseende till Skandinaviens äldsta historia, på en jemförelsevis kort tid, undergått högst betydliga förändringar igenom de ifriga och noggranna undersökningar af fornlemningar, hvilka blifvit på sednaste tider anställda i alla de Skandinaviska rikena öfverhufvud, men framförallt i Danmark, der intresset för dylika saker ej är inskränkt endast till de egentliga vetenskapsmännen, utan der det äfven meddeladt sig åt massan af folket. Genom dessa förenade bemödanden har man ej endast kommit till den vissheten, att tre eller rättare fyra olika kulturgrader, nemligen Sten-, Bronz-, samt äldre och yngre Jernålder på olika tider och i olika trakter inom Norden

varit rådande, utan äfven att under en och samma kulturgrad vissa olikheter förefunnits, ej endast i de särskilta länderna, men också i särskilta provinser. Det är sålunda klart, att endast genom att jemföra en mängd undersökningar från olika trakter, kan man komma till en allmännare kännedom om de olikheter, som under äldre tider varit rådande i de särskilta Skandinaviska landen.

Med stöd af denna åsigt tror jag mig i någon mån gagna vetenskapen, då jag här nedan beskrifver ett, åtminstone i Skåne sällsynt, fynd från den sednare perioden af Jernåldren.

LACKALÄNGA-FYNDET.[1]

En knapp mil från Lund låg å No. 10 Lackalänga, Torna härad, Skåne, helt nära Kjeflinge å en enligt beskrifning låg men vidsträckt hög. Den bestod öfverst af sand, samt inuti af större och mindre stenar. Då man vid gräfning i kanterna funnit åtskilliga jernnaglar och djurben, samt man tillika nattetid tyckt sig varseblifva „bloss”, hvilket fenomen enligt allmogens tanka tillkännagifver, att skatter der äro nedlagda, hade man god lust, att undersöka högen, men ständigt af vidskepelse varit hindrad.

Under hösten 1853 företog sig dock en snickare Lars Christoffersson, att i högen anlägga en potatisgraf, vid hvilket tilfälle åtskilliga fornsaker anträffades. Då jag genom en kringvandrande „Antiquitetshandlare” erhöll till köps de under figurerna 1, 2, 3, 4, aftecknade metallpiecerna, samt tillika blef underrättad derom, att åtskilliga andra saker såsom gammalt jern etc. vid samma tillfälle anträffades, begaf jag mig straxt till fyndorten. Alldenstund upphittaren, som en-

[1] Detta fynd har jag i största korthet omnämnt vid Naturforskare-mötet i Christiania 1856.

dast förvarat bronzsakerna, hvilka han förmodade vara guld, nedgräft större delen af jernsakerna såsom ej egande något värde, lät jag visa mig platsen, der fyndet anträffats och hvarest de ej tillvaratagna piecerna åter blifvit nedlagda. Jag genomgräfde då bottnen af högen, hvarigenom de flesta af nedan beskrifna jernsaker, hundkäken, delar af urnor, samt kol och brända ben erhöllos.[1] Af högen återstod endast något sand samt en del större och mindre handstenar.

De sålunda från förstöring räddade fornsakerna äro följande. Stycken af en lerurna, jemte brända ben och kol. Underkäken af en hund. Minst 100 naglar af jern och åtskilliga andra piecer af samma metall, formodligen ursprungligen hörande till ett fartyg. Två större siljor. Tvenne stigbyglar. Betselstänger. Bitar af ett tveeggadt svärd, på hvilka ännu quarsitta fastrostade delar af skidan. Ena knappen till svärdets handtag, äfven som halfva beläggningen till detsamma. Halfva öfra delen till svärdsskidans beslag. En $7^1/_2$ tum lång, $7^1/_2$ linia bred, med slingerfigurer prydd bronzpiece, på hvars inre sida en något bredare läderrem är fastnitad. En korsformig piece, hvilken är fastnitad på tvenne i kors lagda remmar. En korsformig, med röd emalj inlagd piece og bitar af ett $^1/_2$ tum bredt, reffladt och förgyldt bronzbleck. Då detta fynd är till sin beskaffenhet ganska ovanligt och de flesta af här omnämnda saker äro utmärkt väl arbetade, samt af en ovanlig form, torde det ej vara ur vägen, att beskrifva dem litet noggrannare.

1º Urnan. Denna hade redan vid första gräfningen blifvit krossad, så att endast ett par bitar erhöllos, af hvilka man ej kan draga någon slutsats med hänseende till urnans form eller storlek. Massan i densamma är temligen fin och

[1] Att flera jernfragmenter äfven vid den sednare undersökningen förbisågos, är mycket möjligt, alldenstund jorden till följe af flera dagars ihållande regn var klibbig, och det sålunda var svårt, att skilja jernbitarne från den omgifvande myllan.

uppblandad med små glimmerbitar[1] och hade nu en gulbrun färg.

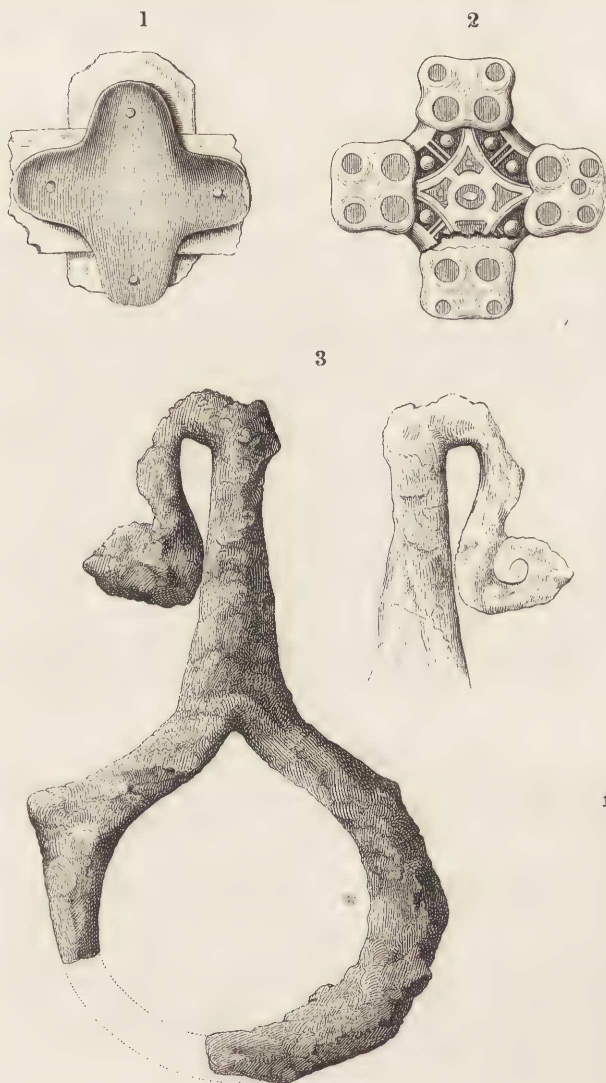
2:o Hundkäken. I motsats till menniskobenen hade denna tydligen aldrig varit på bålet, utan måste först efter likförbränningen hafva blifvit nedlagd i grafven jemte vapnen, hvilka ej heller visade spår af eldens påverkan.

3:o Svärdet. Af detta var klingan sönderbruten i flera Stycken, så att dess längd ej med säkerhet kan bestämmas. Bredden har varit ungefär 2—2$^1/_2$ tum, något mindre mot spetsen. Baljan synes hafva bestått innerst af linne, samt ytterst af läder. Af trä syntes intet spår. Pl. I fig. 1 framställer det ena stycket af den öfra svärdsknappen, hvars längd är 3 tum 1 linia. Den är utmärkt väl arbetad af bronz, samt inlagd med silfver. Ziraterna utgöras af ormfigurer med tvenne hufvuden, det ena i stället för stjert. I midten är ett större hål, genom hvilket klingans fortsättning gått, samt sex mindre do för naglar, med hvilka denna del varit fästad vid den öfre, vanligen triangelformiga, delen af svärdsknappen. Handtagets beläggning, se Pl. I fig. 2, består af förgylld bronz och har varit fästad med 8 naglar, 3 öfverst, 3 vid midten, och 2 nedtill. Dess längd är 3 tum 4 linier, bredd nära 1 tum.

Pl. I fig. 3 framställer öfra beslaget till svärdsbaljan. Det består af förgylld bronz och har varit fästadt vid sjelfva

[1] W. F. Christie omtalar i Urda, 2 del. s. 371, en i en hög, belägen på gården „Indre Arne, Hongs Præstegjeld, Nordhorlehns Fogderie, Söndre Bergenhuses Amt", Norrige, jemte saker från jernåldren funnen urna af „brungraae Farve", hvarest „Massen är genomsprængt med Glimmer". Sjelf har jag sett åtskilliga urnor från jernåldren, funna annorstäds i Norrige, hvilka till sin beskaffenhet likna föregående. Då man finner att urnor från jernåldren såväl i Norrige som Skåne innehålla glimmerbitar inknådade i masssan och då jag sjelf funnit, att förhållandet är det samma med urnor från nämnde kulturperiod, anträffade i Småland och Blekinge, vore det högst eget, om ej så skulle ega rum med urnor från ifrågavarande tid, funna i Mellersta Sverige.

baljan med 3 eller 4 broznaglar. Dess bredd har ursprungligen varit omkring 2 tum, längd 7 linier, tjocklek 1/2 linia. Som teckningen också visar, är en del bortsågad i sednare tider.

Den å Pl. I fig. 4 afteckrade piecen består liksom de två sednast beskrifna af förgylld bronz och är prydd med utmärkt väl arbetade ormzirater. De punkterade figurerna, nemligen 4 cirklar, 2 halfmånar, en triangel och en oregelbunden figur, äro alla inlagda med röd emalj. Här beskrifne utmärkt prydliga bronzpiece är med 3 naglar vid hvarje sida och en vid hvardera ändan fästad vid en tumsbred läderrem, hvilken utan tvifvel sammanhängt med den sidan 182 fig. 1 aftecknade piecen och jemte den samma utgjort gehäng till svärdet. För att styrka remmen är en annan ännu tjockare men smalare läderbit lagd emellan densamma och metallen, alldenstund denna sednare är concav. Båda remmarne fasthållas på undra sidan af 3 halftumslånga bronzbleck, öfver hvilka naglarne äro nitade. Originalet till fig. 1 har säkerligen tjent till att sammanhålla gehänget öfver bröstet och består af en korsformig bronzfigur, $1^7/_8$ tum på hvarje sida, hvilken är fastnitad vid tvenne i kors laggda, tumsbreda läderremmar. På undra sidan äro tvenne dylika bronzbleck som de redan förut omnämnda.

Pl. I fig. 5 framställer en bit af en förgylld halsring af bronzbleck. Ziraterna bestå af en bred och tre smala fördjupningar, som omvexla med hvarandra. Enligt all sannolikhet har den varit fodrad med läder eller fastsydd på drägten.

Den sidan 182 fig. 2 aftecknade piecen består af förgylld bronz och är ungefär $2^1/_4$ tum på hvarje sida. De punkterade figurerna äro inlagda med samma slags röda emalj, som blifvit omnämnd vid fig. 4. Denna utmärkt vackra piece har antingen blifvit begagnad som fibula, ehuru hvarje spår till torn nu mera saknas, eller ock varit fästad på fig. 1.

4:o Hästmunderingen. Af sadlen var ej något tillbaka med undantag af tvenne jernsiljor, hvilka troligen tillhört sadelgjorden. Stigbyglarne, hvilka äro 7 tum höga och nära 3 tum i diameter, hafva, som fig. 3 sidan 182

visar, en alldeles afvikande form med dem, som vanligen anträffas i Nordiska grafvar från jernåldren. Deremot hafva de i anseende till den runda formen mera likhet med dylika, funna i Estland och Lifland, hvilka äro beskrifna hos Kruse, Necrolivonica, och hos Bähr, Die Gräber der Lieven.

Munbetten äro tvenne, något olika, men båda omkring 6 tum i längd, samt liknande andra i gamla Nordiska högar funna betsel. Detta är ej det enda fynd, hvari lemningar efter mera än ett betsel förefunnits; man har nämligen anträffat i Norska grafhögar såväl 2 som 3 särskilta dylika, se Urda, Pl. I, sid 179 och Beskrifningen om Borrefyndet, hvilket längre fram kommer i största korthet omnämnas.

5:o Skeppet. Af detta återstod endast några förrostade jernstycken, äfvensom omkring 100 jernnaglar. Dessa, som variera i längd emellan $2^{1}/_{4}$—4 tum, äro alla försedda med stora hufvuden och klink (nit). Vid somliga quarsutto ännu, vid deras upptagande ur jorden, fastrostade delar af trä. Då, som förut nämdt är, jag ej erhöll underrättelse om fyndet förr än samtliga fornsakerne redan voro upptagna ur grafven, kan jag ej, ens på ett ungefär, uppgifva fartygets längd eller form, ej heller hvilka saker, som lågo tillsamman.

Genomgå vi förteckningen på förutbeskrifne fornsaker, så finna vi, att de utan undantag äro sådana, som under Hedniska tiden enligt sagornas berättelser plägade nedläggas i tappra krigares grafvar. Nemligen jemte urnan, hvilken inneslöt krigarens ben, dess svärd, samt gehänget till detsamma, betsel och öfriga till hästens mundering hörande saker, naglar till ett fartyg och slutligen käken af en hund. Jemte hunden plägade äfven favorithästen eller -hästarne medfölja sin herre i grafven, och vid undersökning af åtskilliga högar från jernåldren hafva ben af nämnde djur blifvit funna jemte menniskoben, men vid detta fynd hafva inga sådana kommit mig tillhanda, vare sig att aldrig någon

häst varit der nedlagd eller att benen af densamma ej blifvit till vara tagna. Måhända är det sednaste alternativet det sannolikaste, emedan man väl ej gerna nedlagt betsel och sadel, utan så vida hästen tillika medföljt, och dessutom, som straxt i början af denna afhandling omnämdt är, ben förut blifvit funna, ehuru ej förvarade. Att dock likväl lemningar efter betsel etc. blivit anträffade i Norska grafhögar, utan att ben af hästen derjemte varit nedlagda, finner man af graffynd, som omnämnas i Urda t. ex del. I s. 197, ehuru man ej kan våga draga något resultat deraf, alldenstund nämnde fynd anträffades af en icke antiquarie, som lätt kan hafva förbisett några förmultnade ben.

Utom här omskrifne fornlemning finnes ännu i behåll längs Kjeflinge ån en mängd ganska ansenliga högar. Skälet härtill bör väl till någon del sökas i nordbons synbara bemödande, att så vidt möjligt vore, få sin grafhög i närheten af större vatten, men hufvudsakligen i den omständigheten, att Kjeflinge å, som ännu är ganske vattenrik och i forntiden måste varit segelbar för mindre fartyg, ofta blifvit befaren af djerfva vikingar, som på denna väg kunde intränga i hjertat af Skåne. Väl ega vi inga skriftliga underrättelser om dessa anfall, men ännu quarligga högarne som trogna, om ock tysta, vittnen om utkämpade strider. Troligen härrör ifrågavarande fornlemning antingen från ett strandhugg af någon kringsvärmande dristig vikinghöfding, som med lifvet fått plikta för sin djerfhet och som med sina dyrbaraste tillhörigheter blifvit jordad i den „snäcka", som fordom fört honom till seger och byte, men denna gång till målet för hans bedrifter, eller från någon i trakten boende höfding, som önskat hafva sin lägerstad i närheten af ett vatten, hvars bölja hans kölar ofta plöjt, och der ännu mången vikingadrake framilade till seger och byte. Stigbyglarnes ovanliga form äfvensom skepsnaglarne synas mig i hög grad tala för den åsigten, att här beskrifna graf ej tillhört någon viking från de Danska landen, ty mig veterligen har man ej

någon enda säker underrättelse att jernnaglar, som tillhört ett fartyg, blifvit anträffade i någon graf från Jernåldren inom Skåne eller det egentlige Danmark, möjligen med undantag af Bornholm, hvilken ö i antiquariskt hänseende har stor likhet med Blekinge. I denna provins har man deremot vid flera tillfällen vid gräfning i fornlemningar, isynnerhet i de så kallade „skeppsättningarne"[1] anträffat skepsnaglar, men jag känner intet fynd derifrån, som i det hänseendet liknar ifrågavarande, att obrända ben af hund eller häst derjemte blifvit funna. Ett land deremot, som kan uppvisa mera än ett fynd liknande ifrågavarande, är Norrige. Derifrån känner man isynnerhet ett fynd, hvilket, ehuru vida ansenligare, dock i många hänseenden liknar Lackalänga fyndet, jag menar det i Aarsberetningen af Foreningen till Norske Fortidsmindesmærkers bevaring för 1852 af N. Nicolaysen beskrifna praktfulla Borrefyndet. För deras räkning, som ej hafva tillgång till denna intressanta beskrifning, vill jag för jemförelsens skull i största korthet redogöra för detta högst ovanliga och för kännedomen af den sednare jernåldrens begrafningssätt, så mycket mera upplysande fynd, som detsamma, åtminstone till en viss del, gjordes under ledning af en sakkunnig fornforskare.

Ungefär en half mil från Horten ligga i närheten af det så kallade Borrevattnet, dels å Borreprästgårds utmark, dels å en jemn, skoglös „skråning" flera högar i rad efter hvarandra. En af dessa var försålld till „Veivæsendet" och man hade redan en längre tid tagit vägfyllnad derstädes, då arbetarne i början af 1852 råkade på klinksöm och naglar. Oaktadt arbetarne blifvit af numera afdöde Candidat Kjerulff varnade, att med försiktighet umgås med blifvande fynd, visade det sig dock snart, att dessa förmaningar voro förgäfves, ity, då de en dag under hans frånvaro träffade på något glänsande, hvilket de derföre straxt antogo vara guld,

[1] Se vidare härom Worsaae, Blekinges Mindesmærker.

störtade de sig liksom i feberaktig fruktan, att det skulla försvinna, med hackor och spadar öfver detsamma, då tre ytterst sällsynta saker, nemligen en sadel, ett glaskärl och ett betsel, blefvo mer eller mindre skadade, så att endast fragmenter deraf erhöllos. Vid närmare undersökning anträffades följande fornsaker, nemligen flera 1 à 2 alnar långa, 1 tum breda, mycket förrostade jernstycken af okändt bruk; en med två öron för hanken försedd kettil af „sammanklinkade" jernstycken af vanlig form, brända ben och aska, klinksöm med vidsittande delar af skepsborden och vidhängande dref, samt benen af 3 hästar och en hund. Vidare en vriden länk („skjerding") till en kettil. Bitar af ett temligen stort kärl med fyra „grepar" af svart glas med hvita, emaljerade stripor. En jernyxe af äldsta form. Två munbett af jern, mer eller mindre skadade af rost. Bitar af tre stigbyglar, samt två hela, inlagda med silfver. Flera stycken af förutomnämnde sadel af trä (björk eller ek) utan stoppning ofvan, bakstycket försedt med inbrända zirater, framdelen med en förgylld knapp framtill, samt prydd nedåt på båda sidor med förgyllda bronzprydnader, och mindre knappar och paljetter af silfver, samt slutligen delar af ett läderbetsel med munbett och hufvudlag, tätt besatta med små försirade och förgyllda bronzpiecer, och på remmarnes ändar ett spänne och en liten bjella.

Sedan Föreningens direktion fått underrättelse om fyndet, erhöll Författaren uppdrag, att vidare undersöka högen, då man väl ej anträffade andra fornsaker än ett stycke af förutomnämnde glaskärl, en hvit kristallperla och en trissa (spinnsten) af telgsten, samt jernnaglar och vidsittande delar af trä. Man var deremot så lycklig, att kunna komma till någon, ehuru ej fullständig, kunskap om fartygets storlek och form. Hvad, som dock bestämdt syntes, var att fartyget stod mot vest sydvest och med fören mot land, samt att det på grund af dess skarptbygda förstäf haft mycken likhet med de nuvarande Sogne- eller Nordfarjagterna,

och att det liksom dessa varit bygdt på klink med, så vidt skönjas kunde, fyra bord i höjden, hvart och ett 8 tum bredt samt något mera än $1/2$ tum tjockt. Bredden kunde ej ens på ett ungefär utfinnas, men längden torde ej hafva varit mycket öfver 25 eller 27 alnar.

Dels på grund af traditionen, men hufvudsakligen genom att jemföra Snorre Sturlasons beskrifning (Ynglinga-Sagan Kap. 51) af Vestfoldska Konungarne Eysten och Halfdan den mildes grafställen med härbeskrifne högar, kommer författaren till det ganska sannolika resultat, att den sednare skulle ligga i Borrehögen och den förre i en annan, närmare fjorden belägen, redan förut undersökt grafhög, och att sålunda nämnde högar härröra från 780—800 talet.

Jemföra vi nu Borre- och Lackalänga-fynden med hvarandra, skall man finna en ganska betydlig öfverensstämmelse dem emellan, äfven om det förra är vida rikare. Sålunda var i båda krigaren bränd nedlagd i ett grafkärl. Att detta i det sednare fyndet utgjordes af en lerurna och i det förra af en jernkettil, kan så mycket mindre innebära någon väsentlig skillnad, som man finner i Norska grafhögar från jernåldren askan vara nedlagd i grafkärl, förfärdigade såväl af lera och telgsten, som af jern och bronz. Att bränning af liket varit använd vid båda fynden, måste naturligtvis anses vara hufvudsaken. Vidare voro på båda ställen hunden och hästarne obrända nedlagda liksom vapnen. I det förra fyndet motsvarade jernyxen svärdet i det sednare, hvilken omständighet dock i ingen måtto bör förvåna oss, då det är en känd sak, att båda dessa vapen voro lika aktade och begagnades jemte hvarandra af Nordboarne. På begge ställen anträffades lemningar efter betsel och sadel, samt jernnaglar och fastrostade delar af plankor och ett skepp, ehuru i Borrefyndet dessa voro vida ansenligare och bättre bibehållna. Emellan sjelfva ziraterna, som äro anbringade å flera i dessa fynd befintliga fornsaker, är en så tydlig öfverensstämmelse, att man nästan skulle tro, att de

äro arbetade af en och samma konstnär. På grund af den påtagliga öfverensstämmelse, hvilken, såväl hvad sjelfva begrafningssättet beträffar, eger rum emellan båda här omnämnda fynd, som i anledning af den konststil, hvilken tydligen är utpreglad å flera, i båda fynden förekommande, redskap och prydnader, torde man temligen säkert kunna hänföra Lackalänga-fyndet till den sednare perioden af jernåldren, det vill säga till ungefär samma tid som Borrefyndet.

Om vi också ej kunna såsom vid sistnämnde fynd, med stöd af tradition och saga, hänföra det Skånska grafminnet till någon bestämd person, torde man dock med skäl kunna påstå, att det förvarat askan efter någon mera framstående personlighet, måhända en af dessa djerfva Norska eller Isländska vikingahöfdingar, af hvilka Skåne fått emottaga mera än ett mindre gästvänligt besök.

Det torde härstädes ej vara ur vägen att med ett par ord omnämna det vackra fyndet från Ultuna i Upland, hvilket riksantiquarien Hildebrand beskrifvit vid Naturforskare-Mötet i Christiania 1856, alldenstund detsamma i flera hänseenden liknar de tvenne förut omordade fynden, ehuru det dock i ett väsentligt hänseende skiljer sig från dem, nemligen att den döde i det förra blifvit, i motsatts till de tvenne andra, obränd begrafven.

Vid undersökning af en ej särdeles ansenlig hög, belägen på den urgamla kungs-gården Ultuna, ej långt från Fyris-ån, anträffades nemligen de förmultnade sidorna af ett fartyg, som hade varit 4 alnar bredt, men hvars längd ej kunde bestämmas, då en del af högen förut varit borttagen. Omedelbart på bottenranden lågo under en betäckning af lösa stenar följande saker.

I aktern lemningar af ett obrändt menniskoskelett, samt ben af tvenne hästar, mot fören ben af svin och andra husdjur.

Vidare ett 28 tum långt jernsvärd, hvars fäste varit

belagdt med förgylld bronz, hvarå äro ingräfda slingerzirater och andra ornamenter.

Nitton aflånga, fyrkantiga beslag af bronz, några förgyllda, andra förtenta, trol. begagnade att fästas på svärdsslidan eller på remtyg.

Sju siljor af jern af olika form.

Nitton pilar af jern med rör för skaftet.

En sköldbuckla af jern med utmärkt väl arbetade zirater af förtent bronz.

En hjelm bildad af jernribbor gallerformigt korsande hvarandra och nedtill fästade på en ring.

En hjelmkam af förtent bronz, som slutat i form af en fogel-näbb.

Lemningar af tvenne betsel.

Nitnaglar och spikar i stor mängd och af diverse form.

En sax af jern lik en vanlig ullsax.

Stycken af en jerngryta af liknande beskaffenhet med den i Borrehögen funna.

Trettio sju benbrickor, försedda på andra sidan med ett hål för att kunna fästas på en tapp på brädspelet, trol. begagnade på sjön. En större än de öfriga med en treflikig bronzprydnad på öfra sidan.

Tre aflångt fyrkantiga bentärningar med cirklar utmärkande talen, essen och tvåan på de smalare ändarne, trean, fyran och sexan på hvardera af långsidorna.

Vilja vi nu anställa en jemförelse emellan dessa trenne fynd, hvad tidsåldren beträffar, torde man komma till det resultat, att Ultuna fyndet är det yngsta på grund af begrafningssättet, åtminstone om man får tro Snorre Sturlasons uppgifter, ehuru, som nämnde författare äfven yttrar, båda begrafningssätten under en vis tid voro i bruk jemte hvarandra.

TO FUND AF SMEDEVÆRKTÖI FRA DEN SIDSTE HEDENSKE TID I DANMARK; BESKREVNE AF V. BOYE.

1. THIELE-FUNDET. [1]

(Jfr Tab. II—IV.)

I Aaret 1850 fandt en Huusmand ved at plante unge Graner i den söndre Side af den under Stamhuset Thiele hörende Lindum Skov (i Lindum Sogn, Nörlyng Herred, Viborg Amt) en stor Mængde Redskaber og forskjellige andre Gjenstande, der öiensynligt have tilhört en af Oldtidens Smede; paa Grund af enkelte af Sagernes Former og Ornamenter er det hele Fund blevet henfört til den Periode, der gik umiddelbart forud for Christendommens Indförelse i Norden og som af Oldforskerne er bleven kaldt den yngre Jernalder. At dette saa interessante Fund blev reddet for Videnskaben, skyldes den daværende Besidder af Stamhuset Thiele, nu afdöde Hofjægermester v. Lüttichau. Da Sagerne bleve fundne löst nedlagte i Jorden, lod Hofjægermesteren desuden anstille en omhyggelig Eftergravning paa Findestedet i Haab om at stöde paa Spor af Huustomt eller Smedeværksted, men intet Saadant blev fundet.

At Norden saavel i Jernalderen som i Broncealderen har havt dygtige og kunstfærdige Smede, fremgaaer ikke alene af Sagaerne men ogsaa af mange kostbare og udmærkede Gjenstande, som kun kunne være forarbeidede her, da deres Former og Forziringer have et særegent nordisk Præg (som Exempler herpaa kunne vi nævne de saakaldte skaalformede Spænder samt Forziringerne og Öskenerne paa mange af Guld-Bracteaterne). Et yderligere Beviis herpaa afgiver endelig dette Fund, hvis enkelte Stykker Smedeværktöi endogsaa ere saa kunstfærdige, at de, skjöndt de ere henved 1000 Aar gamle, have stor Lighed med mange af de Redskaber,

[1] Dette Fund er forhen kun löseligt anmeldt i Antiquarisk Tidsskrift 1849-1851, S. 111.

som Nutidens forskjellige Smede bruge. Af nedenstaaende detaillerede Beskrivelse af de enkelte Gjenstande i Fundet vil man fremdeles kunne see, at denne Smed har ligesaavel forarbeidet finere som grovere Gjenstande; det synes, at han ligesaagodt har smedet Öxer, Segle, Nögler, Spænder o. s. v. (see nedenfor Nr. 26—34) som Gjenstande, der have krævet en större Kunstfærdighed (see Beslagene Nr. 23 og 25, Bjælderne Nr. 24 samt Nr. 35 og 36); og da enkelte af disse sidste ere belagte med Sölv og forgyldte, er det troligt, at han ogsaa har arbeidet i ædle Metaller, hvilke ere blevne afveiede ved Hjælp af Lodderne (Nr. 20) og de sandsynligviis i Tidernes Löb ved Jordens Tryk sönderbrudte Vægtskaaler (Nr. 18 og 19).

Hele Fundet, der samlet nu opbevares i det kgl. Museum for nordiske Oldsager i Kjöbenhavn under Nr. 11254—11290 og Nr. 11368—11372, bestaaer af fölgende Gjenstande:

a. Forskjellige Stykker Værktöi, der ere blevne afbenyttede af en Smed.

1. En lille, $2^3/_4$ Tom. lang Ambolt af Jern, der har den sædvanlige Form (tab. II fig. 1). Den er forsynet med en Afsats, som er dannet af to paa de smallere Sider fremspringende Jernstykker; disse have stöttet imod den Træblok, hvori Amboltcn har været anbragt. (11269.)

2. En endnu mindre Ambolt af Jern, der med en Tap har været anbragt i en Træblok (tab. II fig. 2). Den har paa Overfladen, som kun er 1 Tom. i Qvadrat, en fordybet Rille, hvori Næbet af Hamren Nr. 4 nöiagtig passer. (11270.)

3. En svær, 6 Tom. lang Jernhammer af Form som de nu brugelige (tab. II fig. 3). (11271.)

4. En mindre, 4 Tom. lang Jernhammer (tab. II fig. 4). Dens Næb passer i den ovennævnte lille Ambolts Rille (Nr. 2). (11272.)

5. En lignende Jernhammer, der er 4 Tom. lang og $1^1/_4$ Tom. bred (tab. II fig. 5). Den er meget fladere end det foregaaende Nr. (11274.)

6. En Jernhammer af en afvigende Form (tab. II fig. 6). Den er $6^1/_4$ Tom. lang, 1 Tom. i Qvadrat ved Banen og $^1/_2$ Tom. bred ved Næbets Spidse. (11275.)

7. En 12 Tom. lang Smedetang af Jern, der næsten har samme Form som de nu brugelige (tab. II fig. 7). (11276.)

8. En lignende, 10 Tom. lang Smedetang af Jern (tab. II fig. 8). Haandtagets Ender ere fladt udhamrede. (11277.)

9. En 6 Tom. lang Smedetang af Jern (tab. II fig. 9). Dens Hoved har næsten samme Form som de nu brugelige Knivtænger; Enderne paa Haandtaget ere omböiede. (11278.)

10. En 10 Tom. lang, krummet Sax af Jern (tab. II fig. 10), der ligner meget de Saxe, hvormed Smedene overklippe Metalplader. Den ene af Haandtagets Ender er omböiet. (11279.)

11. 3 File af Jern, der ere fra $7^1/_4$—$8^3/_4$ Tom. lange (tab. II fig. 11). Fiilhugningen er ikke, som paa de nu brugelige File, anbragt krydsviis, men bestaaer kun af parallele Hug, der gaae paatværs for Filens Længde. (11280.)

Lignende File, der rigtignok tilhöre den ældre Jernalder, ere fornylig blevne fundne i den paa Redskaber og Vaaben af Jern saa rige Viemose ved Allesö i Fyen.

12. En $5^1/_2$ Tom. lang Meisel af Jern (tab. II fig. 12). Paa den Eggen modsatte Ende forekomme Spor af Hammerslag. (11281.)

13. Et $4^1/_2$ Tom. langt og neppe 1 Tom. bredt Naglejern (tab. II fig. 13). Langs dets Midte er der indslaaet en Rille, hvori der er anbragt flere Huller, som gaae gjennem Jernstykket. (11282.)

14. Et $5^1/_2$ Tom. langt og næsten $1^1/_2$ Tom. bredt Nagle-

jern (tab. II fig. 14). Det er gjennemboret med 4 Huller, men afbrudt for den ene Ende. (11283.)

15. En 7 Tom. lang og $5^3/_4$ Tom. bred Stöbeskee af Jern, der har en usædvanlig Form (tab. III fig. 15). Den er firkantet, paa de 3 Sider forsynet med en opstaaende Kant og fortil afrundet. Da den bagtil ikke har noget Spor til Haandtag, er det muligt, at man har haandteret den ved Hjælp af en Tang.

I denne Skee ligge endnu betydelige Levninger af meget haardt, smeltet Metal, som ved nærmere Undersögelse har viist sig at være en hvidagtig Composition af uædle Metaller. (11284.)

16. En rund Stöbeskee af Jern, $3^1/_4$ Tom. i Diameter (tab. III fig. 16). Skjöndt den rimeligviis har været forsynet med et Haandtag, har den dog ikke Spor til noget Saadant.

I denne Skee ligger endnu en Klump smeltet Bly, som er gjennembrudt paa Midten. (11285.)

17. Et henved 3 Tom. langt og kun $^1/_4$ Tom. bredt, firkantet Stykke Skifersteen (tab. III fig. 17). Det har sandsynligviis været brugt som Probeersteen. (11260.)

18. 5 Brudstykker af 2 Vægtskaale, der ere dannede af en guulagtig Composition og have været runde og skaalformede (tab. III fig. 18 a og b) (11258.)

19. 2 andre Brudstykker af Vægtskaale, der sandsynligviis have hört til de under foregaaende Nr. beskrevne Stykker. (11369.)

I Museet for nordiske Oldsager i Kjöbenhavn opbevares en endnu næsten heel Vægstkaal, der er henfört til den yngre Jernalder. Den er afbildet i Nordisk Tidsskrift for Oldkyndighed (B. I, S. 403) og er funden i en Gravhöi. Den er forfærdiget af en messingagtig Metalblanding og udvendig overtrukken med Zink. Som Ballance tjener Stillepinden, hvorpaa den Böile, hvorved Vægten holdes, er anbragt ved en simpel Nagle. Vægtstangens Ender er ziirligt udarbeidede,

fladt udslaaede og hver gjennemboret med et Hul, hvori der hænger en Kjede; i denne er der anbragt 3 smaa Kjeder, der ere befæstede paa 3 Steder af de runde Skaaler. Selve Skaalerne ere paa Bunden prydede med en Zirat som en Rose, der er omgiven med Cirkelslag. For lettere at kunne bære Skaalvægten har man paa Ballancestangen anbragt 2 Led, saa at denne kan lægges sammen. Da den blev funden, var den omviklet med Birkebark og i den ene af dens Skaaler laae fölgende Gjenstande: 2 Vægtlodder og et Dyrehoved af forgyldt Metal, der har siddet paa Enden af et Skaft til en Kniv, hvoraf Brudstykker medfulgte. Det ene af disse Vægtlodder er afbildet i Worsaaes: Nordiske Oldsager i det kgl. Museum i Kjöbenhavn (1859), Nr. 461; det er dannet af Bly, belagt med en Bronceplade og foroven prydet med Sölvindlægning og Slangezirater, i Midten af hvilke der har været anbragt en Knap. (Nr. CMXXX. — Nr. CMXXXII.) [1]

Man maa iövrigt vel lægge Mærke til, at Vægtskaalen i den hedenske Tid havde en ganske anden almindelig Betydning end nu. Da Myntsystemet nemlig her i Norden först blev bekjendt under Svend Tveskjæg, maatte man för den Tid i Handelen hjælpe sig med Bytning eller fremmede Mynter og i Mangel deraf med afhuggede Stykker Guld og Sölv [2]; men da de ædle Metaller dengang havde en langt höiere Værdi end nu, gjaldt det om at sörge for, at det afhuggede Stykke nöiagtigt svarede til Værdien af den Gjenstand, man vilde kjöbe, hvilket kun lod sig gjöre ved Veining. Det er derfor neppe urimeligt at ville antage, at

[1] See Antiquariske Annaler, IV, S. 404 — og Nord. Tidsk. f. Oldkyndighed, I, S. 403—405.

[2] I den Tid havde Nordboerne i Almindelighed saa lidet Begreb om Mynternes virkelige Betydning, at de, naar de kom i Besiddelse af saadanne, meget ofte brugte dem som Prydelser. De nordiske Guldbracteater, der fik en mystisk Betydning, ere som bekjendt fra först af Efterligninger af fremmede Mynter.

næsten Enhver i hine Tider har havt sin Vægtskaal, som han kunde lægge sammen og bære i sin Lomme.

20. 9 forskjellige Vægtlodder af Jern, der ere overtrukne med tynde Plader af Messing (tab. III fig. 19 og 20). De have Form af fladtrykte Kugler, og paa begge de flade Sider er der indslaaet forskjellige Mærker, som fordetmeste ere gjorte utydelige af Jernrust; de Mærker, der ere de tydeligste, synes at skulle angive Eenheder saaledes, at Tegnene paa fig. 20 muligviis skulle betyde 5. Efter deres Udseende og Vægt (hvilken paa Grund af Rusten dog kun kan være ufuldstændig) synes Lodderne at angive forskjellige Eenheder (eet synes at betegne 1 Eenhed, et andet 2, to 4, to 5 og eet 12 Eenheder). (11259.)

Et lignende Vægtlod, men af Bronce, er afbildet i Worsaaes: Nord. Oldsager i det kgl. Museum i Kjöbenhavn, Nr. 462; det er fundet ved Leire (i Allerslev Sogn, Voldborg Herred, Kjöbenhavns Amt) i Forbindelse med fölgende Gjenstande: 2 hele og 2 sönderbrudte Kar eller Skaaler af Sölv; en rund, stöbt Sölvplade; 44 forskjellige Perler og en Hvæssesteen. Det ene af de hele Kar blev senere klippet itu af en af Finderne. (Nr. 11373—11378 og Nr. 11481—11483.)

Paa Ahlheden i Jylland er der fundet flere lignende Lodder, der ere forarbeidede af Jern og overtrukne med tynde Messingplader; et af disse er afbildet i Nord. Tidsk. f. Oldkyndighed, I, S. 405.

21. En lille rund, tildannet Blyklump, der sandsynligviis har været anvendt som Vægtlod. (tab. III fig. 21.) (11370.)

22. En rund Skive af Bly, der er $1\frac{1}{2}$ Tom. i Diameter. Den er udhamret paa Kanterne og har muligviis været benyttet som Vægtlod. (11286.)

———

b. Fölgende Gjenstande, der sandsynligviis ere blevne forarbeidede af Smeden eller have været bestemte til Omarbeidelse.

23. To eensdannede, $5^1/_2$ Tom. lange Beslag af Jern og en Slags lys Bronce (tab. IV fig. 22 a og b). De bestaae af 2 paralleltlöbende, snoede Jernstænger, imellem hvilke der er fastloddet en kantet Jernstang. De snoede Jernstænger danne bagtil en Ösken, ovenfor hvilken de omfattes af et Broncebeslag; fortil er derimod et meget kunstfærdigt forarbeidet Dyrehoved af Bronce fastloddet paa dem, der i Form og Characteer har den störste Overeensstemmelse med de ved Möllemosegaard i Fyen fundne Dyrehoveder.[1] Hovederne paa disse 2 Beslag ere indbyrdes forskjellige med Hensyn til Ziraterne; men under ethvert af dem er der endnu Levninger af en Ösken eller Böile. (11254.)

Skjöndt vi ikke kjende disse Beslags Bestemmelse, ere de dog af störste Vigtighed, da de paa dem anbragte Dyrehoveder fuldkomment bevise, at de og som en Fölge heraf det hele Fund skulle henföres til den yngre Jernalder.

24. 2 Bjælder, der ligeledes ere forarbeidede af en Slags Bronce (tab. IV fig. 23). De ere ved Klemmer fastgjorte paa smaa Jernstykker, som nedenfor Klemmerne ere afbrudte og bære Spor af Forgyldning. I den ene Bjælde ligger et Stykke rundt Metal og i den anden en lille, rund Steen. (11256.)

25. Et trearmet Beslag af Jern, som i Midten er gjennemboret med et Hul til en Nagle. Den ene Arm, som er bred og har været endnu bredere, er afbrudt og paa den ene Side gjennemboret med et Hul til en Nagle. De to andre Arme ere smallere, have Form af Buer og ere

[1] Möllemosegaard-Fundet er beskrevet i Nord. Tidsk. f. Oldkyndighed, I, S. 192 og afbildet paa tab. I.

paa Oversiden afvexlende belagte med forzirede Plader af Sölv og Bronce; den ene af disse Arme er nu afbrudt; men den anden er noget fuldstændigere og $2^3/_4$ Tom. lang. Den har paa den yderste Ende været forsynet med en rund Plade, som er brudt midtover og har været gjennemboret med et Hul til en Nagle. Dette Stykke har muligviis været anbragt som Beslag paa Bagstykket af en Sadel. (11257.)

26. En 6 Tom. lang Jernöxe. Den har samme Form som de nu brugelige og en noget udvidet Eg (tab. IV fig. 24). (11265.)

27. En $4^1/_4$ Tom. lang Jernspids (tab. IV fig. 25). Den har sandsynligviis været anvendt som Od til et Kastespyd eller en Piil, da den er forsynet med en Skafttunge. (11266.)

28. Et $7^1/_2$ Tom. langt Jernspiger, der er firkantet og forsynet med et Hoved. Den överste Deel af et lignende Jernspiger. (11264.)

29. Fem mere eller mindre fuldstændige Segle af Jern. Den af dem, der er bedst bevaret, er 9 Tom. lang og $1^1/_4$ Tom. bred og har, ligesom tre af de andre, paa den ene Ende en omböiet Hage, hvorved den har varet befæstet paa et Skaft (tab. IV fig. 26). (11261.)

30. En 5 Tom. lang Jernnögle med Pibe, som er dannet af en omböiet Jernplade (tab. IV fig. 27). Kammen er dannet af en Forlængelse af den Plade, som danner Piben; Halvdelen af Haandtaget er afbrudt. Den afbrudte Pibe af en lignende Nögle. (11263.)

31. Et $1^1/_4$ Tom. bredt Spænde af Jern, hvis Torn mangler. Det har samme Form som Spænderne paa Remme til Seletöi. (11267.)

32. Et 7 Tom. langt, smalt og fladt Jernstykke af ukjendt Bestemmelse. Paa dets ene Ende ere 2 smaa Stykker snoet, tynd Broncetraad fastrustede (11268.)

33. Brudstykker af 2 Jernhængsler og flere andre

Gjenstande af Jern, hvis Bestemmelse ikke kan gjenkjendes. (11372).

34. En Mængde Brudstykker af flere Slags Jernbeslag og forskjellige Jern-Instrumenter af uvis Bestemmelse. (11290.)

35. Et Brudstykke af en - paa den ene Side forziret Bronceplade (tab. IV fig. 28). Flere Brudstykker af lignende Broncepladеr, der ere udskaarne i Takker og have været belagte med tynd Sölvfolie (tab. IV fig. 29). Endelig Brudstykker af forskjellige Broncebeslag og af tynde Broncetraade. (11289.)

36. En sammenböiet, flad Broncering, der er forziret paa den ydre Side (tab. IV fig. 30). Den har sandsynligviis været anbragt paa et Knivskaft. (11371.)

37. To firkantede, ovalt sammenböiede Broncetraade, der löbe spidse ud til begge Ender. (11288.)

38. En uformelig Klump smeltet Bronce; et Stykke snoet Broncetraad, en lille Barre af Bronce; to smaa Klumper sammensmeltet Bronce og et Stykke Bronceblik. (11287 og 11371.)

39. Et $2^3/_4$ Tom. langt og 1 Tom. bredt Beenstykke, der synes at have været bredere paa Midten end henimod Enderne, som ere afbrudte (tab. IV fig. 31). Paa dets Overside er der langs Kanterne indskaaret en snoet Zirat; Midten er prydet med Slange- eller Drageslyngninger. (11255.)

40. 3 smaa Brudstykker af Been. Paa den ene Side af det störste Stykke, der er fladt og $1^1/_4$ Tom. langt, ere Slangezirater indgraverede. Disse Stykker have mueligviis hört til det foregaaende Nr. (11368.)

2. SNOLDELEV-FUNDET. [1]

Da der i Aaret 1850 var bleven bortkjört en Deel Jord og omtrent 60 Cubikfavne Steen fra den saakaldte Slæbes Höi ved Byen Snoldelev (i Snoldelev Sogn, Thune Herred, Kjöbenhavns Amt), fandtes i den ene Side af Höien flere i Mergel og et Lag Kul liggende Redskaber, der öiensynligt have tilhört en Smed. Samtlige Gjenstande ligne rigtignok flere Redskaber i Thiele-Fundet; men Eieren af dem synes kun at have forarbeidet grovere Sager og saaledes at have været en Slags Grovsmed. Dette Fund, som nu opbevares i det kgl. Museum for nordiske Oldsager i Kjöbenhavn (under Nr. 11098—11100), bestaaer af fölgende Gjenstande:

1. En meget forrustet Ambolt af Jern, hvis Overflade er $3^1/_2$ Tom. i Qvadrat. (11098.)

2. En meget forrustet, stor og tung Forhammer af Jern, der har Skafthul, og hvis Bane er lidet over 4 Tom. i Qvadrat. (11099.)

3. Tre meget forrustede Segle af Jern, der ere 17, 16 og 14 Tom. lange. Den mindste af dem er brækket over. (11100.)

BEGRAVELSER FRA STEEN- OG BRONCEALDEREN,

UNDERSÖGTE OG BESKREVNE AF V. BOYE.

A. STEENALDEREN.

1. En Begravelse paa den saakaldte Loholm ved Byen Smörumnedre.

I October Maaned 1857 opdagedes ved Plöining „en gammel Begravelse" paa den saakaldte Loholm, en paa de

[1] Dette Fund er forhen omtalt i Antiquarisk Tidsskrift 1849—1851. S. 111.

3 Sider med Mose omgiven Mark, der hörer til Smörumnedre By i Smörum Sogn og Herred, Kjöbenhavns Amt.

Jeg tog derud, efterat dette var blevet mig meddeelt; men de i Graven nedlagte Gjenstande vare destoværre allerede optagne, derimod fik jeg en nöiaglig og paalidelig Underretning angaaende de nærmere Omstændigheder ved Fundet, ligesom jeg ogsaa erfarede, at selve Graven endnu var ubeskadiget.

Graven bestod af en af flade Stene dannet Kiste, som var anbragt i Jorden i Retningen Vest-Öst; den var ca. 4 Alen lang, 1 Alen bred og $1^1/_4$ Alen dyb og bestod af 9 flade Stene (4 paa hver af de lange Sider og en Slutsteen for den vestlige Ende; Slutstenen for den östlige Ende havde alt i mange Aar været borte); deres glatteste Sider dannede Kistens indvendige Vægge. De ved de store Stenes uregelmæssige Former fremkomne Aabninger vare omhyggeligt udfyldte med smaa, flade Stene. Kisten var paa alle Sider omgiven med en Mængde smaa, skarpe Flintstene, der rimeligviis have tjent til yderligere Beskyttelse for den Begravede. Da Dækstenene forlængst vare bortförte af Bönderne, som da ikke havde nogen Anelse om deres Betydning, var Kisten fyldt med Muldjord. Heri fandtes et ubrændt Liig, hvis Hoved laae mod Vest; destoværre bleve Knoklerne adspredte og Hovedet slaaet itu af nogle kaade Drenge, inden jeg kom derud; imidlertid opsamlede jeg alle de Stykker af Craniet, jeg kunde overkomme, og ved at sammenlime dem har jeg været saa heldig at faae dette nogenlunde restaureret. Ovenpaa Brystet af dette Skelet, som hvilede paa en af flade Stene dannet Bund, hvorunder der laae Strandsand, laae en 8 Tom. lang Flintdolk med udvidet Blad, der vendte Spidsen mod Hovedet; ved Skelettets venstre Side laae 2 andre Dolke og 2 Landsespidser af Flint, og ved Födderne fandtes en af de saakaldte Probeerstene af sort Skifer og med kjendelige Spor af Slid. Endelig forekom paa flere Steder i Mulden nogle Skaar af et Leerkar,

hvori Punktzirater vare anbragte; Bruddene syntes at være gamle.

Vi see saaledes, at denne Begravelse maa henföres til Danmarks förste Beboelsestid eller Steenalderen, da den indeholdt et ubrændt Liig, hvorved Vaaben af Flint vare nedlagte. Paa den anden Side forekomme slige af flade Stene dannede Kister hos os langt hyppigere i Broncealderen; hvorimod Steenalderens Gravhöie i Almindelighed indslutte store, af mægtige Stene dannede Gravkamre, der ere stillede ovenpaa Jordfladen.

Skjöndt Bönderne benægtede, at de nogensinde havde seet nogen Jordhöi over dette Sted, er det dog ikke urimeligt, at denne Begravelse kan have været forsynet med en saadan, der i Tidernes Löb kan være forsvunden under Plougen.

---

2. 2 Gravhöie i Magleby Sogn paa Möen.

Under et Ophold paa Möen i Forsomren 1859 fik jeg Leilighed til at undersöge 2 Gravhöie, der laae paa Gaardfæster Henrik Jensens Mark ved Sömarke, tæt ved den til Liselund hörende „Lille Skov", i Magleby Sogn.

Den största af disse Höie, der laae kun nogle faa Alen fra Skoven, havde en Omkreds af 140 Alen og var ca. 8 Alen höi. Det er sandsynligt, at den engang har været omgiven med en Kreds af Stene, da Eieren kunde mindes, at dens nordlige Side for mange Aar tilbage havde været beskyttet med en tæt Steenrække; men da jeg besögte Höien, var ikke een af disse Stene tilbage. Desto-værre havde Bonden för min Ankomst tildeels udrenset den anseelige Jættestue, der fandtes i Höien og jeg kan derfor kun meddele hans Beretning derom, hvilken iövrigt syntes at være meget paalidelig.

Da han i Forening med sin Karl begyndte at grave i Höiens östlige Side, stödte de först paa et Leerkar, hvilket

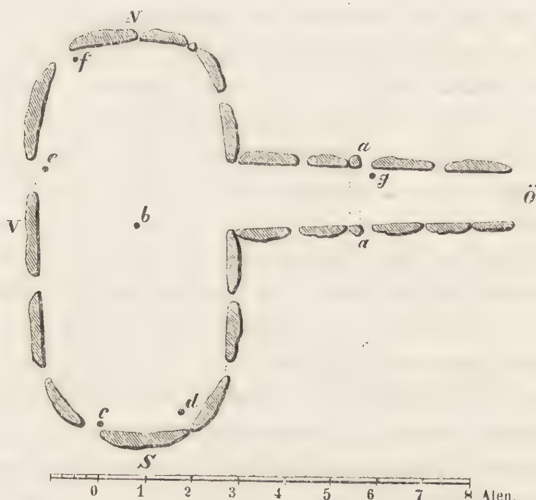
strax gik itu; det indeholdt brændte Been og en ca. 4 Tom. lang Broncenaal, forsynet med en med concentriske Ringzirater prydet Knap. Ved fortsat Gravning traf de i SSO paa en af flade Stene dannet Kiste, der var 1 Alen lang; i denne forekom brændte Been, en buet Kniv med et stilkformet, omböiet Haandtag, og en 2 Tom. lang Pincette; begge disse Gjenstande, der ere af Bronce, ere stærkt medtagne af Ir. Ikke langt herfra stod et med en Mængde Haandstene omgivet Leerkar, der strax gik itu ved Berøringen; foruden brændte Been indeholdt det fölgende, stærkt forirrede Gjenstande af Bronce: en ca. 4 Tom. lang Kniv af den for Broncealderen almindelige Form, Spidsen af et „symbolsk" Sværd og 2 Brudstykker af en Syl.

Disse 3 Begravelser maa saaledes ifölge deres Indhold henföres til Broncealderen og hidröre altsaa fra en senere Periode end det egentlige Gravkammer, for hvis Skyld Jordhöien er bleven opfört. Næsten i enhver större Jordhöi fra Steenalderen træffer man lignende Begravelser, hvilke antages for at være indsatte af Broncealderens fattige Folk, der ikke have havt Raad til selv at lade opföre en Gravhöi for deres Döde.

De kom nu til det egentlige Gravsted, som stod paa Bunden af Höien og var en temmelig anseelig, langagtig Jættestue af den sædvanlige Form, som Afbildningen paa næste Side udviser.

Selve Gravkamret, der laae i Retningen N-S, var $8^1/_2$ Alen langt[1] og dets Omkreds udgjorde $20^1/_2$ Alen; det var paa de fleste Steder $2^1/_2$ Alen höit og mellem Dækstenene höiere, saa at man paa enkelte Steder kunde staae opreist; ved Indgangen var det 4 Alen bredt. Det var dannet af 12 mægtige, utilhugne Sidestene; men af disse sluttede kun de færreste tæt til hverandre, og de derved

[1] Det maa bemærkes, at alle Kamrets og Gangens Dimensioner ere angivne efter indvendigt Maal, da Jordhöien dengang endnu omgav Jættestuen.

fremkomme Mellemrum vare omhyggeligt udfyldte med mindre, flækkede Stene, der vare lagte regelmæssigt ovenpaa hverandre. Endelig var Gravkamret dækket med 5 store Overliggere; da man ikke havde kunnet faae en Steen, der var bred nok til at naae over Kamrets bredeste Deel, havde man dertil benyttet 2 Stene, der stöttede sig paa de andre Dækstene. Iövrigt vare de ved Dækstenenes uregelmæssige Form fremkomne Aabninger ligeledes udfyldte med större og mindre Stene, der tillige tjente som Stempelstene; dette var især Tilfældet paa Sydsiden, hvor Loftet, formodentlig tilfældigt, havde faaet en tilnærmelsesviis hvælvet Form.

Gangen begyndte i Kamrets östlige Side og endte i Öst. Lige ved Kamret var den dækket med een stor og to mindre Overliggere, hvis Mellemrum vare udfyldte med mindre Stene. Den var dannet af 11 Sidestene (5 paa den nordlige og 6 paa den sydlige Side) og var 5 Alen lang og 1 Alen bred. Ved a (see Grundplanen) var der paa begge Sider stillet en smal Steen, hvilke i Forening med en paa Bunden mellem dem anbragt, smal Tærskelsteen dannede en Slags Dörindfatning.

Gravkamret var indtil $^{1}/_{2}$ Alen fra Dækstenene fyldt med Muldjord, i hvis överste Lag der forekom Brudstykker af en Rævs Underkjæbe; da denne saae temmelig frisk ud, antog jeg, at den ikke kunde være nedlagt i Graven paa samme Tid som de andre Gjenstande, hvilket Professor Steenstrup, hvem jeg tilstillede disse Been, godhedsfuldt har bekræftet. Netop det samme har Professor Worsaae iagttaget i en stor Jættestue ved Hjelm i Damsholte Sogn (ligeledes paa Möen).[1] Omtrent midt i Kamret, ikke langt fra Bunden, laae et Skelet i udstrakt Stilling med Hovedet mod Nord (ved b); i Sydsiden (ved c og d) forekom 2 Cranier, der laae ovenpaa en stor Mængde Knokler, hvilket tyder paa, at disse Liig ere blevne begravede i siddende Stilling; ved at undersöge Kamrets n. v. Deel (ved e), hvor Jorden endnu ikke var borttaget, fandt jeg Spor af en Hjerneskal, og lige derunder en Laarknokkel og flere andre Menneskebeen, der vare næsten ganske oplöste; tæt herved laae 3 Ravperler, en smuk Flintkile, der ikke synes at have været brugt, et mærkeligt Forarbeide til en Smalmeisel og flere Skaar af Leerkar, prydede med forskjellige Punkt- og Stregezirater. Forskjellige Knokler, der laae i det nordvestlige Hjörne (ved f) havde en lignende gjensidig Stilling; ved disse fandtes en Ravperle, en Flintflække og nogle Skaar af et Leerkar. Saaledes synes disse 2 Liig ligeledes at være begravede i siddende Stilling. Iövrigt var der fundet mange Skeletter ved Sidestenene og midt i Kamret, men disse vare ulykkeligviis kastede bort för min Ankomst. Ved dem var der paa flade Stene stillet idetmindste 20 forskjellige Leerkar med Bunden i Veiret; destoværre gik de alle itu ved Beröringen, og Skaarene bleve kastede

[1] See Beretning om Udgravningen af en Jættestue paa Hjelm Mark ved Stege af Inspecteur Worsaae. S. 8. (Aftryk af Oversigt over det kgl. danske Vidensk. Selsk. Forhandlinger o. s. v. 1853 Nr. 5 og 6 for Mai og Juni).

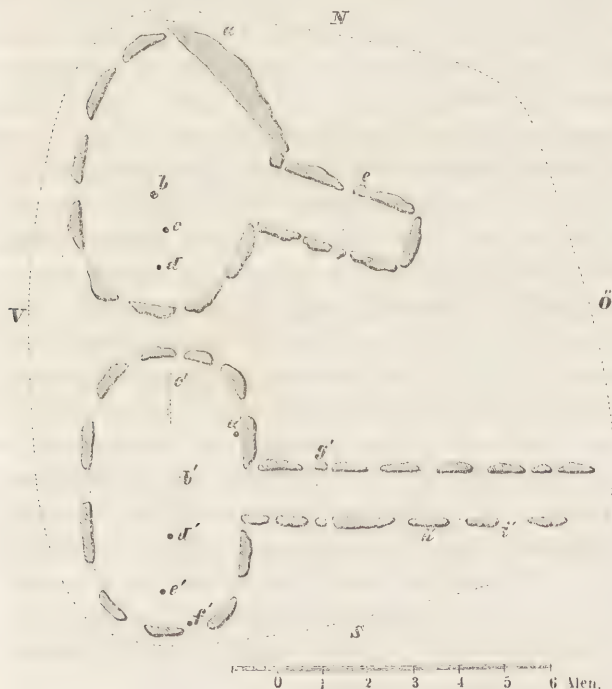
omkring paa Marken; dog lykkedes det mig at redde et med Stregezirater forziret Laag til et lille Hængekar, flere Brudstykker af et större Hængekar og en Deel Skaar af andre Leerkar. Disse ere rigt forzirede med forskjellige Punct- og Stregezirater, som ere udfyldte med den for denne Periodes Leerkar characteristiske hvide Masse. Professor Berlin foretog i sin Tid en chemisk Analyse af den, hvorved han kom til det Resultat, at den indeholdt phosphorsuur Jernoxyd og phosphorsuur Kalk.[1] Et af disse Skaar er prydet med Punkter og halvmaaneformede Zirater, der ere anbragte i afvexlende Ruder; det har stor Lighed med et Stykke af et Leerkar, der er afbildet i Magister Bruzelii nys citerede Afhandling (Pl. II fig. 12). Foruden disse forskjellige Gjenstande indeholdt Mulden ogsaa fölgende Redskaber og Smykker: 5 Landsespidser af Flint, hvoraf een er forsynet med en flad og firkantet Skafttunge; et i Oldtiden paany tilhugget Brudstykke af en Landsespids af Flint; 2 i Oldtiden afbrudte Flint-Smalmeisler, hvoraf Flækker ere udhuggede; 51 Flintflækker, hvis Længde varierer mellem 3 og $5^1/_2$ Tom.; samt 2 tresidede Flintflækker, som ere mærkelige derved, at de paa de to Sider bærer Mærker af mange smaa Hug; fremdeles: 19 hele og 31 itubrudte Ravperler; af disse ere de fleste hammerformede og de andre rör- og ringformede.

Da Gangen endnu ikke var undersögt, lod jeg den rense. Den var fyldt med faststampet Leer og Smaastene, hvilket gjorde Arbeidet mere möisommeligt. Omtrent i Midten og ved den n. Side (ved g) forekom et Skelet, hvis Hoved laae mod V.; Ansigtet vendte mod S. Herved laae 5 Flintflækker og en Ravperle; ved Ligets Födder stod op imod Sidestenene et Leerkar; det var ganske raat og uden nogen Zirater og afgav en paafaldende Modsætning til de Leerkar,

[1] See Svenska Fornlemningar, antecknade og beskrifna af Niels Gustaf Bruzelius, S. 10. Anmærkningen. (Lund 1853.)

der stode i det egentlige Gravkammer og vidnede om en udviklet Sands for Former og Ornamenter.

Paa samme Mark laae en anden Jordhöi, der havde en Omkreds af 60 Alen; men den havde sikkert været större, da der mange Gange var blevet bortkjört Jord fra den. Den indesluttede 2 rigtignok noget forstyrrede men dog ikke udgravede Jættestuer, som laae i Retningen Nord-Syd, og hvis Gange vendte mod Öst. Kamrene laae $^1/_2$ Alen fra hinanden og Mellemrummene mellem dem vare for en Deel udfyldte med Haandstene.

a. Den nordlige Jættestue,

der ikke laae lige i Retningen N—S men lidt i NNO—SSO, var destoværre temmelig medtaget, da Kamrets nordligste Dæksteen (a) var falden ned fra sin Plads. Selve Kamret var ovalt og bestod, foruden den nedfaldne Overligger af 9 mægtige Sidestene, der öiensynligt vare flakte paa deres indvendige Side. Da de ikke sluttede tæt til hverandre, vare Mellemrummene ombyggeligt udfyldte med flade og runde Haandstene. Kamret, hvis sydlige Deel dækkedes af en meget stor, over 4 Alen lang Overligger, var 2 Alen höit, 6 Alen langt og ved Indgangen 4 Alen bredt (indv. Maal).

Gangen, som ved Kamret havde været dækket med en Overligger, var kun $3^1/_4$ Alen lang, men over 1 Alen bred og $1^3/_4$ Alen dyb; den var dannet af 7 Sidestene (3 paa den nordlige og 4 paa den sydlige Side) og var for Enden lukket med en flad Steen, som hvilede paa en anden Steen. Omtrent paa Midten (ved e) var der stillet 2 smalle Stene ligeoverfor hinanden, som i Forening med en tredie smal, paa Bunden liggende Steen udgjorde en Slags Dörindfatning.

Uagtet Kamret, som ovenfor berört, var meget beskadiget, var det dog ikke undersögt. Det var fyldt med en temmelig haard Jordmasse, imellem hvilken der var nedlagt fölgende Gjenstande: 2 særdeles smukt forarbeidede Dolke eller Landsespidser af Flint med firsidede Haandtag eller Skafttunger; de laae $^1/_2$ Alen over Bunden og under den sydlige Overligger (ved b); længere inde under Overliggeren (ved c og d) forekom 2 lignende Dolke eller Landsespidser af Flint, hvoraf især den ene udmærker sig ved sin skjönne Tilhugning, og en 12 Tom. lang, meget fiint forarbeidet Landsespids; denne blev destoværre brudt i 2 Stykker. Hist og her forekom endelig nogle næsten ganske oplöste Knokler af et Menneske, der rimeligviis har ligget med Hovedet mod Nord, og flere Skaar af raat forarbeidede Leerkar, hvis Brud vare gamle.

Gangen var fyldt med fast Jord og Smaastene, men indeholdt ellers ikke Noget.

b. Den sydlige Jættestue

laae derimod lige i Retningen Nord—Syd og havde en mere langagtig Form end den nordlige. Den nordlige Dæksteen havde manglet i mange Aar, hvorimod den anden, der var 4 Alen lang, endnu dækkede Kamrets sydlige Deel. Selve Gravkamret var dannet af 11 flakte Sidestene, som vare spidse foroven; de sluttede ikke nöiagtigt sammen; men de derved fremkomne Mellemrum vare udfyldte med flade og runde Haandstene. Det var 2 Alen höit, 6 Alen langt og ved Indgangen $3^1/_4$ Alen bredt.

Gangen, der var $7^1/_2$ Alen lang, var kun 1 Alen bred og $1^1/_2$ Alen dyb; den var dannet af 15 Sidestene (8 paa den nordlige og 7 paa den sydlige Side), og omtrent $1^1/_2$ Alen fra Kamret stode 2 temmelig smalle Stene (1 paa hver Side af Gangen); imellem dem laae paa Bunden en tredie smal Steen, saa at disse dannede en Slags Dörindfatning (ved g'). Nærmere ved Gangens östlige Ende laae der lignende smalle Stene paa 2 Steder af Bunden (ved h' og i').

Den Jordmasse, hvormed denne Jættestues Kammer var fyldt, var særdeles haard og blandet med en stor Mængde skarpe Flintstene og bestod, som det syntes, af sammenæltet Leer og Sand; paa Grund heraf maatte Hakken slaaes ned med Köller.

$^1/_4$ Alen under Overfladen laae en Flintflække (ved a'), og fra denne Dybde begyndte Leermassen at blive sammenblandet med större og mindre Kulbrokker samt flere rödlige Stykker som af en sammenbrændt Masse.

$^1/_2$ Alen fra Bunden og midt i Kammeret (ved b') laae nogle höist ubetydelige Levninger af et Skelet, hvis Hoved vendte mod Syd, og tæt herved forekom flere Brudstykker af raat forarbeidede Leerkar samt en i flere Stykker brudt Flint-Dolk med et smukt, udvidet Blad (ved d'). Omtrent

i en Dybde af 1 Alen og lige ved de sydlige Sidestene dannede flere ved hinanden liggende flade Stene en Slags Brolægning; umiddelbart herunder fandtes vel Intet, derimod forekom omtrent $^1/_4$ Alen fra Bunden et Brudstykke af en „halvmaaneformet Kniv" af Flint (ved e'), og lige paa Bunden 2 Brudstykker af Ravperler (f'). I Kamrets nordlige Deel laae paa Bunden et udstrakt Skelet med Hovedet lige mod den nordligste Sidesteen og Benene mod Syd (ved c'); dette, hvorved der ikke fandtes Nogetsomhelst, synes saaledes först at være nedlagt i Gravkamret.

Gangen var ligeledes fyldt med en af Leer og Sand sammenæltet Masse. Tæt ved Kamret forekom Halvdelen af en Flintdolk og af en stor hammerformet Ravperle; derimod kunde intet Spor til et Skelet opdages.

Paa samme Mark har der saaledes staaet 3 ikke ubetydelige Jættestuer, der i Hovedtrækkene stemmede overeens saavel i Construction som i Indhold. Hvert Kammers Gang var, som fremhævet, forsynet med en Dörindfatning, hvilket i Almindelighed ogsaa er Tilfældet med de andre i Danmark undersögte Jættestuer. Da man mener, at denne Slags Gravsteder have tjent som en Slags Familiebegravelser, hvori Urindvaanerne efterhaanden nedlagde deres Döde, er det sandsynligt, at nysnævnte Dörindfatninger have været forsynede med en Skydedör af Træ eller andet nu fortæret Materiale, igjennem hvilken man kunde komme ind i Gravkamret; naar dette ikke kunde rumme flere Liig, maatte man tage sin Tilflugt til Gangen.

B. BRONCEALDEREN.

1. En Gravhöi i Kjeldby Sogn paa Möen.

Da der i Udkanten af en Höi, som ligger paa Gaardmand Anders Hansens Mark ved Kjeldbymagle paa Möen, blev fundet nogle Begravelser fra Broncealderen, indsendte Byfoged Hage i Stege, efterat have ladet Udgravningen standse, en Beretning desangaaende til Inspecteuren for det kgl. Museum for nordiske Oldsager i Kjöbenhavn, Conferentsraad C. J. Thomsen. Som en Fölge heraf blev jeg sendt derover for at lede Udgravningen, og det er Resultaterne heraf, jeg skal meddele i de fölgende Linier.

Höien laae ved Enden af Stege Nor og kaldtes paa Grund af en i dens Top værende Fordybning Hullehöi; den var 160 Alen i Omkreds, over $7^1/_2$ Alen höi og havde fra Nord til Syd et Gjennemsnit af over 30 Alen. Dens egentlige Masse var dækket af et c. $^1/_2$ Alen tykt Lag Græstörv og bestod af Leer og Sand; den var saa haard, at den maatte underhakkes og spaltes med Kiler.

Den sydvestlige Deel af Höiens Bund var saa at sige brolagt med en Mængde större og mindre Stene, som laae uordentligt mellem hinanden og paa flere Steder hvilede paa et Lag af Strandsand og Tang. Ovenpaa disse og omtrent $^1/_2$ Alen over Bunden laae 10 næsten ganske oplöste, ubrændte Skeletter i udstrakt Stilling mellem Haandstene og Muld; de syntes at have været adskilte fra hinanden ved Steenrækker, der i Tidernes Löb vare styrtede sammen. Ved et af disse Skeletter laae Brudstykket af en Broncedolk; et andet, der laae omtrent i Höiens Midte (N.—S.), var nedlagt i en Slags Steenkiste; men da denne kun var $1^1/_2$ Alen lang, kan Liget ikke have været anbragt i udstrakt Stilling; herved fandtes en Paalstav og et Sværd af Bronce, der vare næsten ganske oplöste af Ir. Ovenfor disse hele Skeletter forekom en Mængde större og mindre Stene, mellem hvilke der forekom brændte Been;

af Broncesager fandtes her 2 stærkt forirrede Skjoldbukler. Noget höiere oppe stod frit i Leermassen et Leerkar, som var stillet inden i et andet; det indeholdt nogle Brudstykker af Broncesager, hvoriblandt 2 Stykker af en Kniv.

Aldeles afsondrede fra disse Begravelser forekom i Höiens sydostlige Side 3 smaa Steenkister, der vare c. 1 Alen i Qvadrat; de vare dannede af flade Stene og omgivne med Haandstene. Den yderste af dem stod 3 Alen fra Höiens Sydside og i en Höide af c. 2 Alen over den omliggende Jordflade. Dens Bund var bedækket med Muld og brændte Been, hvorimellem der laae fölgende Broncesager: et „symbolsk Sværd", en Kniv, en Pincette og en saakaldet Tutulus. Henved 3 Alen indenfor denne stod den anden Kiste, hvori der var stillet 2 Leerkar, det ene af dem indeholdt kun Muld og Aske, hvorimod det andet, som var dækket med et fladt Laag, var fyldt med brændte Been; herimellem forekom fölgende Broncesager: „et symbolsk Sværd", en Pilespids med Skafttunge, en smukt forziret Kniv og en stor Pincette. Omtrent $1^1/_2$ Alen indenfor denne Kiste stod den tredie; paa dens Bund stod et smukt, sort, næsten kugelformet Leerkar, der var forsynet med en lille Hals og dækket med et lille, kopformet Laag. Destoværre var det beskadiget i den ene Side, saa at de brændte Been, hvormed det oprindeligt havde været fyldt, vare faldne ned paa Kistens Bund; imellem dem laae en Naal og Brudstykket af en Kniv af Bronce.

Heraf fremgaaer det, at denne mægtige Höi har indesluttet 3 forskjellige Slags Begravelser fra Broncealderen; men mærkeligst er det dog, at vi i den samme Höi træffe brændte og ubrændte Liig. Som bekjendt, var det i Broncealderen almindeligt at brænde de Döde, og naar vi træffe paa ubrændte Liig, maa vi derfor henföre disse til en Overgangsperiode enten fra Steenalderen til Broncealderen eller fra denne Culturperiode til den ældre Jernalder, da man i disse 2 Perioder i Almindelighed ikke brændte Ligene. Da de hele

Skeletter laae paa Höiens Bund, maa de være nedlagte först i den og saaledes henföres til en tidligere Afdeling af Broncealderen end de brændte Been, som laae ovenfor. Endelig synes Steenkisterne at være indsatte i en endnu sildigere Tid af samme Periode. Det er sandsynligt, at Ligene ere blevne nedlagte efterhaanden, uden at man har bekymret sig om de derværende, foregaaende Begravelser, som da ere blevne mere eller mindre forstyrrede. Ligeledes syntes Jordhöien ikke at være bleven opfört paa een Gang men lidt efter lidt.

Imellem Skeletterne forekom ogsaa: 2 Brudstykker af Flintdolke, der vare overbrudte i Oldtiden, en lille Flintkile, der lignede meget de raae Flintkiler, som forekomme i „Kjökkenmöddingerne", samt nogle Dyreknokler. Disse Gjenstande have vistnok ikke været nedlagte ved Ligene, men ere rimeligviis indkomne i Höien med den efterhaanden opkastede Jord. Vanskeligere bliver det derimod at forklare, hvorledes 4 forskjellige Jernknive, der maaskee i det höieste kunne være et Par Aarhundreder gamle, og en ved dem liggende Bækkenknokkel af et Menneske vare indkomne i Höien. De forekom under Midten af Toppens Huulhed, 3—4 Tom. nede i den faste Leermasse.

Samtlige i denne Höi fundne Gjenstande erholdt det kgl. Museum for nordiske Oldsager i Kjöbenhavn, hvor de nu opbevares, af Höiens Eier Gaardmand Anders Hansen. (18415—18435.)

2. En Gravhöi i Raklev Sogn paa Refsnæs.

Under et Ophold i Raklev Præstegaard i August Maaned 1859 lod jeg den saakaldte Aasehöi eller Aashöi udgrave, beliggende paa en Gaardmand Anders Olesen i Ellede tilhörende Mark (Raklev Sogn, Arts Herred, Holbeks Amt).

Den Beredvillighed, hvormed Eieren tillod mig at udgrave denne Höi, var saameget behageligere som det for Öieblikket ikke er let at træffe en Höi i dette Sogn,

hvori der ikke er blevet gravet. Troen paa, at Höiene indeslutte store Skatte, er der nemlig meget almindelig og bringer fattige Folk til at undersöge dem, forat de saaledes paa een Gang kunne svinge sig op til Velstand.

Det er som oftest Tilfældet, at disse Skattegravere, som altid fortælle, at de höre Laag til store Pengekister „smække i og op" i Höiene, blive skuffede, da de meget sjeldent indeslutte Gjenstande af Sølv eller Guld; men de ved denne Slags Eftergravninger fundne Gjenstande blive som oftest bortkastede, og saaledes blive mange Höie, der kunde have ydet Oldkyndigheden stor Gavn, hensynslöst ödelagte.

Aashöi var derimod i urört Tilstand og dækkedes endnu dengang af et c. $^1/_2$ Alen tykt Lag Græstörv; den havde for længere Tid siden været overgroet med mindre Træer eller Buske, da der selv dybt nede i den forekom mange större Rödder. Den var 4 Alen höi og havde ved sin rectangulaire Basis en Omkreds af 84 Alen. (Nord- og Sydsiden vare 25 Alen og Öst- og Vestsiden 17 Alen lange.)

Allerede lige under Græstörven forekom en Mængde större og mindre Stene, imellem hvilke der fandtes Skaar af henved 14 Leerkar, der havde været dækkede med Laag og fyldte med brændte Been. Da de næsten alle vare omgivne med flade Stene, var det sandsynligt, at de oprindeligt havde været indsatte i smaa Steenkister, som paa Grund af Træröddernes Tryk vare styrtede sammen og saaledes havde knust Leerkarrene. Kun 2 af disse Leerkar, som stode i Toppens nordvestlige Hjörne, vare nogenlunde hele; i det ene af dem laae et stærkt forirret Brudstykke af en Synaal af Bronce.

Omtrent $1^1/_2$ Alen dybere nede forekom igjen Skaar af (5—6) Leerkar, der ligeledes havde været dækkede med Laag og fyldte med brændte Been; i et af dem, som stod i den sydlige Side, laae desuden en lille Ravperle og et

Brudstykke af et Broncesmykke. I samme Dybde, men omtrent midt i Höien, stod et med flade Stene omgivet Leerkar, som rigtignok paa flere Steder var gjennemtrængt af Trærödder men iövrigt temmelig vel bevaret; det var c. 9 Tom. höit, havde paa den ene Side Spor af et Öre og var forsynet med en Hals, hvilken var forziret med to indstukne, pararallele Striber; det var dækket med et omvendt Leerkar, der lignede en Jydepotte, men var gaaet itu, og var fyldt med brændte Been, imellem hvilke der var nedlagt en Dobbeltknap af Bronce; tæt herved stod et lignende Leerkar, der dog ikke var forziret; det var ligeledes omgivet med flade Stene og dækket med et omvendt Leerkar; men det indeholdt kun brændte Been. Henimod Höiens n. v. Side stode atter 3 Leerkar, men de vare knuste, da de dem omgivende Steenkister vare styrtede sammen. De havde været dækkede med Laag og fyldte med brændte Been. Ved det ene af dem laae desuden: et Brudstykke af en Kniv, en Syl og en Dobbeltknap, Alt af Bronce, men stærkt medtagne af Ir.

Disse sidste 10—11 Leerkar vare stillede paa en $1^1/_4$ Alen tyk Masse, der var overordentlig haard og bestod af en Mængde större og mindre Stene, som vare nedlagte i en Sammenblanding af Kalk og Mergel. Da der under denne Masse kun forekom Sand og den naturlige Jordbund, er det sandsynligt, at den oprindelig var bestemt til at tjene som Basis for de sidst fundne Leerkar.

Denne Höi synes ligesom den foregaaende ikke at have været brugt paa een Gang men lidt efter lidt og har muligviis igjennem en lang Aarrække tjent som en Slags Familiebegravelse.

De i Höien fundne Gjenstande har Gaardmand Anders Olesen med stor Beredvillighed overladt til det kgl. Museum for nordiske Oldsager i Kjöbenhavn, hvor de nu opbevares. (18,543—18,551.)

DEPECHER FRA DEN POLSKE LEGATION I KJÖBENHAVN, MEDDEELTE AF EDVIN M. THORSON [1].

De i det polske Sprog affattede originale Depeche-Concepter, som jeg her meddeler i dansk Oversættelse, opbevares i det grevelige ossolińskiske Bibliotheks Haandskriftsamling i Lemberg under No 516 in folio, betitlet: „Depeches pour la cour, Cahier VII". De udgjöre imidlertid kun den mindste Deel af den i denne indeholdte officielle Correspondance imellem den polske Gesandt i Kjöbenhavn og Deputationen for de udenrigske Anliggender, senere det polske Udenrigsministerium, i Warschau. Denne indbefatter nemlig Tidsrummet fra 26de Marts 1791 til 13de October 1792. Kortheden af mit Ophold i Lemberg (i Efteraaret 1858) samt min Tids Optagelse af andre Beskjæftigelser tillod mig ikke selv at tage Afskrift af et större Antal af bemeldte Concepter end det her meddeelte. Jeg har imidlertid Haab om ved velvillig Bistand senere at komme i Besiddelse af Afskrifter af den tilbagestaaende större Deel, som jeg i saa Fald i sin Tid skal meddele i disse Annaler.

Paa Grund af (hvad der dog for en Deel følger af en Concepts Natur), at deels Haandskriften paa sine Steder er temmelig ulæselig, deels Orthographien og navnlig Interpunctionen meget forsömt, deels Skrivfeil indløbne, har

[1] Ved en Beslutning af den polske Rigsdag af 9de Decbr. 1789 bestemtes det, at Polen skulde repræsenteres ved endeel Hoffer, ved hvilke hidtil ingen Repræsentation havde fundet Sted, deriblandt det danske, og kort efter udnævntes til overordentlig Gesandt i Kjøbenhavn A. Rzewuski, der ogsaa findes opført som saadan i den danske Statskalender for 1790, med Hr. v. Kochanowski som Legationssecretair. I Statskalenderen for 1791 kommer hertil Hr. Rykaczewski som Secretair, og Kochanowski anføres som „midlertidig Chargé d'Affaires" og har altsaa fungeret som saadan i Vacancen. Rzewuski efterfulgtes nemlig af Grev v. Ankwicz, der i Kalenderen for 1792 opføres som overordentlig Gesandt og befuldmægtiget Minister med Hr. de Kochanowski som „Conseiller de Légation et Chargé d'Affaires".

Oversættelsen været forbunden med nogen Vanskelighed; dog antager jeg i det her Meddeelte at have truffet det Rette, med Undtagelse af tvende paa sit Sted angivne Sætninger, af hvilke den ene er mig uforstaaelig, den anden gjengiven efter Gisning, og saaledes mulig ikke ganske correct. De i Originalen forekommende oprindelige, ved det senere Gjennemsyn af Brevskriveren corrigerede Udtryk, der i en af Öieblikkets Stemninger og Indtryk paavirket politisk Correspondance ofte tilstede ret interessante Indblik i Forholdene, ere overalt, hvor de ere af ringeste Betydning, omhyggelig noterede. Af de trende forudskikkede ikke officielle, paa fransk affattede Skrivelser synes de tvende förste at hidrøre fra den som „midlertidig Chargé d'Affaires" fungerende Legationssecretair Kochanowski, hvilket dog neppe kan være Tilfældet med den tredie.

Kjøbenhavn, den 16de Mai 1859.

A. 1.

Copenhague le 27 Février 1791.
Pour Dresde.

J'ai reçu Votre lettre, Monsieur, en date du 6 du mois présent. Infiniment sensible a votre souvenir, Msr., je m'empresse de vous donner les éclaircissemens que vous me demandez.

A commencer par la question essentielle je dois d'abord vous assurer que jusqu'à ce moment il n'a encore été faite aucune proposition directe de la part de l'Angleterre pour détacher le Dannemarc de la Russie. Il est possible que les intentions de la Cour de Londres soyent belles mais elles ne peuvent être qu'éventuelles, et ne peuvent se développer qu'en cas que la Suède se jette du coté de la Russie. Or l'Angleterre est trop sûre de la Neutralité du

Dannemarc, pour qu'elle aie besoin de faire quelque démarche décisive auprès de cette cour avant que les véritables intérêts[1] du Roi de Suède ne soient connus — Mais voici l'état actuel des choses — Il est arrivé un Courier de Londres qui a apporté ordre aux Ministres des trois Cours alliées de déclarer ici que les dites Cours acceptoient les bons offices et l'intervention du Dannemarc auprès de la Russie pour accélerer, s'il est possible, la paix entre cette dernière et la Porte, sur la base du Status quo, en conséquence de cette démarche il a été très naturel de sonder les dispositions de cette Cour en cas d'une nouvelle guerre dans le Nord, et c'est à quoi on s'est borné pour le moment.

Peu de tems après il arriva un Courrier dépeché de Pétersbourg en conséquence des Ordres qu'il a apporté au Ministre de Russie près de cette Cour. Celui-ci a communiqué au Ministère Danois la dernière réponse de la Russie donnée à la Cour de Berlin, et remis en même tems une déclaration qui outre toutes les belles paroles contient une assurance positive, que la Russie n'entreroit jamais en liaison avec la Suède a l'insu du Dannemarc. Elle demande encore l'avis de cette Puissance tant sur sa situation actuelle en général que sur la Suède. Le Courier Russe dont la destination étoit pour Stockholm a continué sa route mercredi dernier.

Pour ce qui est de notre alliance avec l'Angleterre je puis vous dire que les négociations sont avancées et qu'elles pourroient bientôt être terminées.

2.

Le 23 d'Avril. Les nouvelles suivantes me sont parvenues en date 20 févr.

Que le Ministre de Russie ayant trouvé les expressions de la Note remise à Mr. Drake vagues et ambiguës, écrivit

[1] *rettet til* intentions.

une lettre confidentielle au Comte de Bernstorff pour lui demander s'il devoit la prendre pour déclinatoire ou non.—

Sur le premier bruit du nouvel armement qui s'est repandu Mr. Drake a incessament été chez le Comte de Bernstorff qui l'a assuré que l'Angleterre pouvoit être très tranquille la dessus, qu'il étoit évident que le Dannemarc ne pourroit guère s'opposer à la flotte Angloise avec des forces inférieures, mais que d'un autre coté lui, Comte Bernstorff, étoit informé positivement, que le Roi de Suède ne discontinue pas à faire des préparatifs — et que par conséquent il étoit de la prudence que le Dannemarc en fît de son coté, pour se mettre en état de défense, protéger ses ports et son commerce.

On a dit que l'Ambassadeur de Suède avoit reçu Ordre du Roi Son Maitre de demander au Ministère Danois des explications sur les armemens, qui se font ici, et qu'à cette fin il avoit déjà été chez le Comte Bernstorff — cette nouvelle a besoin d'être confirmée.

Ce n'est qu'aujourd'hui que j'ai été à même de voir dans la Source ce qui a été témoigné au Ministère Danois [1], de la Cour de Berlin en réponse aux ouvertures conciliatoires faites par le Dannemarc — Ces paroles sont remarquables parcequ'elles montrent les intentions pacifiques du Roi de Prusse, et son éloignement pour la guerre. „Sa M^{té} souhaite très fort de pouvoir trouver un point de conciliation „dans les termes moyens que le Dannemarc propose, mais „qu'elle ne pouvoit pas donner de réponse définitive avant „que les intentions de ses alliés lui soyent connues".

24 Avril rien.

25 Avril. En suivant de plus près les démarches de l'Ambassadeur, je l'ai fait questionner par des personnes tierces sur la nouvelle, qu'on m'avoit donnée le 23 du cour., par rapport aux armemens qui se font ici; il ne vouloit pas convenir du fait, cependant la chose ne m'en a

[1] *De trende sidste Ord ere rettede til* verbalement.

pas paru moins probable. D'un autre coté j'ai appris avec quelque certitude, que le Roi de Suède a demandé par manière de discours au Comte Reventlau quel étoit le but des armemens qu'on faisoit en Dannemarc. Celui ci n'ayant pas des instructions de sa Cour, pour entrer en explication sur un point aussi délicat, dans un moment surtout où la méfiance sembloit augmenter de part et d'autre, s'est borné a répondre au Roi, que, les armemens du Dannemarc n'avoient certainement pas de but offensif mais que le Gouvernement avoit principalement en vue de couvrir les côtes de la Norvége, où jusqu'à présent on n'avoit pas encore de batimens de défense.

Randbemærkning med en anden Haandskrift.
Le Comte Bernstorff a differé de répondre au billet du Ministre de Russie.

3.

le 9 de Mai. Jour de l'arrivée de la Poste, nous dinâmes chez le Ministre de Pologne en petit comité — On a parlé des nouvelles du jour, du changement arrivé dans le Ministère de Prusse et de l'influence que cela pourroit avoir sur les affaires. Le Ministre d'Espagne étant venu me dit qu'il étoit arrivé un Courier Anglois le matin, qui a porté des dépeches pour Mr. Drake, chargé des Affaires de la Cour de Londres.

B. 1[1].

No 15. Kjøbenhavn, 26de Marts 1791.

Höie Deputation!

Med sidste Post modtog vor Legation den Höie Deputations Expedition No 12. For ikke at bringe Uorden i Aarsprotocollen giver jeg denne förste Depeche det følgende Nummer i Rækken.

[1] Denne og de følgende Depecher ere fra den polske Gesandt i Kjøbenhavn, Grev v. Ankwicz, Ridder af den hvide Örns- og af St. Stanislaus-Ordenen.

Den 23de sidstleden havde jeg de brugelige Audientser ved Hoffet, otte i alt, der derfor ogsaa tage saavel to Timer. Jeg fandt Kongen saa rolig, som man vel kan ønske sig. Han stod under en Baldachin; paa hans höire Side i nogle Skridts Afstand Ministeriet eller Statsraadet. — Han gjengjældte med megen Værdighed Buk med Buk, hørte med fuldendt Taalmodighed min Compliment ud; og da jeg var færdig, sagde han, at han glædede sig over Valget af mig og over Leiligheden til at gjöre mit Bekjendtskab, samt tilföiede, at der intet vilde blive undladt for at gjöre mig mit Ophold i Hovedstaden saa behageligt som muligt. Efter derpaa at have modtaget mine Creditiver leverede han dem til Grev Bernstorff, og jeg traadte af uden at oppebie videre Spörgsmaal; thi dette er her den sædvanlige Fremgangsmaade. Man hører fra alle Sider den Bemærkning, at nysnævnte Herres Sindstilstand mere og mere antager et roligere Præg.

Iforgaars, den sædvanlige Conferentsdag, indfandt jeg mig hos Grev Bernstorff. — Skjöndt mit Kjendskab til denne Minister endnu kun er ganske overfladisk, forekom det mig dog, som om jeg bemærkede, at der var en vis Uro over ham, og da jeg ikke var den eneste, der gjorde denne Bemærkning — det samme var nemlig ogsaa Tilfældet med dem af mine Colleger, der, ligesom jeg, havde Conferents med Greven senere end den moskovitiske Gesandt, hvorimod de, der för den Tid talte med ham, aldeles ikke lagde Mærke til nogen Forandring i hans Stemning — turde der mulig være Anledning til at formode, at bemeldte Minister af den moskovitiske Gesandt har erfaret et eller andet om en ikke forønsket Vending i Negociationen, hvorvel ikke engang Englænderne fra deres Hof have hørt noget i denne Retning.

Grev Bernstorff begyndte Conferentsen med mig med den Bemærkning, at Crisen, hvad enten den nu maatte bringe Parterne nærmere eller fjerne dem fra hinanden, endnu stedsevarede

ved, men gik derpaa strax over til at udtale sig om den ringe Sandsynlighed der var for, at en Stat som England, for hvilken Handelen er en Hovederhvervskilde, skulde indlade sig paa en Krig alene for et Ærespunkts Skyld.

Hertil svarede jeg, at det i dets Handels Interesse af England velforstaaede Forslag til en begrændset Status quo ikke har Æresponktet alene for Öie.

„Ganske sandt," yttrede Ministeren. „Denne Magt foretager Skridt, der ere i höi Grad paafaldende". Og idet han saae mig stivt ind i Öinene, tilföiede han: „De veed uden Tvivl, hvilke Insinuationer bemeldte Cabinet ogsaa andensteds tillader sig?"

„Saavidt os vedrører, veed jeg det," svarede jeg.

„Og jeg ogsaa," fortsatte Ministeren. „Jeg har fuldstændig Underretning om de af Mr. Hiles, uden mindste Hensyn til det cardinale Retspunkt, Deputationen gjorte Forslag. Hvad jeg her yttrer for Dem i saa Henseende er forøvrigt et Beviis paa min Tillid til den fuldstændigste Discretion fra Deres Side, og stolende derpaa tager jeg ikke i Betænkning aabent og fortroligt at meddele Dem som min Anskuelse, at man vil søge paa en eller anden Maade at berøve Dem Danzig. Dette er en Sag, som de nordiske Magter langtfra kunne betragte med Ligegyldighed, men da Byen uheldigviis allerede har tilsat Trediedelen af sin Capital, er det ikke synderlig vanskeligt at beregne, hvor langt Resten vil kunne række".

Under en Samtale, jeg samme Aften havde med den engelske Chargé d'Affaires, spurgte han mig, hvad Svar Mr. Heiles (*sic*) havde faaet af Deputationen, og da jeg havde sagt ham det, tillod han sig den Bemærkning, at det cardinale Retspunkt jo alt tidligere var et af Punkterne i Pacta Conventa.

„Ganske rigtig!" svarede jeg. „Kun er der den uheldige Forskjel, at endog den höieste lovgivende Magt for

Öieblikket selv har bundet sig Hænderne med Hensyn til hvad tidligere Konger blot ikke kunde gjöre alene."

„Hvis altsaa," fortsatte han, „Kongen af Preussen efter sit Forgodtbefindende, skjöndt imod Ret og Billighed, efterhaanden forhöier alle Toldsatser, maa dette dog aabenbart blive til stor Skade for Polen."

„Dertil er Kongen altfor retsindig," svarede jeg. „I Mangel af nogen nyere Tractat staaer den fra 1775 ialfald endnu ved Magt, og skulde man end egenmægtig ville bryde denne, lader der sig dog selv for Fremtiden vel neppe udfinde noget helligere Værn end en Tractat." — De kjender jo," fortsatte jeg, „vor Regjering og de Omstændigheder, hvori vi befinde os. Skulde jeg udtale min private Anskuelse af Sagen, saa vilde jeg sige, at der, saafremt man ved Siden af Forslaget om en eller anden Afstaaelse garanterer os en Gebetsudvidelse i en anden Retning, i saa Fald for yderligere Underhandlinger vilde være en fælles Basis, paa hvilken det vilde være muligt at begrunde en Ligevægt i de gjensidige Interesser. — En höitstillet Person," vedblev jeg, „spurgte mig paa min sidste Reise, hvorfor man ikke kunde opstille Polen som naturlig Grændse imellem de tvende krigførende Magter ved tilligemed en Kile af Oczakow'er Districtet at give det Dnjepr-Bredden. Dette Spörgsmaal træder netop nu saameget naturligere frem i min Erindring, som der i det herværende Ministeriums de allierede Magter tilstillede Note forekommer den Yttring, at Districtet Oczakow muligt kunde blive lagt fuldstændigt øde."

Her blev vor Samtale afbrudt.

En lignende havde jeg kort derpaa med den preussiske Gesandt, vedrørende det nysantydede Punkt.

„Ja hvorfor," sagde han, „tænker ingen paa at stille dette Forslag i Berlin?"

„Fordi det," svarede jeg, „kun er min aldeles private Anskuelse af Sagen, fremkaldt hos mig ved hiin paa min Reise stedfundne Conversation, og antaget endogsaa, at den

almindelig deeltes hos os, vilde dog ingen offentlig kunne fremsætte den, da det ikke er fra vor Side der foreslaaes nogen Gebeetsafstaaelse. Hvad vi have for Öie, er kun Afsluttelsen af en Handelstractat, og denne have vi søgt at indlede ved en defensiv Alliance."

Vor Gesandt i Berlin har med Dagsposten underrettet mig om den alt omtalte i Wien stedfindende Uenighed imellem Magterne samt om Berlinerhoffets for os gunstige Svar. = En höitstillet Person her stillede nys directe det Spörgsmaal til mig, hvad Erstatning jeg formeente, at Preusseren burde give Keiseren for Danzig, da der, i Henhold til Overeenskomsten i Reichenbach i de tyrkiske Lande intet kunde erholdes. Hertil svarede jeg, at dette Spörgsmaal allerede involverede Danzigs Besættelse som et Factum. hvad der dog efter min Mening aldeles ingen Tale kunde være om.

Saavel Gesandten i Berlin som Woyna[1] har jeg communiceret denne Depeches Indhold, forsaavidt Danzig angaaer.

2.

N° 16. Kjøbenhavn, den 2den April 1791.

Den höie Deputations Expedition N° 13 har jeg haft den Ære at modtage.

Det herværende Ministerium har endnu intet Svar erholdt paa sine Mæglingsforslag. Ialfald var dette endnu ikke Tilfældet idag otte Dage, da den preussiske Gesandt foreløbig paa sit Hofs Vegne takkede det herværende Cabinet for dets velvillige Sindelag og bona officia. = Bemeldte Gesandt er midlertidig instrueret til at fastholde det oprindelige Forslag =

Jeg tör antage for afgjort, at den höie Deputation allerede har Efterretninger fra Vedkommendes Side = Efterat være bleven gjort bekjendt med Keiserens Resolution med

[1] Grev Woyna, polsk Gesandt i Wien.

Hensyn til den slesiske Convention, søgte Lord Elging (*sic*) endnu för sin Afreise til Italien en Audients for at gjöre ham mere indtrængende Forestillinger; men Keiseren nægtede ham den peremtorisk. — Denne Efterretning kan ansees for aldeles paalidelig. — Jeg har al Grund til at antage, at England vil nedstemme sin Tone og efterhaanden lægge Moskva færre Hindringer iveien. Det gjör man her allerede Regning paa, og da jeg veed, at man her stadig giver den preussiske Gesandt at forstaae, at man venter sig en större Imødekommen fra hans Konges end fra Englands Side, har jeg advaret ham med Hensyn til denne politiske Tvetungethed =

Prinds Frederik, Kongens Broder, er allerede saagodtsom aldeles restitueret efter sin kortvarige Upasselighed.

Breve fra Norge bringe Efterretninger om omfattende Rustninger i Sverrig og om betydelige Artilleritransporter ad den norske Grændse til. Dog — mere detaillerede Oplysninger i saa Henseende ville upaatvivlelig allerede være komne den höie Deputation tilhænde fra Vedkommende.

3.

No 17. Kjøbenhavn, den 5te April 1791.

Den höie Deputations Expedition No 14 havde jeg den Ære at modtage med Gaarsposten.

Fra Holland fik vi her i dette Öieblik tvende Nyheder. Den ene er en Notification til den herværende hollandske Minister om, at en Coureer fra Berlin, der er paa Tilbagereisen fra England, overbringer det Svar, at England har bestemt sig til at understøtte status quo absolu, men ved at sammenholde Data seer man, at denne Beslutning maa have været offentlig bekjendt, förend det danske Ministeriums Note har kunnet naae London.

Den anden, den engelske Chargé d'Affaires tilhændekomne, Efterretning melder, at det er blevet de hollandske Skibe i Østersøen forbudt at anløbe de moskovitiske Havne.

Tiden tillader ikke at chiffrere disse Efterretninger, der desuden allerede ere altfor bekjendte. Jeg kommer netop fra en Diner, hvor de tvende nysnævnte Ministre ogsaa vare tilstede og ikke gjorde mindste Hemmelighed af dem.

4.

No 18. Kjøbenhavn, den 9de April 1791.

Efterretning om den af England tagne Beslutning at understøtte Status quo absolu har idag fundet fuldstændig Bekræftelse ved Breve, der ere indtrufne fra Holland. — Det londonske Ministerium har affattet et Udkast til en denne Beslutning udtalende Declaration og foreløbig afsendt samme til den engelske Minister i Petersborg. Coureren, der overbringer det, gik over Haag og havde en Depeche med til den derværende Gesandt Lord Auckland, der, efter sammes Modtagelse, officielt meddeelte Stor-Pensionarius'en Declarations-Udkastet og derhos opfordrede General-Staterne til at samvirke med London'er-Hoffet med Hensyn til Understøttelse af dets Bestræbelser for at bevæge Rusland til Antagelse af Forslaget om Status quo. — Det fortjener derhos at bemærkes, at efterat London'erhoffet havde fattet sin Beslutning, indtraf det danske Hofs Noter, hvilket imidlertid ikke bevirkede den mindste Opsættelse i Courerens Afgang med det omtalte Declarations-Forslag. Disse Efterretninger har jeg af officielle Skrivelser, der ere blevne mig meddeelte af den hollandske Minister.

Den almindelige Formodning, at Hans svenske Majestæt fuldstændig vilde slaae sig paa Ruslands Side, er nu saagodtsom bleven til Vished; Bernstorff nærer ialfald ikke mindste Tvivl mere. — Igaar observeredes i Kattegattet en engelsk Fregat samt en Kutter og en Brigantin; idag har jeg modtaget paalidelig Efterretning om, at bemeldte Skibe ere gaaede til store Belt for der at lodde. Den herværende russiske Minister affærdigede uopholdelig en Coureer til sit Hof med Melding herom.

5.

No 19. Kjøbenhavn, den 12te April 1791.

Den höie Deputations Expedition No 15 af Dato 30te Marts har jeg haft den Ære at modtage.

Jo sikkrere man her havde gjort Regning paa med Lethed at enes med England om Midlerne til Fredens Bevarelse, desto större Indtryk har den i mine tvende seneste Depecher meddeelte og idag fra alle Sider Publicum i Almindelighed forkyndte Efterretning her fremkaldt.

Indtil dette Öieblik er der imidlertid endnu ikke fra London indløbet noget officielt Svar paa det danske Ministeriums Note, en Omstændighed, der (som Grev Bernstorff selv yttrede til mig) ialfald endnu holder Liv i det hendøende Fredshaab. — Man nærer for Öieblikket her langtfra den Frygt for Krigen som ved Begyndelsen af Underhandlingerne. [Her følger en ikke ganske klar Yttring om den svenske Konges Forhold til Rusland og dernæst fortsættes:] Man er, efter hvad jeg hører, aldeles forvisset om hans venskabelige Sindelag imod denne Magt, i ethvert Fald om hans Neutralitet og Utilgjængelighed for Londonerhoffets Insinuationer. — Man formener, at Krigen vil blive fordeelagtig for Handelsforholdene her. Den eneste Frygt, man nærer, er med Hensyn til Danzig; thi ligesaa sikker, som man for Öieblikket her er paa, at Kongen af Preussen i Fredstid ikke vil stille til os nogen Fordring om denne Stads Afstaaelse imod Indrömmelse af Handelsfordele, ligesaa stor Frygt nærer man for, at han i Tilfælde af en Krig skal komme i temporair og med det samme tillige i blivende Besiddelse af den. — Da man ikke utydeligt lod mig dette forstaae, ansaae jeg det for min Pligt som et Slags Svar herpaa confidencielt at communicere Goltz's Note; dog skal, efter hvad jeg senere har hørt af en af de fremmede Ministre, denne Frygt endnu bestandig vedvare, og en Samtale, jeg igaar tilfældigviis havde med en af de første iblandt de danske, har styrket mig i den Formening, at dette Punkt

for Öieblikket gaaer Danmark over alt andet. Efter flere forgjæves Forsøg havde den moskovitiske Gesandt igaar en Conferents med Prindsen af Hessen paa Grev Bernstorffs Bopæl, hvor seent paa Aftenen ogsaa den engelske Chargé d'Affaires indfandt sig for under fire Öine at nedstemme noget bemeldte, England personlig hengivne, Greves ved de første Indtryk fremkaldte Forhaabninger =

Grev Bernstorff er endnu meget lidende efter et heftigt Anfald af Podagra og Chiragra.

6.

No 26. Kjøbenhavn, den 10de April 1791.

Den moskovitiske Gesandt trænger paa her paa det Heftigste baade med Løfter og med Trudsler; det er imidlertid at haabe, at Danmark staaer fast paa sin Neutralitet. [Det var ham, der søgte at gjöre Ministeriet her bange med Hensyn til Danzig. Goltz's Note, som jeg communicerede det, har imidlertid gjort en god Virkning. Dette veed jeg med fuldkommen Vished ifølge en mundtlig Yttring til mig af den engelske Chargé d'Affaires, der takkede mig, fordi jeg havde foretaget dette Skridt] [1]. Samme Gesandt affærdigede den 13de sidstleden en Coureer til Petersborg via Stockholm. — Fra Sverrigs Side er Danmark ikke uden Frygt; Pengemangelen har imidlertid naaet en saadan Grad, at der ikke kan være Tanke om Krig. = De herværende Handlende lade næsten vente et formeligt Oprør for det Tilfælde, at man her skulde bestemme sig for Krig. De tvende indiske Compagnier, der alt i længere Tid uophørlig have haft Underbalance, see paa den ene Side den uundgaaelige Ruin for sig og paa den anden, saafremt Danmark bevarer sin Neutralitet, sikkert Haab om Handelens fornyede Opkomst. — Fra Moskva er der ingen Penge at vente. Det

[1] Hvad der befinder sig imellem Parenthestegnene er i Concepten strøget.

er uden Tvivl den höie Deputation bekjendt, at Moskva i Amsterdam intet Laan har kunnet reise paa andre Betingelser end 80 af 100 til 6 pro cent (af 80). — Iforgaars indtraf der hertil en engelsk Coureer fra Berlin, og igaar tilstillede den engelske Chargé d'Affaires Grev Bernstorff en Note, der efter en temmelig kold Compliment til Danmark for dets Mæglingsforslag ganske simpelthen notificerer, at Omstændighederne nøde England til at lade en Flaade afgaae til Østersøen for saaledes at give sine Forestillinger större Eftertryk. Noten ender med en Anmodning om fri Passage gjennem Sundet. — Svaret vil først kunne ventes om nogle Dage. Der kan vel neppe være nogen Tvivl om, at man ikke vover at give noget Afslag. En Copie af bemeldte Note har jeg ikke endnu haft Tid til at forskaffe mig, og jeg maa derhos bemærke, at de tvende Hoffers Ministre og navnlig den engelske med eet vise sig mere og mere tilbageholdende imod os. Det er derfor kun med Vanskelighed og ad Sideveie, at vi kunne faae noget at vide. Selve Tilstillelsen af Noten blev hemmeligholdt for os.

7.

Ved Coureer. Kjøbenhavn, den 17de April 1791,
Kl. 1 om Natten.

Höie Deputation!

Jeg har anseet det for min Pligt i min igaar afsendte Depeche at melde Ankomsten af en engelsk Coureer fra Berlin samt Hovedindholdet af den Note, som den engelske Chargé d'Affaires, Mr. Drake, paa sit Hofs Vegne har tilstillet det herværende Ministerium. Den Tilbageholdenhed, de allierede Hoffers Ministre, og navnlig den engelske, have udviist imod mig ved denne Leilighed, maa navnlig tilskrives de seneste Efterretninger fra Warschau. Da Notens Overrækkelse, og dens Indhold naturligviis saameget mere, blev holdt hemmelig for mig, kunde det ikke være andet, end at

det, jeg i al Hast og med al Anstrengelse i Løbet af nogle Timer var istand til at faae udfrittet, maatte blive unöiagtigt. Jeg tilmeldte den höie Deputation, at ovenomtalte Note indeholdt en tom Compliment til Danmark for dets hæderlige Pacificationsbestræbelser, og dens förste Deel indeholder i Virkeligheden heller ikke det mindste andet; hvad derimod angaaer min Yttring, at England af Danmark forlangte fri Passage gjennem Sundet, saa har jeg allerede idag bragt i Erfaring, at Fordringen er af en langt större Betydning, idet den nemlig gaaer ud paa fri Adgang til alle danske Havne. Först efterat jeg idag, tiltrods for den haardnakkede Tilbageholdenhed, der udvises imod mig, havde forskaffet mig denne Efterretning, lykkedes det mig dertil endnu at komme under Veir med, at Svar-Udkastet allerede er afgaaet fra Statsraadet til Kronprindsen, og idet jeg selvfølgelig benyttede Öieblikket, greb jeg endnu virksommere Forholdsregler, indtil jeg tilsidst bragte det dertil, at Grev Bernstorff selv gav mig den mundtlige Forsikkring, at Danmark ikke gaaer ind paa Englands Fordring, samt at England imorgen erholder et peremtorisk Afslag til Svar paa sin Note.

Da jeg anseer dette for at være en Efterretning af den höieste Vigtighed, afsender jeg uopholdelig Hr. Rykaczewski med den som Coureer. Hans Tjenester her ved Legationen ville allerede være den höie Deputation bekjendte, og at den Iver, hvormed han her har opfyldt ethvert ham overdraget Hverv, heller ikke nu fornegter sig, viser hans Villighed til at underkaste sig den ham nu forestaaende Anstrengelse. Jeg tillader mig derfor paa det bedste at anbefale ham til den höie Deputations gunstige og fortjente Bevaagenhed.

I Berlin vil Hr. Rykaczewski paa Gjennemreisen meddele Jablonowski Efterretningen og tillige opfordre ham til at have et vaagent Öie med alle yderligere Manoeuvrer.

Jeg er ikke istand til at finde noget tilstrækkelig betegnende Udtryk for den overordentlige Ömfindtlighed, hvormed Bernstorff omtalte det engelske Hofs efter hans For-

mening i en usædvanlig höi Grad krænkende Proposition. Det er saaledes at vente, at Svaret vil blive affattet i Udtryk, der afspeile denne Ömfindtlighed. — Skjöndt Mr. Drake endnu ikke veed noget om, hvad han imorgen vil faae at høre, forbereder han — hvad jeg tilfældig har faaet Vished om — dog alt til Afreisen for det Tilfælde, at Svaret skulde blive afslaaende. Han afgaaer da herfra i Overmorgen. — Jeg kan hertil endnu föie, at den hollandske Minister har vægret sig ved at tage nogensomhelst Deel i Notens Underskrivelse og Overrækkelse, da han dertil altfor nöie kjender sit Hofs Anskuelser, der aldeles gaae i Retning af en defensiv Alliance.

Den Aabenhed, hvormed Grev Bernstorff kom mig imøde, foranledigede mig til at yttre, at den Taknemmelighed, hvoraf jeg følte mig gjennemtrængt efter Meddelelsen af en Sag af saa overveiende en Vigtighed, gjorde mig det til Pligt intet at bringe paa Bane, der i mindste Maade vilde kunne udlægges som Tegn paa Mistillid.

„Jeg veed, hvad De sigter til," afbrød Ministeren mig, „Det er sikkert nogle af Udtrykkene i vor Opfordring til de allierede Magter, der have vakt Betænkeligheder hos Dem (og her citerede han selv netop de samme Udtryk, om hvis Betydning den höie Deputation i sin sidste Expedition har paalagt mig at indhente nærmere Oplysninger). „Jeg kan i saa Henseende forsikkre Dem," vedblev han, „at jeg, skjöndt de nævnte Udtryk ikke i mindste Maade havde til Hensigt at træde Trediemand for nær, dog aldrig vilde have tilladt mig dem, saafremt bemeldte Opfordring ikke havde været et confidentielt Actstykke. Det var jo en Fornyelse af Handelstractaten imellem England og Rusland, en bevæbnet Neutralitet, Spörgsmaalet var om, og jeg sammenfattede dem derfor under et almindeligt Udtryk for ikke ved en speciel Udtalelse at bortlede Opmærksomheden fra Hovedpunktet."

En ordlydende Copie af Noten og af Svarudkastet staaer

for Öieblikket ikke til min Raadighed. De ville i ethvert Tilfælde først kunne erholdes enten i Morgen eller i Overmorgen, og jeg har derfor ikke villet opsætte Courerens Afgang.

Jeg griber denne Leilighed til at udbede mig det franske Chiffer som bekvemmere til Correspondance og maa derhos bemærke, at Castellanen i Witebsk, Hr. Rzewuski, medtog en Copie af det polske.

Jeg har medgivet Hr. Rykaczewski til Reisen 217 Thaler og 50 hollandske Ducater, summa summarum 129 hollandske Ducater. Ankwicz.

8.

No 21. Kjøbenhavn, den 19de April 1791.

Expeditionen No 17 af 6te April har jeg saavelsom den foregaaende No 16 haft den Ære at modtage.

Den 17de sidstleden Kl. 3 Morgen affærdigede jeg herfra Hr. Rykaczewski som Coureer til den höie Deputation med Melding om, at der paa den i London'erhoffets Note fremsatte Fordring om fri Adgang for den engelske Flaade til alle danske Havne var vedtaget et afslaaende Svar. Til denne Efterretning har jeg med Dagsposten intet videre at föie; thi da det omtalte Svar hidtil ikke er blevet den engelske Chargé d'Affaires communiceret, og der endnu forhandles om Redactionen af de enkelte Udtryk, har det ikke været mig muligt at forskaffe mig nogen ordlydende Afskrift hverken af Noten eller af Svaret. — At jeg ikke har undladt uopholdelig at communicere Efterretningen til Berlin, London og Haag, behøver jeg vel neppe at omtale. Igaar afholdtes der her et Admiralitetsraad, og det staaer vel til at vente, at Rustninger ville finde Sted, idetmindste i samme Omfang som ifjor. — I Norge er allerede alt paa Forsvarsfod; ja, efter hvad der fortælles, skulle Prindsen af Hessens Equipager allerede være der. A.

I dette Öieblik erfarer jeg, at den engelske Chargé d'Affaires skal være underrettet om Svarets Indhold, og Rygtet gaaer, at han forbereder en ny Note for at fremtvinge en endelig Erklæring om, hvorvidt Danmark vil opretholde sin Neutralitet.

9.

No 22. Kjøbenhavn, den 23de April 1791.

Idet jeg herved har den Ære at tilstille den höie Deputation ordlydende Afskrifter, under Litr. A af London'erhoffets Note og under Litr. B af Svarnoten, skal jeg, af Hensyn til det offentlige Bedste, derhos tillade mig at anholde om, at denne saa vigtige Sag maa blive hemmeligholdt, da det vil afhænge heraf, hvorvidt jeg ogsaa for Fremtiden vil blive istand til at forskaffe mig vigtige og betydningsfulde Efterretninger. Ingen af de allierede Hoffers Ministre vilde meddele mig disse Afskrifter, paa Grund af, som de udtalte sig, at under vor Regjeringsform vilde enhver blive deelagtig i Hemmeligheden; det vil saaledes formeentlig findes hensigtsmæssigt, at vi ogsaa for dem anstille os som uindviede, saameget deshellere, som de muligviis have endnu andre Bevæggrunde til deres Tilbageholdenhed.[1] Der findes i Svarnoten nogle Udtryk, der neppe ville kunne være de interesserede Parter ligegyldige, navnlig den Passus, hvor Talen er om en defensiv Alliance med Moskva, og det umiddelbart efter Henviisningen til de Tractater med England, paa hvilke, som tilstedende denne Magt Adgang til de danske Havne, den engelske Chargé d'Affaires netop støttede sin Berettigelse til at fremsætte den gjorte Fordring. For det andet ligger det tydeligt for Dagen, at det er med Forsæt, at Danmark undlader selv blot med et eneste Ord at omtale sin Neutralitet. Den engelske Chargé d'Affaires,

[1] Den sidste Sætning er i Originalen dunkel, og Oversættelsen kun Conjectur.

der i Tilfælde af et undvigende Svar, havde Ordre til i en ny Note at afæske Danmark en bestemt Erklæring med Hensyn til Neutralitetsspörgsmaalet, har derfor uventet seet sig i den Nødvendighed at indhente nye Instructioner. — Endnu en Efterretning, der er kommen mig for Øre, den nemlig, at den moskovitiske Gesandt skal have forlangt af Danmark nogle og tyve Linieskibe, tör jeg vel ikke udgive for aldeles paalidelig; men saameget veed jeg ialfald med Vished, at de her stedfindende Rustninger allerede med tre Skibe overskride det ifjor udrustede Antal = Til London expederer jeg idag de nysnævnte tvende Afskrifter, hvis Indhold jeg alt har meldt til Berlin.

10.

No 23. Kjøbenhavn, den 30te April 1791.

Den höie Deputations Expedition No 18 havde jeg den Ære at modtage med sidste Post.

Hr. Kochanowski har jeg allerede communiceret den höie Deputations gunstige Resolution, saavel hvad hans Udnævnelse til Legationsraad som hvad Anviisningen paa de 500 ⌗ angaaer. Til den Taksigelse, han herved aflægger for sit Vedkommende, anseer jeg det for min Pligt ogsaa at föie min, saameget mere, som jeg, foruden at jeg som hans Slægtning tager ret hjertelig Deel i hans Lykke, derhos ogsaa paa Embeds Vegne har haft den bedste Leilighed til at skatte hans Talenter, Iver og Flid. Jeg anseer det saaledes for en Forpligtelse for mig at takke for den ham ydede Retfærdighed og at anbefale ham til den höie Deputations fremtidige Bevaagenhed.

Naar den höie Deputation i samme Depeche udtaler sin Billigelse af min hidtidige Virksomhed hersteds, modtager jeg dens naadige Udtryk med al skyldig Erkjendtlighed og betragter dem som en Opmuntring til yderligere Bestræbelser fra min Side.

Da Grev Bernstorff nu endelig er fuldstændig restitueret,

indfandt vi os alle hos ham iforgaars til den sædvanlige Torsdagsconferents.

Den 17de dennes indtraf der her sikker Efterretning om, at Kongen af Sverrig har givet Ordre til uopholdelig Udrustning baade af Flaaden og Flottillen, og, da jeg ingen Tvivl nærer om, at den höie Deputation i saa Henseende allerede er fuldstændig informeret fra behørigt Sted, staaer der for mig saaledes kun tilbage at give en Beretning om det Indtryk, dette Skridt her har fremkaldt.

Til den engelske Chargé d'Affaires her meldtes der nylig fra Stockholm, at den derværende moskovitiske Gesandt i Tilfælde af en Krigs Udbrud skal paa sin Monarchindes Vegne have tilbudt den svenske Konge carte blanche. Englænderen gjör imidlertid den Beregning, at det vil falde hans Hof lettere at tilkjøbe sig Sverrigs Neutralitet end Moskvaerhoffet at betale dets virksomme Bistand, og nærer derhos den Formening, at Grunden til, at Kongen af Sverrig hidtil ikke har erklæret sig, er den, at han, med snild Benyttelse af Omstændighederne og idet han gjör Front til begge Sider, kun afventer en beleilig Concurrents og veier Sagen paa sine egne Interessers Vægtskaal. Paa den anden Side anseer Moskoviteren sig derimod for at staae en Handels Afsluttelse nærmere, og støtter i saa Henseende sin Beregning deels paa Sverrigs pecuniaire Forlegenheder, deels paa de Tilhængere, han endnu bestandig tæller der i Landet. — Skjöndt nu den herværende Regjering ikke uden en vis Bekymring seer paa alt dette, forstilte Grev Bernstorff dog ved Conferentsen med mig en fuldkommen Rolighed i saa Henseende. Han kaldte det en Følge af den svenske Konges Forfængelighed og tilföiede derhos, at bemeldte Herre pleiede at være stærkere i Loven end i Holden. — Til en anden af de fremmede Ministre yttrede han derimod, at, saavidt han kunde forstaae, havde Moskva allerede vidst hos Kongen af Sverrig at opnaae et vist ydre Skin af, at han tog Parti med det, hvorimod i Virkeligheden Handelen endnu stod

aaben for begge Parter og der saaledes for Danmark stadig var billig Anledning til Bekymring.

Grev Bernstorff nærer, efter hvad han selv yttrede til mig, endnu Haab om Fred. Han roste Leopold som en Monarch, der forstod at give efter for Omstændighedernes Bydende, og udbredte sig derpaa temmelig udførlig over Herskernes Forpligtelser ligeoverfor deres Folk, hvis Gods og Blod de kun i yderste Nødstilfælde burde disponere over. Han syntes mig forøvrigt at antage, at Czarinden efterhaanden mere og mere vil nedstemme sine Fordringer. Saameget veed jeg ialfald, at den herværende moskovitiske Gesandt har som af egen Tilskyndelse ladet falde Yttringer om et Par Millioner Thaler som en Basis for videre Forhandlinger om en Alliance imellem Rusland og Danmark. Imedens Redactionen af Svaret paa den her af England overrakte Note stod paa, tog den keiserlige Gesandt höit og lydeligt Moskvas Parti. Officielt foretog han imidlertid intet Skridt.

Jeg maa endnu tilföie, at den engelske Chargé d'Affaires igaar tilbød at overlade mig ordlydende Afskrifter af de for mig hidtil hemmeligholdte Noter. — For at befæste ham i den Tro, at denne Meddelelse vilde være noget ganske nyt for os, modtog jeg hans Tilbud med Tak.

Jeg vedlægger under Litr. A en Afskrift af den Artikel i Tractaten imellem Danmark og England af 1670, paa hvilken det engelske Hof støtter den i dets sidste Note her fremsatte Fordring. I det danske Exemplar skal der være tilföiet denne Artikel følgende Clausul: Tredie Mands Ret reserveret og overfor en Allieret uden Gyldighed.

Bilag. Litr. A. Artikel 30.

Conventum et concordatum est quod utriusque partis Subditis populo (*sic*) ad alterius Confederati Portus ac oras liber semper erit accessus, licitumque illis erit in iis commorari et inde rursus recedere, ac etiam per maria ac territoria quæcunque utriusque Regis respective transire (non

faciendo damnum nec præjudicium) non solum cum navibus bellicis sive publicæ fuerint, sive eorum qui specialia diplomata obtinuerint, sive tempestatis vi aut maris periculo evitando intraverint, sive, ut naves reparent, aut commeatum coëmant, modo sex navium bellicarum numero non excedant, si sua sponte intraverint, nec diutius in portubus, aut circa portus hærebunt quam ad navium reparationem, coëmenda victualia, aliave necessaria opus fuerit. Et si maiori navium bellicarum numero, data occasione, ad ejusmodi portus velint accedere, iis intrare nequaquam erit licitum, nisi data primum tempestive per litteras notitiam de illarum adventu, et prius impetrata ab iis venia, ad quos portus prædicti pertinuerint. — Si vero vi tempestatis, aut alia urgente necessitate ad portum quærendum compulsæ fuerint, in tali casu absque ullo indicio aut notitia præcedente, naves ad certum numerum restringendæ non erunt, hac tamen conditione quod illarum Præfectus statim ab ipsarum appulsu summum Magistratum, vel istius loci, portus aut oræ, ad quam appulerint, Præfectum de sui adventus causa certiorem faciet, nec diutius ibi hærebit quam ipsi a Summo Magistrato vel Præfecto permissum erit nihilque hostile in portubus, in quos se receperit, aut quicquam in præjudicium istius, ad quem pertinuerint, Confederati faciet aut molietur.

11.

No 24. Kjøbenhavn, den 3die Mai 1791.

Den höie Deputations Expedition No 20 af 20de April har jeg haft den Ære at modtage.

Af en længere Samtale med Prindsen af Hessen, med hvem jeg igaar var sammen ved et Middagsselskab hos Statsminister Grev Haxthausen, erfarede jeg, at de i Sverrig stedfindende Rustninger her tilskrives den svenske Konges fjendtlige Hensigter mod Danmark. Vor Vært yttrede for mig, at det af Rigsdagen den engelske og hollandske Minister givne Svar ingenlunde var skikket til fuldstændigt at

berolige de i Handelen paa Danzig interesserede Parter, saafremt den endelige Beslutning opsattes. Hertil svarede jeg, at et definitivt Svar ikke kunde gives af den simple Grund, at der fra Berlinerhoffets Side ikke forelaa nogensomhelst directe Fordring. Naar først Hr. de Leeds [1], der formodentlig for at redde Landets Ære vilde tage Skylden paa sig, var traadt ud af Ministeriet, vilde Berlinerhoffet forhaabentlig modificere sine Fordringer i Overeensstemmelse med den i Omstændighederne liggende Opfordring til en fredelig Afgjörelse. For Öieblikket syntes der ikke at være noget til Hinder for at antage, at en Pacification om kort Tid vilde indtræde og ved Redebonhed til at medvirke hertil vilde alle Parter sikkre sig Deelagtighed i de almindelige Underhandlinger.

12.

No 25. 7de Mai 1791.

Randbemærkning: (Alt uden Undtagelse i Chiffres lige fra de første Ord og til +).

Den höie Deputations Expedition No 21 af 28de April har jeg haft den Ære at modtage.

Jeg ønsker ret meget, at den Efterretning, som jeg fra paalidelig Kilde idag seer mig istand til at bringe, maa indtræffe betids. — London'erhoffet er uden Preussens Vidende ifærd med at underhandle om en Fornyelse af Handelstractaten med Moskva. Czarindens Indvilligelse kan allerede betragtes som saa sikker, at Forhandlingerne, saafremt England forøvrigt ikke fremkommer med Tillægs-Artikler, ville kunne afsluttes naar det skal være. England maa da ialfald först udtræde af den Forbindelse, i hvilken det har indladt sig imod Moskvas Interesser og navnlig først og fremmest see at skaffe sig en ubeleilig Medvider fra Halsen, der altid vil gjör Fordring paa sin Andeel af Gevinsten. Dette vil skee efter den engelske Ministers Ankomst til Ber-

[1] Hertugen af Leeds, den daværende engelske Udenrigsminister.

lin, hvor han i dette Oieblik allerede maa være indtruffen, og skjöndt man i Berlin endnu intet veed hverken om den forhaandenværende Tilböielighed til en separat Fornyelse af bemeldte Tractat eller om de i saa Henseende foretagne indledende Skridt, maa der dog der allerede være indtraadt en vis Kulde i Stemningen, da det preussiske Hofs herværende Minister confidentielt har yttret for mig, at den hele Krigslarm var foranstaltet af den engelske Regjering blot for at narre Parlamentet til at bevilge Penge. — Alt, hvad jeg her har omtalt, er kun betroet mig under Løfte om den dybeste Hemmeligholdelse, og stammer, jeg gjentager det atter, fra den paalideligste Kilde. — Jeg indseer nu meget godt, at den omtalte Tractats Fornyelse vil svække de Fordele, vi ellers kunde have ventet os af den, vi staae i Begreb med at afslutte med England, og veed derhos, at Maaden til at forhindre den er meget simpel og saa at sige frembyder sig af sig selv; men paa den anden Side indseer jeg ogsaa meget vel, at England, saaledes som Sagerne nu staae, umuligt vil kunne afslutte noget med os uden, enten paa vor eller egen Bekostning, at indrömme den preussiske Konge allehaande Fordele. Den kraftige Opposition, der hos os har viist sig imod enhversomhelst Insinuation med Hensyn til Afstaaelsen af Danzig, vil give England et noksom tydeligt Vink om, at af vor Pung vil Betalingen ikke kunne tages, og at udrede den af sin egen indseer det for Öieblikket ingen Nødvendighed af, da det ved simpelthen at fornye Handelstractaten med Moskva for sit separate Vedkommende kan sikkre sig alle ønskelige Fordele. — Dog — jeg henstiller alt til den höie Deputations Viisdom, idet jeg formener, at jeg vil findes at have gjort de mig paahvilende Forpligtelser Fyldest ved mine Bestræbelser for at skaffe mig Underretning om alt, hvad der staaer i nær Berørelse med Landets Interesser samt ved paalidelige Indberetninger i saa Henseende. +

Til Helsingør (en dansk Havn, omtrent en sex Mile

herfra) er der indkommet et betydeligt Antal til Rusland bestemte engelske Coffardiskibe, nogle under eget, andre under hamborgsk Flag. Den alt tidligere ommeldte, paa Observation udsendte, engelske Kutter befinder sig endnu der i Havnen.

13.

N° D°. 7de Mai 1791.

I den offentlige Interesse gaaer jeg uden nogen Indledning over til det Punct, der er Gjenstand for min Skrivelse til D. E. af Dags Dato. Alle de Følelser, som min paa det nære Slægtskabs Baand begrundede Hengivenhed samt skyldige Höiagtelse for D. E. indgive mig, udtaler mit Hjerte tusinde Gange kraftigere end jeg paa Papiret vilde være istand til at udtrykke.

Il est sûr que l'Angleterre tire déja son épingle du jeu, et je suis trop bien informé pour ne pas me faire un devoir de Vous avertir, que non seulement cette Puissance à l'insu de la cour de Berlin [1] a renouvelé son traité de commerce avec la Russie, mais que déja cette dernière cour est décidée à y consentir, de manière, que si le Ministre de la cour de Londres, en proposant la chose à Pétersbourg n'y ajoute aucun nouvel article, toute la négociation se fera sur le champ, d'un seul trait de plume — Vous sentez fort bien combien il importe a notre Gouvernement que cette marche soit suivie et vieillée de près — En donnant par le courier d'aujourd'hui la même nouvelle à la Députation, je la previens que je Vous en ai écrit —

Jeg forbliver etc. D. E.'s hengivne Cousin.

14.

N° 26. 14de Mai 1791.

Den höie Deputations Expedition N° 22 af 27de April har jeg haft den Ære at modtage.

[1] *rettet til*: une fois débarrasée de la cour de Berlin.

Den 11te dennes indtraf hertil fra Warschau en af Mr. Burke til Grev Bernstorff afsendt Stafet med Efterretning om Begivenhederne der den 3die dennes.

Iforgaars, efter Stafettens Ankomst, det vil sige paa den sædvanlige Conferentsdag, meddeelte Grev Bernstorff mig denne Efterretning. Jeg kan desværre ikke i selve mit Fædreland og i mine Landsmænds Midte give den henrykkende Følelse Luft, der saa ganske opfylder hele mit Væsen, at jeg neppe er istand i dens Heelhed at fatte Overmaalet af den almindelige Lykke; — jeg kan kun opsende min Glædes Røst og min dybest følte Tak til ham, den Höieste, fra hvem alle Gaver komme. Han skjenke Fædrelandets ædle Befriere sin Naade og sin Velsignelse!

[I Løbet af denne Uge ankom hertil fra Berlin en Coureer til den engelske Chargé d'Affaires, med Ordre til at tilkjendegive det herværende Ministerium, at de allierede Magter, idet de yde Hans danske Majestæts gode Hensigter og oplyste Raad al Anerkjendelse, paa Basis af den af ham antydede Fremgangsmaade ønske en Gjenoptagelse af Negociationerne i Petersborg samt, for yderligere at befordre og fremkalde et forønsket Resultat af deres Bestræbelser, ere tilböielige til ved en almindelig Fuldmagt at lægge den hele Forhandling i Petersborg i Hans Majestæts Hænder. Denne Erklæring har den engelske Chargé d'Affaires ordret gjort Grev Bernstorff, og de tvende øvrige Hoffers Ministre have udentvivl bekræftet den. Svaret var blot en Compliment i Forening med de bedste Ønsker.

Det røber sig her tydeligt, ja træder klarere frem end nogensinde, at det er England, der, for derved at forskaffe sig en begunstiget Separatstilling i Petersborg, har bragt dette Høflighedsbeviis mod Danmark paa Tapetet. Det er den preussiske Gesandt ogsaa kommen under Veir med, og han er paa sin Post.] [1]

[1] Hele denne Parenthes er i Concepten overstreget.

15.

No 27 Kjøbenhavn, den 17de Mai 1791.

Randbemærkning: Det Understregede (her i Trykken Spærrede) i Chiffrer.

Den höie Deputations med Stafet over Hamborg mig tilstillede Expedition No 23 af 5te dennes havde jeg den Ære at modtage igaar efter Ankomsten af den sædvanlige Post. I Forventning af, at en senere Instruction vil paalægge mig paa en solen og officiel Maade at bringe denne Efterretning til den herværende Regjerings Kundskab, vil jeg for Öieblikket indskrænke mig til at meddele den confidentielt.

Den Meddelelse, jeg i min sidste Depeche havde den Ære at gjöre, erholder en endnu större Betydning ved den senere til min Kundskab komne Omstændighed, — at det Project, hvoraf jeg oversendte et Excerpt, blev den moskovitiske Gesandt meddelt af Grev Bernstorff netop paa samme Tid, som det forholdtes mig. Ifølge mit Kjendskab til Grev Bernstorffs Charakteer anseer jeg det for temmelig afgjort, at Grunden til hans Fremgangsmaade maa søges deri, at han, da han nu engang ikke kunde betroe mig alt, foretrak at iagttage fuldstændig Taushed, og han har sikkert den Undskyldning in mente, at den omtalte Meddelelse kun var gjort ham selv confidentielt. Hvad der for Öieblikket er mig endnu mere paafaldende, er den (i mit Excerpt ikke afskrevne) Yttring til Slutningen, at de allierede Magter fra Moskvas Side forvente billige og med deres Principer stemmende Forslag. — Jeg maa derhos bemærke, at der paa selve den Dag, den 11te dennes, da Conferentsen angaaende Projectet fandt Sted hos Grev

Bernstorff, fra Warschau indtraf en af Mr. Burke afsendt Stafet med Efterretning om Rigsdagens store Værk, samt at bemeldte Minister, efter bestandig at have ledet Samtalen tilbage til dette Punkt og derved afvendt mine Spörgsmaal angaaende Projectet, endte den med følgende Yttring: + „Lad hvad jeg her har yttret være Dem nok, saa meget mere som jeg med al Aabenhed hertil endnu kan föie, at Polen ved dette modige Skridt har skaffet sig en sikkret Stilling" +[1]. — Jeg tör efter alt dette dristigt paastaae, at der her ere gjorte Meddelelser om fjendtlige Hensigter imod os, og at navnlig paa den ene Side England har betinget sig Danmarks hemmelige Mægling til Fornyelsen af dets Handelstractat med Moskva og paa den anden Side Preussen arbeidet paa her at forskaffe sig en lignende hemmelig Medvirkning til Tilveiebringelsen af et venskabeligt Forhold til Moskva.

Den engelske Kutter, der hidtil har ligget ved Helsingør, har nu atter forladt denne Havn, men uden at give den sædvanlige Salut, hvilket dog kun beroer derpaa, at der er opstaaet Spörgsmaal om, hvorvidt Saluten skal gives med et lige Antal Skud.

Den herværende Banquier Koning erholdt med sidste Warschauer Post Efterretning om, at en fra Warschau til Berlin afsendt Coureer er bleven udplyndret underveis paa vort Territorium. Man gjör tusinde og tusinde Spörgsmaal i den Anledning.

Grev Bernstorff havde igaar den Sorg at miste sin ældste, for nylig gifte Sön [2].

[1] *Randbemærkning:* NB. De imellem Kors anbragte Ord understreges. [2] Johan Hartvig Ernst, Kammerherre og Major

I dette Öieblik fortalte en af de herværende fremmede Ministre mig, at han havde hørt baade af Grev Bernstorff og af den moskovitiske Gesandt, at Czarinden ikke vil nöies med den Modification, som man gjör sig Haab om, og som Danmark endogsaa for længere Tid siden har foreslaaet.

16.

No 28. Kjøbenhavn, den 24de Mai 1791.

Den höie Deputations Expedition No 24 af 11te dennes har jeg haft den Ære at modtage.

Allerede nu paa syvende Dag angreben af en haard Sygdom (der dog i de sidste Par Dage er tagen noget af) har jeg ikke haft Leilighed til personlig at iagttage Tingenes Gang. Da imidlertid de politiske Interesser i Mellemtiden ikke ere rykkede saameget som blot en eneste Linie fremad, haaber jeg, at der ikke vil være synderligt tabt ved min Sygdom, saameget mindre som Hr. Legationsraadens allerede prøvede Omsigt intet lader tilbage at ønske.

Det mig i den höie Deputations sidste Depeche givne Hverv har jeg allerede strax fra Begyndelsen af anseet for indbefattet under mine Embedspligter, og jeg har derfor lige fra det Öieblik af, da den første Efterretning om Revolutionen indtraf hertil, holdt et vaagent Öie med alt. Dette ville mine den höie Deputation til Dato tilhændekomne Depecher ogsaa bære Vidnesbyrd om. Jeg skal naturligviis heller ikke for Fremtiden tabe et saa vigtigt Anliggende af Sigte.

Den tidligere i preussisk og nu alt i flere Aar i dansk Tjeneste staaende Generallieutenant Goltz, der her ganske almindelig ansees for Berlin'erhoffets hemmelige Correspondent, lod sig i disse Dage i en af mine Venners Nærværelse forlyde med, at den polske Revolution upaatvivlelig vilde give Anledning til en Krig, da Preussen umulig kunde være

ved Husarerne. Efter Adresse-Contoirets Efterretninger af 18de Mai 1791 døde han den 15de s. M., 24 Aar gammel.

en ligegyldig Tilskuer ved sligt. — Paa den Bemærkning af en Tilstedeværende, at Polen i saa Fald, foruden sine egne og de sachsiske Stridskræfter, muligt ogsaa kunde vente Understøttelse fra Keiserens Side, svarede han, at der da i det höieste vilde kunne opstilles en Hær af 300,000 Mand, imod hvilken han imidlertid hvad Öieblik det skulde være vilde paatage sig at marchere med blot 100,000 Preussere. „I saa Fald," bemærkede en af de Tilstedeværende, „skulde idetmindste jeg for min Deel meget frabede mig at være i disse Hundredetusindes Antal".

For tre Dage siden lagde tre af de herværende Linieskibe, hvert paa 74 Kanoner, ud paa Rheden.

P. S. Hr. Legationsraaden har været hos Grev Bernstorff, der i en Samtale med ham om den hos os stedfundne Revolution yttrede, at enhver upartisk Betragter af de nærværende Begivenheder i Polen ikke kunde andet end glædes over at see den saa heldige Tilendebringelse af et Forfatningsværk, der upaatvivleligt vilde gjengive Polen dets tidligere Betydning i de europæiske Magters Raad og sikkre dets politiske Existents. Hertil föiede han endnu en Yttring, der fortjener Opmærksomhed, den nemlig, at han ingen Tvivl nærede om, at bemeldte Begivenhed jo vilde fremkalde en Forandring i de europæiske Hoffers Anskuelser, navnlig i den Plan, som de allierede Hoffer havde aftalt at følge i deres for Öieblikket svævende Underhandlinger med Rusland, samt at det i saa Henseende undrede ham i höi Grad, at Mr. Faukener (*sic*), i hvis Instructioner den nævnte Begivenhed dog sikkerlig ikke var forudseet, uopholdelig havde begivet sig til Petersborg uden at oppebie nye.

Baron Nolke, den nysudnævnte svenske Gesandt ved Hoffet i Wien, passerede idag her igjennem.

17.

No 29. Kjøbenhavn, den 28de Mai 1791.

Den höie Deputations Expedition No 25 af 14de dennes har jeg haft den Ære at modtage.

Fra Stockholm er ankommen Efterretning om Grev Stakelbergs Ankomst dertil. Skjöndt Kongen i Förstningen viste sig noget forud indtagen imod ham, modtog han ham dog særdeles godt. — Man formoder, at Hensigten med hans Sendelse er at foreslaae en Tripelalliance, en Negotiation, der da rimeligviis ogsaa vil bringe ham hid.

Skjöndt den herværende moskovitiske Minister, efterat have erholdt Udkastet communiceret til den Declaration, de tvende allierede Hoffer (som alt tidligere meldt) have besluttet sig til at overrække i Petersborg, + i det første Öieblik intet Skjul lagde paa sin Forstemmelse over den saa aldeles uventede Efterretning om den polske Revolution, yttrede han dog for nogle faa Dage udtrykkelig til den preussiske Gesandt, at alt endnu uden Vanskelighed vilde give sig, saafremt Preussen blot paa det nöieste vilde slutte sig til hans Hofs Bestræbelser for at svække den nye polske Constitution og bringe Sagernes Stilling i Polen tilbage i den gamle Gænge. — Den offentlige Interesse tillader mig derhos ikke at fortie, at det er fra selve den preussiske Minister, at jeg har denne Efterretning, som han personlig overbragte mig den 26de dennes, idet han tilföiede, at han, hvorvel han holdt sig forvisset om, at Efterretningen om den i Polen heldig fuldbragte Revolution vilde blive godt optagen i Berlin, dog antog det for höist sandsynligt, at man der ikke vilde være uden Bekymring for det Tilfælde, at med Prindsessens Haand den polske Krone gik over til det østerrigske Huus. Han anmodede mig derhos indtrængende om at give ham Oplysning om, hvorvidt sligt allerede tidligere havde været paa Tale eller muligt nu først bragtes paa Bane. — „Hvad Sagernes nuværende Stilling angaaer", svarede jeg, „saa kjender jeg den kun ganske ialmindelighed; tidligere, da jeg selv opholdt mig i Landet, hørte jeg altid mine Landsmænd, med den fuldkomneste Tillid til Frederik

+ *Randbemærkning*: Herfra i Chiffrer.

Vilhelms Venskab, udtale den Overbeviisning, at det eneste rette var at enes med ham til fælles Bedste for begge de tvende allierede Lande". Hertil föiede jeg, at det, saafremt blot den fuldstændige Reciprocitet blev overholdt, var mit faste Haab, at ogsaa hos os Anskuelsen om Nødvendigheden af en venskabelig Samvirken i enhver Retning vilde vedligeholde sig.

„Hidtil har man," svarede den preussiske Gesandt, „ikke fuldkomment kunnet stole paa Polen, og hvorvel denne Magt nu ved sin forbedrede, skjöndt ingenlunde sikkrede, Regjeringsform, har stillet sig i forreste Række, vil det dog sikkert være i dens Interesse at slutte sig saa nöie som muligt til sin naturlige Allierede".

18.

No 1. Den 31te Mai 1791.

Skjöndt der, efter den i D. E.'s Expedition No 1 af 10de dennes indeholdte Efterretning om den allerhöieste Resolution, ved hvilken D. E. kaldes til Overtagelse af en Udenrigsministers Functioner, til den Tilfredsstillelse, jeg som Statsborger maa føle derved, endnu kommer den i mangeaarig Hengivenhed for D. E. grundede personlige, og jeg saaledes føler Trang til at udtale denne Følelse for D. E. i hele dens Varme, nødes jeg dog af Hensyn til de snevre Grændser, inden hvilke en officiel Depeche kan bevæge sig, for Öieblikket til at paalægge mig Tvang i saa Henseende. D. E. modtage derfor blot min varmeste Lykønskning til et saa udmærket Beviis paa Hs. Maj. vor allernaadigste Herres Tillid og tillade mig, idet jeg anbefaler mig selv personlig til D. E.'s mangeaarige Velvillie, tillige at udstrække denne Anbefaling til Hr. Legationsraad Kochanowski, der med en sjelden Iver her har varetaget Landets Interesser i Ministerens Forfald og, hvad Flid og Talenter angaaer, stedse gjort sig fortjent til det fortrinligste Vidnesbyrd.

Da jeg selv endnu af Sygdom er fængslet til mit Hjem,

har jeg idag maattet lade Hr. Legationsraaden paa mine Vegne meddele Grev Bernstorff de indløbne Efterretninger saavel om D. E.'s Udnævnelse som om den gode Fremgang Rigsdagens Arbeider have. Ministeren modtog begge med öiensynlig Tilfredsstillelse, gjentog sin Lykønskning til den saa lykkeligt tilendebragte Revolution, samt forsikkrede paa det höitideligste, at han fra sin Side ikke skulde forsömme at give os ethvert Vidnesbyrd saavel om Danmarks gamle Venskab for Polen som om hans private, med dyb Höiagtelse forbundne, Hengivenhed for D. E.

Grev Görtz, den sachsiske Minister, indtraf hertil iforgaars.

Med Hr. Rykaczewski, som jeg under 17de April sidstleden affærdigede herfra til Warschau som Coureer, anmodede jeg Deputationen om at tilstille mig pr. retour det franske Chiffre samt de af mig i den Anledning udlagte 129 ‡‡. Jeg har senere slet ingen Efterretning om, hvorvidt Hr. Rykaczewski vil blive sendt her tilbage eller ei.

19.

No 2. 4de Juni 1791.

Deres Excellences Expedition No 2 af 21de Mai har jeg rigtig modtaget.

Ifølge D. E.'s Ønske følger vedlagt en Specification over de Personer, der henhøre til det herværende diplomatiske Corps.

Hoffet her har allerede begivet sig til sin Sommerresidents og Grev Bernstorff ligger ligeledes paa Landet en Miils Vei herfra Staden.

Igaar aflagde jeg ham selv et Besøg der, og da Talen i Løbet af en fortrolig Conversation med ham kom paa vor Revolution, yttrede jeg, at der endnu blot manglede os Svar fra Petersborgerhoffet, samt at alle de alt indløbne indeholdt Forsikkringer om vore Naboers uforandrede Venskab +.

+ *Randbemærkning:* Herfra Chiffrer.

„Bemeldte Hofs Svar", bemærkede Ministeren, „vil neppe tjerne sig fra de øvrige hvad Lykønskningen angaaer til den endelig fastsatte Arvefølge; men paa den anden Side vil det tillige dele de tvende øvrige Naboers Bekymring for, at enten det østerrigske eller preussiske Huus skal tilbyde et af sine Medlemmer til Gemal for Prindsessen."

„Det er," sagde jeg, „underhaanden blevet mig forebragt, at den herværende russiske Gesandt skal udstrække sin Bekymring endnu videre og have stor Lyst til at dele den med Berlinerhoffet."

„Hvorledes er det at forstaae?" spurgte Ministeren.

„Den fuldkomne Tillid," svarede jeg, „som jeg nærer til D. E.'s venskabelige Sindelag imod min Konge og mit Land, opmuntrer mig til i saa Henseende at forklare mig nöiere."

Og nu fortalte jeg ham (med Anmodning om Hemmeligholdelse), hvad den preussiske Gesandt for nogle Dage siden havde meddeelt mig om den moskovitiske Insinuation.

Efterat have hørt mig ud, bemærkede Greven, at han ikke skjönnede rettere, end at Angiveren her havde handlet uforsvarlig ubetænksomt, samt at det forøvrigt, naar man regnede efter, viste sig som en reen Umulighed, at den moskovitiske Gesandt i dette Anliggende allerede kunde have Instructioner fra sit Hof, hvorimod han jo paa den anden Side muligt gjerne paa egen Haand kunde have givet et Vink om, at den polske Revolution nødvendig maatte bringe de tvende Hoffer til at nærme sig mere til hinanden, navnlig med Hensyn til deres Bekymring for, at Keiseren, benyttende sig af deres Uenighed og dertil fordrende en höi Priis for sit Venskab for Czarinden, skulde for sin Sön lade anholde om Prindsessens Haand.

I Samtalens Løb yttrede Ministeren, at han ret vilde ønske Polen, at det maatte komme ud af den Nødvendighed at tilstede Udlandet Indflydelse i dets indre Anliggender, at det ligeoverfor ethvert af de trende Nabohoffer maatte kunne opretholde en lige venskabelig Neutralitet, samt at det vilde

bestræbe sig for andensteds at opsøge en ved personlige Egenskaber udmærket Gemal for Prindsessen. — Hensigtsmæssigheden af at følge dette Raad vilde sikkert vanskelig lade sig benegte. Udsigten til at drage Fordeel af vor Svaghed havde altid gjort vore Naboer begjerlige efter at beherske vore indre Omvexlinger, hvilket de tvende af dem ogsaa uden Vanskelighed havde indrömmet den tredie, da der intet var, der hindrede dem i altid itide at melde sig til Andeel i enhver Fordeel, der maatte falde af; nu derimod vilde den af dem, der knyttede en nöie Forbindelse med Polen, bringe en virkelig Ligevægt tilveie. Gjensidig Skinsyge vilde jo vel nøde dem til at holde Öinene aabne; men ihvor fordeelagtig denne Omstændighed end i Förstningen og for en Tid maatte kunne være for Polen, vilde det dog formeentlig ikke være tilraadeligt altforlænge at lade Sagerne forblive i denne Stilling, for at ikke denne overanstrængte Paapassenhed atter engang skulde bringe dem til at nærme sig hinanden i en for os farlig Hensigt.

Hvad en almindelig Pacification angaaer, saa udtalte Ministeren sig derhen, at det, da den for Öieblikket ene og alene afhænger af Moskva, var at vente, at den inden kort Tid vilde indtræde, skjöndt den sikkert langtfra vilde kunne tilveiebringes med den Lethed og med de saare indskrænkede Midler, som de allierede Hoffer, efter hvad det lod til, gjorde Regning paa.

Randbemærkning. Efter hvad Rygtet siger, skal der eet eller andensteds her i Farvandene krydse en preussisk Kutter. Hav den Godhed at indhente nöiere Efterretning i saa Henseende og gjöre Tilföielse derom i Depechen!

Udskr.: Pour Monsieur le Comte Kochanowski.

KORTFATTET BESKRIVELSE AF DEN Ø ISLANDIA VED DANIEL STREYC (VETTERUS); FRA POLSK OVERSAT MED EN INDLEDNING AF EDVIN M. THORSON.

INDLEDNING.

Af det hos os hidtil aldeles ubekjendte og om end, som det synes, tidligere i Polen meget læste, saa dog nu selv der kun enkelte Literatorer bekjendte, ældre polske Skrift over Island, som jeg her meddeler i dansk Oversættelse, fandt jeg et trykt Exemplar i det ossolińskiske Nationalinstituts Bibliothek[1] i Lemberg[2], efter forud ved en Notice i Wiszniewski's, af žebrawski til en foreløbig Slutning bragte, udførlige polske Literaturhistorie at være bleven gjort opmærksom paa, at et saadant der skulde findes. Ihvorvel det nu neppe kan antages, at alle øvrige Exemplarer ere gaaede tilgrunde, maa jeg dog bemærke, at jeg hverken i noget af de polske Bibliotheker, jeg har haft Leilighed til at undersøge eller i nogen af de polske Bogfortegnelser, jeg i dette Öiemed har gjennemgaaet, har kunnet finde noget

[1] „Det grevelige Ossolińskiske Nationalinstitut" i Lemberg grundlagdes i Aaret 1817 af Grev Josef Maximilian Ossoliński. Dets Hovedformaal ere: 1) Samling af Bøger, Haandskrifter, Diplomer, Autographer, Mynter, Malerier, Mineralier, Antiquiteter etc., fortrinsviis indenlandske. 2) Udgivelse af ældre Haandskrifter og nyere værdifulde Værker (fra Institutets eget Trykkeri). 3) Udbredelse af Dannelse ved at aabne almindelig Adgang til Læsning. 4) Understøttelse af ubemidlede Studerende ved Stipendier. — I Aaret 1858 besad dets Bibliothek ifølge officiel Angivelse henved 80,000 trykte Skrifter (Bind) og 1400 Haandskrifter. Institutets Grundfond udgjorde til samme Tid omtrent 400,000 fl. C. M., Indtægten for Aaret 1858 omtrent 15,000 fl. [2] Denne meningsløse tydske Forvanskning af det lille-russiske Stedsnavn Lvif, Lvihorod, polsk Lwów (scil. gród) en Sammensætning af Adj. lvif, lwów (af Lew, Leo som Personnavn) og horod (polsk gród), Borg, By, altsaa Leos Stad, Leostad — er bleven saa gængs hos os, at den nu ikke lader sig ombytte med den rigtige Form. Franskmændene bruge den correcte græciserede Form Léopol.

Spor af, at flere Exemplarer end det nævnte ere naaede til os. Da dette, i ethvert Tilfælde for Öieblikket saaledes meget sjeldne, Skrift ved Siden af den Interesse, det ved sit Indhold har for os[1], derhos tillige i sproglig Henseende frembyder adskillige ikke uinteressante Punkter, som det dog her ikke er Stedet at gaae nærmere ind paa — tog jeg under et kort Ophold i Lemberg i forrige Aar den for nærværende Oversættelse til Grund liggende Afskrift af samme.

Da Skriftets Titel fuldstændig vil blive anført, saavel den polske som i dansk Oversættelse, skal jeg her kun tilföie følgende Bemærkninger. Formatet er mindre Qvart. Titelen og Tilegnelsen indtage otte upaginerede Sider; paa otte og fyrretyve paginerede do. følge dernæst, med Signaturerne A, Aij, Aiij. etc. indtil Fij.[2], Fortalen (p. 1—15) og den egenlige Beskrivelse (p. 15—48). Tilegnelsen har 20, Fortalen 25, selve Beskrivelsen, med Undtagelse af den sidste noget compressere trykte Side, 27 Linier paa Siden. Trykken, der vansires ved endeel Trykfeil, er den dengang i polske Skrifter brugelige gothiske.

Skriftet er, som paa Titelbladet angivet, trykt i Byen Leszno[3] (tydsk Lissa). Denne Stad, der har et Gymnasium og 10 à 12,000 Indbyggere, ligger i det nuværende, som bekjendt nu til Preussen hørende, Storhertugdømme Poznań (tydsk Posen) ved den fra Staden Poznań til Wrocław (tydsk Breslau) førende Jernbane, omtrent midtveis imellem disse

[1] At min Mening herved naturligviis ikke er, at det skulde kunde yde noget reelt Bidrag til Udvidelsen af vort Kjendskab til de daværende islandske Tilstande, men kun, at det giver os en ikke uinteressant Charakteristik af de paa hin Tid i de slaviske Lande gængse Forestillinger om dette fjerne nordlige Øland, er det vel næsten overflødigt at bemærke. [2] Signaturen Fiij. (p. 45) er udeladt. [3] Mere bekjendt end dette Stedsnavn selv, hvis slaviske Form, som saamange andre lignende, i vore geographiske Haandbøger, har maattet vige Pladsen for den tydske Forvanskning, turde det af samme afledede Adjectiv Leszczyński være, Navnet paa en fra Leszno stammende adelig Slægt, der, som bekjendt, har givet Polen en Konge.

tvende Stæder. Alleredc omtrent i Midten af det 16de Aarhundrede erholdt Leszno ved de bøhmiske Brødres Bestræbelser en Skole, der henimod Slutningen af den første Fjerdedeel af det 17de forvandledes til et i sin Tid höit anseet og meget besøgt Gymnasium, hvilket iblandt sine Rectorer tæller den berömte A. Komenský (Comenius, 1592—1672), hvem, ifølge Hofmann[1], ogsaa Anlæggelsen af det første Bogtrykkeri dersteds skyldes. Leszno er forøvrigt bekjendt som et af Hovedtilflugtsstederne for de fordrevne bøhmiske Brødre, som der i Begyndelsen af det 16de Aarhundrede bleve gjæstfrit optagne blandt andre af Rafael Lesczyński, og til hvilke, som vi strax ville see, ogsaa vor Forf. hører. I Aaret 1655 bemægtigede Svenskerne sig Byen, ved hvilken Leilighed den störste Deel af samme, deriblandt Gymnasiets og Trykkeriets Bygninger, afbrændte. Da Polakkerne senere atter kom i Besiddelse af den, blev Trykkeriet, ifølge den ovenciterede Hofmann, ikke oprettet igjen; ifølge Bandtkie[2] derimod skal det fremdeles have fortsat sin Virksomhed og være forblevet i de bøhmiske Brødres Besiddelse indtil Aaret 1716, dog med Undtagelse af Tidsrummet fra 1655 til 1669, i hvilket det enten slet ikke existerede eller ialfald var sat ud af Virksomhed. Ogsaa hele det 18de Aarhundrede igjennem tryktes der i Leszno,

[1] (J. D. Hofmann.) De typographiis earumque initiis et incrementis in Regno Poloniæ etc. Dantisci. 1740. 4to. p. 57 udtaler Forf. sig om Leszno saaledes: „Fratrum Bohemorum perfugium ac receptaculum, qui et Ecclesiam et Scholam habent a. 1555 conditam, et anno 1624 in Gymnasii formam redactam, quam tum magnus Studiosorum ex Bohemia confluentium numerus illustriorem reddiderat, quibuscum Joannes Amos Comenius huc venit, Rector Gymnasii constitutus. Huic viro doctrina præclaro initia Typographiæ hujus loci accepta referenda sunt, quam cum reliquis itineris sui sociis ex Bohemia perfugis huc advexerat, insigni privilegio firmatam. [2] Bandtkie, J S., Trykkeriernes Historie i Kongeriget Polen og Storfyrstendömmet Litauen. Krakau. 1826. (polsk) T. III, p. 336.

fra hvis Presser endnu i vore Dage jevnlig Arbeider udgaae, iblandt hvilke flere af Betydning.

Foruden det nys beskrevne eneste mig hidtil bekjendte trykte Exemplar af vort Skrift, maa jeg endnu med et Par Ord omtale tvende haandskriftlige bøhmiske Oversættelser af samme. Jeg havde nemlig, navnlig med Hensyn til, at vort Skrifts Forfatter hörer til en i den bøhmiske Literatur bekjendt Familie, i et Brev fra Lemberg omtalt mit Fund for den bekjendte Slavist Hanka i Prag. Da jeg nogen Tid efter kom igjennem denne By og Sagen atter bragtes paa Bane, gjorde Hanka mig opmærksom paa, hvad jeg tidligere havde overseet, at J. Jungmann i sit Værk „Den bøhmiske Literaturs Historie" (paa bøhmisk) anfører et bøhmisk Haandskrift (i Duodez) under Titel „Kort Beskrivelse af Øen Island fra Aaret 1613", skrevet i den tidligere til Bøhmen hørende By Zitava (tydsk Zittau) i Sachsen i Aaret 1701 af Augustin Streyc fra Kutná Hora (tydsk Kuttenberg) i Bøhmen, idet han tillige bemærkede, at dette Haandskrift i sin Tid befandt sig i en (senere afdød) Privatmands Besiddelse i Prag. Hanka foreviste mig derhos et, det bøhmiske Museums Bibliothek tilhørende, bøhmisk Haandskrift fra forrige Aarhundrede betitlet:

ISLANDIA ANEB KRÁTKA WYPSÁNJ OSTROWU ISLANDU, wnémž wécy diwne, a zwlafftej, w kraginách téchto naffjch, newidane očiti fpatřiný, a néktere od obiwatelúw Ostrowu toho hodnowérných flifſaný y prawedliwé poznamenaný. MDCXXXVIII.

ɔ: „Island eller kort Beskrivelse af Øen Island etc.", der viste sig at være en Oversættelse af den polske Original. Dette Haandskrift er i Qvart, giver Titelen noget forkortet og har Aarstallet 1638. Den oprindelige Tilegnelse mangler, hvorimod Oversætteren har dediceret sit Arbeide til trende bøhmiske Herrer. Hvorvidt det førstnævnte Haandskrift endnu maatte findes et eller andensteds i Prag (hvilket dog Hanka formener) og hvorvidt det sidstnævnte ganske stemmer med

vort trykte polske Værk eller ei, skal jeg for Öieblikket ikke med Bestemthed kunne afgjöre.

Idet jeg efter disse Bemærkninger om vort Skrift og dets bøhmiske Oversættelser gaaer over til at omtale dets Forfatter, maa jeg, ialfald foreløbig, indskrænke mig til følgende temmelig tarvelige Noticer. Mit korte Ophold i Polen, efterat jeg havde stiftet Bekjendtskab med det, tillod mig ikke at anstille Undersøgelser i denne Retning, og de Hjelpemidler, der for Öieblikket staae til min Raadighød, lade meget tilbage at ønske.

„Vetterus", som vor Forf. selv benævner sig under Tilegnelsen, er en tydsk, efter Datids Skik med en latinsk Endelse forsynet, Oversættelse af Familiens oprindelige bøhmiske Navn Streyc (paa Dansk „Fætter"). Jiří (Jörgen) Streyc, vor Daniels Fader, er vel bekjendt i den bøhmiske Literaturs Historie, navnlig som Oversætter af Davids Psalmer (1ste Udg. Prag 1587, senere ofte ligetil 1827) og som Medarbeider ved de bøhmiske Brødres Bibeloversættelse (1579—1601). Født i Staden Zábřeh (tydsk Hohenstadt) i Mähren var han fra Aaret 1594 Præst i Židlochovice sammesteds, hvor han døde 1599. Han havde foruden Daniel endnu trende andre, som det synes ældre, Sönner. Om disse, hvad der dog ifølge Forholdene er rimeligt, ligeledes udvandrede og i hvad Aar Daniel forlod sit Fødeland, maa jeg for Öieblikket lade uafgjort. Der er imidlertid nogen Rimelighed for, at det først skete efter (eller rettere ifølge) Slaget paa det hvide Bjerg (1620), da, som bekjendt, Protestanternes Udvandring og Udjagning i Masse fandt Sted (Antallet opgives til 36,000 Familier). Forholder dette sig rigtigt, turde der muligt endog være nogen Anledning til at antage, at vor Daniels Reisebeskrivelse oprindelig er skreven i Bøhmen og paa Bøhmisk, noget jeg imidlertid, da det, som sagt, brister mig paa Materiale og han selv ikke giver mindste Vink i saa Henseende, blot i Forbigaaende berører som en Formodning, jeg dog for Öieblikket

ikke tör lægge videre Vægt paa, endsige gaae ud fra. Vist er det, ialfald, at han forlod sit Fædreland og drog til Storpolen, hvor vi senere træffe ham i Leszno som Eier af et Bogtrykkeri, i hvilket, foruden vort Skrift blandt andet flere af Komenský's Skrifter trykkedes [1]. Sin Reise til Island skal han ifølge en Notice hos Bandtkie efter den i næstforegaaende Note nævnte polske Literaturhistoriker Węgierski have foretaget i Forening med en Mährer ved Navn Jan Salomon. Hovedspörgsmaalet: „Naar foretoges denne Reise?" kan jeg her kun besvare derhen, at det maa være skeet (rimeligviis kort) efter Aaret 1613 og (altsaa rimeligviis længe) för 1635. I sin Tilegnelse fra Aaret 1635 yttrer nemlig vor Forf. selv, at han har haft sit Arbeide „længe" liggende samt at han „i sin Tid" oftere har haft Samtaler med Vojevoden om denne sin Reise. I selve Øens Beskrivelse berører han dernæst (foruden i Cap. V en Begivenhed fra 1607 og i Cap. XIV. Keiser Rudolfs Død, der indtraf 1612) i Cap. V en i Island i Aaret 1613 stedfunden Tildragelse. Saafremt derfor, hvad der formodentlig ingen Grund er til at betvivle, det af Jungmann anførte Haandskrift er identisk med nærværende Skrift, synes dets Angivelse, at Reisen skal have fundet Sted i Aaret 1613, at være feilagtig, da vor Forf. i saa Fald neppe havde anført den nysnævnte og saaledes omtrent samtidige Begivenhed som forefalden „i Aaret 1613" men „i dette" eller „i inde-

[1] Hofmann l. c. Hujus officinæ typographus fuit Daniel Vetter . . . qui plerosque Comenii libellos . . . typis impressit. Ifølge Bandtkie l. c. skal bemeldte Bogtrykkeri have tilhørt et Selskab og vor Daniel kun have været Bestyrer af det. Hermed kunde Hofmann's nysanførte Udtryk „hujus officinæ typographus" samt den Omstændighed, at en anden bekjendt polsk Literaturhistoriker J. Węgierski benævner ham „curator typographiæ" synes at stemme. For Angivelsen i Texten synes det derimod at tale, at flere fra Bogtrykkeriet udgaaede Værker betegnes som „trykte i Leszno hos J. Vetterus ved den og den." Spörgsmaalet er imidlertid her ikke af nogen videre Vigtighed.

værende Aar". Som det synes, findes der hverken i selve vor Forfatters Beretning, eller i hans „Fortale til Læseren" noget Støttepunkt for en nöiagtigere Tidsbestemmelse. Endnu i Aaret 1643[1] finde vi Forf. som det nævnte Bogtrykkeries Eier (eller Bestyrer), men, om han vedblev i denne sin Egenskab indtil Lesznos Ødelæggelse ved Svenskerne (1655), skal jeg ikke kunne sige, ligesaalidt som jeg overhovedet kan give nogen Oplysning om hans senere Skjæbne. At Afskriveren af det ovenfor nævnte bøhmiske Haandskrift Nr. 1 er en Descendent af hans Familie, vil Læseren alt have bemærket.

Der staaer endnu tilbage at give Oplysning om nogle Stedsnavne i Tilegnelsen, hvilken jeg for Fuldstændighedens Skyld har taget med, samt at forklare et Par polske Udtryk, hvilke jeg deels i denne, deels i selve Beskrivelsen har ladet uoversatte.

Radomicko og Chobienice (tydsk Köbnitz) ere Godser, Inowłocław eller (som det nu skrives) Inowrocław, Wschowa (tydsk Fraustadt) og Wolsztyn (tydsk Wollstein) Stæder i det Posenske. — Polen inddeltes i sin Selvstændighedsperiode i Vojevodskaber[2], af hvilke Storpolen (hvis större Deel det nuværende Storhertugdömme Posen indtager) havde 13. Wojewoda'ens Sönner benævntes Wojewodzic'er. Wojewoda'en havde ogsaa dömmende Myndighed. I Sager angaaende Landboforhold og hvad dertil hører dömte imidlertid de saakaldte Landretter (Sądy Ziemskie), fra hvilke der siden 1578 i Kongeriget Polen appelleredes til Krontribunalet (Tribunal Koronny), der bestod af 9 geistlige, af Capitlerne og 21 verdslige af Provinsiallanddagene (sejmiki) valgte

[1] I dette Aar er Skriftet „Archelie d. e. Læren om Bueskydning, efter det Spanske af Diego d'Uffano", trykt i Leszno hos Daniel Vetterus. [2] Kastellani'erne, Starosti'erne etc. forbigaaer jeg, da det naturligviis ikke er min Hensigt her at give nogen Udsigt over Polens ældre administrative Inddeling.

Dommere, „deputaty", en Benævnelse vor Forf. overfører paa de islandske Forhold.

Jeg kan ikke slutte disse Bemærkninger uden at bringe tvende agtede polske Lærde, d'Hrr. Grev Maurycy Dzieduszycki, fungerende Curator, og August Bielowski, fungerende Directeur for det grevelig Ossolińskiske National-institut i Lemberg min Tak for den Liberalitet, hvormed de under mit korte Ophold dersteds tilstedede mig en saagodtsom uindskrænket Adgang til Benyttelse af det nævnte Instituts for Studiet af polsk Literatur og Sprog saa vigtige Bog- og Haandkrift-Samling.

Kjöbenhavn, d. 23de Marts 1859.

Bogens fuldstændige Titel:

ISLANDIA ÁLBO KROTKIE OPISANIE WYSPY ISLANDIY. Ná ktorey, co śię kolwiek rzeczy Cudownych, niezwyczáynych, y w tech Krájách náſzech nigdy niesłychánych ábo ná oko widźieć, ábo też od Obywátelow teyże Wyspy luźdi (*sic*) wiáry godnych, słyſzeć mogło, to wſzytko tu prawdźiwie jest poznáczono, á teraz nowo, k woli wſzytkim práwym Krześćianom, ná dźiełá ręku Páná Zastępow, jáko, pátrzác (*sic*), ták y o nich słychác pragnącym na Swiátlo Wydano. W Lefznie. Roku Pánskiego. M. DC. XXXVIII.

ɔ: ISLANDIA eller KORTFATTET BESKRIVELSE AF DEN Ø ISLANDIA. I hvilken hvis vidunderlige, usædvanlige og i disse vore Lande aldrig tilforn hørte Ting, man enten kan see med egne Oine eller af troværdige Folk blandt bemeldte Øes Indbyggere erfare, alt her sandfærdigen er optegnet og nu, alle sande Christne, der tørste efter ikke blot selv at see Hærskarernes Herres Hænders Gjerninger, men ogsaa at høre om dem, til Opbyggelse for Lyset bragt i LESZNO i Herrens Aar M. DC. XXXVIII.

Herefter følger Dedicationen:

Den Höivelbaarne Herre Hr. Hieronymus Radomicki til Radomicko, inowłocławsk Wojewoda, Starosta i Wschowa etc. etc. De Velbaarne Herrer Hr. Marcip og Hr. Kazimierz Radomicki til Radomicko, inowłocławske Wojewodzic'er! Höivelbaarne og Höigunstige Hr. Wojewoda, Gunstige Herrer Wojewodzic'er!

Mine naadige Herrer ville formeentlig kjende hint Vers af en Skribent ved Navn Propertius, der ingenlunde hører til de ringere af de latinske Poeter:

Navita de ventis, de tauris narrat arator,
enumerat miles vulnera, pastor oves.

Hvad det nu angaaer, hvad han egentlig har meent, eller hvortil han har sigtet med disse Ord, saa er jeg ikke istand til at faae andet ud deraf, end det, at det staaer enhver frit for at fortælle andre om sine Anliggender: dog vel at forstaae ikke om saadanne, der vedrøre nogensomhelst uærlig enten vanærende eller ugudelig Handling (thi at bringe saadanne endog blot paa Omtale forbyde baade guddommelige og menneskelige Love), men kun om saadanne, der vilde kunne tjene til Forherligelse af selve den Höiestes Almagt og Godhed samt til heldbringende Opbyggelse for Næsten. Og herhid høre da netop alle den Almægtiges Værker og Gjerninger, hvilke han, ligesom han fordum naadig viste dem i alle Tings Skabelse af Intet, saaledes ogsaa endnu den Dag idag ikke ophører at vise i deres Opholdelse og Styrelse, og navnlig da i hvad som vedrører den fornuftige Deel af hans Skabninger, det vil sige Menneskene, hvilke han paa mangehaande Steder i mange forskjellige Kongeriger, Provindser og Øer, paa forskjellige, mærkelige og underfulde Maader stadig opholder og bevarer. Og ihvorvel vi nu vilde kunne finde klare Beviser og Tegn herpaa saavel hos os selv som i de op til os grændsende Lande, saa nødes man dog ikke desmindre til at tilstaae, at vi langtfra saa let blive opmærksomme derpaa hos os selv, som hos dem, der leve i denne vor Verdens fjerne, oversøiske Lande. Thi hvad forunder-

ligt skulde jeg vel kunne finde i, at vi her hos os nutildags ere forstandige og oplyste, da vi have saa fuldtop baade af de dertil nødvendige Bøger og af dygtige Læremestre, at det, efter min Formening idetmindste, vilde være langt mere at undre over, om vi ikhe vare det, end at vi ere det! Eller, hvad Under er det vel, at vi kunne have det godt her og leve glade og tilfredse, da vi have Overflod ikke blot paa alt, hvad der er Menneskene nødvendigt til deres Livsophold, men selv paa alt, hvad der kan tjene dem til Recreation og Adspredelse? Og nu at vi handle, at vi kjøbe og sælge, og ere om os det bedste vi formaae, det er da vel endnu mindre at undre over, da vi have mere end nok baade af Guld og Sølv og Tin og Jern og Bly og Kobber og andre deslige Ting, som vort Land bestandig forsyner os med, og ved Hjelp af hvilke enhver, hvem Vorherre dertil giver sin Velsignelse, let vil kunne forskaffe sig alt, hvad jeg nys omtalte. Der derimod, hvor der enten aldeles intet findes af de nysomtalte Ting, eller, om der end findes noget, saa dog ialfald kun höist ubetydeligt, der er det ikke saa let for Menneskene at komme ud af det, som man kunde fristes til at troe, og dog ere de, ligesaafuldt som vi, Mennesker, fornuftbegavede og opvakte Mennesker, og have tilstrækkeligt af alle Livsfornødenheder, saa at der vel er Grund til at undres derover og at lovprise Herren for hans altomfattende Forsorg. Og et saadant Land er nu netop den fjernt fra os op imod Nord beliggende Ø ISLANDIA, der giver os Beviser fuldtop paa Herrens vidunderlige Styrelse og Forsorg for den, hvad enten vi saa blot betragte Landet selv eller tillige dets Beboere og andre levende Væsener. Dette Land nu har jeg med Guds Bistand besøgt og nöie beseet, og alt hvad jeg der traf paa, som syntes mig værdt at paaagtes og erindres, har jeg optegnet i et eget Skrift, som jeg i lang Tid har haft liggende, indtil jeg nu endelig paa Anmodning og efter Tilskyndelse af mange hæderlige Mænd, der føle en dyb Trang til ikke alene selv

at betragte Herrens Underværker men ogsaa at høre om dem, har maattet bringe det for Dagens Lys. Men at jeg har udseet mig Eder, höivelbaarne Herrer, til Patroner og Beskyttere af dette mit Arbeide (og mit er det ikke blot, hvad Indholdet men ogsaa hvad Bekostningerne angaaer) og at jeg har dediceret Eder det og smykket det med Eders „Præillustribus Nominibus", dertil har De selv, höivelbaarne Hr. Wojewoda, mange andre Grunde uberørte, givet mig tilstrækkelig Anledning ved de Samtaler, De i sin Tid i Wolsztyn og Chobienice havde med mig om disse Sager, samt ved den deeltagende Opmærksomhed, hvormed De hørte alt, hvad jeg berettede om bemeldte Θ. Det er saaledes min Bön, at I, naadige Herrer, gunstig og velvillig ville optage og læse dette mit Skrift, og anbefaler jeg mig derhos paa det bedste til Eders Bevaagenhed, idet jeg stedse staaer tilrede med min ydmyge Tjeneste. Leszno. 20de Januarii. Herrens Aar 1635.

Mine höivelbaarne og naadige Herrers oprigtig hengivne og underdanige Tjener

Daniel Vetterus.

FORTALE

til den gunstige og christeligsindede Læser.

Idet jeg paa Forlangende og Anmodning af flere velfornemme og mig velbevaagne Personer og Herrer og Venner nu staaer i Begreb med at udgive i Trykken denne korte Beskrivelse af Θen Islándya, har jeg formeent, at det vilde være passende, om jeg forudskikkede en kort Beretning først om vor Reise til den Θ Islándya, dernæst om vort Ophold der og endelig ogsaa om vor Tilbagereise derfra. Efter saa i al Korthed at have givet Beretning om alt dette, vil jeg dernæst gaae over til selve Sagen, det vil sige, til at give en Beskrivelse af bemeldte Θ.

Vort Udgangspunkt paa denne vor Reise til den Θ Islándya var den berömte tydske Stad Brema, der er beliggende i Landet Nedre-Sachsen, ved Floden Weser, fjorten Mile fra

Havet. Fra denne Stad gik vi i en lille Baad til to store Skibe, der laa paa samme Flod sex Mile fra Staden og som vare bestemte til Islandia. Paa det ene af dem gik vi ombord, og efterat have befalet os Gud i Vold og paakaldt hans hellige Navn, gik vi paa Christi Himmelfartsdag tilsøes med gunstig Vind og toge, uden videre Ophold, Veien ad Islandia til. Paa denne vor Fart skulde vi imidlertid opleve flere sörgelige end glædelige Begivenheder. Glædeligt og trøsteligt var det jo rigtignok, at vi efter ni Dages Seilads vare komne saa vidt, at vi fra Forstavnen kunde ikke blot skjelne men endogsaa ret tydelig see Islándia (og det omendskjöndt der fra Brema og dertil er omtrent en firehundrede Mile); men denne Glæde var dog paa den anden Side halv blandet med Fare, ja med stor Bekymring og Ængstelse. Den første Fare, der tilstødte os, hidrørte fra Sørøvere, der strax paa vor Farts tredie Dag kom over os og gjorde Jagt paa os med deres store Skib, hvorved vi nødtes til öiebliklig at stryge det øverste Seil paa vor midterste Mast, for at de ikke skulde skyde paa os. Vi stode nemlig først i den Formening, at det var Krigsskibe eller, som de nu tildags kaldes, „Confoj'er", men efterhaanden som de kom os nærmere, opdagede vi, at det var Sørøvere, hvorover der paakom os en stor Skræk og Beængstelse, saa at alt hvad bedst og kostbarest enhver af os havde hos sig, det skyndte han sig med at skjule enten i sin Köie eller i sine Sko eller bag de Planker, hvormed Skibet indvendig var beklædt, kort hvorsomhelst han troede det sikrest. Men (hvad der var langt mere, end vi havde kunnet haabe) Vorherre holdt dem fra os, saa at de ikke kom os nær, hvorimod de, da de saae, at vort Skib ikke var synderlig lovende, opgave os og gave sig til i modsat Retning at gjöre Jagt paa et andet Skib, der ogsaa styrede Kaas til Islandia, hvilket de fortsatte ligetil Aftenen faldt paa, men uden Held, da Sørøvernes Skib ikhe seilede saa godt som de andres. Vort andet Uheld eller Fare var Søsygen, der plagede os alle i ikke

ringe Grad og tog slemt afsted med enkelte, der bleve meget haardt angrebne, saaledes navnlig Kjøbmanden, som vi reiste sammen med; ja endog selve Skipperen befandt sig meget slet og døde faa Dage efter vor Ankomst til Øen, ligesom endelig ogsaa en af hans Folk, efter ikkun een Dags og to Nætters Sygdom døde ganske pludselig, som han gik og forrettede sin Gjerning, saa at vi neppe nok kunde see, om han var død eller levende, thi lige idet han vilde til at gaae tilveirs i Vanterne, holdt han sig med eet fast og stod stille men allerede død og stiv. Han blev strax bragt ned paa Dækket af Skibet og lagt i Kiste, da de gjerne vilde bringe ham i Land og skaffe ham en hæderlig Begravelse et eller andet Sted paa Kysten, hvilket imidlertid ikke lykkedes, da Havet umiddelbart derefter begyndte at blive uroligt og der opstod en saa heftig Modvind, at det vidt og bredt kom i stort Oprør. Da vi nu ikke havde synderlig Lyst til, at Vinden skulde føre os tilbage igjen, nødtes vi til hele fire Dage og Nætter itræk i eet væk at lavere og krydse. Der viste sig imidlertid ingen Udsigt til at Havet vilde blive roligt igjen, og da det saaledes ikke var os muligt at landsætte den Døde nogensteds, firede vi ham ned i Havet. Skjönt vi ikke saae, hvor Vinden førte ham hen, stode vi dog i den Formening, at den i mindre end tre Timer maatte kaste ham et eller andet Sted ind paa Kysten (der var over sex Mile borte). Efterat vi, under forskjellige Samtaler derom, vare komne et godt Stykke bort, hvad see vi vel? Med eet kommer han ikke langt fra os atter seilende i sin Kiste, og imedens vi höilig undredes derover (det var nemlig imod Vinden), førtes Liget atter fra os, efter först flere Gange at være kastet omkring af Søerne. För Aften lagde Stormen sig igjen og vi fik atter Medvind.

Fredagen efter Trinitatis landede vi ved Guds Bistand paa en anden Kant af Islándia i en Bugt nærved Helgápelda (Helgąpeldá (*sic*)[1] er en liden Kirke med Præstegaard og sit

[1] Helgafell i Snæfellsness Syssel.

Navn har den af et Bjerg og en Dal, der ligger ikke langt derfra og har en fortrinlig Græsvæxt). Da Havet var blevet roligt og vi allerede saae Islandia ganske tydeligt, bleve, eftersom Skik og Brug er, flere af os hvad man kalder „hanslede" [1], navnlig de, der ikke för havde været i Island, af dem, der havde været der för. Med denne Ceremonie gaaer det til paa følgende Maade. Hver enkelt faaer et Toug om Livet og bliver heiset iveiret, dernæst tre Gange firet ned i Vandet, saaledes at han dukker heelt under, og naar han er halet op igjen, vasket hele Hovedet over med Saltvand og indsæbet med en Line, der er saa tyk som en Haand. Ogsaa med os vilde de gaae frem paa samme Viis; men da vi saae, at dette var et ikke synderlig velsmagende Bad, og, hvad mere var, endogsaa farligt (thi, naar man ikke holdt sig godt fast ved Touget, kunde man meget let styrte i Havet og enten drukne eller ialfald faae en god Portion Søvand i sig, inden man kunde blive trukken op igjen), samtykkede vi i at kjøbe os fri. Og imedens denne Ceremonie finder Sted, bliver der ikke lagt bi; tvertimod foretages den ogsaa under den allerhurtigste Fart.

Og det var nu om vor Fart derop. Nu et Par Ord om vort Ophold der.

Imidlertid havde nogle af os bestemt sig til at foretage Udflugter i det Indre af Øen og besee hvad der kunde være at see; förend vi imidlertid fandt Leilighed til fra Kysten af at trænge videre ind i Landet, toge vi foreløbig Bolig hos den Kjøbmand, i hvis Selskab vi vare komne; dog tilbragte vi kun Dagen i Land; henimod Aften vendte vi tilbage for at tage Natteleie ombord i Skibet, der velfortöiet laa nær ved Land for tvende mægtige Ankere. Engang nu, da vi vare komne ombord og vare ifærd med at forföie os til Ro, opstod der ganske pludselig en stærk Storm, der

[1] *hønse*, *hänseln*, give Handsel, naar man kommer paa et fremmedt Sted, især til Søes.

bragte os i stor Angst og Fare. Den brød sig saa heftig mod Skibet og kastede det saa voldsomt omkring, at tilsidst de tykke og stærke Liner sprang, for hvilke det laa fortöiet; og neppe var dette skeet, förend Skibet, drevet af den voldsomme Storm, med al Magt førtes ind imod en stor og höi Klippe, som det kom saa nær, at vi vilde have kunnet berøre den med Hænderne. Faren var nu saa stor, at hvis, næstefter Vorherres Bistand, det ene Anker, der endnu holdt Skibet, ikke havde været, vilde dette være blevet sønderslaaet imod Klippen, og vi alle ynkelig omkomne. Oh, hvor bekymrede stode ikke de, der vare i Land, og stirrede ud efter os og jamrede og klagede, og hvor gjerne vare de ikke komne os til Hjelp; men det var ikke muligt, og desuden havde de slet intet Middel til at komme ud til os. Vi vare kun fem ombord. De to Styrmænd gik tilsidst i Baaden med en stor Line, hvis ene Ende de gjorde fast i Land, hvorpaa vi ombord halede den ind; og saaledes lykkedes det os igjen at klare Skibet af Klippen og, efterat have fortöiet det med andre tykke Touge, aldeles at komme ud af Fare. Nogle Dage efterat dette var passeret, sendte Vorherre os et fortræffeligt Menneske, en Sön af Fogeden der, hvis Bestilling er den fornemste af alle Øvrighedsbestillinger der paa Øen. Denne Fogedens Sön laante os nu to Heste, tog os med sig til Thinget (der netop paa den Tid skulde holdes der i Nærværelse af den af den danske Konge udsendte Præsident), og viste sig i det hele overordentlig venlig og forekommende imod os hele den Tid, vi vare sammen med ham. Vor Kost underveis, förend vi naaede til deres Thingsted, var for störste Delen tör, usaltet og ukogt, Stokfisk, hvilken vi dog spiste med Smör til [1]. Fik vi ogsaa engang imellem nogle smaa Stykker kogt Kjød eller Fisk, vare de dog ogsaa kogte uden Salt, og vi maatte

[1] dette characteriseres end yderligere, men Stedet er paa Grund af en Trykfeil uforstaaeligt.

dertil spise alt uden Brød. Vor Drik bestod udelukkende af Vand eller Faaremelk; det første smagte os imidlertid altid bedre end det sidste. Veien var os höist besværlig, da den gik over frygtelige, sønderrevne og afsvedne Klipper, fra hvilke der derhos af og til hævede sig en saa skrækkelig Rög og Damp, at Haarene af Skræk reiste sig paa vore Hoveder. Flere Gange traf vi ogsaa paa Steder, der vare saa udbrændte indenfra, ja endog paa saa forbausende store hæslige Kjær, at hvo, der ikke selv har seet det, rimeligviis ikke vil troe det; herom vil jeg imidlertid forklare mig yderligere nedenfor i det Capitel, der handler om deslige Materier. Da vi saa endelig naaede til det Sted, hvor de holde deres Thing, fandt vi et stort Antal af Øens Beboere der forsamlede. Af disse faldt nogle i Forundring, da de saae os, andre spærrede Munden op og gave sig til at gloe paa os, ret som om det kunde været Kalve, der stode og gloede paa en ny Port, hvorimod mange andre igjen viste sig meget forekommende og høflige imod os. Satan sov imidlertid ikke; thi jeg kan ikke troe andet, end at det maa have været efter hans Indskydelse, at en af Dommerne eller „Deputaterne" dertillands gik hen til den kongelige Præsident og foresnakkede ham noget om os og opbød alt muligt for at faae ham til, at han skulde lade os kalde for sig, og, efterat have optaget Forhør over os, lade os kaste i Fængsel, idet han foregav for ham, at vi vare Spioner. Men Vorherre, der bedst vidste, i hvad Hensigt vi vare komne der, tillod ikke, at Præsidenten paa Grund af hiint onde Menneskes Bagtalelse fattede nogen ond Villie imod os, endsige tilföiede os noget ondt; de stemte ham tvertimod mere til at vise Godhed imod os. Engang nemlig, da vi gik forbi hans Telt, og han just stod udenfor, kaldte han os hen til sig; og da vi saa gik hen imod ham, traadte han os imøde, og efter venlig at have vexlet Hilsener med os, spurgte han os, til hvad Nation vi hørte og i hvad Hensigt vi vare komne did. Og da vi

herpaa svarede som sandt var og dertil fremviste ansete og lærde Mænds Vidnesbyrd, viste han sig meget tilfreds dermed. Dernæst spurgte han os videre, hvori vor Kost bestod her, og da vi saa sagde ham, at den var ganske den samme som Landets øvrige Beboeres, blev han meget forundret over, at vor Natur kunde taale sligt og befinde sig vel ved saadanne Spiser. Han gav derfor strax sin Kok, som han havde ført med sig, Befaling til, at han skulde berede os en god Frokost, og efter dernæst endnu at have samtalet en kort Tid med os, gav han sin Tjener Ordre til at føre os til et Telt og lade Frokosten anrette for os, hvilket ogsaa skete ganske efter hans Befaling, saa at vi fik fuldt op baade af Mad og Drikke. Hvor fortræffelig nu disse Retter og Drikkevarer smagte ovenpaa hiin törre Stokfisk og Faaremælk og Vand, vil enhver let selv kunne forestille sig. Imens vi sade tilbords, kom Præsidenten selv ind til os og gjorde Honneurs; ja han sagde os endogsaa, at vi altid vare velkomne ved hans Bord, saalænge han og vi forbleve der. Da nu hiin Dommer, der havde villet ophidse ham imod os, fik at vide, hvilken Forekommenhed og Godhed han udviste imod os, ærgrede han sig ret ved sig selv over, at det ikke gik os efter hans onde Villie. Alt dette hjalp imidlertid ikke; thi Vorherre, hvis naadige Forsorg for os ogsaa her lagde sig for Dagen, havde bestemt det anderledes. Paa det samme Thing gjorde vi ogsaa Bekjendtskab med en Biskop der paa Øen, som, da vi havde hilst paa ham og sagt ham, hvem og hvorfra vi vare, modtog os med megen Venlighed, indbød os til sit Bord og efter Thingets Slutning tog os med sig til Skalholt, hvor han havde sin Residents. Hos ham forbleve vi fire Dage og fire Nætter, efter den derværende Maade at regne paa, og havde fuldt op af alt; alt hvad Huset formaaede beværtede han os med; vi fik saaledes fortræffeligt baade stegt og kogt Kjød og Fisk og navnlig udmærket god Lax; det værste var, at alt var stegt og kogt uden Salt.

Der kom imidlertid altid Salt paa Bordet, saa at vi, dersom vi vilde, selv kunde salte Retterne; de Indfødte brugte det slet ikke, da de nu engang havde vænnet sig til at spise alt uden Salt. Blandt andre Retter fik vi ogsaa engang noget Oxekjød, der var kogt allerede Aaret iforveien, og det ikke over Ilden eller i nogen Gryde, men i de varme Kilder, hvilke de der have med en saadan Varmegrad, at man kan koge i dem. Sligt Kjød gjemme de saalænge som muligt. De have det hængende oppe under Taget, hvorved det faaer Lighed med røget Kjød, men er uden al Smag, saa at det er omtrent det samme, som om man tyggede paa en Ende Toug. Brødet var man ogsaa meget sparsom med; men noget fik vi dog ialfald altid. Af Øl, der var godt, fik vi to Slags, hamborgsk og lybsk. Da nu den femte Dag kom, og vi lavede os til Afreisen, gav han os endnu et yderligere Beviis paa sin Gjæstfrihed og Velvillie imod os ved til Afsked at foranstalte følgende Anretning. Han lod lave til os en fortræffelig Frokost, ved hvilken han selv tilligemed hans Kone og Börn og flere andre af hans Slægtninge betjente os, og for at gjöre endnu mere Ære af os, gav han Ordre til i een Kande at bringe Viin, i en anden det bedste Øl, han havde, i en tredie Honning, i en fjerde Brændeviin, i en femte Mælk, og da saa alt dette var blevet blandet sammen i en Bolle, drak de først os Gjæster til; men da de nok kunde mærke, at denne saaledes fremkomne Blandingsdrik ikke smagte os synderlig, saa beholdt de den for sig selv og drak den selv ud, hvorimod vi fik Øl for sig og Viin for sig, hvorover vi bleve meget glade. Da vi saa toge bort, forærede han os desuden 20 Alen Wátmán [1], en Slags Klæde, som de forarbeide der og benævne saaledes, hvortil han endnu föiede to Par Skeer, det ene af Faarehorn, det andet af Hvalfisketænder, og, ikke tilfreds hermed, gjorde han os ovenikjøbet

[1] *vatmál,* Vadmel.

mange Undskyldninger, fordi han ingen Penge gav os. „For af dem," sagde han, „har jeg ingen." Men det var nu rigtignok ogsaa noget, som heller aldrig var faldet os ind, da vi godt følte, at det tvertimod var os, det tilkom at betale ham for al hans Godhed imod os, hvilket vi imidlertid kun kunde ved Bevidnelsen om vor Taknemlighed og Erkjendtlighed. Foruden alt dette laante han os endnu Heste og gav os en Anbefalingsskrivelse med til den kongelige Præsident, hvori han anmodede ham om at tage os med sig paa sit Skib. Saa først tog han Afsked med os, idet han gav os baade en Fører med og al den Proviant, vi behøvede til Reisen. Paa Tilbageveien maatte vi, ligesom paa Henveien, sætte over frygtelige Bjerge og Klipper og Vandsteder og Kjær, og det ofte med stor Fare, inden det tilsidst lykkedes os atter at naae Kysten, hvor Kongsgaarden laa, i hvilken Præsidenten endnu boede, og hvor vi ved vor Ankomst bleve særdeles forekommende modtagne af ham.

Saavidt om vort Ophold paa bemeldte Ø! Det staaer nu blot tilbage at sige et Par Ord om vor Hjemreise derfra.

Præsidenten vilde, efter Biskoppens Foranledning, med Fornöielse have taget os med paa sit Skib, men da alle Pladser ombord allerede vare optagne, sendte han os med sin Tjener i en lille Baad ombord i et andet fra Hamburk ankommet Skib og lod hos den Kjøbmand, som havde fragtet det, accordere om Pladser for os, ja betalte endogsaa strax — hvad vi imidlertid först senere bragte i Erfaring — Fragten for os; dette vidste vi, som sagt, dengang ikke, og maatte derfor ogsaa selv betale baade for Overfart og Kost. Vi boede tre Dage hos Kjøbmanden iland, og først den fjerde Dag gik vi ombord og tilsøes. Iførstningen havde vi jevn god Vind, men senere næsten Vindstille. Da vi saa vare komne i Farvandet imellem Skotland og Hytland [1], op-

[1] Hetland (Shetland), eller Jylland (Jütland).

stod der en heftig Storm med voldsomme Søer, der i Løbet af tre Dage og Nætter voxede mere og mere. Denne Storm var langt heftigere end den, som vi havde haft paa vor Henreise til Islándya, ja jeg tör dristig paastaae, at denne sidste (hvorvel den heller ikke var ubetydelig) ikke var Tredieparten saa slem som hiin. Dengang formaaede vi idetmindste ved at krydse frem og tilbage at vinde, om ogsaa ikke synderligt, saa dog altid lidt fremad, hvorimod dette denne anden Gang var aldeles umuligt, da vore Matroser vare nødte til at stryge hvert eneste Seil og lade Skibet drive for Vinden, hvorhen denne lystede. Det var forbundet med den störste Vanskelighed at holde sig paa Dækket, hvorfor vi alle maatte forblive i Kahytten, da ingen af os sporede synderlig Lyst til at blive enten skyllet overbord eller ialfald dog aldeles gjennemblødt af Søerne, der brødes saa voldsomt imod Skibet, at de gik over det, ja næsten igjennem det, saa at de ikke lode en tör Traad tilbage paa den, de traf paa Dækket, hvor han derhos maatte klamre sig ordentlig fast, hvis han ikke havde Lyst til fra Skibet at blive kastet ud i Havet. Hvilken Angst og Skræk der betog os, da Skibet, som om det skulde sønderbrydes, knagede og bragede i alle Ender og Kanter ved de voldsomme Søers Angreb, kunne kun de have et rigtigt Begreb om, der selv have været i lignende Nød. Og det var navnlig Tilfældet to Gange, den ene Gang en Nat, da Stormen allerede syntes at ville lægge sig noget og Søerne langsomt brødes mod Skibet, den anden Gang, ogsaa om Natten, da, de kastede en solid, med Jernspiger fastsömmet Luge, der var anbragt i vort Sovekammer ligeover vore Hoveder, ind til os og overøste os saaledes med Vand, at vi neppe kunde aabne Munden. Om sligt veed vel de bedst Besked, hvem noget lignende endnu staaer i frisk Minde, men ikke destomindre vil enhver ved mindste Eftertanke let selv kunne sige sig, af hvad Beskaffenhed vor Bekvemmelighed her maatte være, da ikke blot vort Hoved, men hele vort Legeme,

enten vi saa sov eller ei, uafladelig blev kastet frem og tilbage, og der saaledes ikke var Tanke om at kunne finde nogen Hvile. Alt dette overstode vi imidlertid, Gud være lovet, med hele og sunde Lemmer, thi vel havde Herren selv bragt denne Fare over os, men han forlod os ikke i den og lod os ikke gaae tilgrunde i den, men hørte vore Bönner og, kommende os til Hjelp i vor Elendighed, udrev han os af den og førte os lykkelig og i god Behold omtrent i Løbet af otte Dage iland igjen ved den berömte Stad Hamburk, der ligger ved Floden Albis, tolv Mile fra Havet. Og for dette være den Almægtige og i sine Gjerninger, som især paa Havet ere at skue, vidunderlig Ufattelige lovet og priset i al Evighed! Amen!

Dette var nu i al Korthed, hvad jeg havde at berette om vor Henreise til bemeldte Ø, vort Ophold der og vor med Guds Bistand iværksatte Hjemreise derfra igjen.

KORT BESKRIVELSE OVER DEN Ø ISLÁNDYA SAMT OVER ADSKILLIGE BESYNDERLIGE TING, SOM MAN DER KAN FAAE AT SEE OG HØRE OM.

Capitel I. Om denne Øes Navn og hvoraf den har faaet den Benævnelse Isländya.

Denne Ø har ganske rigtig i det tydske Sprog sit Navn netop af det Ord „Eisz", det vil sige „Is", som findes der i stor Mængde, og det af den Grund, at Vintrene der ere meget strenge og herske der ikke alene paa samme Tid som hos os, men forblive der endogsaa paa den Tid, da de ere dragne bort fra os, saa at det saagodtsom aldrig der er ganske uden Vinter, saa meget mindre som bemeldte Ø er beliggende i denne vor Verdens kolde Deel, det vil sige Nord. Men foruden den Is, der paa Grund af den strenge Vinter ialmindelighed altid bliver liggende der, kommer den derhos ofte did andensteds fra, saaledes navnlig fra Grünlandya, hvorfra de heftige Vinde drive megen Is derhen over

Havet, hvilket altid er forbundet med en forfærdelig Stöi og Larm. Med denne samme Is føres ofte ogsaa andre Ting derhen, som f. Ex. store Træer, og det endogsaa med Roden, hvilke i Grünlandya og Norge de heftige Storme rive omkuld oppe imellem de höie Bjerge, og som senere, naar der indtræffe voldsomme Regnskyl, Vandet skyller med sig ud i Havet, hvis Søer da føre dem med sig lige til Islándya. Med denne Is komme ogsaa undertiden hvide Björne, der, efter i Grünlandya at være gangne paa Jagt efter andre Dyr og have vovet sig for langt ud paa det tilfrosne Hav, dernæst, naar Isen løsner sig fra Kysten, paa denne Is (tilbage kunne de nemlig ikke mere komme) ofte føres levende lige til Islándya, hvor de da enten dræbes af Indbyggerne eller selv omkomme. Længere tilbage i Tiden kaldtes denne Ø „Schneeland" paa Grund af Sneen, der falder der i saa stor en Mængde, at de ved Vintertide ikke kunne komme ud af deres Huse, ja at der selv om Sommeren ligger fuldt op deraf, navnlig paa de höie Bjerge, hvor den aldrig ganske forsvinder, men tvertimod ofte ligger midt om Sommeren, hvad vi selv vare Vidner til paa den Tid, vi opholdt os der; thi ved St. Hansdagstider, da Heden hos os er störst, faldt der dér saa megen Snee, at den efter en Times Tid eller to bedækkede Jorden i en god halv Alens Höide.

Cap. II. Om Religionen paa Islandya og hvad Skik de holde dermed.

Af Religion eller Gudsdyrkelse have Islænderne alt i mange Aar haft den christne, som de ogsaa endnu bekjende sig til den Dag idag efter den Augsburgske Confession, hvortil den danske Konge trolig har været dem behjelpelig, som, da han fik den Ø, først og fremmest lod sig det være magtpaaliggende der at indføre den sande christne Tro, og derfor gav Ordre til, at de meest opvakte iblandt Øens Ungdom skulde sendes ned til ham, hvor han da lod dem sætte i Skole, for at de kunde oplæres i det latinske Sprog og

saaledes med desto större Nytte enten selv studere eller af andre, der kunde det latinske Sprog, veiledes i de vigtigste til sand Christendom henhørende Lærdomme; thi deres eget Sprog er höilig forskjelligt fra andre, og skjöndt det rigtignok har sin Begyndelse fra Tydsken, er det dog ikke lidet afvigende fra denne, hvorimod de, der kjende det danske Sprog, saa nogenlunde kunne forstaae dem. De have to Biskopper over sig, hvilke de efter Vedkommendes Værdighed dertil selv vælge sig iblandt de andre Geistlige, hvoraf de have en stor Mængde, og som de dernæst holde i stor Anseelse. De blive derfor ogsaa langt bedre forsynede end andre, og have ikke alene betydelige Grundstykker, men kunne ogsaa til disses Dyrkning fordre Bistand ikke blot af alle Geistlige, men ogsaa af Folket. To Steder ere dem bestemte til Residents, af hvilke den ene kaldes Schalhold, den anden Hálár eller Holá. Disse Biskoppers Skyldighed er det idetmindste eengang hvert Aar at besøge enhver Præst, der hører til deres Dioces, og forhøre, hvorvidt han er flittig i sit Kald og saafremt det brister Kirken paa noget, da at forsyne den dermed og holde den i Orden. Med deres Prædikener have Præsterne der ikke just stor Uleilighed og behøve ikke synderlig at bryde deres Hoveder dermed. De Prædikener, de holde, ere nemlig forlængst udarbeidede og trykte, saa at Præsten ikke har andet at gjöre end blot at tage en Bog frem og oplæse, hvad der saaledes for længe siden er skrevet. Og heri finder man der saa stort Behag, at, hvis Præsterne ikke gjorde det, hørte det simple Folk dem slet ikke, ja fattede endog let Mistanke om, at de ikke holdt sig til det, som den Hellig Aand i gamle Dage lod deres Forfædre blive til Deel, men prædikede en anden, af deres eget Hoved udsprungen, maaskee vildfarende Lære. Naar gamle Præster, hvis Syn er svækket, prædike uden Bog, tages det dem imidlertid, hvad man ofte har haft Exempel paa, ikke ilde op. Deres Kirker, hvor de samle sig til Gudstjeneste, have de, ligesom ogsaa

alle deres private Huse, for en stor Deel byggede under Jorden, hvorom mere siden. De ere meget gudfrygtige og minde ofte hverandre om, hvor naadig Vorherre har viist sig imod dem deri, at han ikke har forsmaaet at kaste sit Blik paa dem i hine deres saa fjerne Egne og i sin Miskundhed ladet den saliggjörende Kundskab om ham blive dem til Deel. Under Bönnen have de for Skik at lade ringe med Klokkerne, rimeligviis i den Hensigt derved at anspore sig til endnu mere Andagt og Devotion. Man seer ogsaa ved denne Leilighed mange af dem græde og paa den Maade lægge for Dagen, at de i Sandhed gjöre Bod. Med Hensyn til Alterens Sacramente have de en ret artig Skik, der hverken kjendes hos os eller nogetsomhelst andet Sted: de, der ville gaae til Herrens Bord, udsone sig nemlig iforveien, idet Mandfolkene gaae hen til Fruentimmerne paa deres Bænk og række dem af dem, der skulle deeltage i den hellige Communion, Haanden; dernæst krybe de (hvilket dog især gjælder om Fruentimmerne) paa deres Knæ hen til Alteret, som de omfatte, hvorpaa de kaste sig plat ned paa Jorden og kun reise sig halvt op for at modtage Sakramentet. Saa kaste de sig atter ned, og först efterat have modtaget Herrens Velsignelse, krybe de tilbage paa samme Maade, som de kom, med synderlig Reverents og Andægtighed.

Cap. III. Om Øvrigheden og hvad Regimente de dertillands bruge imellem sig indbyrdes.

Som den höieste Øvrighed over sig næst Gud ansee Islænderne den danske Konge, som allerede fra Arilds Tid af har haft dem under sin Vælde og er deres Arve-Herre, hvoraf han imidlertid kun drager saare liden Fordeel, da der hverken findes Guld eller Sølv i deres Land. I Fordelens Sted maa han derfor nöies med Æren, den nemlig, at have under sin Jurisdiction en saa fjerntliggende og paa vidunderlige Ting saa rig Ø. Og skjöndt nu bemeldte Ø er beliggende saa fjernt fra hans Residents, saa lægger han

dog en stor Omsorg for dens Indvaanere klarlig for Dagen derved, at han hvert Aar paa den Tid, da deres almindelige Thing holdes, sender dem fra sit Hof en adelig Person, hvilken kongelige Legat følgende Pligter paahvile: at udlægge for dem, om fornødent gjöres, Kongens Mandater og Forgodtbefindende, at afsætte Dommere og "Deputater" og indsætte andre i deres Sted eller at bekræfte de gamle, og endelig paa det nöieste at sætte sig ind i alle deres Sager og Anliggender, for efter sin Tilbagekomst at kunne aflægge fuldstændig Beretning derom til Kongen, sin Herre. Paa det Thing derfor, hvor dette Kongens Sendebud er tilstede, strömmer Folket sammen i stort Antal (og da navnlig de, der have noget der at faae afgjort eller at besvære sig over). Stedet, hvor de dertil forsamle sig, og som ligger omtrent midt i Provindsen, er en smuk, græsbegroet Mark, der er af en rund Form, overalt omgiven af uhyre Klipper og omflydt af en Elv, der styrter sig ned fra et meget höit Fjeld og ikke langt derfra falder ud i en stor, imellem Fjeldene liggende, Sø. Paa den Side, hvorfra denne Elv styrter sig ned, er der i Fjeldet en omtrent to à tre hundrede Skridt lang, vel en fem Favne dyb og en Snees Skridt bred Kløft, hvis Grund overalt er aldeles jevn og bevoxet med herligt grönt Græs, saa at det er en sand Lyst at spadsere der. Efter hvad nogle berette, skal Djævelen have dannet denne Kløft ganske som den nu er, og den er i hvert Fald et sandt Vidunder, der ikke finder sin Mage paa den hele Ø. Paa de andre Sider findes kun deels store, øde, afsvedne Strækninger, deels ogsaa andre steile, dybe og brede Fjeldkløfter. Paa dette Thingsted indfinde sig ogsaa deres Biskopper tilligemed „Deputaterne" eller Dommerne (der vælges ud af de andres Midte, og hvortil da især tages saadanne Personer, der have et nöiere Kjendskab til Landets Ret end de andre) og endelig ogsaa det hele øvrige Folk. Naar Thinget skal sættes, bliver först midt i Forsamlingen Landsloven oplæst, der er temmelig

lang, og som alle (hvilket de ogsaa gjöre) bör høre med stor Ærbødighed; da först sættes Thinget, og der kan saa enhver frit forebringe sine Anliggender og Ønsker og hvad Besværinger han monne have og enhver klage over den anden i Forhold til den Forurettelse og Skade, denne har tilföiet ham. Bliver nogen idömt Dødsstraf, saa henrette de ham med Øxe; til andre Dødsmaader dömmes ingen, og de vilde ansee det for oprørende paa nogen anden Maade at skille en ved Livet. Naar Thinget er sluttet (hvad der ialmindelighed finder Sted paa den tredie eller fjerde Dag), gaaer hver til sit; det kongelige Sendebud vender paany tilbage til Danmark, og efter hans Afreise dömme den indsatte Øvrighed og Dommerne Folket imellem, til hvilke, ligesom ogsaa til Biskopperne, enhver henvender sig i sin Nød, og da navnlig til den af dem, som er hans Szoldys[1] eller, som det der hedder, Lochman[2].

Cap. IV. Om Forholdet imellem Dag og Nat der paa Øen.

Forholdet imellem Dag og Nat er paa Islándya höist forskjelligt fra hvad det er hos os, hvilket hidrører derfra, at hiint Land, da det ligger saa höit op imod Nord, ifølge Solens naturlige Løb i et vist Tidsrum erholder mere af det himmelske Lys og paa den anden Side igjen, som Modsætning dertil, længere maa undvære det. Derfor kan en Dag hos dem vare uophørlig hele ti Uger igjennem, og det samme er Tilfældet med Natten. Den øvrige Deel af Aaret have de afvexlende Dag og Nat med samme Skifte som vi. Den omtalte lange Dag træffer hos dem ind paa samme Tid, da ogsaa vi hertillands have den længste Dag, det vil sige, omtrent ved St. Hansdagstider, noget vi ogsaa hos os, naar Nætterne ere kortest, let ville kunne bemærke, da Solen saa ogsaa fra sin Nedgang til sin Opgang gaaer noget i

[1] af det tydske *Schultheiss.* [2] Lagmand (*lögmaðr*).

nordlig Retning og da derhos, naar Vinden er klar, i hine korteste Nætter let iagttages, hvorledes Dagningen saagodtsom lige fra Solens Nedgang til dens Opgang gradviis vender tilbage. Paa den anden Side indtræffer den lange Nat (ligesom til sin Tid den lange Dag) hos dem paa den Tid, da Solen er fjernet fra dem og Dagene ogsaa hos os ere kortest. Saalænge de have den ommeldte lange Dag, beskjeftige de sig enten med Fiskefangst eller med andet særdeles presserende Arbeide de monne have, skjöndt de i det hele taget der just ikke ere synderlig plagede med Arbeide og derhos vel vogte sig for at indlade sig paa noget, saafremt det ikke er höist nødvendigt. Saalænge den varer, have de ingen bestemt Hviletid, men lægge sig til Ro, naar de føle Trang dertil, og hvorsomhelst det monne træffe sig, det være sig paa Marken, i Græsset eller paa Husets Tag. Og ligesaalidt haves, saalænge den lange Nat holder ved, nogen bestemt Sengetid men enhver forföier sig til Ro, naar han vil. Mange iblandt dem, navnlig Huusherrerne, staae ofte ikke op (undtagen naar de skulle forrette deres Nødtörft) hele to Dage itræk. Naar de ville spise, lade de sig bringe Stokfisk, og efterat have taget tilstrækkelig til sig af Mad og Drikke, lægge de sig atter ned; de sove imidlertid ikke, men ligge blot og see til ved de andres Arbeide. Under Opholdet i deres underjordiske Huse gjöre de Ild paa enten med Kviste eller med Törv (Kviste findes der nemlig ikke overalt) og oplyse dem deels med Talg, deels med Tran. Tiden forkorte de sig sædvanligviis da enten ved Læsning i Historiebøger eller ved forskjellige dertillands brugelige Lege og Forlystelser.

Cap. V. Om Höie og Bjerge i Islándya.

Af Höie og Bjerge er der fuldt op i Islándya, og det endog af meget höie, ja enkelte af en saa umaadelig Höide, at det er ikke rimeligt at noget Menneske vil kunne bestige dem, og iblandt disse maa især tvende, paa Grund af det

Særegne og Underfulde ved dem, fremhæves fremfor de øvrige. Det ene af disse kaldes Snebels Hokel[1]. Det ligger ikke langt fra Havet, eller, rettere sagt, lige ved Havbredden, og paa Grund af dets Höide og de Skyer, der bestandig omgive det, kan man ikke see heelt op til Toppen. Om dette Fjeld skrive nogle, at der daglig raser en stærk Torden og Lynild der; da dette imidlertid er noget, som vi hverken selv have været Vidner til eller have kunnet faae fuld Vished om, ville vi ingenlunde udgive det for vist; hvad vi imidlertid have seet med egne Öine er, at det, fra Toppen af næsten halvveis ned, er bedækket med evig Snee. Dette Fjeld har en Geometer maalt og ved sit Snille og sine Instrumenter udregnet, at det er omtrent fem Mile[2] höit. Mange have gjort Forsøg paa at bestige det og opdage, hvad der er bagved det, men forgjeves; ja for enkelte have disse deres Forsøg endogsaa haft et höist uheldigt Udfald, som Tilfældet f. Ex. var i Aaret 1607 med tre Englændere, der, for at vise, at de vare modigere end alle andre, og for at bringe noget sikkert i Erfaring om dette Fjeld, gave sig ifærd med at bestige det og, efter hvad man der troer, allerede vare naaede et godt Stykke op, men aldrig mere vendte tilbage, saa at man lige til den Dag idag ikke veed det mindste om, hvad der er blevet af dem; kun deres Hund, som de havde taget med sig, vendte tilbage, men aldeles uden Haar, bogstavelig som om den var bleven skoldet. Det er imidlertid ikke vanskeligt at forstaae, at de ere omkomne enten ved at en Hvirvelvind har grebet dem og ført dem bort eller ved Indaandingen af en eller

[1] Snæfells-Jökull. [2] Om vi end antage, at vor Forfatter her mener den mindre polske Miil (2500 Favne), staaer hans Renommé dog desværre ikke til at redde, hvilket de følgende Skildringer endyderligere godtgjöre, hvorhos man dog forøvrigt, navnlig med Hensyn til det Indtryk, den islandske Fjeldverden gjör paa ham, ikke bör glemme at tage i Betragtning, at han kommer fra et Sletteland og rimeligviis aldrig för har været i nogen egentlig Fjeldegn.

anden fordærvelig og livsfarlig Luftart. Det andet Fjeld er det, som kaldes Hecla eller Heckelsberg omtrent tre Mile fra Schalholt. Dette er ogsaa meget stort og vidtudstrakt og höit og saa frygteligt at see til, at det blotte Syn af det maa bringe et Menneske til at sitre og bæve. Der findes der en Masse af mindre, afsvedne, kulsorte Klipper, imellem hvilke forskjelligformede Aabninger og Huler ere at see. Hvor fuldt op af vidunderlige Ting man end der træffer paa, er det mærkværdigste af dem alle dog den Omstændighed, at en frygtelig Ild og Flamme uophørlig staaer op der fra Fjeldet. Hvorvel den til en Tid kan være större, til en anden igjen mindre, forsvinder den, som sagt, aldrig. Der staaer derfor ogsaa bestandig en voldsom Røg af Fjeldet og ovenover det hænger den som en kulsort Sky, hvorved dette Bjerg udmærker sig fremfor andre ligesaa underfuldt som f. Ex. Ethna paa Sicilien. Ofte, og da navnlig om Vinteren, paa den Tid, da, som alt omtalt, den lange Nat hersker der, oplyser den Flamme, der hæver sig op fra dette Fjeld, den hele Ø. Det kaster ogsaa Stene baade meget höit og meget langt bort, saa at ingen kan boe i saavel et Par Miles Omkreds, hvad da heller ingen vover. Hertil kommer endnu, at man bestandig der kan høre Raab, Skrig og Klager ganske som af menneskelige Stemmer. Papir, Lærred og andre deslige törre Materier antænder denne Flamme ikke, men hvad levende eller fugtigt den kan faae fat i, fortærer den öieblikkeligt, og heraf kommer det da ogsaa, at jo fugtigere et Aar er, desto större viser Flammen sig, störst om Vinteren, naar der er stærkt Sneefald. For dem, der boe der i Egnen, vise sig ogsaa forskjellige Slags onde Aander, ligesom ogsaa Folk, der for nogen Tid tilbage ere døde, og naar man spörger disse, hvad de foretage sig der, og hvorfor de ikke hellere tilligemed de andre vende tilbage til deres Hjem, svare de dertil meget nedslagne og med et dybt Suk, at de nu engang ere blevne sendte til Hecla, og at de ere nødte til atter at vende der tilbage

Men navnlig pleier dette Bjerg at flamme frygtelig op og at udstøde forfærdende Lyd, saa ofte der her i Verden forestaaer nogen Begivenhed af Betydning eller nogen mærkelig Tingenes Omvæltning er i Anmarsch, og derfor ansee Islænderne ogsaa sligt for et sikkert Tegn paa, at der et- eller andensteds forestaaer noget Ualmindeligt og Sjeldent, men af hvad Beskaffenhed dette er og hvor det tildrager sig, er naturligviis noget, som de ikke kunne faae at vide, förend Handlende enten fra Tydskland eller andensteds fra senere besøge dem og fortælle dem, hvad Nyt der har tildraget sig. Ihvorvel flere oftere have gjort Forsøg paa at komme dette Fjeld nær, er det dog aldrig lykkedes dem, hvorimod de som oftest enten ere komne i den störste Fare og Angst, eller, hvad der er endnu værre, have knækket Halsen. I vor Tid er det meget sædvanligt, at Indbyggerne der paa Øen besøge dette Fjeld; men det er ikke alle, der atter vende tilbage fra dette Besøg; thi rundt omkring det er der fuldt op af Afgrunde og Kløfter og af vidunderlige Fordybninger, der, ganske som den øvrige Grund deromkring, er opfyldt med Aske; men i det Öieblik, en eller anden af de Besøgende sætter Foden derpaa, styrter han gjennem Asken ned i Dybet, ganske som naar en falder ned i et med Fjer fyldt Rum. Andre, der ikke ere forsigtige nok, blive rammede af Stene (thi hiin indre Ild opkaster baade smaa og store Stene) og knuste. Atter andre omkomme, idet de blive grebne af Flammen, naar den pludselig og uventet blusser op vidt og bredt fra Hullerne i Fjeldet, og endelig gives der ogsaa mange, der af Angst for de onde Aander, som i stort Antal vise sig der, ikke blot segne bevidstløse om, men, naar i et saadant Tilfælde deres Kammerader enten ikke kunne eller ikke forstaae at komme dem til Hjelp, miste Livet. Ja, i Sandhed — topmaalt dumdristig og ligegyldig for sit Liv maa den være, der vover at nærme sig dette Fjeld eller, hvad endnu værre er, at bestige det, da det er umuligt andet, end at end-

ogsaa den, der i behørig Afstand betragter det, maa føle sig beklemt om Hjertet, ja at, som man siger, Haarene af Skræk maae reise sig paa hans Hoved. Derfor staae ogsaa, saavel af de nysomtalte, som ogsaa af mange andre Grunde, mange der i den Formening, at det er der, at Helvede eller de til den evige Pine fordömte Menneskers Bolig findes eller at der ialfald der er en af Indgangene til hiin frygtelige, af Ild og Svovl sydende Helvedespøl. Men hvorvidt det nu virkelig forholder sig saa eller ei, er det umuligt at sige med Vished, og der ligger os da heller ikke synderlig Magt paa at vide, hvad enten det er der eller andensteds, at de Fordömtes Bolig findes, og bedre end altfor nysgjerrig at forske efter, hvor dette de evig Fordömtes sörgelige Opholdssted monne være, er det ialfald, at enhver især bestræber sig for at undgaae nogensinde at besøge det. Desforuden findes der ogsaa der en heel Deel andre höie Fjelde, der ligeledes have deres Mærkværdigheder og Besynderligheder. Af dem vil jeg blot nævne eet (16 Mile fra Schalholt), med hvilket og paa hvilket der i Aaret 1613 ved Vintertide indtraf følgende: Först lynede og tordnede det uophørligt hele tre Dage igjennem, og det saa stærkt, som om der skjødes med de störste Kanoner; dernæst satte det hele Fjeld sig i Bevægelse og brændende, retsom et Støbelys, styrtede det sig med skrækkeligt Bulder og under frygtelig Torden ned i en meget bred og henved tredive Fod dyb Sø, der laae lige ved det, hvorpaa alt Vandet i denne Sø öieblikkelig fordampede, og den selv i hele dens Dybde opfyldtes med Gruus og forbrændte Klippestykker, hvilket er Tilfældet endnu den Dag idag.

Cap. VI. Om Vandene i Islándya.

Paa mange Steder i Islándya findes der hede, ja koghede Kilder, der komme fra det Indre af Jorden, og fra hvilke der bestandig staaer en Damp op som fra Kalk, der læskes. Paa andre Steder igjen forvandle disse Kilder sig

til store Elve og Floder, og der er ingen Tvivl om, at de vilde kunne være til stort Gavn i Sygdomstilfælde. Islænderne benytte imidlertid kun ganske faa af dem og ere desuden ikke saa plagede med forskjelligartede Sygdomme som vi. Nogen Gavn have de imidlertid altid af dem: de koge nemlig Kjød i dem. Nogle gjöre dette simpelthen saaledes, at de, efterat have stukket Kjødet paa et Spid eller bundet en Strikke omkring det, holde det i Vandet, indtil det er mørkogt, hvilket imidlertid sædvanligviis skeer paa meget kort Tid, da Vandet, som sagt, næsten er koghedt. Dernæst tage de det op igjen, og efterat have pillet det fra Benene, som de lade blive liggende der, bringe de det hjem, hvor de hænge det op under Taget og senere, saalænge det kan slaae til, undertiden endog et heelt Aar igjennem, eftersom deres Behov kræver, fortære det Stykke efter Stykke. Det paa denne Maade tilberedte Kjød er, som alt ovenfor berørt, ikke velsmagende eller har, rettere sagt, aldeles ingen Smag, men ikke desmindre nyde de det med Fornöielse, ja finde det endog meget velsmagende, ihvorvel det er ganske gjennemhullet, ikke af Orme, men paa Grund af, at det gjemmes saa længe. Andre igjen fylde en Kjedel med frisk, koldt Vand, lægge Kjødet deri, forföie sig hen til en hed Kilde og holde Kjedlen i den, men ikke dybere, end at det hede Vand ikke slaaer over dens Rand, og Vandet i den kommer nu ikog ligesaa hurtig, som om Kjedlen var bleven sat over en stærk Ild, og det Kjød, der koges paa denne Maade, faaer en langt bedre Smag end det, de koge uden Kjedel ved simpelthen at holde det i det koghede Vand. Paa samme Maade benytte de af dem, der have Malt, disse hede Kilder til at brygge deres Øl i. Det bruges endelig ogsaa til at vaske Töi i, i hvilken Henseende det er saameget nyttigere og vigtigere for dem, som de dertillands ingen Sæbe har, og som Töiet, naar de blot for en ganske kort Tid vaske det i dette hede Vand, skyder al Smuds og bliver ligesaa reent, som det

nogensinde vilde kunne blevet ved Brugen af Sæbe. Nogle af dem have ved Siden af disse hede Kilder ladet sig gjöre smaa Beholdere eller Basiner, i hvilke de, naar de have Brug derfor, indlede det koghede Vand, hvori de da, naar det har afkølet sig noget, vaske sig og derpaa atter lede det ud. Ogsaa af kolde Kilder, der afgive et fortræffeligt Drikkevand, have de fuldtop. Af disse flyde nogle i meget dybe Kløfter inde imellem Fjeldene, medens andre igjen komme oppe fra de höieste Fjelde og have en mærkværdig höi Kuldegrad. — Der findes der desforuden to Kilder, hvis Vand har den Egenskab, at hvid Uld i den ene forvandles til sort, og sort Uld i den anden til hvid. Forøvrigt er der dèr ingen Mangel paa store, rivende Bjergströmme, og da der ingensteds findes Broer over dem, nødes man til at sætte over dem tilhest, hvilket imidlertid ofte er forbundet med stor Fare. De have Overflod paa Fisk, navnlig paa Lax.

Cap. VII. Om de fiirføddede (vilde) Dyr i Isländya.

Af disse findes der ikke ret mange med Undtagelse af Ræve, der have forskjelligfarvet Pelts. Nogle ere nemlig ligesaa hvide som Kridt, andre sorte, graae, spraglede, og andre igjen anderledes farvede. Disse Ræve forvolde Islænderne stor Skade, da de ofte, navnlig om Foraaret, falde over deres Faar og dræbe en stor Deel af de unge Lam. Hyrderne maa derfor vise den störst mulige Agtpaagivenhed, saameget mere som disse Bestier, da de ikke ere aldeles vilde, sjelden fjerne sig langt fra Hjordene, men derimod fordetmeste et- eller andensteds i Nærheden lure paa det Öieblik, da Hyrden begiver sig bort. Det værste er, at man dertillands kjender hverken til Buer eller Skydevaaben, hvormed man kunde nedlægge og udrydde dem. Andre (vilde) Dyr, som f. Ex. Hjorte, Raadyr, Harer kjender man der intet til, mindre endnu Ulve og deslige Rovdyr.

Cap. VIII. Om Fuglene.

Af Fugle, og det baade af Vand- og Landfugle, er der i Islándya fuldtop. Svaner, Ænder af forskjellige Slags, vilde Gjæs, der i store Flokke nedlade sig paa Markerne og anrette betydelig Skade paa Græsset og paa Engene og hvilke man kan nærme sig ligesaa let som de tamme, ere at see i stor Mængde. Dernæst findes der ogsaa Agerhöns af forskjellige Farver, Lærker, hvide Falke, som navnlig Englænderne fange og sælge til andre Nationer, store hvide Örne og endelig Ravne, fornemmelig sorte. Af alle disse forskjellige Slags Fugle have Islænderne dog kun saare ringe Nytte. De fange dem ikke engang og have heller ikke, som hos os Fuglefængerne, Redskaber til at fange dem med. Kun deres Æg samle de, hvor de kunne, fornemmelig paa Fjeldene og i Kløfter og Huler, og dem nyde de da haardkogte med Smör til, men uden Salt og uden Brød. Kunne de ved en saadan Leilighed være heldige nok til ogsaa at tage de Gamle i Reden, saa undlade de det jo vel ikke; men Æggene tage de ialfald altid med, og naar de saa komme hjem, lave de det hele sammen til en Ret og lade sig det ret smage, som om det kunde være den lækkreste Vildbrad.

Cap. IX. Om Veiene i Islándya.

Af Landeveie, der kunne befares med Vogn, findes der i Islándya slet ingen; ja selve Vogne ere der en uhørt Ting, og fandtes de der end, vilde de slet ingen Nytte være til. Da der saaledes der hverken findes Landeveie eller Stier eller engang saa meget som Veivisere til den Reisendes Underretning, kan man med Rette udbryde: „Vee den uerfarne Reisende, der dèr vover sig ud!" De Indfødte, der ere nöie kjendte med alle Localiteter, reise imidlertid saavel tilfods som tilhest, hvorhen dem lyster og ad den nærmeste Vei. Dog er det ikke blot Veienes slette Beskaffenhed, der forvolder dem, som reise dertillands, mange Ubekvemmelig-

heder, men endmere endnu den Omstændighed, at man der intet kjender til Gjæstgiversteder eller Kroer. Da Veiene der paa Øen, som sagt, ere saa slette, at det til sine Tider endogsaa er umuligt at passere dem tilfods, reise de næsten altid tilhest; thi paa Heste have de i det hele taget Overflod. Tilfods derimod vover ingen sig let ud, det skulde da ialfald kun være for et ganske kort Stykke Vei. Veiene gaae nemlig der for störste Delen over Fjelde og Bjerge og Dale og store Moradser, saa at det vilde være forbundet med yderste Vanskelighed for en Fodgænger at arbeide sig frem; deres Heste ere derimod saa øvede heri, at de, skjöndt de som oftest ere glatskoede, altid forstaae sikkert at passere alle slige, ja andre endnu farligere Steder, og Rytterne have selv i de farligste Tilfælde aldrig for Skik at stige af. Hist og her træffer man paa aldeles forbrændte Steder, som det er forbundet med stor Fare at passere, og det navnlig paa Grund af, at de kun overfladisk ere tildækkede med en Slags klæbrige Smaastene, under hvilke befinde sig saa dybe Huller, at det ofte er Tilfældet, at baade Hest og Rytter, naar de uheldigviis betræde et saadant Sted, synke saa dybt i, at de ikke mere kunne arbeide sig op. Naar man rider over slige Steder, giver Grunden derhos en Lyd fra sig, som naar man slaaer paa Tromme, og det saa stærkt, at det kan høres langt borte. Desforuden findes der ogsaa der imellem Fjeldene saa steile og dybe Svælg og Kløfter, at man i flere af dem ikke engang kan öine Bunden, hvorimod andre bestandig ere fyldte med Snee eller Vand, i hvilket da Ænder svömme om; men af hvad Beskaffenhed og Störrelse disse Kløfter forøvrigt ere, kan man paa Grund af den uhyre Dybde ikke erfare. Der hører et særdeles skarpt Syn til endog blot at blive dem vaer. Paa andre Steder findes en bevægelig, gyngende Grund, der, skjöndt den smukke Græsvæxt synes at maatte fjerne al Tanke om Fare, dog i det Öieblik, en Rytter betræder den, giver efter og gynger op og ned, og er Hesten först saa uheldig at

synke i paa sligt et Sted, holder det meget vanskeligt at redde den. Paa andre Steder igjen strække sig fra Havet milelange Fjorde ind i Landet, hvilke man (paa den Tid, da Havet ifølge sin naturlige Sædvane træder tilbage) maa søge at passere saa hurtigt som mulig, for at ikke Vandet skal vende tilbage og indhente en, i hvilket Fald man ynkelig maa drukne. Men hvad der gjör det allerbesværligst og allerfarligst at reise dertillands, er dog den Omstændighed, at man saa ofte maa passere overordentlig rivende Bjergströmme, hvilket kun kan skee tilhest, og er det i saa Fald af störste Vigtighed at have en Hest, der er en god Svömmer og vant til at føre sin Rytter over. Islænderne selv overlade sig aldeles trygt til sligt et Dyr, og viser man sig ængstlig, pleie de at sige: „Frygt ikke! Frygt ikke! Hold Du blot godt fast og tænk slet ikke paa andet! Har Du först engang begivet Dig ud i Strömmen, bliver det ene og alene Hestens Sag at bringe Dig over den, og det sörger den nok selv for". Broer findes ikke der, hverken over de större eller over de mindre Floder, og jeg maa tilstaae, at jeg igrunden heller ikke veed, hvoraf de skulde opføre dem; thi hvorvel de have Stene nok, mangler det dem dog aldeles paa Kalk og andre til Muurarbeide nødvendige Materialier, hvortil endnu kommer, at der dertillands ikke findes en eneste, der forstaaer at udføre sligt. En anden særdeles stor Ubekvemmelighed for Reisende paa bemeldte Ø er den, at der slet ingen Kroer findes der, ligesom man heller ikke har for Skik der at indlogere sig hos Private, hvorimod man der gjör Holdt, hvor det anstaaer en, og hvor man finder tilstrækkelig Græsning for sin Hest. Det nødvendige Proviant og deslige maa man selv føre med sig paa Hestene. Man reiser nemlig altid der med en heel Deel Heste; navnlig er dette idetmindste Tilfældet med de mere Velhavende, og af disse Heste benyttes da nogle til Rideheste, andre til at befordre Telte, Proviant og andet deslige, hvorimod andre igjen løbe ubelæssede med, og paa disse sidste læsser man

da, naar de andre ere blevne trætte, alle Sagerne over, hvorpaa man fortsætter Reisen. De Telte, man paa denne Maade fører med sig, yde dem, foruden anden Nytte, ogsaa til sine Tider den, at de i dem kunne søge Tilflugt for Myggene, der undertiden der falde over den Reisende i en saadan Mængde, at man næsten kunde fristes til at troe, at en eller anden med Forsæt havde rystet dem ud over ham af en Sæk; imod denne Plage nu finde de ingensteds sikkrere Tilflugt end netop i disse Telte, ind i hvilke Myggene ikke komme, og træffer det sig engang, at en forvilder sig derind, skynder den sig at finde ud igjen saa hurtig som muligt. Denne Plage er hyppigst paa sumpige og moradsige Steder. Fluer finder man saagodtsom slet ikke dertillands, ligesaalidt som Slanger, Frøer, Skorpioner, Fiirbeen og andet sligt giftigt Kryb.

Cap. X. Næringsveiene i Islándya.

Næringsveiene paa bemeldte Ø ere langtfra de samme og langtfra saa forskjelligartede som de ere hos os, hvilket er en naturlig Følge af, at de der hverken have — eller, om de saa nok saa gjerne vilde, kunne have — Agerdyrkning, Viingaarde eller Haver, ihvorvel Handelsmænd fra Tydskland ofte nok have tilført dem alleslags Havevæxter, for med dem at kunne foretage en Prøve og see, hvorvidt de ogsaa kunne trives der, men alt forgjeves. Den fornemste Ernæringskilde dertillands er Fiskeri, hvortil de have fortrinlig Leilighed, da der overalt paa Øen, saavel i Fjordene som i Elvene, findes fuldt op af Fisk, hvilke de fange uden synderlig Vanskelighed og Besvær, da de ikke dertil benytte Næt eller Trækgarn, men paa Krogen fange Fisk nok, og det endog af de meget store Slags, som Stokfisk, Lax og forskjellige andre, saa at de mangen Gang i Løbet af ganske kort Tid kunne have en heel Baad fuld. Naar de saa have bragt deres Fangst hjem og tilberedt Fiskene til Törring, hænge de dem enten paa Stænger eller paa Reb

op langs med deres Huse, hvor de da af Vind og Sol fortræffelig törres, uden, som det andensteds som oftest er Tilfældet, i mindste Maade at fordærves eller forraadne. Og det er ikke blot Fisk, de törre paa denne Maade, men ogsaa Kjød, hvilket holder sig fuldkommen lige saa godt, og saaledes afgiver et sikkert Beviis paa, at de dertillands have en langt sundere og bedre og mere ufordærvet Luft, end vi hos os kunne rose os af. Af den Masse af Fisk, som der fanges, udvinde de en stor Mængde Fedt eller Tran, som de nedpakke i Tønder og sælge, og som ogsaa hos os er en vigtig Forbrugsgjenstand for alle de Haandværkere, der beskjeftige sig med Tilberedelse af Huder.

Deres anden Erhvervskilde er Opdræt af Kvæg og Heste, som de (paa Grund af, at Græsgangene, der ernære dem, ere fortrinlige) have baade i stor Overflod og af udmærket Race. Deres Heste fodre de med Havre. Om Sommeren sætte de dem paa Græs og om Vinteren fodre de dem paa Stald med Hø. Slipper dette op, hvad der undertiden skeer, naar Vinteren holder længe ved, give de dem (ligesom ogsaa Køerne og Faarene) i dets Sted Stokfisk. De have ogsaa mange Køer og Oxer, begge imidlertid uden Horn. Køerne ere der meget melkerige, og som Følge deraf have de ogsaa fuldt op af Smör, der, da de ingen Bøtter eller Fjerdinger have til at opbevare det i, i Almindelighed sees henlagt i et Hjörne af Huset i store, paa Gulvet i Orden opstablede, Stykker. De have ogsaa mange Faar, hvilke ere forsynede med store Horn, hvoraf de forfærdige Skeer og andet deslige. Saavel Faarene som Oxerne og Køerne maae de ofte drive ind imellem Fjeldene paa Steder, hvor der ingen Græsvæxt findes, og holde dem borte fra Græsgangene, for at de ikke formelig skulle æde sig ihjel. Ulden af de derværende Faar er meget smuk, blød og lang. De klippe dem ikke, som Skik er hos os; men lade dem beholde Ulden, til den begynder at falde af af sig selv; da först rykke de den ud og opsamle den, der af sig selv er falden

af, enten paa Græsgangene eller imellem Tjörnene. Af denne Uld, af hvilken de erholde en betydelig Qvantitet, forfærdige de Strömper og en Slags Klæde (eller rettere uldent Töi, som de kalde Wattman), der er blødt og varmt, men særdeles grovt og simpelt Arbeide paa Grund af, at de dertillands saagodtsom ere aldeles ubekjendte med de til Klædefabrication nødvendige Indretninger. Vare de det, og kunde Fabricationen være, hvad den burde, er der ingen Tvivl om, at dette Klæde vilde kunne blive af en udmærket smuk Bonitet. Naar de saa have faaet sig samlet et nogenlunde antageligt Forraad af slige Ting, som f. Ex. Smör, Fisk, Tran, Wattman etc., begive de sig uden Ophold med det hele til Kjøbmændene, der aarlig paa mange Skibe besøge Landet, saavel fra England som fra Tydskland, medbringende en Mængde forskjellige Gjenstande, som f. Ex. Penge, Brød, Øl, Viin, Brændeviin, Honning, Meel, Malt, Træ-, Kobber-, Tin-, Messing-, og Jern-Kar, Lærred, Klæde, Reb, Hatte, Fodtöi og endelig ogsaa Træ til Baadebyggeri, hvilket altsammen er noget, som de dertillands ikke have, og som derfor bemeldte Handelsmænd afsætte til dem saa fordeelagtig, som de kunne. Disse Kjøbmænd bringe de da ogsaa deres Fisk, og det i en saadan Mængde, at de formelig danne Dynger af dem saa store som Høstakke. Saalænge de Fremmedes Ophold varer, gaaer det derhos Slag i Slag med Gilder og Gjæstebud. Af rede Penge tage de af disse Handlende for största Delen kun imod haarde Dalere. Ducater og andre Myntsorter ere ikke synderlig søgte der, da de ikke benytte dem i deres Samkvem indbyrdes, men kun finde Anvendelse for dem i den Tribut, som de aarlig, efter Evne, have at svare Kongen i klingende Mynt. Imellem sig selv indbyrdes bruge de slet ikke Penge, hverken ved Kjøb eller Salg. Den hele indre Omsætning bestaaer i Handel med Fisk. Saalænge de opholde sig med deres Artikler hos Kjøbmændene, leve de ganske paa disses Bekostning. De holde hele den Tid aabent Bord for dem, og det langtfra

til egen Skade, da de senere ved Indkjøb af deres Varer vide at gjöre sig betalte igjen i fuldt Maal.

Cap. XI. Om Husene i Islándya.

Det er en Sjeldenhed, at man i Islándya seer tre eller fire Huse sammen, fordetmeste kun eet eller to. I det ene, der er meget rummeligt og deelt i mange forskjellige Kamre og Stalde, bo ofte indtil tresindstyve Personer, i det andet indtil hundrede, halvandet hundrede, ja undertiden indtil to hundrede. Disse Huse ere ialmindelighed underjordiske og tækkede med Grönsvær med en frodig Græsvæxt, hvor enhver, der har Lyst, kan tage sig en Lur, og som derhos ogsaa forsyner dem med det fortræffeligste Hø. Indvendig ere de meget rummelige, og efterhaanden som Beboernes Antal voxer, udvide de dem, for at enhver altid kan have Bekvemmelighed og Plads nok. At de bygge dem ned i Jorden har sin Grund i, at der dertillands er saa stor en Mangel paa Træ, og, ihvorvel der jo rigtignok findes Steen i Overflødighed, saa have de dog paa den anden Side igjen hverken Kalk eller Leer eller andet, hvad dertil udfordres. For en Deel ligger imidlertid ogsaa Grunden deri, at de paa denne Maade bedst kunne beskytte sig saavel imod den dertillands særdeles strenge Vinter, som ogsaa imod Orkanerne, der i hine Egne ofte ere saa voldsomme, at saagodtsom intet er istand til at modstaae deres ødelæggende Magt, hvilket uden Tvivl kommer deraf, at der der ingen Gjenstande findes, som kunne optage Stødet og som de kunne prelle af imod. De anrette derfor ogsaa ofte overordentlig Skade. Den, der for Exempel (hvilket undertiden skeer) overraskes af en saadan Stormvind enten ude tilsøes eller paa en af Fjordene, har saagodtsom ingen Mulighed for at naae Land (og det ligesaalidt, hvad enten han befinder sig paa et större eller mindre Fartöi), uden at alt, Baad, Mennesker og det hele, bliver splittet ad i tusind Stumper og Stykker. Dette havde netop været Tilfældet med sex Personer, der fra et ham-

borgsk Skib, hvortil de hørte, i en ikke synderlig stor Baad vilde begive sig ombord i et andet Skib, men paa Veien bleve overfaldne af en Storm, der sønderknuste baade dem og Baaden imod Klipperne, saa at man siden opsamlede derês Lig paa Strandbredden Stykke efter Stykke. Ved slige Storme bringes endog store Skibe ofte i Fare, og selv den Omstændighed, at de ligge velfortöiede og for mægtige Ankere, hjelper ikke altid; thi naar Stormen kommer med al Magt, hænder det ikke sjeldent, at Linerne springe; og hvis man ikke öiebliklig kan forebygge Fölgerne heraf, bliver Skibet med sin Besætning sønderslaaet imod Klipperne. Og dog er det ikke blot tilsøes eller paa Fjordene at slige Farer true, men selv iland er det forbundet med Fare at reise i et saadant Uveir, og det hænder ikke saa sjeldent, at den, der for enhver Priis vil fortsætte sin Reise i en saadan Storm, bliver kastet til Jorden og Hesten med, hvis han er tilhest: Kort sagt med disse Storme lader selv den voldsomste Orkan hos os sig ikke i mindste Maade sammenligne; og frembringe de saa forbavsende Virkninger, hvor Talen kun er om forholdsviis smaa og lave Gjenstande, der ikke kunde byde dem synderlig Modstand, hvad vilde da vel Følgen blive, og hvor vilde de ikke först ret vise sig i hele deres Vælde, hvis der dertillands fandtes höie Bygninger, forudsat naturligviis, at Indbyggerne havde Materialier til disses Opførelse?

Cap. XII. Om Isländyas Indbyggeres eller Beboeres Condition.

Isländyas Beboeres Condition kunde synes i mange Henseender ulykkelig, da det aldeles mangler dem paa hvad disse vore Lande have Overflod af til Livets Ophold og dertil endnu paa meget andet, og mangen kunde, og det med Grund, fristes til at troe, at ikke heller hint Herrens Udsagn til Adam: „I dit Ansigts Sved skal Du æde dit Brød!" ialfald ikke bogstavelig taget, finder Anvendelse paa

dem, da de der aldeles intet „Brød" have ligesaalidt som Salt, Træ, Øl, Viin, Træfrugt og andre Havefrembringelser (hvis Frø det endog vilde være til aldeles ingen Nytte at indføre der, da de slet ikke kunne groe dertillands); og dog ere de, med alt dette, ret vel tilmode, og rose og berömme endog deres Land i den Grad, at de sige, at der ikke gives noget bedre Land under Solen end Islándya. Og virkelig — naar man fatter adskillige af deres Fordele og Commoditeter nærmere i Öie, nødes man til at tilstaae, at de deraf besidde endda slet ikke saa faa, af hvilke den förste og vigtigste da navnlig er den sunde Luft, der er langt mindre tilböielig til at fordærves end vor, hvoraf da ogsaa Følgen er, at mange hos os ganske almindelige Sygdomme, som f. Ex. Feber, Podagra, Pest og andre, hos dem ere aldeles ubekjendte. De opnaae ialmindelighed ogsaa en höi Alder. Der findes saaledes ikke faa iblandt dem, der blive hundrede og halvtreds, ja, efter hvad man paastaaer, endog dem, der blive to hundrede Aar gamle. Skjöndt de sjelden ere höie men fordetmeste af lav Statur, besidde de dog ikke ringe Kræfter og ere derhos hurtige og vævre. Paa Grund af denne deres Lidenhed betragte de da ogsaa med Forundring selv dem af vore Landsmænd, der ikke engang overskride Middelhöiden. Navnlig ere deres Fruentimmer særdeles smaae; men ikke desmindre ere baade Mandfolk og Fruentimmer meget nette og tækkelige af Udseende og derhos aldeles ikke solbrændte. Et andet stort Gode, som de ere i Besiddelse af, er det, at de ere tilfredse med hvad de have, ihvorvel de jo rigtignok, naar de ere sammen med Kjøbmændene, forstaae saavel at tage for sig og navnlig ofte see vel dybt i Flasken; men skjöndt de af dem forsynes med mange forskjellige Sorter Drikkevarer, lade de dog aldrig disse blive gamle, men sætte dem næsten altid strax tillivs, uden at dette udøver nogen videre Indflydelse paa deres tidligere, fra Barnsbeen tilvante, Levemaade, som de fremdeles fortsætte. En tredie Fordeel der-

tillands er den, at de ere fritagne for mange af de Sorger og Bekymringer, som Folk hos os ere underkastede. De kjende saaledes hverken til Livegenskab eller til Grundrente eller til trykkende Hoveri. Det staaer enhver der frit for at nedsætte sig, hvor det lyster ham. Med Bekymringer for, hvorledes de skulle erhverve det nødvendige Udkomme for sig selv og for Kone, Börn og Tyende, behøve de ikke at bryde deres Hoved, da de altid kunne have Fisk og Kjød i Overflødighed, hvilket udgjör deres Hovednæring. Strengt Arbeide, der kunde tage paa Kræfterne og tynge paa dem, have de ikke heller; deres hele Arbeide bestaaer saagodtsom udelukkende i at røgte deres Kvæg; thi hvad Fiskefangsten angaaer, saa kan man snarere kalde den en Recreation for dem end et strengt Arbeide, da de overalt finde Fisk i saadan Mængde, at de i ganske kort Tid kunne fange tilstrækkeligt til deres gode Udkomme. Spörger man endelig om deres Klædedragt, saa er denne ganske simpel og derhos i den Grad eens for Mandfolk og Fruentimmer, at det endog holder vanskeligt, navnlig bagfra, paa Dragten alene at skjelne det ene Kjön fra det andet. Lærred er, paa Grund af den ringe Tilførsel, i höi Priis og Anseelse hos dem, hvorfor ogsaa mange, navnlig saagodtsom hele Almuen, kun bruge Skindskjorter.

Cap. XIII. Om Øerne omkring Isländya.

Der findes rundtomkring Isländya et ikke ringe Antal af deels mindre, deels större Øer. Disse sidste ere beboede, navnlig fordi der der (thi enhver af disse Øer er omgivet af Hav) haves den bedste Leilighed til Fiskefangst. En af dem kaldes Wespene[1]. Den er temmelig stor og foruden at man der træffer en stor Deel Fiskeörne, har den, hvad der ikke er Tilfældet med de andre Øer, den Mærkelighed, at ingen Kvinde kan føde paa den, men maa lade sig sætte over til den store Ø, det

[1] maa vel være Vestmannaeyjar.

vil sige Island, og der oppebie sin Nedkomst. Der findes desforuden rundt omkring ved Kysten en Mængde store og farlige Klipper og Skær i Havet, hvilke de Søfarende nære stor Frygt for og som de anvende den störste Opmærksomhed paa ikke, navnlig om Natten, at paaseile, hvilket vilde have baade Skibets og deres egen Undergang tilfølge. Iblandt disse Klipper er der en, der er meget höi og seer ud som en Munk i sin Kutte og foran denne en anden, der er noget bredere og ligner et Alter. Den, der seer disse tvende Klipper i nogen Afstand, forekommer det livagtig, som om han saae en Munk staa eller knæle foran et Alter og læse Messe; först naar man kommer nærmere, opdager man, at det blot er to Klipper, der have det ommeldte Udseende. Saaledes sees ogsaa i Nærheden af Helgápelda en höi Klippe, der saa paafaldende ligner et Fruentimmer, at man formelig forfærdes ved at betragte den i Nærheden. Og at nu disse tvende Klipper ikke ere dannede af Menneskehaand, derom kan der aldeles ingen Tvivl være.

Cap. XIV. Om Fiskene og om Havets Vidundere i Islándya.

Ved Islándya findes fremfor andensteds i det nordlige Ocean en Mængde store og forunderlige Fisk, hvilket uden Tvivl hidrører fra, at der dersteds er saa stor en Overflod paa de almindelige Fiskearter, hvorved de ommeldte store Fisk lokkes did fra andre Egne af Havet, navnlig da hine mindre udgjöre disses Næring. Den fornemste Rolle iblandt dem spille Hvalfiskene, af hvilke store Flokke komme did gjennem Havet under stor Larm og Stöi. To og to, undertiden ogsaa tre og tre, svömme de ligehen til Skibene og og holde sig paa Siden af dem, idet de, kun med Ryggen og det halve af Öinene over Vandfladen, med största Opmærksomhed betragte baade dem og Besætningen. Skibene gjöre de ingen Skade, ialfald ikke, saalænge man lader dem være i Ro; vilde man derimod give sig til at tirre og drille

dem, vilde det see maadeligt ud med hines Sikkerhed. Derfor maa man ogsaa, saalænge dette Besøg staaer paa, paa det omhyggeligste undlade al Raaben og Skyden og søge at formilde dem ved milde og venlige Ord. Disse Hvalfiske ere skrækindjagende at see til og det deels paa Grund af deres Störrelse, deels paa Grund af deres kulsorte Farve; kun Öinene i Hovedet paa dem flamme som Ild. Naar de bevæge sig fremad i Havet, skyde de höie Vandmasser foran sig, og naar de dykke under, reiser Vandet sig i Veiret og staaer saa lodret som en Klippe. Vende de saa igjen tilbage til Overfladen, spröite de af deres Næseboer (der ere saa vide som en Skorsteen) Vandet höit op iveiret og sprede det med det samme i saa smaa Draaber, at det i Luften ganske tager sig ud som en Taage, som dog Vinden igjen fordriver og forjager. Denne Spröiten ledsages af et saadant Bulder og Larm, at den kan ikke blot sees men endog høres i et Par Miles Afstand. Foruden disse findes der der endnu en anden Slags mindre Hvaler, der ofte, naar Havet stiger, komme ind i Fjordene, og som, naar Havet, ifølge sin naturlige Drift atter trækker sig tilbage, blive ladte i Stikken paa Sandet, hvor de da blive dræbte af den allevegne fra tilströmmende Menneskemasse. Til Næring er deres Kjød ikke godt egnet; deres Spæk derimod er til stor Nytte. Af disse Hvalfisks Been, som i Islándya findes i stor Mængde, forfærdige Islænderne sig Stole, Bænke og deslige. Desforuden træffes der ogsaa i Farvandene ved Islándya nogle Fisk, som de kalde „Schwerdtfisch" og som leve i stort Fjendskab med Hvalfiskene; thi da de paa Ryggen ere forsynede med lange og meget spidse Braadde, tilföie de Hvalfiskene stor Skade, idet de, svömmende hen under dem, stikke dem med disse Braadde og derved ofte bibringe dem under Bugen saa farlige Saar, at Hvalfiskene mangen Gang paa deres Flugt fra dem, ty ind paa Land for blot at blive dem kvit. Der findes der ogsaa endnu en anden Slags Fisk, som kaldes „Springfisch" og som udmærke sig

derved, at de gjöre höie Spring op i Luften. Fiskerne nære stor Frygt for disse Fisk, og det med god Grund, da de foraarsage dem stor Skade, navnlig derved, at de svömme hen til deres Baade, som om de vilde lege med dem, men dernæst sønderslaae og knuse dem. Derfor skynde ogsaa Fiskerne sig af alle Kræfter med at komme iland, det förste de faae en saadan Fisk at see, af Frygt for ellers at risikere Livet. Endelig findes der der ogsaa endnu en heel Deel andre Fisk, deriblandt nogle der have ikke liden Lighed med Landdyr, men hvis Navne man ikke kan faae at vide, ja det træffer sig endog, at der til sine Tider i Havet deromkring vise sig saa frygtelige Udyr, at de, der see dem, ikke ere langtfra at døe af Skræk. Af disse Udyr eller rettere Skræmsler fortjener navnlig tvende Slags at fremhæves, der vise sig der til visse Tider. Den ene har Form af en Slange, er af en overordentlig Störrelse og skal, efter nogles Paastand, kunne naae en Længde af henved en halv Miil. Disse Uhyrer begive sig fra Havet ind i en stor Flod ikke ret langt fra Schalholt og vise sig der med tre, fire, undertiden ogsaa flere Ringe over Vandet, og det af en saadan Störrelse, at ethvert, selv det höieste, Skib uden Vanskelighed kan passere under enhver saadan Ring. Hver Gang et saadant Uhyre viser sig, vente Islænderne altid at faae at høre om en eller anden mærkelig Forandring her i Verden; saaledes viste sig f. Ex. et saadant Uhyre der kort för Keiser Rudolfs Død[1] og blev seet af mange iblandt dem. Den anden Slags, der ogsaa er saare stor og skrækindjagende, viser sig altid med tre Hoveder og forkynder ligeledes en eller anden mærkelig Nyhed.

Cap. XV. Slutning.

Jeg har saaledes nu givet en Beskrivelse af, hvad man kan faae at see eller at høre i Islándya. Meget andet

[1] 1612.

forbigaaer jeg imidlertid, og det af følgende gyldige Grunde. For det förste var det nemlig aldeles umuligt i saa kort en Tid at tage alt nöiagtigt i Öiesyn og hellere end at berette noget utilbörligt eller usandfærdigt, har jeg ladet det aldeles uomtalt; den opmærksomme Læser faaer derfor at tage tiltakke, og vil en eller anden have mere at vide, saa veed jeg ikke bedre, end at han selv begiver sig derhen.

En anden Grund til, at jeg har været noget knap i min Beretning om Sagerne dertillands, er den, at der, hvis jeg havde villet beskrive alt, hvad der blev mig refereret af Øens Indbyggere, neppe turde findes et eneste Menneske, der vilde troe det; de fleste Mennesker her i Verden have nemlig nu engang vænnet sig til at dömme og raisonnere om alle andre Lande og Egne efter det Land, hvori de selv ere fødte, idet de staae i den Formening, at alt overalt i Verden gaaer til accurat paa samme Maade som hos dem, og derfor sædvanligviis ikke alene ikke ville troe, hvad de høre om andre Nationer, men endog reentud benegte det. Men paa den anden Side igjen vil, haaber jeg, enhver, der tager Eftertanke og Fornuft til Rettesnor, og da navnlig enhver, der selv har besøgt fremmede Egne og seet fremmede Lande, være tilböieligere til at antage for sandfærdigt, hvad forunderligt der senere berettes ham om andre Himmelstrøg. Thi det har nu engang saaledes behaget den Almægtige, at der imellem denne Verdens mange forskjellige Lande og Egne ogsaa findes stor og vidunderlig Forskjel, saa at man vel kan sige med temmelig Sikkerhed, at der ikke findes een eneste Nation under Solen, der i eet og alt stemmer overeens med de andre, hvorimod enhver især af dem altid i eet eller andet adskiller sig fra de øvrige. Og naar vi nu saaledes see, paa hvilken underfuld Maade denne Verden, hvori Gud har sat os, er ordnet og indrettet, er der al Anledning for os til flittig at betænke, hvor stor og underfuld og ubegribelig og almægtig en Herre selve denne Gud maa være, der ved sin Viisdom styrer og opholder det

hele Universum. Og Ham være, for hans underfulde Gjerningers og store Barmhjertigheds Skyld, Lov og Priis og Ære i al Evighed! Amen!

NOGLE BEMÆRKNINGER TIL DANIEL STREYC'S BESKRIVELSE AF ISLAND; VED SIGURD JÓNASSON.

Det vil ikke være overflødigt at ledsage foranstaaende Beskrivelse af Island med nogle faa, deels orienterende, deels supplerende Bemærkninger, især naar der tages Hensyn til, at Pluraliteten af Læsere, især udenfor Norden, har et temmelig tarveligt Kjendskab til Island, saa at adskillige Urigtigheder og Unöiagtigheder kunde være vildledende, om de ikke nöiere oplystes.

Det kan ikke undre dem, der kjende noget til den Tid, paa hvilken denne Bog er skreven, at der forekommer adskilligt, som strider imod Nutidens sundere Begreber, thi dette var Overtroens Tidsalder, og det falder derfor meget naturligt at en Mand, der kommer til Island fuld af Datidens Overtro og forudfattede Meninger om dette Lands Mærkværdigheder, finder der en rigelig Næring for sin Indbildningskraft. Og danske Læsere ville ikke fordömme en Polak, der i Begyndelsen af det 17de Aarhundrede har haft nogle extravagante Ideer om Island, naar et Videnskabernes Selskab i Kjöbenhavn i 1742 blandt andre Spörgsmaal, som det sendte Rectoren paa Holum, spurgte „om Isstykker og Klumper i Island kunde ved Ælde blive petrificerede og saa haarde, at de kunde bruges til Brændsel"[1]; derimod maa Dommen blive strengere, hvor

[1] N. Mohr, Forsøg til en Islandsk Naturhistorie Kbh. 1786, p. 321, hvor Rectorens Svar kan læses. Det maa herved iövrigt bemærkes, at dette Spörgsmaal rimeligviis er foranlediget af

der er Tale om historiske Begivenheder eller factiske Data, som det havde været let for Forf. at gjöre sig bekjendt med.

Med Hensyn til de Oplysninger, dette Skrift giver om Island, har det upaatvivlelig ikke noget Værd; men derimod literairhistorisk, og turde det have en vis Interesse, deels som antiquarisk Curiosum, deels afgiver det et nyt og slaaende Beviis paa, hvad Fremmede tænkte og skrev om Island paa den Tid. Det er ikke uden Hensigt, at jeg siger, hvad Fremmede tænkte og skrev om Island, thi Forfatteren siger flere Steder, og allerede i Bogens Titel, at man kan høre om disse „underlige og aldrig tilforn hørte Ting af Landets troværdige Indbyggere." Rigtignok var der i Island, som i andre Lande, til den Tid en temmelig stærk Overtro, men det turde dog vise sig nedenfor, at Forfatterens Angivelser ere mange Steder Producter af hans egen Phantasie eller ligefremme Gjentagelser af hvad andre have skrevet, og ingenlunde grundede paa, hvad der af den fornuftigere Deel af Befolkningen paa Island til hiin Tid blev antaget og troet. Det er ogsaa ganske naturligt, at tidligere Værker om samme Materie have mere Indflydelse paa en Reisende, end vedkommende Lands Indbyggeres Udsagn, som han ikke forstaaer. Man seer derfor fra den Tid de samme Røverhistorier gaae fra den ene Reisebeskrivelse til den anden, saa at de tilsidst blive næsten traditionelle. I denne Henseende er Island værre stillet end andre Lande, da det ligger saa isoleret og langt borte, at vedkommende Reisende ikke have behøvet at tage det saa nöie med deres Angivelser, da det ikke var rimeligt, at disse vilde blive maalte med Sandhedens Maalestok.

den Beretning, Adam af Bremen giver i sit Skrift de situ Daniæ et reliquarum, quæ trans Daniam sunt regionum natura: at man fortalte det mærkelige, at denne Is af Ælde seer saa sort og tör ud, at den maatte brænde, om man vilde sætte Ild paa den: „Hæc itaque Tyle nunc Island appellatur a glacie quæ Oceanum astringit. De qua etiam hoc memorabile ferunt, quod eadem glacies ita nigra et arida videatur propter antiquitatem, ut incensa ardeat."

Efterat disse almindelige Bemærkninger ere forudskikkede, turde det være paa sit Sted, med et Par Ord at omtale et lille Skrift, der er udkommet umiddelbart förend den polske Forf. var i Island, af hvilket Skrift denne har været stærkt paavirket; ved at drage nogle Paralleler mellem dem ville vi senere faae Leilighed til at bevise dette.

Dette Skrift er en i Aaret 1607 i Leyden udkommen Beskrivelse af Island paa Latin, under Titelen:

DITHMARI BLEFKENII ISLANDIA sive Populorum et mirabilium quæ in ea insula reperiuntur, accuratior descriptio; cui de Grönlandia sub finem quædam adjecta. Lugduni Batavorum MDCVII.

Forf. af dette Skrift gik som Præst med to hamborgske Skibe i Aaret 1563 til Island (see p. 19). Senere gik han til Spanien, Østerrig og flere Steder, blev engang overfaldet af Røvere og efterladt formeentlig død med 23 Saar. Ved denne sörgelige Leilighed tabte han alt, hvad han havde sammenskrevet om Island, men det blev ham restitueret i Aaret 1588 i Bonn. (jfr. Forf.'s Fortale), saa han endelig i Aaret 1607 kunde udgive det.

Imod dette Skrift har den lærde Islænder, Præsten Arngrim Jonsson, skrevet et Modskrift, som er udkommet i Hamborg 1612, ligeledes paa Latin, under Titelen: ANATOME BLEFKENIANA, qua Ditmari Blefkenii viscera magis præcipua, in libello de Islandia anno MDCVII edito convulsa, per manifestam exenterationem retexuntur. Per ARNGRIMUM JONAM ISLANDUM.

I dette Modskrift har den grundlærde Forfatter gjennemgaaet hele Blefkens Skrift og gjendrevet det Punkt for Punkt. Sidst i Bogen findes 12 Epigrammer om Blefken af forskjellige Forfattere, 10 paa Latin og 2 paa Islandsk. Alle disse Epigrammer ere temmelig bittre og vise noksom, hvilken Fiasco Blefkens Reisebeskrivelse har gjort i Island. — Allerede tidligere havde samme Forfatter udgivet et Stridsskrift imod et i Aaret 1593 af en vis Gregorius udgivet Skrift

om Island, samt imod alle de Fordomme og falske Meninger, som paa den Tid herskede om dette Land. Dette Skrift, der er trykt i Kjøbenhavn i Aaret 1593, har Titlen: „Brevis commentarius de Islandia, quo scriptorum de hac insula errores deteguntur," hvilken Bog for Kortheds Skyld benævnes: „Apologeticum". Som Fortsættelse af denne Bog har han i Aaret 1609 i Hamborg udgivet et Skrift, ligeledes paa Latin, under Titlen: Crymogæa sive rerum Islandicarum libri III. Efter selve Forfatterens Ord har han udgivet dette sidste Skrift, da hans Venner og Bekjendte i Udlandet ikke vare ganske tilfredse med hans Forsvar i Apologeticum.

Man kan ikke andet end beundre den Værdighed og Skarpsindighed, hvormed Forf. af ovennævnte Stridsskrifter har afviist og gjendrevet Blefkens og andre Ligesindedes urigtige Angivelser om Island og deres skjæve Meninger om Forholdene deroppe. Det vilde ikke være paa sin Plads, her at gaae nærmere ind paa disse Skrifters Indhold, og jeg maa henvise dem, som ønske det nöiere at kjende, til selve Skrifterne. Jeg kan paa den anden Side ikke andet end forundres over, hvor lidet Hensyn först Blefken og siden den polske Forfatter have taget til de Skrifter, som i et for dem tilgængeligt Sprog behandlede netop de samme Forhold, som de beskrive, især da de islandske Kildeskrifter maae have været en lukket Bog for dem.

Foreliggende polske Reisebeskrivelse har aldrig været kjendt i Island og har derfor heller ikke kunnet foranledige noget Modskrift derfra.

Det vilde være interessant, om man kunde bestemme, naar nærværende Forf. har været i Island; men det er ikke let, thi hans Værk indeholder ingen Oplysninger, hvoraf det ligefrem kan sluttes; jeg har heller ikke kunnet finde hans Reise omtalt i de islandske Aarbøger. Oversætteren har allerede prøvet paa at løse dette Spörgsmaal, og er kommen til det Resultat, at dette Tidspunkt maatte falde rimeligviis kort

efter 1613 og længe för 1635. Men denne Tidsbestemmelse er temmelig vag. Oversætteren udleder sin förste Tidsgrændse deraf, at Forf. omtaler en Begivenhed, der har tildraget sig 1613, men denne Begivenhed, hvis den ellers har fundet Sted, kan, enestaaende, ikke være noget tilstrækkeligt Beviis, især naar man lægger Mærke til, at han ogsaa omtaler en Begivenhed fra 1607. Man kunde let tænke sig, at Manuscriptet var skrevet för, og Forf. senere havde hørt om disse Begivenheder, og har saa föiet dem til; for ikke at tale om, at dette Factum ikke kan tjene til at bestemme den sidste Tidsgrændse. Oversætteren har tillige anført et Datum, nemlig fra Jungmanns „den Bøhmiske Literaturs Historie", Titlen paa et bøhmisk Haandskrift, hvoraf man skulde antage, at Forf. ikke havde været i Island senere end i 1613. Her ville vi derfor tilföie tvende Data, som maaskee ville give nogen Oplysning med Hensyn til denne Sag.

For det förste kan det sees af Fortalen til Reisebeskrivelsen, at Forf. er gaaet til Island med et Handelsskib fra Bremen. Det er bekjendt for dem, der kjende noget til Islands Handelshistorie, at i det 16de Aarhundrede blev den Islandske Handel monopoliseret af de hanseatiske Stæder Hamborg, Lübeck og Bremen. I Aaret 1602 blev Handelsprivilegiet dem frataget, deels paa Grund af, at Indbyggerne havde beklaget sig over disse Kjøbmænds Udsugelser, og deels paa Grund af, at det ikke var undgaaet den danske Regjerings Opmærksomhed, at der vare betydelige Fordele forbundne med den Islandske Handel. Handelen blev nu bortforpagtet til nogle Kjøbmænd i Kjøbenhavn, Helsingør og Malmø; det var altsaa disse Kjøbmænd, i hvis Hænder Handelen og Skibsfarten paa Island var paa den Tid, da Forf. maa have været i Island[1]. Det kunde nu ved förste Öiekast see ud, som om Forf. ikke kunde være gaaet med et

[1] Jfr Privil. paa Enehandel paa Island af 20de April 1602 i den isl. Lovsamling I. S. 138-43.

Skib fra Bremen til Island senere end 1602. Men man maa ikke glemme, at de hanseatiske Kjøbmænd, skjöndt deres Privilegium var dem frataget, vedbleve at have hemmelige Handelsforbindelser med Island, hvor de havde Huse og Handelsetablissementer staaende, indtil Aaret 1616, da Forbudet imod deres Handel blev fornyet og indskjærpet, og det blev befalet, at alle deres Huse skulde nedrives. Der er derfor intet i Veien for at antage, at Forf. kunde være gaaet til Island med et hanseatisk Handelsskib lige til Aaret 1616. Men det synes derimod ikke rimeligt at noget Handelsskib fra Bremen eller de andre hanseatiske Stæder efter denne Tid skulde have beseilet Island. Det fremgaaer derfor af dette Datum, at Forf. ikke lettelig kan antages at have været i Island efter 1616.

For det andet omtaler Forf. ogsaa i Fortalen til sit Skrift, at Skibet paa Overfarten blev forfulgt af Sørøvere. Netop i Aarene 1613 og 1614 blev Island foruroliget og tildeels plyndret af Sørøvere, Det er derfor sandsynligt, at det Skib, som forfulgte Skibet, paa hvilket Forf. var, maa have tilhørt disse Sørøvere. Enkelte Noticer om disse Røvere, som huserede deroppe i de omtalte tvende Aar, vilde maaskee her ikke være uden Interesse. De förste vare nemlig Hvalfangere fra Gascogne — nogle sige, at de vare fra Spanien. — Disse laae paa 18 Skibe ved Island. I Förstningen gjorde de ingen Fortræd, men senere hen begyndte de at forurette Beboerne. Et af deres Skibe, der laae ved Vesterlandet, gik til Søes og var 9 Dage i Is, uden at Mandskabet vidste, hvor de vare. Tilsidst kom de med Nød og neppe til Grönland — efter som man antager, — men der fik de en meget ublid Modtagelse ovenpaa de Strabadser, de havde udholdt i Søen og i Isen, thi Eskimoerne samledes paa Kysten, og sendte dem deres velmeente Hilsener med Beenpile. De stakkels Hvalfangere, eller Sørøvere, skyndte sig derfor at komme bort, hvilket lykkedes dem, efterat de havde mistet tre Mænd, som bleve ramte af de grönlandske

Pile. Efter denne Affaire vendte de tilbage til Island, hvor de forbleve til Vinterens Begyndelse[1].

I Aaret 1614 begyndte de Spanske, som de bleve kaldte, at plyndre paa de nordvestlige Kyster af Island, de stjal Faar og Kvæg og udpressede Penge af Folk ved Trudsler, men ingen sloge de ihjel. Der kom ogsaa Sørøvere til Vestmanøerne, af hvilke de fleste vare Engelske, eftersom man troer. Deres Anfører blev kaldt John Gentleman. De plyndrede mange Huse og ødelagde desuden mange Ting; de borttoge meget Gods fra de danske Huse der paa Øerne og kastede noget i Søen; ogsaa borttoge de Klökken fra Kirken. De sloge heller ingen ihjel. De gik derfra til England, hvor de, efter hvad der fortælles, bleve dömte til Døde. Senere blev Klokken sendt til Island igjen, fordi nogle paa den anbragte Bogstaver viste, hvorfra den var[2].

Naar man sammenligner disse Facta med dem, Oversætteren allerede har anført, maa man vist komme til det Resultat, at Forf. har foretaget sin Reise i eet af Aarene 1613 eller 1614.

Imod denne Antagelse kunde det synes at tale, at Forf. ved at omtale de islandske Bjerge (Cap. V) fortæller, at Hekla uophørlig opsender Ild og Flammer. Men da det er bekjendt, at Heklas Udbrud ingenlunde ere uophørlige, men skee med temmelig lange Mellemrum, kunde man let fristes til at antage, at Grunden til denne Vildfarelse maatte ligge deri, at Forf. havde været i Island under et Udbrud, og deraf sluttet sig til, at Hekla altid opførte sig paa den Maade. Men da der nu hverken i 1613 eller 1614 var noget Udbrud af Hekla, vil man maaskee indvende, at dette er et Factum eller rettere Nonfactum, som strider imod hiin Antagelse. Men man behøver vist ikke at agte paa denne

[1] Jón Espolins Árbœkr Íslands V Cap. XII p. 129. [2] Jón Espólin, Árbœkr Íslands V. Cap. XIV. p. 133.

Omstændighed, thi naar man læser Bogen igjennem, kan det ikke undgaae Opmærksomheden, at Forf. fortæller om mange Ting, der aldrig have existeret, og især naar man læser hans Beskrivelse af Hekla, da maa man komme til det Resultat, at han aldrig har seet denne Vulcan, men leveret en Beskrivelse af den efter sine Forgængere og de til den Tid herskende fabelagtige Sagn om dette Bjerg, udsmykket med hans egen frugtbare Phantasie.

Efter disse mere almindelige Bemærkninger skal jeg beskjæftige mig med selve Bogens Indhold og de Bemærkninger, som dette maatte foranledige mig til at gjöre. Jeg har allerede haft Leilighed til at bemærke, og gjentager det her, at det er ingenlunde min Hensigt at gaae strengt i Rette med Forfatteren eller skrive nogen udførlig Kritik over hans Værk, thi deels vilde det blive altfor vidtløftigt, saa disse Bemærkninger vilde tage meget mere Plads op end selve Skriftet, som har foranlediget dem; deels vilde det være overflødigt nu at gaae ind paa en detailleret Gjendrivelse af den Tids dunkle Taagebilleder, som den senere Tids Oplysning alt har adsplittet og henveiret. Paastande f. Ex. som den, at man maa kjæle for Hvalfiskene, for at de ikke skulle gjöre En Fortræd, at Græsgange kunne være saa fede, at Kreaturer maa jages bort fra dem, for ikke at æde sig ihjel — disse og lignende Paastande, siger jeg, stride for meget imod Nutidens sunde Begreber, til at de behøve at gjendrives.

Forf. har, foruden Dedicationen, inddeelt sin Bog i en Fortale, eller Indledning, hvori han giver et kort Résumé af Reisen til Island, Opholdet der og Tilbagereisen, og 15 Capitler, som indeholde en mere detailleret Beskrivelse over Island. For Oversigtens Skyld vil jeg følge Forf.'s Inddeling, og saaledes först gjöre nogle Bemærkninger til Fortalen, og siden til de enkelte Capitler, i den samme Rækkefølge, hvori de staae.

Fortalen. Den förste Deel af Forf.'s Indledning eller

Fortalen kan jeg gaae løseligt over, da den ikke indeholder noget, der særdeles giver Anledning til Bemærkninger. Jeg kan dog ikke lade være at at henlede Opmærksomheden paa, at Forf. allerede skildrer med for stærke Farver og overdriver de Farer, der ere forbundne med en Reise til Island, og da Forf. foretog sin Reise i Begyndelsen af Juni Maaned, som er netop den bedste Tid at beseile Island i, og da Reisen har været forholdsviis heldig (den har nemlg varet lidt over 20 Dage), saa synes det, at Forf. ikke har haft grundet Anledning til at skildre Reisen saaledes, at den kommer til at see ud som et livsfarligt Experiment. Men dette kan have sin rimelige Grund deri, at dette har været den förste Søreise, som Forf. har gjort; dette sees ogsaa paa en Maade deraf, at han anseer Søsygen for en stor Fare, ja endog for en livsfarlig Sygdom. Men skjøndt det er en meget ubehagelig Sygdom, er det dog ingen Sygdom til Døden, det har Erfaring lært dem, som flere Gange have været paa Søen. — Det har været og er den Dag idag Brug blandt Søfolk, at naar En fra Søen förste Gang öinede Land, da skulde han, som det kaldes i Søsproget, „hönse". Man seer af Forf.'s Beretning, at dette har paa den Tid været en meget barbarisk Ceremonie. Dem, som ikke have været til Søes og ikke kjende til denne Ceremonie, kan man trøste med, at den ikke længer bestaaer i denne barbariske Behandling, men derimod deri, at Vedkommende skal give en Bolle Punsch. Det er dog andet end at kjølhales, især da man selv drikker Punschen med.

Forf. fortæller, at de tilsidst have landet i en Bugt ved Helgafell. Dette er en Præstegaard, som ligger omtrent en halv Miils Vei længere op i Landet end Stykkisholm, vest for en Arm af Breidefjord, der kaldes Alptafjörðr. Nord for selve Gaarden gaaer et Næs ud i Fjorden, som kaldes Þórnes, hvor de saakaldte Thornes-Thinge bleve holdte. Det er ellers mærkeligt, at Skibet ikke har søgt de for Handelsskibe sædvanlige Havne, men er gaaet ind

i denne Afkrog; Grunden dertil turde dog maaskee være den, at, da det var de Bremiske Kjøbmænd forbudt at handle paa Island, have de ikke villet gaae ind i de andre Havne, hvor de risikerede at træffe sammen med de danske Kjöbmænd, som rimeligviis vilde have angivet dem.

Efter at have omtalt Reisen til Island gaaer Forf. over til at omtale sit Ophold der. Da han paa dette Sted omtaler nogle Personer, som han er kommen i Berøring med uden nogen nærmere Angivelse, vil det være paa sit Sted at give nogle Oplysninger om disse. Först omtaler han Fogden og hans Sön, som viste ham Høflighed og sendte ham Heste. Dette kan ikke forholde sig rigtigt, thi paa den Tid var der ingen Foged paa Island; det blev först ved en kgl. Resolution af 17de Januar 1683 bestemt, at der skulde ansættes en kongelig Foged paa Island. Forf. maa derfor mene Laugmanden for Nord- og Vester-Landet eller Sysselmanden i Snæfellsnes Syssel, som til denne Tid pleiede at være den samme Person. Laugmand for Nord- og Vesterlandet paa denne Tid var Jón Sigurðsson paa Reynestad; han blev Laugmand i 1606 efter sin Farbroder Jón Jónsson, som havde været Laugmand og tillige Sysselmand i Snæfellsnes Syssel i 32 Aar, og boede vexelviis paa Thingeyrar i Hunevatns Syssel eller paa Stape i Snæfellsnes Syssel. Skjöndt det ikke udtrykkelig kan sees af Espolins Aarbøger, er det dog rimeligt, at Jón Sigurðsson har, ligesom hans Forgænger, haft begge disse Embeder og til sine Tider boet paa Stape.

De næste, Forf. omtaler, er Lensmanden og Biskoppen. Lensmanden, som paa Island blev först kaldt „hirðstjóri", senere „höfuðsmaðr" var Herluf Daa af Snödinge; han kom til Island i Sommeren 1606 og fulgte efter Enwoldt Kruse, som havde været Lensmand siden 1602. Biskoppen i Skalholt var Odd Einarsson, som blev Biskop i Aaret 1589, hvilket Embede han bestyrede indtil sin Död 1630, altsaa

i 41 Aar. Han var 71 Aar, da han döde; og har altsaa været temmelig ung, da han blev Biskop, nemlig 30 Aar.

Mellem Lensmanden Herluf Daa og Biskoppen Odd Einarsson opkom der Uenighed og Lensmanden manglede ikke Leilighed til at bagtale Biskoppen hos Kongen, da han om Vinteren pleiede at opholde sig i Kjøbenhavn; han beskyldte Biskoppen blandt andet for, at han viede ulærde Mænd til Præster. Biskoppen sendte sin Sön Arne til Kjøbenhavn for at frembære hans Sager for Kongen, hvilket havde sine Vanskeligheder, da Lensmanden havde forbudt Skipperne at tage ham med som Passageer, men alligevel fik han Skibsleilighed. Dette havde til Følge, at i Sommeren 1618 bleve af Kongen sendte to Commissairer til Island, for at dömme i den mellem Lensmanden og Biskoppen verserende Sag. Da Althinget begyndte, hvor Sagen skulde afgjöres, saae det temmelig mörkt ud for Biskoppen, da Sönnen, Arne, hos hvem alle Sagens Documenter beroede, ikke var kommen tilbage, og Lensmanden begyndte allerede at hovere; men trods dennes Forbud havde Arne erholdt Skibsleilighed til Vapnefjord, hvor han laante en rask Hest, og red i en Fart til Thinget, hvor han kom meget beleiligt. Sagen endte med, at Biskoppen vandt fuldstændig Seir, og Lensmanden Herluf Daa mistede sit Embede og faldt i Unaade hos Kongen.

Den förste Reise, Forf. foretog, var til Althinget. Forf. nævner vel ikke Althing, men siger blot, at han reiste til Thinget, som netop paa denne Tid skulde holdes der, i Nærværelse af den af den danske Konge udsendte Præsident. Men det kan ikke være nogen Tvivl underkastet, at han mener Althinget. For det förste maa man lægge Mærke til, at dette stemmer med Tiden, thi Forf. maa have foretaget denne Reise i de sidste Dage af Juni Maaned, netop paa den Tid, da Althinget efter Jonsbogen skulde begynde [1].

[1] Jfr Jónsbók, þingfarabálkr, Cap. 1.

Og medens Althinget varede, holdtes der ingen andre Thing, da de saakaldte „vorþing", hvor de mindre Sager, som ikke kom til Althinget, afgjordes, skulde være færdige, og de saakaldte „leiðarþing", hvor Resultaterne fra Althinget gjennem Laugmændene bleve bragte til deres respective Districter, indtraf förſt efter Althinget, henimod Efteraaret. Der er fremdeles en Grund, der taler for denne Antagelses Rigtighed, nemlig den, at Lensmanden og Biskoppen efter Forf.'s Udsagn vare der tilstede, thi disse pleiede ikke at bivaane de mindre, partielle eller locale Thing.

Hvad Forfatteren forresten fortæller om sit Ophold paa Thinget, sin Reise til Skalholt og den gjæstfrie Modtagelse, han mødte hos Biskoppen, m. m. finder jeg ikke Anledning til specielt at omtale. Man maa alligevel ikke troe, at det skeer af den Grund, at jeg gaaer ind paa eller indrömmer, hvad Forf. har sagt herom, men fordi det er disse uskyldige Udflugter fra Sandhedens jevne Vei, som ikke kan gjöre nogen Skade. Jeg maa dog, förend jeg forlader Forf.'s Fortale, gjöre en oplysende Bemærkning.

Forf. siger, at han er gaaet tilbage til Kysten, hvor Kongsgaarden laae, i hvilken Præsidenten, som han kalder det, endnu boede. Denne Gaard maa uden Tvivl have været Bessestad (Bessastaðir), hvor de islandske Statholdere eller Lensmænd opholdt sig. Dette er en historisk mærkværdig Gaard, det var nemlig en af Snorre Sturlasons fornemste Gaarde, og efter at den norske Konge Hakon havde ladet Snorre dræbe, var det netop denne Gaard, Kongen först fik taget i Besiddelse af hans Gods. Denne Gaard vil ellers være mange bekjendt som Stedet for den lærde Skole i Island fra Aaret 1805 til 1846.

Cap. I. I dette Capitel handles der om, hvoraf Island har faaet sit Navn, og kommer Forf. til det Resultat, at det er af den Mængde Is, der findes der næsten hele Aaret; men dette forholder sig ikke saaledes. Island fik i Begyndelsen, af dem der besøgte det, flere forskjellige Navne,

og det er reent tilfældigt, at det har beholdt dette kolde Navn, som aldeles ikke er adæquat. Thi Island er aldeles ikke saa koldt, som man skulde troe efter Navnet og den Bredegrad, hvorpaa det ligger; dette har sin Grund i den varme Golfström, der gaaer forbi Island. Det er et talende Beviis herfor, at Søen kan aldrig fryse ved Sydkysten af Island. Forresten er der betydelig Forskjel paa Temperaturforholdene paa Syd- og Nordkysten; paa Sydkysten er det meget mildere og ligner mere et Øklima, medens derimod Nordlandet har næsten et Fastlandsklima. Middeltemperaturen i Reykjavik er om Vinteren ÷ 1,25 R.[1], medens den i Danmark er ÷ 0,32 R., saa Forskjellen er mindre, end man skulde troe. Men for at komme tilbage til Forf., saa er han her, som saa mange andre Steder, gaaet i Blinde efter Blefken, som herom udtrykker sig saaledes: „a frigoribus quæ ibidem acutissima sunt et perpetua glacie nomen habet" [2].

Anledningen til det Navn, Island har faaet og beholdt, er følgende. Den tredie af de Nordboer, som först kom til Island, var Rafna-Floke Glámsson, sædvanlig kaldet Floke. Han kom först til Østlandet, seilede sønden om Landet til Vesterlandet, hvor han opholdt sig en Vinter. Om Foraaret gik han nord paa Fjeldene, hvorfra han saae en Fjord fuld af Is, hvorfor han kaldte Landet Island og Fjorden Isefjord.

Man vil altsaa heraf kunne see, at Island ikke har faaet sit Navn, fordi det bestandig er bedækket med Is, men fordi Floke saae en Fjord fuld af Is. Forf. har her, som alle andre Steder, hvor han kunde have støttet sig til historiske Data, lagt en fuldkommen Uvidenhed for Dagen.

Angaaende Drivtømmeret, der findes ved Islands Kyster,

[1] Observationes metereologicæ in Islandia, factæ a Thorstensenio. Hafniæ 1839. [2] Som ovenanfört, antog ogsaa allerede Adam af Bremen den samme Grund til Øens Navn: „a glacie quæ oceanum adstringit".

blotter Forf. sig igjen; han er nemlig af den Mening, at dette kommer fra Grönland og Norge. Det er ikke godt at vide, hvorfra Forf. har faaet denne Mening[1].

Cap. II handler om Religionen i Island. Forf. lader Islænderne være Hedninger, da de kom under de danske Konger, skjöndt de da allerede havde været Christne i 380 Aar. Thi som bekjendt blev Christendommen indført i Island paa Althinget i Aaret 1000, hvorimod Island först kom under de danske Konger Aar 1380, ved Forbindelsen af Danmark og Norge. Naar man veed dette, og saa læser hos Forf.: „da den danske Konge fik Øen, lod han sig det först og fremmest være magtpaaliggende at indføre den sande christne Tro" — saa maa man forundre sig over hans Ubekjendtskab med det rette Forhold. Her har ogsaa Forf. uheldigviis i Blinde fulgt Blefken, som lader Islænderne være Hedninger til Aaret 1398[2].

Det maa her bemærkes, at Bispesædet paa Nordlandet hedder Hólar (á Hólum), som er Fleertal af „hóll", Höi eller Forhöining.

I Slutningen af Capitlet beskriver Forf. Islændernes Religiösitet og Gudsdyrkelse; men han kommer heller ikke heldigt derfra, da han gjör det, som han kalder „ret artig Skik", latterligt.

Cap. III. Her omhandles Islands politiske Forhold, men paa en höist ufuldstændig Maade. Man kan let see, at Forf. ikke har kjendt noget til den islandske Historie, thi han siger, „at de danske Konger fra Arilds Tid have haft Island under deres Vælde", hvoraf fremgaaer, at Forf.

[1] Blefken lader det komme fra Tartariet, jfr hans Skrift p. 48. Det er nu almindelig antaget, at dette Drivtømmer er kommet fra Skovene i Nordamerika derved, at Floderne Mississippi og Missouri rive disse Træer løse og føre dem ned til Mexico-Bugten, hvorpaa de af Golfströmmen blive førte til Island; jfr Eggert Olafssons Reise i Island, I. B., S. 510 o. flg. [2] See herom nærmere: Blefkens Descriptio Islandiæ, p. 25, sammenholdt med Anatome Blefkiana, p. 41 o. flg.

slet ikke har vidst, at Island var en blomstrende Republik lige indtil 1262, da det som frit Forbundsland blev forenet med Norge og förest i 1380 som saadant kom under den danske Konge. Det seer ikke ud til, at Forf. har interesseret sig meget for Island, thi ellers kunde han let have faaet Oplysninger om alle disse Forhold af de ovenfor citerede Skrifter af Arngrim den Lærde samt de islandske Annaler.

Blandt andet siger Forf. „at de danske Konger af lutter Omsorg for Landet sendte en kongelig Legat did". Men denne Opfattelse af Forholdet er noget naiv. Denne Mand blev sendt op for at varetage Kronens Interesser i Island; og hvis Regjeringens Interesser altid havde harmoneret med Landets, saa skulde jeg ikke have taget Forf.'s Yttring ilde op, men da disse tvende Interesser ofte divergerede temmelig stærkt, og Kongens Repræsentant da ifølge sin Pligt af al Magt fulgte Regjeringen, saa synes jeg, at Forf.'s Vildfarelse i denne Henseende fortjener at gjöres opmærksom paa. Forf. siger dernæst, „at det var en af denne kongelige Udsendings Pligter at fortolke Loven"; men dette er heller ikke rigtigt, thi det var Laugmændenes Hverv. Ligesaa urigtigt er det, at Althinget kun skulde vare i 3 Dage, da det varede i 14 Dage, og at Thingstedet, som kun ligger en 5 Mile fra Reykjavik, var omtrent midt i Landet [1]. Ved at omtale Thingstedet kommer Forf. til at beskrive den bekjendte „Almannagjá" og slutter med, „at eftersom nogle berette, skulde Djævelen have dannet denne Klöft ganske som den nu er". Det vilde være interessant at vide, hvorfra Forf. har faaet denne Oplysning.

Cap. IV. Med Hensyn til, hvad Forf. her siger om Forholdet mellem Dag og Nat i Island, bemærkes, at den længste Dag er 21 T. 1 M. og den korteste 3 T. 53 M., altsaa ingen evig Dag eller evig Nat, som Forf. mener [2].

[1] Jfr Blefken p. 55: est in media fere insula etc. [2] Denne Mening hidrører fra ældre Skribenter. Efter Pytheas og Beda for-

Vel er der om Foraaret lyst hele Natten i Island, men derimod bliver der aldrig mörkt hele Dagen.

Hvad der berettes om Islændernes daglige Arbeide, Hviletider o. s. v., trænger ligeledes til Berigtigelse, og maa man her lade sig nöie med at henvise til Eggert Olafssons Reise i Island, p. 32, 38, 44, 180, 335, 455, 693, 827 og 970.

Cap. V. Angaaende Snæfellsjøklen er Forf. heller ikke godt underrettet. Efter hans Angivelser kan man, deels paa Grund af Jøklens Höide, og deels formedelst de Skyer, der ligge paa den, aldrig see op til Toppen; fremdeles skulde den være ubestigelig og 5 Mile höi. Dette er urigtigt. Den er 4,577 Fod höi, saa der i den Henseende ikke kan være noget i Veien for, at man kan see op til Toppen. Der kan meget let der, som paa andre höie Fjelde, samles Skyer, som forhindre Udsigten, men det er ligesaa ofte, at de ere frie for saadanne Skyer. Jøklen er heller ikke ubestigelig, og der er flere, som have besteget den; blandt andre Eggert Olafsson, see herom hans Reise p. 279 og flg., hvor man har en meget nöiagtig Beskrivelse af den. Til Bekræftelse af sit Udsagn om Jøklens Ubestigelighed, tilföier Forf. et Sagn om tre Englændere, der i 1607 skulde have forulykkedes ved et frugtesløst Forsøg. Denne Tildragelse findes ikke i de islandske Annaler, i det mindste ikke i Espolins Aarbøger, som dog ikke pleier at udelade saadanne Ting. Men man kan dog see af Eggert Olafssons Reise p. 277, at et saadant Sagn har existeret, da Indbyggerne ved at fraraade ham at bestige Jøklen fortalte ham, at to dristige Englændere skulde for nogle hundrede Aar siden have gjort Forsøg paa at bestige dette Isbjerg, og at de vel kom op, men at den ene blev ganske blind, og derpaa saa forvildet, at han ikke hittede ned igjen og blev borte. Den

tæller Adam af Bremen, at der paa Island i Sommer-Solhverv, naar Solen gaaer igjennem Krebsens Tegn, er ingen Nat, og derimod i Vinter-Solhverv heller ingen Dag.

anden derimod skulde have haft den Forsigtighed at lade et Faar slagte og komme Blodet paa en Læderflaske og lade det jevnlig dryppe paa Isen, hvor han gik, og ved Hjelp heraf kunde han finde Veien ned igjen, skjöndt han ogsaa var næsten bleven blind. Dette Sagn er noget rimeligere, end saaledes som Forf. fortæller det; thi naar man befinder sig paa disse hvide Is- og Snemasser om Sommeren i Solskin, bliver Lysets Intensitet meget stærk, ja næsten utaalelig, ved at Solstraalerne reflectere fra den hvide Sne.

Hekla[1] er ikke saa farlig at komme nær, som Forf. mener, og denne Vulcan har flere Gange været bestegen, deels af energiske Videnskabsmænd, deels af nysgjerrige Reisende. Dens Udbrud ere ikke, som Forf. siger, uophørlige; deels for at bevise dette og deels for Curiositets Skyld tilföies her en Sammenstilling af dens forskjellige Udbrud, som man kjender. Disse have været 18 og ere indtrufne i Aarene 1104, 1157, 1206, 1222, 1294, 1300, 1341, 1390, 1436, 1510, 1554, 1578, 1597, 1619, 1636, 1693, 1766, og 1845. Heraf vil man kunne see, at imellem de forskjellige Udbrud har der været: 53, 49, 16, 72, 6, 41, 49, 47, 74, 44, 24, 19, 22, 17, 57, 73 og 79 Aar.

Forf. siger, at mange der ere af den Formening, hvilket dog ikke er Tilfældet, og formodentlig aldrig har været det, at i Hekla skulde de Fordömtes Pinested være, eller idetmindste maatte der være Nedgangen til hiin frygtelige, af Ild og Svovl sydende Helvedpøl.

Herom yttrer Forf. sig paa følgende, noget naive Maade: „Men hvorvidt det nu virkelig forholder sig saa eller ei, er det umuligt at sige med Vished, og der ligger os da heller ikke synderlig Magt paa at vide, hvad enten det er der eller andensteds, at de Fordömtes Bolig findes, og bedre end altfor nysgjerrig at forske efter, hvor dette de evig For-

[1] Dette Bjerg kaldes i Aarbøgerne Heklufjall, og deraf have Fremmede, især de Tydske, kaldt det Heckenfeld, men de Danske Heklefjeld; jfr Eggert Olafssons Reise igjennem Island, p. 86-92.

dömtes sörgelige Opholdssted monne være, er det ialfald, at enhver især bestræber sig for at undgaae nogensinde at besøge det." — O! sancta simplicitas!

Vice-Laugmand Eggert Olafsson og Land-Physicus Bjarne Paulsson besøgte dette Bjerg i Aaret 1750 og ommelder imidlertid i den ofte citerede Reise p. 862-863 lignende Overtro: „Indbyggerne holdt det for en Formastelse at undersøge noget om Hekla; de forsikkrede desuden, at det var reent umuligt at komme derop for de farlige Leerpøle, der skulde ryge og brænde af Svovl allevegne i Nærværelsen. Paa Toppen af Bjerget skulde der være kogende Springvande og store Aabninger, som gave idelig fra sig nogen Ild og Rög. Ydermere fortalte de, at underlige sorte Fugle, af Skabning som Ravne, med hvasse Jernnæb skulde opholde sig her og tage meget ubehagelig imod alle dem, som fordristede sig at komme derop. Dette sidste især var en gammel Snak, grundet paa den Overtro, som alle Folk i Norden have haft om dette Bjerg, og som den eenfoldige Almue andensteds ogsaa har om andre fæle, vanskelige og ubekjendte Steder, at der skulde være de Fordömtes Pinested. Den Veiviser, som førte os til Selsund, var fuld af deslige Tanker og Indbildinger."

I Slutningen af dette Capitel omtaler Forf. en Jordbrand, som skulde være indtruffet i 1613, men da der ikke findes noget i de islandske Aarbøger herom, er der al Grund til at tvivle om Rigtigheden heraf.

Cap. VI. Der er, som bekjendt, varme og kogende Kilder i Island, men ikke, som Forf. synes at antage, varme Floder og Elve.

At der skulde i Island existere to Kilder med den vidunderlige Egenskab at gjöre hvidt til sort og sort til hvidt[1],

[1] Denne Angivelse minder os om Isidors (l. XIII c. 13) om to lignende Floder i Thessalien, hvilken Hauk Erlendson har gjengivet i sine geographiske Optegnelser i den Arna-Magnæanske Codex nº 544 in 4to, hvor der siges: at der i Grækenland er en Aa, som gjör de Faar, der drikke af den, hvide, og en anden, som

har jeg ikke hört för, men jeg troer at Forf. har tillagt disse uskyldige Kilder den Egenskab, som han i höi Grad selv har været i Besiddelse af.

Cap. VIII. Ved at omtale Fuglene i Island siger Forf. at Falkene navnlig bleve fangede af Englændere og solgte til andre Nationer. Derved er at bemærke: Efter Jonsbogen (jfr Landsleigubálk Cap. 58) var Falkefangsten i Island et kongeligt Regale. Man kan ogsaa see af en Mængde senere Lovbud og Rescripter, som findes hist og her i den islandske Lovsamling, at de danske Konger strengt have holdt paa dette deres Privilegium; saaledes et Rescript til Herluf Daa af 30te April 1614, hvorved det blev ham paabudt at anlægge Sag imod Laugmand Gisle Thordarson, fordi denne havde tilladt en Englænder ved Navn Henrik Buchston, at fange Falke paa Snæfellsnes. Fra Regjeringens Side sendtes der hvert Aar kongelige Falkefangere op til Island, for at forestaae Falkefangsten og sende Falkene til Kjøbenhavn. Det var forbudt Indbyggerne at fange Falke og sælge dem til Fremmede, skjöndt der ellers tilkom enhver Jordbruger Jagtrettighed paa hans Grundstykke. Det blev ligeledes formeent de kongelige Falkefangere at sælge Falkene til Fremmede. Dette kongelige Jagtprivilegium er senere gaaet af Brug uden at være ophævet ved Lov. Man kan altsaa sige, at det har retlig bestaaet, indtil Emanationen af den islandske Jagtlov af 20de Juni 1849, hvorved dette Privilegium ifølge denne Forordnings § 1 smh. m. § 21 först kan betragtes som retlig ophævet.

Det fremgaaer dernæst af Forf.'s Yttring om Falkene at han ikke har kjendt andet end hvide Falke i Island; men det er bekjendt, at de graae Falke ere stærkest repræsenterede der; dog denne Unöiagtighed er tilgivelig, fordi de hvide Falke vare mest søgte af Fremmede. Noget besynderligere er det, at Forf. synes at antage, at der i Island

gjör dem alle sorte, men om de drikke af dem begge, blive de brogede (jfr. Rafn, Antiquités Russes II p. 432).

gives Ravne, som ikke ere sorte. Men her er det Blefken, han følger, thi denne siger p. 50: „corvi interdum ad albedinem mutati". Ørnen har ogsaa mistet sin graa Farve hos ham og er bleven hvid.

Cap. IX. Man maa holde Forf. lidt tilgode, at han ved Beskrivelsen af de islandske Veies Slethed og Ufremkommelighed ikke er fri for Overdrivelse, thi for en Mand, som er vant til gode Kjøreveie, maa det i Förstningen falde noget besværligt at reise i Island, hvor Veiene, især naar det har regnet længe, paa sine Steder og til sine Tider kunne blive meget slette. Man maa tilstaae og beklage, at Veivæsenet i Island endnu den Dag idag lader meget tilbage at ønske. Naar Forf. siger, at Veiene ere saa slette, at man slet ikke kan gaae og derfor altid maa reise tilhest, da er dette, som enhver nok vil kunne indsee, stik imod Sandheden; thi ligesom man kan ride der, hvor man ikke kan kjøre, ligesaa kan man gaae der, hvor man ikke kan ride. Forf. kunde ligesaa godt have sagt: da Veiene ere saa slette, at man hverken kan gaae eller ride, nødes man til at kjøre. Forf. siger tillige, at Mangelen af Kroer i Island er en stor Ubekvemmelighed for Reisende; dette kan man ikke andet end bifalde, kun maa man erindre, at i et Land, hvor Gjæstfriheden er saa almindelig som i Island, bliver Savnet af deslige Steder ikke meget føleligt.

Cap. X. Angaaende dette Capitel kan jeg fatte mig i Korthed, da de Urigtigheder, som deri indeholdes, ikke ere af nogen særdeles Betydning. Jeg maa dog her tillade mig at drage en Parallel imellem Forfatteren og hans værdige Forbillede Blefken. Som jeg allerede har haft Leilighed til at bemærke, siger Forf. her: „Saavel Faarene som Køerne og Oxerne maa de ofte drive ind imellem Fjeldene paa Steder, hvor der ingen Græsvæxt findes, og holde dem borte fra Græsgangene, for at de ikke formelig skulle æde sig ihjel". Man sammenligne hermed, hvad Blefken siger p. 49; „tam pingue enim est Islandicum gramen, ut boves post

certum tempus a pascuis sint arcendi, ne rumpantur". Dette bliver imødegaaet af Arngrim den Lærde med faa, men kraftige Ord; han siger nemlig: „futile ex scriptoribus aliis, ut plura, cæca imitatione repetitum", jfr Anatome Blefkeniana, p. 64. Forf. siger, at Handelsmændene ere Engelske og Tydske. Dette kan ikke forholde sig rigtigt, da Handelen paa den Tid var forpagtet til danske Kjøbmænd.

Cap. XI. I Henseende til den efter ældre Reisebeskrivelser gjentagne Underretning, at Indbyggerne paa Island boede under Jorden, henvises til Eggert Olafssons Reise, p. 22, 965, 177, 326, 453, 690, 824; og Dr. P. A. Schleissner: „Island undersøgt fra et lægevidenskabeligt Standpunkt", Kjøbenh. 1849 p. 118 § 3. Af disse tvende Værker, som nöiagtig omhandle Bygningerne og Bygningsmaaden i Island, kan man overbevise sig om, at næsten intet af hvad Forf. siger herom, forholder sig rigtigt. Ogsaa her er der en slaaende Lighed imellem Forf. og Blefken, da denne p. 48 siger: „Ædificia omnia sunt subterranea, nam materiam ad ædificandum non habent"; ligeledes ved at omtale Drivtömmeret i Island samme Side: „harum (abietum) præcipuus in ædificandis cubilibus subterraneis usus est, extra terram vix habitationem, propter validissimos ventos, qui interdum et equos et sessores prosternunt, invenies". Man seer altsaa, at Forf. gjentager de samme Paastande om Islændernes underjordiske Boliger og anfører de selvsamme Grunde dertil som Blefken. Nogle ville maaskee bemærke, at, skjöndt dette ikke passer paa de islandske Bygninger nu, saa kunde det dog have været Tilfældet paa den Tid, Forf. var der; disse henvises derfor til det ovenomtalte Værk af Præsten Arngrim Jonsson: Anatome Blefkeniana p. 64, smh. m. Crymog. L. I Cap. 5 og Apolog. part. 2, sect. 29 og 15.

Forf. lader endvidere indtil 200 Mennesker boe i hver af disse underjordiske Huler; hertil bemærkes, at kun paa de allerstörste Gaarde i Island overstiger Beboernes Tal 20,

og paa de mindre er der langt færre. Det vil deraf let indsees, at Forf. ogsaa her er temmelig langt fra Sandheden.

Cap. XII. Naar Forf. i dette Capitel blandt andet siger, at Islænderne kunne blive 200 Aar gamle, saa er dette en temmelig stærk Overdrivelse, da det hører til Sjeldenhederne, at En bliver 100 Aar gammel.

Det er ikke let at gjætte, hvorledes nogen, der har været i Island, kan falde paa at sige, at Mandfolk og Fruentimmer gaae eens klædte. Paa den Tid, da Forf. har været i Island, havde Mandfolkene der korte Knæbuxer og Fruentimrene lange Skjørter, hvilket man kan see af Eggert Olafssons Reise p. 24 o. flg., hvor Afbildninger af de forskjellige Dragter findes. Forf. har ogsaa her fulgt Blefken (p. 31): „uterque sexus in Islandia eundem habitum habet, ita ut ex vestibus an vir an fæmina sit, haud facile dignoscas". Urigtigheden heraf har Forfatteren til Anatome Blefkeniana oplyst (jfr p. 47); men man kan see, at det ikke har hjulpet, da det alligevel er gaaet over i nærværende Forf.'s Skrift. I Slutningen af Capitlet siger Forf., at næsten hele Almuen af Mangel paa Lærred bruger Skindskjorter. Dette forholder sig heller ikke saa; der er hverken eller har nogensinde været brugt Skindskjorter i Island; de, som ikke have dem af Lærred, have dem af islandsk Vadmel.

Cap. XIII. Vestmanøerne (isl. *Vestmannaeyjar*) have, som bekjendt, faaet deres Navn af 10 irske Trælle, som i 875 flygtede derhen, efter at have myrdet deres Herre, Hjörleif, hvilke senere af dennes Staldbroder Ingolf deels bleve slagne ihjel, deels jagne ud i Søen (jfr Landnáma-Saga Cap. 6 og 7). Forf. synes at antage, at der er kun een Ø af dette Navn, men de ere 14 i Tallet, hvoraf kun een er beboet, og udgjör et Syssel [1] og et Sogn. Disse Øer bleve, som ovenanført, i Aarene 1613 og 1614 hjemsøgte af Sørøvere; det kunde vel ikke være uden Interesse her at tilföie en kort Skildring af en Plyndring, der fandt Sted paa disse Øer i

[1] Jfr Rescript af 25de Februar 1609.

Aaret 1627. I Juli Maaned d. A. kom der tre Sørøverskibe fra Algier til Øerne. Först fik de taget et engelsk Skib, som laae der, men Besætningen paa dette kjøbte sig fri ved at vise Sørøverne Vei op paa Øerne. Den 17de om Aftenen gik disse, 300 eller flere, bevæbnede op paa Øerne paa et usædvanligt Sted, da de havde en stor Færdighed i at klattre op ad de steile Klipper. Derpaa deelte de sig i tre Afdelinger og gik mellem Husene med røde Faner, bankede Mænd, Kvinder og Börn og sloge nogle ihjel. De joge Indbyggerne som Faareflokke ind i de danske Huse, udvalgte dem, som de syntes om, og bragte dem som Fanger ombord paa deres Skibe. Præsten paa Øerne, Jon Thorsteinsson, havde tilligemed Kone, Börn og sit Huustyende skjult sig i en Grotte, hvor Røverne fandt ham og sloge ham ihjel, men bortførte de andre som Fanger. De toge tilfange 242 Mandfolk og Kvinder; men efterlode 34 Døde, foruden dem, de indebrændte i de danske Huse, som de stak Ild paa. De brændte ogsaa Kirken og borttoge alle Gjenstande, der havde nogen Værdi, men ødelagde det andet. Den 19de s. M. forlode de Øerne med deres Bytte. Præsten Jon Thorsteinsson havde efter Plyndringerne i 1613 og 1614 spaaet, at, hvis Øboerne ikke forbedrede deres Vandel, da vilde han og flere miste Livet, naar en anden Plyndring skulde indtræffe. Denne Spaadom blev saaledes paa en sørgelig Maade opfyldt.

Forf. anfører som Mærkværdighed ved disse Øer, at ingen Kvinde der kan føde, men maa lade sig sætte i Land for der at oppebie sin Nedkomst. Om et saadant særegent Forhold i ældre Tider vides intet, men derimod har der paa disse Øer hersket en frygtelig Sygdom blandt de nyfødte Börn, nemlig Mundklemme (trismus neonatorum, isl. *ginklofi*), som mellem den 5te og 12te Dag efter Fødselen bortriver næsten $^2/_3$ Dele af de levende fødte Börn (jfr Dr. Schleisners ovenanførte Skrift p. 23).

Cap. XIV. Dette Capitel, som handler om Fiskene

og om Havets Vidundere i Island, bærer saa stærke Præg af Uvidenhedens og Overtroens Stempel, at det vil være overflødigt at ledsage det med nogen Commentar.

Cap. XV. Forf. indleder sin Slutning med de Ord: „Meget andet forbigaaer jeg imidlertid, og det af følgende gyldige Grunde. For det Første var det næsten aldeles umuligt i saa kort en Tid at tage alt i Öiesyn, og heller end at berette noget utilbörligt eller usandfærdigt, har jeg ladet det aldeles uomtalt". Man kan ikke nægte, at dette lyder noget besynderligt, ja næsten comisk, naar man med Eftertanke læser Forf.'s Værk igjennem og sammenholder det med ovenstaaende Bemærkninger, thi da kan det ikke undgaae Opmærksomheden, at næsten intet af hvad Forf. fortæller er fuldkomment overeensstemmende med Virkeligheden. Men da der igjennem Forf.'s hele Fremstilling skinner en naiv Uskyldighed, maa man antage, at han har syndet af Skrøbelighed, men ikke med Forsæt, hvilket bör stemme til Overbærenhed med Manglerne.

Sluttelig maa jeg bemærke, at jeg har viist saa megen Skaansomhed mod Forf., som det har været mig muligt, og hele Tiden haft den gode, gamle Regel for Öie: nil de mortuis nisi bene.

DEN BREMISKE BISKOP LEUDERIK OG DEN HAMBORG-BREMISKE ERKEBISKOP UNNE.

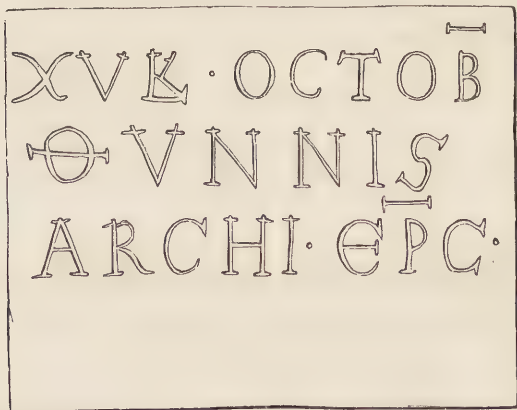
AF J. P. F. Königsfeldt.

Ved at afbryde Alterbordet i Domkirken (St. Petri Kirke) i Bremen i Aaret 1840 fandt man tvende Blytavler paa om-

trent 1 Fod i Qvadrat med følgende Indskrifter, hvilke i Aaret 1858 ere meddeelte Oldskrift-Selskabet af Domkirkens Forstander, Senator J. H. Adami i Bremen.

(ɔ: VIIII. Kalendas Septembris obiit Liudericus episcopus.)

(ɔ: XV. Kalendas Octobris obiit Unni sanctus archiepiscopus.)

Foruden Blytavlerne fandtes ogsaa en Leerurne med Menneskebeen. Man har troet, at nogle Efterretninger om disse to ældgamle nordtydske Prælater, den tredie og den niende Kirkefyrste i Bremen, af hvilke den Sidstes Virken har været af saa stor Betydning for Norden, at man med Rette sætter ham ved Siden af hans store Forgængere Ansgar og Rimbert, forsaavidt saadanne Efterretninger kunne tilveiebringes af de sparsomme Meddelelser, som Kildeskrifterne indeholde, ikke ville være paa urette Sted i Annaler for nordisk Oldkyndighed.

Biskop Leuderik.

Under sine langvarige Krige med Sachserne i Slutningen af det 8de Aarhundrede oprettede Carl den Store i Aaret 788 et Bispedömme i Bremen for det nordlige Tydskland; Krigen var nemlig baade en Erobrings- og en Omvendelseskrig, og ved dens heldige Udfald skaffede den store Frankerfyrste Christendommen Terrain i disse Egne. Saaledes grundedes det berömte Stift, som i det følgende Aarhundrede ved Foreningen med Hamborg ophöiedes til Erkestift for hele Norden; som, efterat den nordiske Kirke var bleven udsondret derfra, endnu længe vedblev at være Sædet for en mægtig Prælat; og som længere hen i Tiden, da Bremen med det øvrige Nord-Tydskland havde sluttet sig til Protestantismen, i Reglen beklædtes af fyrstelige Personer, indtil Stiftet ved den westphalske Fred seculariseredes og overgaves som Hertugdömme til Sverrig. Herfra kom det, efter at være erobret af Danmark i den nordiske Krig og solgt til den engelsk-hannoveranske Regjering, i Forbindelse med Kurfyrstendömmet Hannover; Byen selv var tidligere bleven en fri Rigsstad, og blev ligeledes af Wienercongressen med et lille District gjort til en Fristat i det tydske Forbundslegeme.

Den förste bremiske Biskop var den hellige Willehad, en Englænder, der havde prædiket Evangeliet i Friesland;

han blev indviet til Biskop den 13de Juli 787 i Worms, opførte til Ære for St. Peter en Trækirke paa det Sted, hvor Erkebiskop Adalbert i det 11te Aarhundrede byggede den nuværende storartede og skjönne Domkirke, og døde den 8de Novbr. 789[1]. Hans Efterfølger var hans Discipel St. Willerik, som beklædte Bispestolen i henved 50 Aar[2] til sin Død den 4de Mai[3] 838[4]. Den tredie Biskop var Leuderik[5] eller Liuderik[6]. Hvad der er forplantet til Efterslægten om denne Biskop, er höist ubetydeligt. Han havde været Willeriks Diaconus, og skal have været en stolt og overmodig Mand; dog synes de Grunde, hvorpaa Adam af Bremen støtter denne Dom, ikke afgjörende[7]. Leuderik var samtidig med Ansgar som Erkebiskop i Hamborg, og en

[1] „Sedit post ordinationem suam annos 2, menses 3, dies 26" (Adami Brem. Gesta Hammenburg. eccles. pontificum lib. I. cap. 14, i Pertz's Monum. Germ. hist., Script. VII. p. 290, Chron. Brem. ibid. p. 390). Hans Levnet er beskrevet af hans tredie Efterfølger St. Ansgar (Langebeks Scr. rer. Dan. I. p. 312—60, Pertz's Mon. Germ. hist., Scr. II. p. 378—90). [2] Ad. Brem. lib. I. cap. 15: „sedit annos 50 usque ad annum Ludvici senioris penultimum", Chron. Brem. (Pertz l. c. p. 390) „sedit annos 50, menses 5, dies 26"; men 50 Aar maa vistnok reduceres til 48, forat man kan faae Tiden til at stemme med de øvrige Angivelser, jfr Anm. 3 og 4. [3] Det lüneborgske St. Michaelis Klosters Nekrologium, udgivet af Wedekind, p. 34, Ad. Brem. cap. 20: „sepultus est IV. Non. Maji". [4] Ad. Brem. l. c. siger, at han døde „anno Domini 837, qui est annus Ludvici 26 et penultimus"; men disse to Angivelser passe ikke sammen, da Keiser Ludvig den Frommes 26de og næstsidste Regjeringsaar er 839, hvilket derfor ogsaa sættes som denne Biskops Dødsaar i A. C. Wedekinds „Noten zu einigen Geschichtschr. des deutschen Mittelalters" II. S. 240, medens Carst. Miesegaes i sin „Chronik der freien Hansestadt Bremen", I. (Brem. 1828) S. 277 har 837. Det synes rimeligst at følge Angivelsen i Annales Corbeienses (Pertz's Mon., Scr. III. p. 3) af Aar 838, jfr Anm. 2 S. 325. [5] Saaledes skriver Ad. Brem. Navnet. [6] Chron. Brem. (Pertz's Mon., Scr. VII. p. 390) „Liutricus". [7] Ad. Brem. cap. 21: „Hunc etiam tradunt superbum fuisse, quod exinde conjici potest, quia se aliquando custodem, aliquando pastorem Bremensis ecclesiæ gloriabatur".

værre Plet paa hans Eftermæle er den Kjendsgjerning, at han forjog denne af apostolisk Iver besjælede Mand, da han paa sin Flugt efter Hamborgs Brand var kommen til Bremen[1]. Biskop Leuderik døde den 24de August 845, da han beklædte Bispestolen paa 8de Aar[2], og blev begravet i St. Peters Kirke ligesom begge sine Forgængere, paa den sydlige Side af Alteret[3].

Erkebiskop Unne.

Den Mand, som Biskop Leuderik havde behandlet saa ukjærligt, var af Forsynet udseet til hans Efterfølger. Da den jydske Konge Harald Klak i Aaret 826 var bleven døbt under sit Ophold ved Keiser Ludvig den Frommes Hof i Ingelheim, og hans Ledsager Ansgarius, en Munk fra Klostret Ny-Corvey i Westphalen, samme Aar fra Slesvig havde begyndt sin Missionsvirksomhed her i Norden, der var af saa stor Betydning, at man fra det nævnte Aar daterer Christendommens Forkyndelse i disse Lande og med Rette benævner Ansgar „Nordens Apostel", oprettede Keiseren 834 en Erkebispestol i den nordtydske Stad Hamborg for den nordiske Kirke, som nu skulde grundlægges. Men

[1] Adams Ord (cap. 25) ere disse: „Fertur (sc. Ansgarius) etiam Bremam venisse, verum ab episcopo loci, qui doctrinæ ac virtutibus ejus invidit, depulsum esse". [2] Beregningen af Leuderiks Episkopats Længde og Ansættelsen af hans Dødsaar støtter sig paa Adams Angivelse (cap. 24), at Keiser Ludvig den Fromme døde i hans tredie Bispeaar (Keiseren døde den 20de Juni 840), og at han beklædte Bispestolen i 8 Aar indtil Ludvig den Yngres (den Tydskes) 6te Regjeringsaar (cap. 21). Chron. Brem. udstrækker hans Functionstid til 8 Aar 3 Maaneder og 5 Dage (ɔ: til 9de Aug. 846), men dette maa ansees for urigtigt, da Dødsdagen, den 24de August, er sikker nok (Adam cap. 25, det lüneborgske Nekrolog., udg. af Wedekind, p. 61, og den fundne Mindetavle). Forøvrigt er man tilböielig til at ansætte hans Dødsaar senere; saaledes har baade Wedekind i sine „Noten" II. S. 240 og Miesegaes i sin „Chronik" I. S. 278 Aar 847. [3] Adam cap. 25.

efterat Hamborg var opbrændt af de hedenske Vikinger 845 [1] og Ansgar som Følge deraf maatte flakke landflygtig omkring, forenede Kong Ludvig den Tydske Bispedömmet Bremen, som efter Leuderiks Død i nogle Aar var uden Overhyrde [2], med Erkestiftet Hamborg; paa en Rigsforsamling i Mainz 848 blev Foreningen besluttet og Ansgar udnævnt til Erkebiskop over de forenede Stifter, hvorpaa han 849 blev höitidelig indført i sit nye Stift Bremen [3], og Pave Nicolaus I. ved en Bulle af 31te Mai 858 stadfæstede Foreningen. Ansgars velsignelsesrige Virken for Christendommens Udbredelse i Norden, som det ikke her er Stedet at beskrive, vedvarede lige til hans Død, den 3die Februar 865, og fortsattes af hans Efterfølger i de forenede Stifter Rimbert, en Discipel af Ansgar og hans Biograph (død den 11te Juni 888), i samme Aand og med samme Held. De tre næste hamborg-bremiske Erkebiskopper: Adalgar (død den 9de Mai 909), Hoger (død den 20de Dec. 916) og Reginward (død den 1ste October 917), ere derimod uden Betydning for den nordiske Kirke; de vovede ikke at udsætte sig for de Forfølgelser, som Gorm den Gamle, der henimod Slutningen af det 9de Aarhundrede samlede Danmark til eet Rige, og som var en ivrig Hedning, lod udgaae over de Christne, og den Sidste beklædte desuden Erkesædet ikke engang et Aar. Men den følgende Erkebiskop Unne fortsatte med Iver det af Ansgar og Rimbert begyndte Missionsværk som Nordens tredie Apostel. Han var ligesom sine Formænd Munk i Corvey [4], af fornem Herkomst [5], og opnaaede sin höie Værdighed aldeles uventet. Folket

[1] Efter Adam og Chron. Brem. skal Hamborgs Ødelæggelse have fundet Sted samme Aar, hvori Keiser Ludvig den Fromme døde, d. e. 840. [2] Adam cap. 25: „ecclesia diu viduata permansit". [3] Miesegaes Chronik I. S. 288, 303. [4] Chron. Corbeiense i Wedekinds „Noten" I. S. 386. [5] Chron. Corb. l. c. S. 391: „nobilibus procreatus parentibus, patre scilicet Folchardo et matre Suaneberg".

og Geistligheden i Bremen havde valgt Domcapitlets Provst Leidrad til Reginwards Efterfølger, og denne begav sig, ledsaget af sin Capellan Unne, til Kong Conrad I.'s Hof for at erholde Stadfæstelse paa Valget. Men Kongen forbigik den anseelige Prælat og rakte Bispestaven til hans lille og uanseelige Capellan, som stod bag ved ham[1], hvorpaa Pave Johannes X. gav Unne Pallium[2]. For sin Hellighed stod han i stor Anseelse saavel hos Conrad (død 918) som hos hans Efterfølger Kong Henrik Fuglefænger (919—936)[3]. I Juni 932 bivaanede Unne et Concilium, som Kong Henrik holdt i Erfurt[4]. Da Henrik kort efter havde overvundet Gorm den Gamle og nødt ham til at tillade Christendommens Forkyndelse i sit Rige (934), benyttede Unne sig strax af sin Konges Seier, og begav sig, fulgt af sit Cleresi[5] indenfor Danmarks Grændser. Den gamle, i sin Hedningetro indgroede Konge[6] kunde den fromme Prælat vel ikke vinde, men Kongesönnen Harald (den følgende Konge Harald Blaatand), der efter sin Moder var mildere stemt mod Christendommen, tillod den nye Lære offentlig at forkyndes og antages, skjöndt han endnu ikke selv modtog Daaben; og det var endog ved hans Hjelp og med en Udsending fra ham[7], at Unne bereiste alle de danske Øer „for at

[1] Adam I. cap. 56 tilskriver dette en guddommelig Indskydelse: „rex Conradus, divino, ut creditur, spiritu afflatus". I Chron. Corb. S. 386 ansættes det til Aar 918. [2] Bullen er af 29de October, men Aaret er usikkert, s. Suhms Danm. Hist. II. S. 521 flg., Regesta dipl. hist. Dan. I. pag. 5 sq. [3] Deraf det Vers, som Adam anfører: „Principibus notus Unni fuit, ordine nonus". [4] Suhm II. S. 562. [5] Adam cap. 60: „secutus est eum grex universus, ut aiunt, Bremensis ecclesiæ, pastoris boni absentia mesti, secumque et in carcerem et in mortem ire parati". I Chron. Corb. S. 391 opregnes 9 Munke fra Corvey, som fulgte Erkebiskoppen. Ankomsten til Danmark sættes her til Slutningen af Aaret 934. [6] Adam cap. 57 kalder Kongen „Hardecnudth Wrm" (ogsaa blot „Wrm" og „Worm"), „crudelissimus vermis et christianorum populis non mediocriter infestus". [7] Adam cap. 61: „Cujus etiam fultus adjutorio et legato omnes Danorum insulas

prædike Guds Ord blandt Hedningerne og bestyrke de Troende, som han der fandt fangne, i Christendommen". Fremdeles omvendte han den jydske Underkonge Frode og døbte ham tilligemed mange af hans Folk, hvorpaa de nedrevne Kirker i Hedeby (Slesvig) og Ribe igjen bleve opbyggede og en tredie (Hellig-Trefoldigheds Kirke) opført i Aarhus [1]. Udbyttet af Unnes Mission i Danmark var saaledes, at Christendommen fæstede Bo höit oppe i Jylland, og at Oprettelsen af de tre förste danske Bispedömmer forberedtes paa Halvøen, hvilken fandt Sted 12 Aar efter denne Erkebiskops Død under hans Efterfølger Adaldag og Harald Blaatands Regjering (948); ligesom det ogsaa var förste Gang, at Øerne bleve besøgte af en fremmed Geistlig. Herfra seilede Unne over Østersøen til Sverrig og kom efter en besværlig Reise til Birka ved Mælaren, der paa den Tid var Rigets Hovedstad og en meget besøgt Handelsplads [2],

penetravit, evangelizans verbum Dei gentilibus et fideles, quos invenit illic captivatos, in Christo confortans". Hermed samstemmer Corveyerkröniken.

[1] Om Unnes Missionsvirksomhed i Jylland melder hverken Adam eller Corveyerkröniken Noget, men den omtales af Islænderne (Olaf Tryggvesöns Saga Cap. 60, hvor han kaldes Húno) og i flere af vore Kröniker (Anon. Roskild. i Scr. rer. Dan. I. p. 375, Petri Olai Chron. ibid. p. 116). Angaaende den nævnte Kong Frode og hans Forhold til Kongestammen hersker forøvrigt megen Usikkerhed; han nævnes ogsaa hos Saxo, men som døbt i England.
[2] Adam cap. 62. Den i Sverrigs ældste Kirkehistorie mærkværdige, men allerede paa Adams Tid (i sidste Halvdeel af det 11te Aarhundrede) forsvundne Stad Birka omtales af Rimbert i Ansgars Levnet, af Adam og i Chron. Corb. p. 392 (længere hen i Tiden nævnes den ogsaa hos Saxo lib. X. og yngre Forfattere), men ikke af Islænderne. Dens Beliggenhed er ikke ganske sikker; længe antog man, nærmest paa Grund af Navneligheden, at den laae paa Øen Björkø i Mælaren; men nyere Historieforskere ere enige om, at den enten er samme Stad som det ældgamle Sigtuna, eller har ligget tæt op til dette som dets Forstad („Borg") og Havnestad; jfr Langebeks udførlige Note om denne By i Scr. rer. Dan. I. pag. 444-47, Lundblad „de Birca et Sigtuna una eademque civitate",

og hvor Ansgar 100 Aar tidligere havde prædiket. Af Kong Ring, som da regjerede tilligemed sine Sönner Erik og Emund [1], fik Unne Tilladelse til at forkynde Evangeliet; efter at have virket her et Aar med Held, da han netop var i Begreb med at vende tilbage, blev han pludselig syg og døde i Birka den 17de Septbr. 936 [2], et Par Maaneder efter sin Konge Henrik Fuglefænger, med hvis Regjeringstid hans Episkopat næsten ganske falder sammen. Hans Legeme blev begravet af hans Disciple i Birka, men Hovedet bragte de til hans Metropol Bremen og begravede det i St. Petri Kirke foran Alteret [3]. Den lærde Kannik Adam af Bremen, der i det næste Aarhundrede skrev sin hamborgske Bispekrönike, slutter denne berömmelige Biskops Levnet med en veltalende Paamindelse til de Biskopper, der vare anderledes sindede, idet han fremstiller denne „verdslig fattige, men priisværdige og store Christi Præst" som et Exempel for dem, der, nedsjunkne i Magelighed, „blive siddende hjemme og sætte Ærens, Fordelens, Bugens og Søvnens kortvarige Glæder som det Förste, en Biskop har at eftertragte" [4] —

Lundæ 1802, Strinnholms Svenska folkets hist. I. (Stockholm 1834) S. 288 flg., Reuterdahls Swenska kyrkans hist. I. (Lund 1838) S. 201 flg.

[1] Adam (cap. 63) anfører disse Konger efter en Meddelelse af Kong Svend Estridsön. [2] Unnes Dødsdag kjendes, foruden af den i Kirken fundne Mindetavle, af det lüneborgske Nekrologium, udg. af Wedekind, p. 69; Adam (cap. 64) siger, uden at angive Dagen, at han døde „anno dominicæ incarnationis 936, indictione 9, circa medium Septembris." [3] Adam l. c. [4] Adam cap. 65: „Eia vos episcopi, qui domi sedentes, gloriæ, lucri, ventris et somni breves delicias in primo episcopalis officii loco ponitis; respicite, inquam, istum pauperem seculi et modicum, immo laudabilem magnumque sacerdotem Christi, qui nuper tam nobili fine coronatus, exemplum dedit posteris, nulla temporum vel locorum asperitate vestram pigritiam excusari posse: quum per tanta pericula maris et terræ feroces aquilonis populos ipse pertransiens ministerium legationis suæ tanto impleret studio, ut in ultimis terræ finibus exspirans animam suam poneret pro Christo". Unnes

et Vidnesbyrd om, at Fordærvelsen allerede i en saa tidlig Periode havde begyndt at udbrede sig blandt den höiere Geistlighed.

Efter Unne styrede endnu 9 hamborg-bremiske Erkebiskopper den nordiske Kirke[1], men uden at tage sig af Missionen, som efter Danmarks Forening med England i Begyndelsen af det næste Aarhundrede udgik fra dette Rige; medens HUMBERT beklædte Erkebispestolen, fik Norden, som bekjendt, 1104 sit eget Erkesæde i Lund, og de bremiske Erkebiskoppers gjentagne Forsøg i det 12te Aarhundrede paa ved Keiserens Hjelp igjen at bringe den nordiske Kirke under deres Höihed bleve uden Følger. Men i Reformationsperioden kom Erkestiftet Bremen atter for nogen Tid i en vis Forbindelse med Norden, idet de tre sidste Erkebiskopper (den 47de—49de i den hele Bisperække fra St. Willehad) vare yngre Prindser af det danske (oldenborgske) Kongehuses tvende Hovedlinier, nemlig Johan Adolf (1585—96) og hans Broder Johan Frederik (1596—1634) af Holsten-Gottorp, og endelig Kong Christian IV.'s Sön Frederik, der 1648 besteg Danmarks og Norges Throne; den sidste bremiske Erkebiskop blev vor förste souveraine Konge Frederik III.

Levnet er beskrevet baade i Prosa og paa Vers af Sigebert, en Munk i Corvey, der havde fulgt ham paa hele hans Missionsreise og efter hans Død vendte tilbage igjen til sit Kloster; men disse Levnetsbeskrivelser ere desværre for længe siden gaaet tabte (Suhms Danm. Hist. II. S. 578).

[1] De vare: Adaldag (død 28de April 988), Lievizo eller Libentius I. (død 4de Jan. 1013), Unvan (død 27de Jan. 1029), Libentius II. (død 25de Aug. 1032), Herman (død 28de Sept. 1035), Bezelin Alebrand (død 15de April 1043), Adalbert (død 16de Marts 1072), Liemar (død 16de Mai 1101) og Humbert (død 1104).

OM EN PAATÆNKT LANDGANG I ENGLAND AF KONG VALDEMAR ATTERDAG I FORENING MED DE FRANSKE. AF FREDERIK SCHIERN.

Den 8de Juni 1042, da Knud den Stores Sön, den fem og tyve aarige Hardeknud, Danmarks og Englands Konge, reiste sig ved en Bryllupsfest i Lambeth ved London, for at drikke det unge Brudepars Skaal, sank han om med Bægeret for Munden, truffet af Slagflod. Med ham uddöde paa Mandssiden den gamle Kongestamme, der nævnedes efter Skjoldungerne, og med ham döde ogsaa det danske Herredömme i England; men Aarhundreder hengik dog, inden man opgav Tanken om, at den, der var berettiget til Kongedömmet i Danmark, ogsaa havde den egentlige Ret til Englands Krone.

Saaledes seer man strax Magnus den Gode, som Norges og Danmarks Konge, gjöre Fordring paa denne Ret, da Englænderne efter Hardeknuds Död havde taget dennes ældre Halvbroder, Edvard Confessor, Edhelreds og Emmas Sön, til deres Konge. Ved det tidligere Forlig paa Brennöerne i Göthaelvens Udlöb var nemlig en fuldstændig Arvepagt blevet oprettet imellem Kong Hardeknud og Kong Magnus saaledes, at den Længstlevende skulde efterfölge den anden i alle hans Besiddelser og Adkomster. Magnus den Gode, der ved Hardeknuds Död altsaa ikke alene havde faaet Ret til Danmark, men til hele det daværende Danevælde, hvortil dengang ogsaa England hörte, skikkede derfor efter sin Regjeringstiltrædelse i Danmark Sendebud til Edvard Confessor med Brev, hvori han opfordrede denne til at vige Thronen for ham som Hardeknuds rette Arving eller i modsat Tilfælde pröve Vaabenlykken. De engelske Annaler fortælle, at denne Trudsel tvang Kong Edvard Confessor til at holde en Flaade i Sandwich, og at det alene var den i Danmark udbrudte Kamp med Svend Estridssön, der hindrede

Magnus den Gode fra selv at tage sig til Rette ved et Angreb paa England [1].

Da Magnus den Gode Aaret förend sin Död ved Forliget paa Gaarden Aker ved Mjösen havde taget Harald Haardraade til Medkonge, saaledes at vel ikke Norges Rige selv, men Kongedömmet i Norge skulde være deelt mellem dem, da gjaldt Overeenskomsten ikke Danmark anderledes, end at Harald Haardraade nu ikke mindre skulde bistaae Magnus i at forsvare dette Land end Norge, hvorimod Fællesskabet i Regjeringen alene vedkom det sidstnævnte Land [2]. Men idet Harald Haardraade efter Magnus den Godes Död den 25de Octbr. 1047 dog ogsaa betragtede sig som Arving til hele det gamle Danevælde, og derfor saa længe fortsatte Kampen imod Kong Svend Estridssön, maatte han ogsaa i sig see en Repræsentant for de ældre Danekongers Ret til England. Saalænge Feiden med Svend Estridssön varede, kunde han vel ikke gjöre sin Fordring gjældende, men han opgav den aldrig, og efter at Feiden mellem Norge og Danmark tilsidst i Aaret 1064 var bleven sluttet for begge Kongernes Levetid, leder Tanken om denne Ret ham endelig til det store Tog, hvorpaa han tillige med Jarlen Toste, der havde hyldet ham som sin Herre, falder i Slaget ved Standforbridge, den 25de September 1066, i Kampen mod Tostes Broder, Englands sidste saxiske Fyrste, Kong Harald Godwinsön, der efter Edvard Confessors Död i Begyndelsen af Aaret var bleven dennes, sin kongelige Svogers, Eftermand paa Englands Throne.

Naar Magnus den Gode og Harald Haardraade af For-

[1] Saga af Haraldi harðráða c. 81, i Heimskríngla. The Saxon Chronicle. By I. Ingram. London 1823. 4°. pag. 216.
[2] Tradens ei dimidiam partem regni Norvagiæ, nihil in mutua reciprocatione poscens, præter quod regnum utrumque cum eo defensare deberet, ita tamen ut in regno Daciæ solus Magnus imperaret. Theodoricus Monachus, De regibus vetustis Norvagicis cap. 27, hos Langebek, Scriptores rerum Danicarum III, 335.

liget paa Brennöerne kunde udlede sig Fordringer paa England, forstaaes det let, at Tanken om at fornye Knud den Stores Herredömme over dette Rige endnu mindre i Danmark kunde blive fremmed for hans Söstersön, Svend Estridssön, da denne tilsidst ved Freden i Aaret 1064 havde opnaaet at see en Ende paa de Herjetog, hvormed Nordmændene saa længe havde hjemsögt ham. Dersom Adam af Bremen heri rigtigen har forstaaet Svend Estridssön, fortalte denne ham endog, at Kong Edvard Confessor ikke blot ved Erlæggelsen af en Tribut havde anerkjendt Svends Ret til England, men ogsaa udtrykkelig tilsagt ham, at han og ingen anden skulde blive hans Efterfölger, selv i det Tilfælde, at han efterlod sig Sönner [1]. Da Kong Edvard Confessor var död den 5te Januar 1066, og Broderen til hans Dronning Edgyde, Kong Harald Godwinson, kun havde fulgt ham, for tre Fjerdingaar derefter, den 14de October 1066, ved Hastings at falde i Slaget mod Hertugen af Normandiet, Vilhelm Erobreren, der tidligere ogsaa havde ladet Kong Svend i Danmark anmode om Understöttelse til sit Tog, da bleve den danske Konges Arvefordringer paa England ikke heller glemte. Kort efter at Vilhelm Erobreren havde ladet sig krone til Englands Konge, sendte Svend Estridssön i Aaret 1067 en af sine Hirdmænd til ham med Fordring paa, at da Kongedömmet i England med Rette tilhörte Svend, skulde Vilhelm hylde ham som Overkonge og betale ham Skat; i modsat Tilfælde vilde den danske Konge indfinde sig med Vaabenmagt og fratage Erobreren Landet [3]. Vilhelm, for

[1] Constituens eum proximum se mortuo regni Anglorum heredem, vel si filios susceperit. — Obtulit tributum, statuens eum post se regni heredem. Ad. Brem. II, 74. III, 11. Ed. Pertz. Hannov. 1846. pag. 103, 107. [2] Guilielmus Pictaviensis, hos Duchesne, Historiæ Normannorum scriptores antiqui. Lutetiæ Parisiorum. 1619. fol. pag. 197. [3] Interim quidam miles de Dacia venit ad Willielmum nuper coronatum, petens ab eo ex parte regis Daciæ homagium pro regno suo Angliæ de novo conquesto et tributum; quod si Willielmus nollet facere, rex Daniæ veniret cum suo forti potentia

hvem en Krig med Danmark maatte være ubeleilig, saalænge det nordlige, danske England ikke fuldstændig var undertvunget, var endnu langt fra at afvise denne Fordring med Vrede eller Spot; men efterat have lyttet til den danske Konges Fuldmægtige med den Normannerne eiendommelige Listighed, lod han det ikke beroe ved at indvugge ham med Fæster og Gaver, men han skikkede ogsaa, saasnart Aarstiden tillod det, et Gesandtskab af fire ansete Mænd, af hvilke vi kjende Abbeden Ægelsine fra Canterbury [1], til Sjælland, for der ogsaa med Gaver og Löfter at bevidne Kong Svend Erobrerens gode Villie. Men skjöndt Vilhelm, som Adam af Bremen fortæller os, ved de samme gyldne Midler virkelig opnaaede at begeistre den Bremer Erkebisp Adalbert saaledes for sig, at denne stedse paa det ivrigste raadede Danekongen til Fred, kunde Erobrerens sande Sindelag dog ikke længe holdes skjult, men der blev, efter Adams Ord, „imellem Svend og Bastarden en uafladelig Strid om England" [2]. To Gange sögte Svend Estridssön ved Vaabenmagt at gjennemföre den Ret til England, som de oftere gjentagne indstændige Anmodninger om Hjælp, hvilke han modtog fra Danske og Angelsaxere i England, stedse maatte opfriske i hans Erindring. I Aaret 1069 angrebes England derfor af en stor dansk Flaade paa 300 Seilere, der anförtes af et Par af Svend Estridssöns ældste Sönner, Harald, senere Kong Harald Hein, og Knud, senere Kong Knud den Hellige, i Forening med Kongens Broder, Asbjörn Jarl, der skulde været en Stötte for Kongesönnernes Ungdom. Man landede först ved Ipswich, saa ved Norwich, og modtoges

vi et armis tollere sibi coronam et regnum. Henri de Knyghten, hos Twysden et Selden, Historiæ Anglicanæ scriptores decem. Londini. 1657. fol. p. 2343.

[1] Lectiones de legatione Helsini abbatis in Daniam, hos Langebek, Scriptores rerum Danicarum III, 252—258. [2] Inter Svein et Bastardum perpetua contentio de Anglia fuit, licet noster pontifex muneribus Willehelmi persuasus, inter reges pacem firmare voluerit. Ad. Brem. III, 53. Ed. Pertz. p. 153.

som Befriere, da Skibene seilede ind i Humberfloden. York, dengang næst efter London Englands största Stad, blev indtaget den 20de September. Men de Indfödtes Opstand mod deres franske Herrer blev, skjöndt udbredt nok, dog altfor planlös ledet; med skaansellös Grusomhed vidste Vilhelm Erobreren milevidt at ödelægge Landet saaledes, at hans Fjenders Hær ikke kunde holde sig i en samlet Styrke, og endelig lykkedes det ham at bestikke Asbjörn Jarl til at holde sig stille og uvirksom den hele Vinter over, uden at lade det komme til noget Slag, og til om Vaaren at före Flaaden tilbage til Danmark [1]. I Aaret 1074 lod Svend Estridssön igjen England gjæste af en dansk Flaade paa 200 Skibe, hvorpaa hans Sön Knud atter befandt sig, denne Gang ledsaget af Jarlen Hakon. Paany vidste de Danske at bane sig Vei til York, hvis Kathedralkirke ved denne Leilighed blev plyndret [2], men iövrigt udrettede de denne Gang ikke mere end den forrige. Det engelske Guld, der overhovedet med Vilhelm Erobrerens Dage begyndte at spille den Rolle, det senere saa ofte har vedblevet at udföre i Englands Historie, var med samme Held som forhen hos Asbjörn Jarl, og til Svend Estridssöns forögede Harme, nu blevet anvendt til at underkjöbe Jarlen Hakon [3].

Da Svend Estridssön og Harald Hein vare nedstegne i

[1] Chronicon ex Chronicis, ab initio mundi usque ad annum Domini 1118 deductum, auctore Florentio Wigornensi monacho. Londini. 1592. 4° p. 433, 434. Simeon Dunelmensis, hos Twysden p. 198, 199. Ordericus Vitalis hos Duchesne p. 513. The Saxon Chron. p. 270 lader denne Gang tre af Kong Svends Sönner komme til England. [2] The Saxon Chron. p. 282. [3] Swanus in regno Danorum restitutus, ægre quietem ferens, in Angliam bis Cnutonem filium misit, primo cum trecentis, secundo cum ducentis navibus. Prioris classis socius fuit Osbernus, frater Swani, sequentis Hacco; utrique, accepta pecunia, conatus adolescentis fregere, domum sine effectu repatriantes. Quare a Swano rege gravi contumelia inusti, quod fidem pecunia læsissent, in exilium acti sunt. Wilhelmus Malmesburiensis, hos Savile, Rerum Angl. Scriptores. Londini 1596. fol. p. 60.

Graven, og Knud den Hellige som deres Efterfölger bar Danmarks Krone, opgav han ikke under Magtens Fylde Tanken om det Rige, som han i sin Ungdom under Faderens Regjering tvende Gange havde været udsendt for at tilbagevinde, og hvorom Erindringen var ligesom sammensmeltet med det Navn, som han havde arvet fra Faderens store Morbroder[1]. I Mödet ved Konghelle anmodedes Harald Haardraades Sön, den norske Konge Olaf Kyrre, der var gift med Knud den Helliges Söster Ingerid, om Understöttelse til et nyt Tog til England, hvor den skrækkelige Vilhelm endnu stedse herskede, og hvorfra det ikke fattedes paa nye Opfordringer, idet han atter fra Knuds Side droges til Minde, „hvorlunde Knud den Mægtige, vor Frænde, bemægtigede sig hele England, og herskede over dette Rige lige til sin Dödsdag, og hans Sönner efter ham"[2]. En Flaade af tusind Skibe havde allerede samlet sig i Liimfjorden til det store Tog, da dette strandede paa Grund af den Misfornöielse med Knud den Hellige, der tilsidst ledede til Kongens Drab i St. Albans Kirke i Odense den 10de Juli 1086. Vilhelm Erobreren, der havde anseet Faren for saa truende, at han i Anledning deraf havde hentet nye romanske Skarer over til England, ikke blot fra Normandiet, men ogsaa fra det övrige Frankrig — saaledes den franske Konges Broder Hugo —, ja endog fra Spanien, der ligeledes paany havde lagt de Kyststrækninger öde, hvor de Danskes Angreb ventedes, for at de hverken skulde finde Levnetsmidler eller

[1] Tempore quo potestatis plenitudiue floruit, paterni sui avunculi se doluit exhæredatum potentia. Svenonis Aggonis compendiosa Regum Daniæ historia c. 6, hos Langebek, Scriptores rerum Danicarum I, 57. Tandem Danorum nomen, armis in desidiam cadentibus, a paterni avunculi temporibus obrutum animadvertenti novandarum rerum cupido subrepsit. Utque ejus animum certius repræsentaret, non contentus studia sua orientalibus decorasse victoriis, Angliam, infelicitate amissam, hæreditatis duxit nomine repetendam. Saxonis Grammatici Historia Danica. lib. XI, ed. P. E. Müller. I, 582. [2] Knytlíngasaga c. 41, Fornmannasögur. XI, 243.

Boliger, der havde paabudt Indbyggerne at aflægge deres Fædrenedragt, hvorpaa de Danske strax vilde kunne kjende deres Venner [1], og som for at dække Rustningsomkostningerne havde udskrevet den saakaldte Danegelds gamle Paalæg, som de normanniske Lensherrer saa atter udpressede af deres fortrykte Undergivne, synes ogsaa at have anvendt denne Danegeld til i selve det danske Hjemland at kjöbe sig de Vaaben, hvorfor Knud den Hellige blev et Offer. Thi en gammel engelsk Krönike, der omtaler, hvorledes det store Tog fra Danmark kom til at gaae overstyr, anförer udtrykkelig, at „Kong Knuds Anslag bleve hindrede, idet Kong Vilhelms Penge fik Overhaand i hans Raadgiveres Punge" [2]. Angivelsen vinder i Vægt, naar man tillige tager i Betragtning, at en af Hovedanförerne for Opstanden imod Kong Knud var den samme Asbjörn Jarl [3], der havde ledsaget Knud paa det förste af de af Svend Estridssön udsendte Tog imod England, og som der allerede var bleven vunden af den franske Erobrer ved en Bestikkelse, hvorfor Kong Svend Estridssön i Danmark havde ladet ham fredlös en Tid lang forjage af Landet.

I den förste Halvdeel af det tolvte Aarhundrede træffer man selv i den svage Erik Lams Dage et nyt Vidnesbyrd om den Tro, hvorefter Danmarks Konge havde nærmere Fordringer paa Englands Krone end hine franske Normanner. Under den Familietvist mellem disse, der efter Kong Henrik den Förstes Död (den 1ste December 1135) betegner Begyndelsen af Kong Stephan af Blois' Regjering, havde de

[1] Anglis autem, quibus non minimi desiderii Danici exercitus adventum didicerat, barbas radere, arma et exuvias ad instar Romanorum coaptare, et ad deludendum adventantium visus, per omnia Francigenis, quos et Romanos dici prætulimus, assimilare præcepit, quod perpauci fecere. Ælnothi monachi Historia ortus, vitæ et passionis S. Canuti regis Daniæ. c. 12, hos Langebek, Scriptores rerum Danicarum. III, 350. [2] Prævalente Willielmi regis pecunia in bursis consiliariorum Cnuti. Chronicon Abbatis S. Petri de Burgo ad ann. 1085, i Jos. Sparkes Hist. Angl. scriptores varii. Londini. 1723. I, 51. [3] Knytlíngasaga. c. 49-61, i Fornmannasögur XI, 262-279.

ældre Indbyggere indgaaet en ny Sammensværgelse om at udjage alle Normannerne. Sammensværgelsen blev forraadt og grusomt straffet; men i det fölgende Aar, 1138, viste sig ved Englands Kyster en ny dansk Flaade, hvorfra man atter prövede at gjöre Landgang baade med Rytteri og Fodfolk. Da mange af de engelske Mænd, der havde været indviklede i Sammensværgelsen, havde sögt Frelse for Herrernes Straf ved hemmelig at flye fra Hjem og Eiendom[1], ligger den Formodning nær, at nogle af de Landflygtige i Danmark have opfordret Kong Erik Lam til efter Kong Henriks Död at gjentage de gamle danske Fordringer, som han yderligere skal have understöttet ved den folkeretlige Paastand, at ogsaa Naturen gav ham nærmere Ret til England, forsaavidt den lod Englands og hans egne Kyster beskylle af de samme Bölger[2]. Kong Stephan af Blois angreb ikke strax de landsatte Danske, men lod dem adsprede sig, og, medens de sögte at gjöre Bytte, enkeltviis overfalde, hvorved det lykkedes ham at bryde deres Magt og at tilbagedrive deres Angreb.

[1] Ordericus Vitalis, hos Duchesne p. 915. [2] Rex Danorum, audita morte regis Anglorum, cum multo navium apparatu, cum militari et pedestri exercitu fines Angliæ devastabat omni crudelitatis genere, dicens antecessorum suorum hereditario jure et collimitanei maris vicinitate sibi magis deberi regnum Angliæ, quam Stephano regi et Northmannis ex Wilhelmi Bastardi pervasione. Auctuarium Gemblacense ad an. 1138, hos Miræus, Rerum toto orbe gestarum chronica a Christo nato ad nostra usque tempora. Antverpiæ. 1608. 4° p. 200. De danske og engelske Kilder melde vistnok ellers Intet om dette af Kong Erik Lam foranstaltede Tog, men hiin flanderske Krönike viser sig overhovedet mere end almindelig bekjendt med danske Anliggender. Saaledes fortæller den senere ved Aaret 1148: Daci et Westphali ac Saxonum duces consenserunt in hoc, ut, aliis euntibus Hierosylam contra Saracenos, ipsi vicinam sibi Sclavorum gentem aut omnino delerent, aut cogerent Christianam fieri. Et quum jam ad arma ex utraque parte ventum fuisset, Teutonici, accepta pecunia, vendiderunt Dacos coeptoque proelio se subtrahentes, et multa millia Dacorum occidit Sclavorum gladius. l. c. pag. 207.

I Slutningen af det samme Aarhundrede bragtes det danske Kongehuses formeentlige Ret til England igjen paa Bane, da Kong Philip den Anden, August, af Frankrig i Aaret 1193 skikkede sit höitidelige Gesandtskab til Kong Knud den Sjette i Danmark, for at forlange hans Söster Ingeborg til Ægte. Kong Philip havde dengang i Forening med Kong Richard Lövehjerte af England allerede gjort det berömte Korstog til det hellige Land, hvorpaa begge Kongerne vare skiltes som Uvenner. Han paatænkte allerede paa denne Tid det Angreb paa England og navnlig paa de engelske Kongers Lande i Frankrig, som han senere udförte, og som derefter skulde efterfölges af saa mangfoldige andre, inden Kanalen endelig blev den naturlige Grændse mellem de to mægtige Riger. Philip vilde da ogsaa nu ikke blot som Medgift helst see sig en dansk Flaade og Hær overladt til den forestaaende Kamp med England, men forlangte derhos udtrykkelig, at ogsaa de danske Kongers gamle Ret til Englang skulde afstaaes ham [1], Fordringer, der dog ikke tiltalte Knud den Sjette eller hans statskloge Raadgivere, som foretrak at yde Medgiften ved Udredelsen af en stor Brudeskat.

[1] Rex autem Danorum magnifice legatos suscipiens, petitionem quoque optimatum suorum consilio libenter amplexus est. Et quid, inquit, Dominus vester vult sibi dari dotis nomine? Illi vero, prout in mandatis acceperant, antiquum, inquiunt, jus regis Danorum in regno Anglorum et ad hoc assequendum classem exercitumque Daniæ in annum. Guiliel. Neubrigensis l. IV., c. 24, hos Commelinus, Rerum Britannicarum scriptores vetustiores ac præcipui. Heidelbergæ. 1597. fol. p. 464. Missis enim ad regem Dacorum nunciis, germanam suam sibi dari petiit in uxorem, et nomine dotis sibi concedi antiquum jus regis Dacorum in regno Anglorum, et ad hoc assequendum exercitum Daciæ et classem petiit uno anno. Johannes Brompton, hos Twysden pag. 1244. Expetiit rex Franciæ per legatos nuptias germanæ regis Dacorum eo tamen pacto, ut dotis nomine sibi concederetur illud antiquum jus, quod Dacis ab olim competebat, simul cum classe et exercitu per unum annum ad hoc assequendum. Henricus de Knyghton, hos Twysden pag. 2406.

At Knud den Sjettes og Ingeborgs navnkundige Broder, Kong Valdemar den Anden, den Seirrige, endnu ikke havde opgivet Tanken om den gamle Ret til England, lærer os et Sted hos Mathæus Parisiensis. Denne siger nemlig, idet han omtaler Kongens Endeligt, at Valdemar med store Ord havde truet med at ville angribe og erobre England, inden Döden bortrev ham fra enhver af hans stolte Planer[1]. Nyere Forfattere have ogsaa antaget, at Kong Valdemar den Seirrige og hans Efterfölgere, for at betegne deres Fordringer paa England, föiede det engelske Vaaben til det danske[2]. Men skjöndt det vistnok forholder sig saa, at de tre danske Löver allerede möde os i Valdemar den Seirriges Segl[3], skjönnes det dog ingenlunde, hvorledes det skulde kunne være muligt at godtgjöre, at disse Löver have været en Efterligning af hine engelske Leoparder, som man træffer i Richard Lövehjertes og hans Eftermænds Vaaben.

Den sidste af Danmarks Konger, der udtrykkelig findes omtalt som den, der vilde haandhæve Kronens gamle Fordringer paa Englands Rige, er endelig Kong Valdemar den Tredie, Atterdag. I et fransk diplomatisk Actstykke fra Aaret 1359 hedder det om den samtidige danske Konge: „que il dit et maintient pour verité que le royaume d'Angleterre lui appartient". Dette Actstykke, der fölger aftrykt

[1] Anno quoque eodem (1241) Waldemarus Rex Daciæ, postquam quadraginta annis regnaverat, qui ausu temerario comminatus est Angliæ fines invadere et hostiliter impugnare, multiplicans loqui sublimia gloriando, sublatus est de medio. Mathæi Paris. Historia major. Editore Willielmo Wats. Londini. 1640. fol. p. 551.
[2] Gebhardi, Geschichte der Königreiche Dänemark und Norwegen. Halle. 1770. I., 516. Christiani, Historisk og chronologisk Undersögelse om Skilsmissetrætten imellem Philip II. (August), Konge i Frankrig, og hans Gemalinde Ingeborg, födt Prindsesse af Danmark. Ny Samling af det danske Videnskabernes Selskabs Skrifter. V, 36. Engelstoft, Philip August, Konge af Frankrig, og Ingeborg, Prindsesse af Danmark. Udvalg af Laurids Engelstofts Skrifter I., 234.
[3] Seglet hos Thorkelin, Diplomatarium Arna-Magnæanum. Hafniæ. 1786. 4°. Tom. I., tab. II., No. 5.

efter denne Meddelelse, er tilligemed tre mindre, ligeledes hosfölgende Supplementer for ikke lang Tid siden förste Gang efter Originalerne i Municipalarchivet i Montpellier blevet offentliggjort af A. Germain i Mémoires de la Société archéologique de Montpellier for Aaret 1858. Det kaster Lys over en hidtil saa godt som ukjendt diplomatisk Forhandling, nemlig over en paatænkt Landgang i England af Valdemar Atterdag i Forening med de Franske. En lille Notits om en saadan Plan finder man vistnok allerede i det forrige Aarhundrede meddeelt i et lærd Værk af en fransk Forfatter[1], men ligesom denne Notits, som ogsaa blev overseet af Suhm ved Udarbeidelsen af hans Historie af Danmark, dog kun der var aldeles enestaaende, saaledes faaer den ogsaa nu först sin egentlige Betydning og sin rette Belysning ved det Actstykke, hvorpaa den nordiske Læsers Opmærksomhed her skal henledes.

Man maa erindre, hvorledes Frankrigs Forhold stillede sig ved Aaret 1359. Det store Slag ved Maupertuis, et Par Mile fra Poitiers, havde fundet Sted den 17de September 1356; det var gaaet Franskmændene imod; Englændernes Seir under Edvard, Prindsen af Wales, eller „den sorte Prinds" var bleven endnu större, end den ti Aar tidligere havde været ved Crecy. Kongen af Frankrig, Johan den Sjette, den Gode, var selv ved Maupertuis falden i Fjendernes Hænder. Vel mödte han den hæderfuldeste Behandling i det engelske Fangenskab, den sorte Prinds havde paa selve Seierens Aften knælende opvartet ham ved Taflet, og da det festlige Indtog i London fandt Sted, sad den fangne Konge paa en prægtig Ganger, medens Seirherren ved hans Side kun red paa en lille sort Hest. Men umaadelige vare

[1] Af Léon Ménard i hans Histoire civile, ecclésiastique et littéraire de la ville de Nismes. Paris. 1750—58. 4°, II, 220—224. Da dette volumineuse Værk nu er en Sjeldenhed, medfölger her til Slutning ogsaa den Notits om den paatænkte Landgang, som Ménard paa det anförte Sted har meddeelt efter Protokollerne over Forhandlingerne af Raadet i Byen Nismes.

dog de Fordringer om Udredelse af Penge og Afstaaelse af Landstrækninger, som den sorte Prindses Fader, Kong Edvard den Tredie af England, opstillede som Betingelser for Lösladelsen af sin kongelige Fange og af Halvdelen af den franske Adel. Og skrækkelige Aar kom da nu over Frankrig; Englænderne udbredte sig over den störste Deel af Riget, Kong Carl den Anden af Navarra tog Parti med dem, og i de Provindser, som endnu löde Rigsforstanderen, Kong Johans Sön, Dauphinen Carl — senere Kong Carl den Femte, den Vise — huserede Skarer af afskedigede, rovlystne Leiesvende; i Paris gav Stephan Marcel Stödet til den farlige Bevægelse, hvorunder man allerede dengang saae opflammede Demagoger under de blodröde Huer og den trefarvede Fane at trænge sig ind i det kongelige Pallads og der at ihjelslaae Kronens Raadgivere; Anarchiet syntes endelig at blive fuldstændigt, da ogsaa den under disse Forhold dobbelt trykkede Landbefolkning paa samme Tid reiste sig til den vilde, under Navnet la Jacquerie bekjendte, Adelen med Plyndring og Mord overfaldende Bondekrig. Hvad sibyllinske Spaadomme i Danmark havde profeteret for Aaret 1357: „Erit magna effusio cruoris specialiter in regno Franciæ" [1], var kun altfor fuldstændigen gaaet i Opfyldelse for det ulykkelige Frankrige.

Ikke destomindre seer man dog under disse Lidelser den franske Nationalfölelse langsomt, men sikkert at tiltage i Styrke. Dauphinen bliver efterhaanden Herre over Anarchiet, og tilsidst finde Englænderne endog i enhver Landsby Kirketaarnet befæstet og kunne kun tage det med Magt. Ja medens Kong Edvard den Tredie i Foraaret 1360 med sin store Hær staaer udenfor Paris, vover man endog at optræde imod ham i hans eget Rige. Fra Kysterne af Normandiet seilede kjække Franskmænd over Kanalen [2], og i

[1] Continuatio chronici Danorum et præcipue Sialandiæ. Scriptores rerum Danicarum. VI., 531. [2] Posuerunt se in mare, ut ad Angliam invadendum totis viribus transfretarent, et ut regem

Begyndelsen af Marts Maaned maatte den bevæbnede Befolkning opbydes i hele England; af Frygt for et Angreb lader man Kong Johan, der tidligere var bleven fört fra det savoyiske Pallads i London til Borgen Somerton, bringe endnu dybere ind i Landet. Söndagen den 15de Marts landsætter virkelig en stærk fransk Eskadre i Winchelsea baade Rytteri og Fodfolk; medens Indbyggerne ere i Kirke, antænde de Byen og husere frygtelig, indtil Stridskræfter komme tililende fra Naboskabet og tvinge Franskmændene til at indskibe sig med de af dem gjorte Fanger. Over de bestandige Tog til Frankrig havde man i England forsömt Söforsvaret; nu fandt man det nödvendigt at samle en stærk Flaade til Værn foran Thamesfloden [1].

Idet man sögte efter Bistand til en saadan med större Styrke foretagen Landgang i England, havde det franske Diplomati kastet sine Öine paa Danmark. Kong Valdemar Atterdag havde ogsaa yttret sig villig nok til at tage Deel i dette Foretagende, naar man kun fra fransk Side vilde yde ham de dertil nödvendige Pengemidler, og et af Tidens Hovedspörgsmaal var det da saaledes blevet i det udmarvede Frankrig, hvorledes man vel skulde kunne samle den i dette Öiemed fornödne Sum. Kun i Landet selv kunde man tænke paa at opdrive den, men da Landet selv dengang voterede Paalægene, var det nödvendigt at gjöre det indlysende for Befolkningen, hvorledes Haabet om en bedre Fremtid syntes at være uadskillelig fra det yderligere Offer, hvortil Opfordringen nu udgik. De fölgende Actstykker gjöre os saaledes ikke blot fortrolige med de Underhandlinger, som de tvende kongelige Raader, Vilhelm af Marchières og Alexander Lorfèvre, i Sommeren 1359 paa en politisk Rundreise i denne Anledning indledede

Franciæ Johannem in Anglia detentum, si Deus bonam fortunam eis daret, cum thriumpho reducerent. Continuatio altera chronici Guillelmi de Nangis ad ann. 1359, i Veterum aliquot scriptorum specileg. Opera et studio Lucæ Acherii. Parisiis. 1655-77. 4⁰. XI., 865.

[1] Paulli, Geschichte von England. IV, 449.

med Communerne i Languedoc — og navnlig med Toulouse (24de Juni), Carcassonne (4de Juli), Nismes (6te August) og Montpellier (10de August) —, men vi indvies nu ogsaa först og fremmest ved et mærkeligt Actstykke fra dette Aar i, hvad man efter vor Tids Sprogbrug vilde kalde deres Instructioner. Dette Actstykke svarede upaatvivlelig aldeles til de Fuldmagter, hvormed andre af Kronens Raader i den samme Hensigt dengang have bereist Provindserne af den saakaldte *langue d'oïl*, og selv uden Hensyn til, at den gamle Sprogform muligviis kunde medföre nogen Vanskelighed for en eller anden Læser, turde derfor en summarisk Udsigt over Tankegangen i dette Actstykke her ikke være overflödig.

Instructionerne, der her skulle resumeres, begyndte da med at prise den franske Kongestammes, og i Særdeleshed Kong Johan den Godes Mildhed, Folkelighed og Fortjenester af Landet. Det var i Frankrigs Interesse, at Kongen saa tappert havde kæmpet i det ulykkelige Slag ved Maupertuis, og derfor havde Folket ogsaa lige fra Begyndelsen erklæret sig beredt til for hans Befrielse at offre Liv og Blod, som jo ligeledes de franske Kvinder for at löskjöbe ham havde villet offre deres Juveler og Smykker. Efter derpaa at have dvælet ved den barbariske Maade, hvorpaa Englænderne havde ödelagt Byer og Kirker, og med udtænkt Grusomhed mishandlet de ulykkelige Indbyggere, fremhævede Instructionerne, hvorledes det forlængst var bleven almindelig anerkjendt i Landet, at man fra fransk Side burde gjöre en Landgang i England, for saaledes at give Kongen af England Andet at tænke paa, end at udbrede sig over Frankrig. Der var Intet i Verden, hvorfor Englænderne havde större Frygt, og nu var det ogsaa spaaet dem, at Kongen af Danmark vilde ödelægge Englands Rige. Allerede for henved sex Aar siden havde denne Konge af Danmark eller Dacien, en Fyrste i sine bedste Aar, foretagelseslysten og ligesaa mægtig som klog, tilbudt Kong Johan et Forbund saaledes,

at hans Sön [1] skulde ægte en af de franske Kongedöttre [2], medens Valdemar Atterdag selv mod en Sum af 600,000 Gylden vilde forpligte sig til at före en udvalgt Hær af 12,000 Mand over til England, hvormed han vilde erobre Landet eller i al Fald hærje det saaledes, at Englænderne skulde blive nödte til at lade Frankrig i Ro. Ansete Franske vare i sin Tid i denne Anledning blevne skikkede fra Frankrig til Danmark, og Sagen havde allerede dengang været sin Udförelse nær; men neppe havde Kongen af England faaet Nys derom, förend ogsaa han til Tydskland, som har mange Herrer, der ere Naboer til Kongen af Danmark, havde skikket sine Sendebud, der med store Gaver og store Löfter havde faaet disse til at bekrige hiin danske Konge, for saaledes at forhindre ham i at hjælpe de Franske. Kongen af Danmark havde imidlertid tilsidst ved sin Tapperhed triumferet over sine Fjender, og havde derefter faaet flere af disse Grever, Herrer og Riddere i Tydskland, ligesom flere af hans eget Riges Undersaatter, til at forpligte sig til at fölge ham til England, for at erobre Landet og befrie Kongen af Frankrig, og nu havde han hele hiint Antal af 12,000 Krigere samlede, ligesom Flaaden laa færdig og alle andre Fornödenheder vare tilveiebragte, naar han kun fik den omhandlede Sum til med den at betale sine Stridsmænd. Prinds-Regenten havde ikke undladt at sende nogle af sit Raads Medlemmer til Danmark, for at see til, om det ogsaa virkeligen forholdt sig, som her sagt er; de havde fundet, at dette virkelig var Tilfældet, og i Overeensstemmelse dermed afgivet deres Betænkning for Prinds-Regenten

[1] Det var den store Dronning Margaretes Broder, Christopher, Hertugen af Lolland. [2] Af Kong Johan den Godes Döttre havde den ældste, Prindsesse Johanna, allerede i Aaret 1353 ægtet Kong Carl den Anden, den Onde af Navarra, men först i Aaret 1353 ægtede Prindsesse Isabella Johan Galeazzo Visconti, Hertugen af Mailand, ligesom den tredie Söster, Prindsesse Marie, först i Aaret 1364 ægtede Robert, Hertugen af Bar,

og hans Raad. Hvad Kongen af Danmarks Bevæggrunde angaaer, da ledes han deels derved, at Englands Rige, som han forsikkrer, egenlig tilhörer ham, idet hans Forgængere efter hans Paastand uretligen ere blevne berövede det, dernæst ogsaa af Lyst til at hevne sig for den Skade, som Kongen af England har voldt ham. Kongen af Danmark har desuden sluttet Forbund deels med Skotlænderne, der samtidigen med ham ville gaae ind i England, og deels med Walliserne, der paany have gjort Opröг mod Kongen af Englands Sön, den saakaldte Prinds af Wales. Ligesom den danske Konge ikke vilde forlade England, förend han havde befriet Kongen af Frankrig og ödelagt eller erobret Landet, saaledes forpligtede han sig, for det Tilfælde, at nogen Ulykke dog skulde tilstöde ham, til paa sin egen Bekostning at foretage et nyt Tog, selv om han dertil skulde sælge eller pantsætte sine Lande. Döde han under dette Foretagende, vilde hans Sön forpligte sig til at træde i hans Sted. Forelöbig vilde Kongen ogsaa til Forsikkring overgive denne sin Sön og andre af hans Riges store Herrer i Prinds-Regentens Varetægt, hvorimod han selv ikke gjorde Paastand paa nogetsomhelst Vederlag fra fransk Side, förend Personer, valgte af Befolkningen i Frankrig, i Forening med saadanne, som Prinds-Regenten selv maatte sende, havde besögt Danmark, modtaget Gidslerne og overhovedet selv overbeviist sig om, at det med hele denne omtalte Udrustning forholdt sig, som her sagt er.

Saadanne vare de Motiver, hvortil man i Aaret 1359 stöttede sig, idet man opfordrede de franske Provindser til at sammenskyde den af Kong Valdemar forlangte Sum af 600,000 Gylden. Om den virkelig er bleven tilveiebragt, vides ikke. Freden i Bretigny, der i Foraaret 1360 (den 8de Mai) med saa store Offre af Frankrig skaffede Kong Johan hans Frihed, gjorde i al Fald snart Ende paa alle de Danskes Tanker om et Krigstog af Valdemar Atterdag imod England, og da Christopher, Hertugen af Lolland, faa Aar efter (den 11te Juni 1363)

sendtes i Graven af Fölgerne af det Saar, han havde paadraget sig i Kampen i Sundet mod Tydskernes Skibe, havde ei heller Valdemar Atterdag længere nogen Sön, der kunde række Haanden til en fransk Prindsesse.

Den historiske Interesse, der overhovedet knytter sig til det gjennemgaaede Actstykke, lægger det selv Læseren saa klart for Dagen, at den ikke behöver her udförligen at udvikles. Kun paa et Par enkelte Punkter önsker jeg særligen at fæste Opmærksomheden.

Skjöndt man vistnok maa give Dahlmann Ret, naar han yttrer om de i Danmark efter den sorte Döds Pest fölgende Aar, at det var, som om ogsaa Historieskrivningens Haand var bleven lammet af Tidens Rædsler[1], er dog hiint franske Gesandtskab, der angives at være sendt til Valdemar Atterdag fra Kong Johan den Gode, forinden han fangedes i Slaget ved Maupertuis, ikke blevet vore Kilder aldeles ubekjendte. I Fortsættelsen af den sjællandske Krönike hedder det nemlig saaledes ved Aaret 1355: „Der ankom Gesandter fra Kongen af Frankrig til Valdemar, de Danskes Konge, for at slutte en Ægteskabscontract mellem begges Börn. Omvendt afgik ogsaa Gesandter fra Kong Valdemar til den nævnte Konge, hos hvem de modtoges hæderfuldt, og fra hvem de efter at have erholdt rige Gaver vendte tilbage til deres Herre" [2]. Ligesom vi nu have erfaret noget mere

[1] Dahlmann, Geschichte von Dänemark, I., 501. [2] Venerunt quoque nuncii Regis Franciæ ad Waldemarum Regem Danorum pro matrimonio inter liberos utriusque contrahendo. Nuncii etiam regis Waldemari prædictum Regem petiverunt, ubi reverenter excepti et pretiosis xeniis dotati ad dominum suum sunt reversi. Continuatio chronici Danorum et præcipue Sialandiæ ad ann. 1355. Scriptores rerum Danicarum. VI, 529. Efter Hvitfeldt kunde det synes, som om Valdemar Atterdag selv ved et personligt Besög i Frankrig först havde indledet disse Underhandlinger, efterdi det nemlig hos ham hedder saaledes: „Aar 1354 besögte Kong Woldemar Paffuens Gaard i Frankrige til Avenion, hvor han hæderligen blef undfangen: Pave Urbanus V gaf hannem en viet Rose" (Dan-

om, hvad der dengang var Underhandlingernes egentlige Gjenstand, saaledes vil det ogsaa sees, at det ikke forholder sig aldeles rigtigt, naar en nyere historisk Forfatter har troet til den anförte Meddelelse i vor Krönike at kunne föie denne Bemærkning: „De mellem begge Kongerne gjorte Aftaler kom ved det ulykkelige Slag ved Maupertuis eller Beauvoir til at standse" [1].

Om den nye Krig, som Kong Edvard den Tredie ved Hjælp af Englands Sölv havde beredt Valdemar Atterdag fra hans tydske Naboer, og hvorved der maa sigtes til den Kamp, som opflammede mod Valdemar i Aaret 1357 [2], have vi i vore egne og de tydske Kilder flere Efterretninger, men om selve Oprindelsen til denne Kamp faae vi dog förstnu fra det franske Actstykke et Vink, som Waitz savnede, da han endnu for faa Aar siden udtrykte sig saaledes: „Kun en Anledning behövedes der for igjen at optænde en almindelig Brand. Det er ikke tydeligt, hvorfra den er kommen" [3]. Forkæmperen i denne Tydskernes nye Kamp mod Kong Valdemar Atterdag var den holsteenske Greve Henrik den Anden med Tilnavnet der Eiserne (ferreus), og det maa da vel ogsaa være mig tilladt paa dette Sted at kalde i Erindringen, at netop denne Tydsker allerede længe havde været knyttet til Kong Edvard den Tredie. Over Söen var

marckis Riges Krönike fol. I., 510). Men Urban den Femte blev först Pave efter Innocent den Sjettes Död i Aaret 1362, og Hvitfeldt har her kun urigtigen sat Aaret 1354 i Stedet for Aaret 1364, hvori Valdemar Atterdag, under sit Besög i Frankrig, af Urban den Femte i Avignon modtog den Række af Reliqvierne, der nævnes hos Raynaldus, Annales ecclesiæ ad ann. 1364. nr. 14.

[1] Heinze, Diplomatische Geschichte des dänischen Königs Waldemar III. Leipzig 1781. S. 143. [2] Cum duce Slesvicensi et comitibus Holsatiæ et Jutiæ discordiam init. Annales Danorum et præcipue Sialandorum ad ann. 1357, hos Lappenberg, Dänische Annalen. Ein Nachtrag zu Langebek, Scriptores rerum Danicarum. Archiv für Staats und Kirchengesch. der Herzogth. Schlesw., Holst., Lauenburg und der angrenzenden Länder und Städte. II., 214. [3] Waitz, Schleswig-Holsteinische Geschichte. I., 241.

Henrik med en Deel holsteenske Krigsknægte ilet den engelske Konge til Hjælp ved Udbruddet af dennes Krig med Frankrig, og det förste store Slag, som England har vundet paa Fastlandet, Forlöberen for saa mange Seire, Slaget ved Crecy, hvori den franske Konge Philip den Sjette havde kæmpet mod Englænderne med det samme Uheld, hvormed Sönnen, Kong Johan den Gode, ti Aar senere kæmpede ved Maupertuis, havde seet den holsteenske Greve saaledes udmærke sig i Edvard den Tredies Hær, at en af hans Landsmænd i sin Krönike tillægger ham, i Stedet for den sorte Prinds, den egentlige Ære for, at Englænderne vandt Slaget[1]. Jeg vil gaae nogle Skridt videre. I det samme Aar 1353, hvor Valdemar Atterdag efter det franske Actstykke först gjorde Kong Johan den Gode sit Tilbud, seer man omvendt Grev Henrik af Holsteen atter tilbyde Kong Edvard den Tredie sin Tjeneste, der gjerne modtoges; „naar den rette Tid kommer", skriver den engelske Konge, „og vi have givet Eder Underretning, bede vi Eder at berede Eder til at hjælpe os"[2]. Og i det samme Aar 1355, hvor den sjællandske Krönike lader os see Kong Johan den Godes og Kong Valdemars Gesandtskaber krydses mellem Frankrig og Danmark, finder man, at der den 12te November er blevet undertegnet en formelig Overeenskomst mellem Edvard den Tredie og Henrik angaaende den Sidstnævntes Tjeneste, saaledes nemlig, at den holsteenske Greve forpligtedes til „med hundrede Hjelme" at forfægte Kongen af Englands Sag[3], hvorimod der

[1] Chronicon Holsatiæ, hos Westphalen, Monumenta. III, 84-86.
[2] Rogantes, quod eandem affectionem velitis tenere temporibus successivis, et cum tempus occurrerit et vobis significabimus, in nostrum auxilium vos parare. Brevet fra Kong Edvard III. til Grev Henrik II. af 20de April 1353, i Urkundensammlung der Schleswig-Holstein-Lauenburgischen Gesellschaft für vaterländische Geschichte. II., 401. [3] Que le dit counte servira le roi ove cent helmes et cent paunsers. Overeenskomsten om Grev Henrik II.'s Tjeneste hos Kong Edvard III. af 12te November 1355, i Urkundensammlung der Schlesw.-Holst.-Lauenb. Gesellsch. II., 2, 401.

til Gjengjæld fra engelsk Side bliver ham for hele hans Livstid tilsikkret en aarlig Understöttelse af 2000 Skjoldgylden. Er det da ikke rimeligt, om vi her spore en engelsk-holsteensk Alliance, der skulde danne Modsætningen til den fransk-danske? Thi mod blot at forstaae det af Grev Henrik indgaaede Forhold til Edvard den Tredie som et simpelt Löfte om Tjeneste i selve den engelske Hær kan, som det synes, en tredie Skrivelse tale, hvori Kongen af England indstændig anmoder Holsteneren om fra Tid til anden at underrette ham om de politiske Nyheder, der maatte tildrage sig „hos ham og i Naboegnene" [1].

Den Interesse for den fangne Kong Johans Skjæbne, som det franske Actstykke tillægger Valdemar Atterdag, synes denne ogsaa at have bevaret efter Fredsslutningen i Bretigny. Man synes i det Mindste at kunne hente et Vidnesbyrd herom fra det Besög, hvormed Valdemar Atterdag senere gjæstede Frankrig i Aaret 1364. Det var endnu Vinter, da Valdemar dengang ankom til Frankrig, men han kunde dog nu ikke længer der træffe Johan den Gode. Dennes Sön, Ludvig af Anjou, — en af de Gidsler, der ifölge Bretignyfreden skulde være Edvard den Tredie en Borgen for Erlæggelsen af de Frankrig for Kongens Lösgivelse paalagte Lösepenge — var mod sit givne Ord vendt tilbage til Paris, og det var overhovedet blevet Kongen uoverkommeligt at tilfredsstille de af Frankrig indgaaede, uhyre tunge Forpligtelser. I Overeensstemmelse med en af Fredsslutningens Betingelser for et saadant Tilfælde, var han da vendt tilbage til England, hvor han den 5te Januar 1364 landede i Dower og atter modtoges med megen ydre Ære. Valdemar

[1] Fidelitatem vestram affectuose rogantes et attente, quatinus de novis et rumoribus penes vos et partes vestras vicinas emergentibus nos certiorare de tempore in tempus per litteras vestras velitis. Kong Edvard III.'s Skrivelse til Grev Henrik II., i Urkundensammlung der Schleswig-Holstein-Lauenburgischen Gesellschaft. II., 2, 402.

Atterdag udbad sig under disse Forhold til et Besög i England et Leidebrev af Edvard den Tredie, der ogsaa udstedte ham et saadant fra Westminster den 1ste Februar 1364[1], men Kongen vendte dog tilbage til Danmark, uden at have benyttet sig deraf, efter at Kongen af Frankrig under sit fornyede Fangenskab pludselig var död i det savoyiske Pallads i London, den 8de April 1364. I Interesse for Johan den Gode har man da villet see Grunden baade til Valdemars dengang nærede Tanke om at besöge England og til denne Tankes Opgivelse[2].

Overseer man under Eet det lange Tidsrum, hvori de engelske Kongers Herredömme over en Deel af Frankrigs Lande fremkaldte de saa ofte fornyede, haardnakkede Krige, synes det overhovedet tilsidst, bevidst eller ubevidst, at være bleven til en traditionel Regel for Datidens franske Politik at söge sig Forbundsfæller, ikke blot mod Englands Landmagt i dets skotske Naboland, men ogsaa mod Englands Sömagt i det skandinaviske Norden. Frankrig og England vare dengang endnu ikke „Stormagterne"; derimod havde man i Syden siden „Folkevandringen" bevaret den gamle Forestilling om Skandinavien som en vagina gentium; fra Normannertogene og Normandiets Colonisation holdt sig i Frankrig en Tradition om Nordens Söstyrke, og den directe Forbindelse mellem Syden og de nordlige Lande forblev under hele Middelalderen altfor ringe til[3], at de urigtige

[1] Brevet er trykt i Rymers Act. public. Vol. III., part. 2, p. 85.
[2] Gram, Forbedringer til Kong Waldemar Christophersens Historie, i Skrifter, som udi det Kjöbenhavnske Selskab af Lærdoms og Videnskabers Elskere ere fremlagte og oplæste. IV, 134. Heinze, Diplomatarische Geschichte des dänischen Königs Waldemar III. S. 143. Suhm Historie af Danmark. XIII, 524. [3] Dog udförte Rochelle allerede under Middelalderen sine Vine til Danmark, hvorfra dengang omvendt Stridsöxer bragtes som en Handelsgjenstand til Frankrig, og om Korstogenes Tid paastaaes det endog, at det var Tilfældet, at „Cherbourg envoyait annuellement un navire vers l'antique Thule". Vaublanc, La France au temps des croisades. Paris. 1844—47. IV., 16, 20.

Meninger tilstrækkelig kunde rettes. Saaledes seer man altsaa allerede Kong Philip August, da han vilde bryde lös mod Kong Richard Lövehjerte, idet han beiler til Ingeborg, Knud den Sjettes Söster, i Stedet for anden Medgift först at fordre den danske Flaades Bistand, og saaledes have vi nu seet Kong Johan den Gode, förend Bruddet med Kong Edvard den Tredie, idet han underhandler om et Giftermaal mellem en af sine Döttre og Hertug Christopher, Valdemar Atterdags Sön, at ville tilsikkre sig den samme Sömagts Hjælp i Kampen imod England. I den mellemliggende Tid saae man ligeledes Kong Philip den Fjerde, den Smukke, Aaret efter at han havde reist Kampen imod Kong Edvard den Förste, paa samme Maade kaste sine Öine paa Kong Erik Præstehader af Norge, der dengang nærede Fordringer, der paa sin Maade kunde sammenstilles med den af de danske Konger saa længe paastaaede Ret til England. Medens nemlig Kong Edvard den Förste, som bekjendt, efter at den kennethske Stammes Mandslinie var uddöd med Kong Alexander den Tredie i Aaret 1285, og dennes Arving, Margareta, „Pigen fra Norge", i Aaret 1290 havde fulgt Morfaderen i Graven, havde arbeidet virksomt paa ogsaa at indlemme Skotland under Englands Rige, talte man, blandt de andre Prætendenter til Skotlands Krone, ogsaa Kong Erik Præstehader, der havde været gift med Alexander den Tredies, allerede i Aaret 1283 afdöde Datter, Moderen til den norske Pige, saa at Sagnet i Skotland endnu længe efter vidste at fortælle, om hvorledes „den sorte Flaade fra Norge" engang vilde med væbnet Haand indkræve en saadan Ret. Og man seer da altsaa nu i Slutningen af Aaret 1295 Kong Philip den Smukke sende et fransk Gesandtskab til Norge, for at underhandle om et Ægteskab mellem hans Frænke, Isabella af Joigny, og Erik Præstehaders Broder, Hertug Hakon — senere Kong Hakon den Femte, Magnussön —, efter at han allerede den 22de October i det samme Aar i Frankrig havde ladet Biskop Simon af Paris og Biskop Theobert af Dol

tilligemed Kong Erik Præstehaders Sendebud, Hr. Audun Hugleiksön, sætte deres Segl under en Subsidietractat[1], hvorefter Kongen af Norge skulde understötte Philip den Smukke mod England og dettes Venner, navnlig den tydske Keiser Adolph af Nassau, med en Flaade af hundrede store Skibe og to hundrede Galeier, samt med 50,000 gode Krigsfolk, fire Maaneder hvert Aar, saalænge Krigen mod England varede[2], hvorimod Kongen af Frankrig til Vederlag for denne Hjælp skulde udbetale den norske Konge 30,000 Pund Sterling, dog saaledes, at, hvis man fra fransk Side ikke önskede saa

[1] Munch, der har givet et Udtog af denne i det latinske Sprog affattede Tractat, som opbevares i det franske Rigsarchiv, men hvoraf en Afskrift for nogle Aar siden er kommen til Norge, siger, at den „er endnu utrykt" (Det norske Folks Historie IV., 255). Men dette er urigtigt. I Frankrig har man trykt Kong Philips Overeenskomst med Norge paa to forskjellige Steder. Den findes nemlig meddeelt af Jal i hans Archéologie navale Paris. 1840. II., 294-300, og af Teulet i Bibliothèque de l'école des chartes. 1e serie. IV, 359. [2] Quod idem dominus noster rex Norwegie ipsi domino regi Francie in presenti guerra, quam contra dictum regem Anglie, fautores et confederatos, tam regem Alemanie, quam alios quoscumque, valitores eius habere dignoscitur, assistet ope consilii et auxilii efficacis, ac subsidium faciet de ducentis galeis et centum magnis navibus, armis, instrumentis bellicis et aliis, victualibus opportunis et aliis negociis omnibus bene et sufficienter munitis, quattuor menses annis singulis durante guerra predicta, cum quinquaginta millibus bellatorum bonorum et electorum et bene munitorum in predicti regis Franciæ adjutorio moraturis, de quibus personis quatuor cuilibet navis et galee presidebunt. Tractaten hos Jal, Archéologie navale. II., 296. Den Maade, hvorpaa den norske Konges Fuldmægtige, Hr. Audun Hugleiksön, her synes ligefrem at have speculeret i Sydboernes overdrevne Traditioner om Nordens Folkerighed, har et Sidestykke i et af Christian den Förstes Breve til Pave Calixtus den Tredie, der efter Constantinopels Fald i Aaret 1453 ogsaa havde indledet Underhandlinger med de nordiske Rigers Konger om et Tog imod Tyrkerne. I en Skrivelse fra Stockholms Slot af 22de November 1457 skildrer nemlig Kong Christian den Förste selv sine Landes Magt saaledes, at „tanta est copia hominum et ad arma expeditorum, quod si cetera concurrerent concurrenda, ducenta milia extraduci possent". Scriptores rerum Danicarum VIII., 391.

mange Hjælpetropper, skulde Norges Konge dog være forpligtet til at sende det forlangte Antal, hvorimod der da skulde skee forholdsviis Afdrag i den anförte Sum. Og i det femtende Aarhundrede, da den lange Brydning endelig skulde sluttes, seer man endnu engang Frankrig söge en saadan Hjælp i Norden. Det var i Aaret 1457, at de Franske, medens Englænderne dog endnu havde Calais tilbage paa Fastlandet, atter foretoge sig at gjæste England[1], hvor deres Landgang ved Sandwich nu blev et ligefremt Sidestykke til deres Landgang i Winchelsea i Aaret 1359. Men Aaret i Forveien finde vi, at Kong Carl den Syvende lader en offensiv Alliance afslutte i Cöln den 27de Mai 1456 med Kong Christian den Förste, hvorefter denne forpligter sig til, paa Kong Carls Opfordring at stille fyrgetyve eller halvtredsindstyve Krigsskibe og sex eller syv tusind Mand, der, underholdte paa Frankrigs Bekostning, skulde kunne anvendes imod England[1]. Den samme Rolle, som Napoleon Bonaparte under sin Kæmpestrid med England vilde tildele det skandinaviske Norden, har saaledes oftere været det tiltænkt af den franske Diplomati i de Aarhundreders Kampe, hvortil Middelalderen blev Vidne.

[1] Martin, Histoire de France. Quatrième édition. Paris 1855-1860. VI., 487. [2] Tractaten er trykt hos Dumont, Corps universel diplomatique du droit des gens. Tome III., partie 1. pag. 239-240. I den 5te Artikel, der lyder som den sidste Efterklang af den danske Fortids Herlighed i England, hedder det saaledes: „Quodque si etiam potentia, assistentia, vi aut suffragio dicti serenissimi domini regis Daciæ, aut suorum hominum, aut loca in regno Angliæ debellarentur, caperentur, subjugarentur, aut obtinerentur, extunc dictus serenissimus Dominus rex Daciæ debet in illis æqualem cum Christianissimo Francorum rege habere portionem, aut unus faciat alteri super illis juxta et secundum eorumdem dominorum regum et consiliariorum utriusque regis prædictorum cognitionem et ordinationem.

I.

MEMOIRE DOU FAIT DE DANNEMARCHE.
(1359).

Premier il doit souvenir des grans honeurs, biens, richesses, et grant habundance de marchandises qui ou royaume de France soloient estre, plus que en nul autre royaume, dont chascun estoit et povoit estre riches.

Item de la grant renommée que avoit le dit royaume et les habitans d'ycelui; car en tous lieux et en tous pays ce estoient les gens du monde plus honorez et plus prisiez.

Item et conment, par les guerres qui y ont esté, les gens du dit royaume sont decheus de leurs biens et de leurs estas, et tant que, se Dieux et eux n'y mettent remede, il sont en doubte de cheir de tous leurs biens, estas et renommée.

Item et consideré l'estat en quoy il sont a present, li royaumes et eux sont en doubte de avoir et encourre plus de maulz et de inconveniens que il n'orent onques.

Item et n'est mie a oublier la grant vaillance, bien et loyauté, douceur bien et amour de nos segneurs les roys de France, predecesseurs de nostre tres chier et tres redoubté segneur le roy Jehan estant a present, et conment il ont tous jours esté doulz, amiables, piteables et misericors aus bon pueple du dit royaume et aus habitans d'ycelui.

Item et especialment doit le pueple du dit royaume avoir memoire et avoir perpetuele affection a nostre dit segneur le roy Jehan, et souvenir de sa tres grant vaillance, et conment pour les tres grand desir que il avoit de son bon pueple hoster de la misere la ou il estoit et est, il se combati si vassalment, comme chascun scet, et que tout le monde et mesmement ses ennemis et les nostres le tiennent pour le plus vaillant des Crestiens, et li portent tele honneur comme il porroient faire a quelque prince, ja soit ce que il soit leur prison.

Item et aussi fait bien a noter conment il s'est portez en la longue prison; car en prince ne chey onques maiz en tel cas si tres grant constance.

Item et conment le pueple a tous jours dit et maintenu que il voloit mettre en sa delivrance corps, estas et chevance, non mie seulement les homes, maiz aussi bien les dames, et que eux et elles n'y voloient riens espargnier, joyaux, robes, ne autre choses que Dieux leur eust presté.

Item et les maulz griez et inconveniens qui ou dit royaume ont esté faiz par les ennemis, et que il y font de jour en jour, comme de esglises et villes ardoir et violer, homes, femmes et enfans occirre et murdrir, dames et pucelles defflorer, corrumpre et deshonorer.

Item et quant il prannent les homes, il les pendent II jours ou III, sanz boire et sans mangier, par les bras, les aucuns par les genitoires, les autres par les dois de leurs mains, les autres par les piez, et les tormentent et batent en gehines, tant que il en y occient grant quantité; et ceux qui par raencon eschapent de leur main ne pueent vivre, et se il vivent, si sont il afolez ou mehaigniez de leurs membres; et si ne les vuelent mie raenconner pour ce que il ont vaillant, maiz conment que la chevance de leurs amis y voit.

Item et que ce que nous despendons en la guerre dedens le royaume n'est que norrir et paistre la guerre, et tous jours y perdons et avons perdu; car les ennemis vivent du nostre, et nostre royaume est larges et spacieux; et si dient les bons guerroieurs que l'en doit la guerre chacier et tenir le plus loing de soy que l'en puet, et gist plus de peril et de perdicion en attendre les ennemis en nostre royaume, que de soy combatre loing; et si sont les gens plus hardis loing de leurs hostieux, que il ne sont à leur huis, la ou il se pueent retraire, sitost comme il voient que il s'y pueent sauver.

Item et puet chascun veoir en quel estat li pueples et

li royaumes seront, se li roys d'Angleterre ou li princes de Gales viennent en ycelui royaume; car assez avons nous a faire a sauver noz corps contre les ennemis qui y sont de present.

Item conment le pays de Bretaingne, de Normandie, de Picardie, de Biavoisins, de la conté de Valois, de Vermandois et de France soloient dire que ilz ne doubtoient en riens les ennemis, et que, venissent quant il volroient, il les recevroient bien et se combatroient a eux; et neantmoins ilz sont ainsi gastez et essilliez comme chascun scet.

Item et doivent les gens de la langue d'oc ymaginer et penser que les pays dessus dis a plus de nobles, et que les autres sont hommes de deffense, et que il n'ont mie dormi, maiz ont proveu a la deffense de leur pays, comme font les gens de la langue d'oc; et neantmoins ont il perdu.

Item et doit l'en doubter que se le roy d'Angleterre, le prince de Gales, ou autres ennemis viennent par les parties de Bordiaux, la ou il pueent descendre sanz empeschement, mesmement que entre Tholose et Bordiaux il ont et tiennent plusieurs garnisons et forteresses, il porront, ou en sera grant doubte, degaster le pays.

Item et fait bon pour un petit du sien sauver ames, corps, fames, enfans, biens et honeurs, qui sont en si grant doubte, comme dit est.

Item et devons prandre exemple a ce que ce tres excellent prince le roy Robert, qui fu si vaillant, comme il est notoire a tous, et qui ses royaumes gouverna si sagement, que onques ses subgets ne furent grevez par guerre, combien que il heust assez ennemis, fu deffiez, maiz il n'attendi mie que ses ennemis entrassent en son royaume, et ala atout son ost X journées encontre eux, et les desconfit.

Item et conment nous, qui soliens estre si puissans, avons tous jours perdu par attendre la venue de noz ennemis; et, par consequent, qui volra faire bone guerre, si face

desores en avant autre guerre que nous n'avons fait ou temps passé.

Item et n'est mie a oublier que en toutes les assemblées des estas du royaume faites a Paris, a Compiengne, en la langue d'oc et alleurs, tant ou temps dou roy Philippe comme dou roy Jehan, avant sa prinse et depuis, a tous jours esté conseillié que il estoit necessité faire armée en mer et aler en Angleterre, et autre foiz a este ordené, maiz aucuns l'ont empeschié.

Item et en ont les Angles plus grant paour que de riens du monde, et dient bien que le roy de Dannemarche destruira le pays d'Angleterre, et ainsi le dient aucunes pronosticacions.

Item et que depuis la prinse du roy monsegneur le regent heut faite l'armée; maiz il a heu II causes qui li ont empeschié, la premiere que li roys li a plusieurs fois escript et mandé que, sur encourre en sa indignacion et sur toute s'amour, il ne feist armée ne fait qui le traitié en quoy il estoit envers noz ennemis peust rompre, empirer ou delaier; l'autre que aucuns traitres ses subgets l'ont empeschié par leur traison, si que il n a peu estre fait; et voloient faire autre roy que nostre droit segneur, qui pour ce eut esté mort.

Item et que, passé a VI ans, li roys de Dannemarche et de Dace, prince de grant entreprinse, puissant et sage, de l'aage de XXXVIII ans, fist requerre et requist aliance au roy, et voloit pour un sien filz ainsné avoir l'une de noz dames, fille du roy, et la somme de VI^c mil florins, et parmi ce il offroit nous aydier, et mener en Angleterre XII^m combatans, bons et esleus, pour le pays conquerre ou destruire, et afin que nous fussions vengiez de noz ennemis et avoir paiz.

Item et estoyent les aliances en estat de estre faites; car le roy y envoia plusieurs bons et notables messages, des quieux messire Robert d'Oultre-l'eaue, conseller du roy,

de monsegneur le regent et de monsegneur de Poitiers, et maistre des requestes de leurs hostieux, estoit li uns, et trouverent que le dit roy estoit bien puissant de ce faire; maiz si tost comme ce vint à la cognoissance du roy d'Angleterre, il envoia en Alemaingne ses messages, qui a environ VIIIxx grans barons, voisins du dit roy de Dannemarche, firent grans dons et grans promesses pour faire guerre au dit roy, afin que il ne peust nous aidier, et l'ont fermement guerroié; et finablement le dit roy par sa vaillance s'est combatus a ses ennemis, et les a desconfis.

Item et si tost quant il a eu victoire, il a fait ses aliances a plusieurs dus, comtes, barons et chevaliers d'Alemaingne, et a plusieurs de ses subgets de ses royaumes, qui li ont promis et juré aler avecques lui en Angleterre et li aidier a conquerre le pays, ou a ycelui et le roy d'Angleterre et ses subgets essilier et destruire, et a delivrer le roy de France, vivre et morir avecques lui.

Item et que il a tout le numbre de XIIm combatans pres et appareilliez de partir sanz delay, navire preste, et toutes les autres choses a ce neccessaires; maiz il li convient avoir la dite somme, pour paier a ses gens d'armes.

Item et a envoié de rechief a monsegneur le regent ses solennez messages, et a requis comme autrefoiz que monsegneur le regent volsit perseverer es dites aliances.

Item et pour ce a monsegneur le regent envoié gens de son conseil, pour veoir se il est ainsi comme dessus est dit, et ont trouvé que il est ainsi, et ainsi l'ont raporté a monsegneur le regent et a son conseil.

Item et est li roy de Dannemarche meus a ce faire par III causes, l'une que il dit et maintient pour verité que le royaume d'Angleterre li appartient, et que il est des hoirs du bon duc de Normandie, qui autrefoiz conquist Angleterre, et que ses predecesseurs en furent desheritez mauvaisement et sanz cause; l'autre pour soy vengier dou dammage et guerres que li roys d'Angleterre li a faiz; l'autre pour

l'amour que il a au roy nostre segneur et a la coronne de France.

Item et a li dis roys de Dannemarche, si comme on dit, aliances aus Escos, qui avecques lui entreront en Angleterre, et li ont promis a aidier jusques a la mort.

Item et aussi a il les aliances des Galois, qui se sont de nouvel revellez contre le fil du roy d'Angleterre, qui se dit prince de Gales; et en verité il heent naturelment les Angles, et ont ja occis des gens du dit prince, et n'y oseroit entrer, et dient que il ont autre segneur; et en verité il dient voir; car n'a mie plus de XXX ans que li roys d'Angleterre en chaca le droit segneur, dont il a a Bruges un bel enfant, qui en est et doit estre segneur, si comme ce a esté raporté a monsegneur le regent.

Item et que monsegneur le regent et son conseil sur ce assemblez par plus d'un moiz ont ceste chose consclliée, loée et acordée.

Item et a envoié commissaires par la langue d'oyl, qui ont fait assembler les gens des estas de la dite langue, qui sur ce ont heu grant conseil, et ont consellié que le fait se face, et y ont mis du leur, tant que il ne nous convient maiz que IIIIc mil florins.

Item et que par ce fait poons nous en brief temps plus honestement et plus profitablement avoir V conclusions: la premiere ravoir de roy, la IIe empeschier la venue du roy d'Angleterre et d'autres, car se il estoient assaillis, il ne porroient alleurs entendre; la IIIe que pour eux deffendre il manderoient noz ennemis qui sont ou royaume de France, et se mandez n'estoient si s'en retourneroient il; la IIIIe avoir fin de guerre; et la Ve vengence de noz ennnemis.

Item et se le fait ne se met sus, nous porrions avoir la haine du dit roy de Dannemarche; car monsegneur li a escript que la chose li plait, et que il li acomplira ce que il requiert.

Item et est assavoir que il ne veult riens du nostre,

jusques a ce que certaines personnes du royaume de France, que les gens du pays esliront, auront veu son fait et s'armée toute preste, se nous ne nous en volons attendre a lui et lui en croire.

Item et jusques a ce que il se sera obligiez en ame et en corps, si comme il nous plaira, que, se il n'est mors ou desconfis en entierement, il ne partira d'Angleterre jusques il ait le roy de France, destruit le roy d'Angleterre et le pays, et ycelui conquis.

Item et soy encores oblige que, se il advenoit que il fust desconfis entierement, que du sien propre, sanz avoir ou demander a nous aucune ayde, il se raliera, et fera nouvelle armée puissant, pour venir aus conclusions dessus dites, et deust vendre ou engagier ses royaumes.

Item et, se il muert en celle besoigne, ou avant que ce soit fait, ses fieux ainsnez jurra et s'obligera comme dessus a parfaire la besoigne.

Item et oultre li dis roys veult bailler en la main de monsegneur et des gens du royaume son dit fil, et autres grans segneurs de son royaume.

Item et ne soit mie oublié que il est si maistre et segneur des pors de la mer, que sanz empeschement aucun il puet entrer en mer toutes foiz que il li plaira, et prandre terre en Escoce, ou en II ou III lieux en Angleterre, si comme porront savoir ceux qui yront recevoir les ostages et obligacions et veoir la dite armée.

Item et que aucuns grans segneurs, si comme monsegneur de Poitiers, le segneur d'Aubigny et des autres gens du roy scevent bien que le roy de France a tres grand desir que ce soit briefment fait, et a ferme esperance de estre par ceste voie hors de la main des ennemis.

Item et pour ce requiert monsegneur le regent que a ce fait, pour le proffit de nous meismes, nous vuelliens aidier; et le temps est et sera acceptable pour ce faire; et qui en ceste année ne le fera, nous sommes en doubte que

le delay dou temps ne soit dammage au royaume, de nos corps et de noz biens; et que les gens de la langue d'oc y vuellent faire, et mettre les diz IIII^c mil florins dou leur.

Item et que les gens de la langue d'oc et autres qui y feront l'ayde eslisent gens qui les deniers recevront, sanz ce que monsegneur ne autres de par lui s'en entremettent en riens.

Item et que il eslisent bonnes gens et sages, qui voisent en Dannemarche avecques ceux que monsegneur le regent y envoiera; et se il voient que le fait soit vray et tel comme dit est, il baillent l'argent de leur ayde; s'il n'est ainsi, demeure en pays li argens comme leur.

Item et que il appare que c'est profitable et honorable voie, ce a esté mis au conseil de monsegneur de Poitiers; et par plusieurs jours y a esté consellié et entendu, et tout consideré il ont jugié que c'est la plus profitable et honorable voie qui puisse estre trouvée ne faite, si comme il puet apparoir par ses lettres.

Item et en puet l'en bien savoir la verité par plusieurs et mesmement par monsegneur d'Aubigny et par messire Berhart Vuignes.

Item et ne soions plus deceus par attendre traitiez; car onques ne nous tindrent les Angles verité ne loyauté, et plusieurs foiz s'est li roys d'Angleterre parjurez de ses acors.

Item et si n'est mie ceste voie perilleuse; car se nous poyons avoir vengence par estranges gens, ce seroit grand proffit pour le roy, pour le royaume et pour le pueple.

Item ne nous ne poons faire l'armée; car nous n'avons mie navire ne l'appareil, et si nous cousterait plus assez.

II.

CERTIFICAT AF CAPITULERNE I TOULOUSE.

(24de Juni 1359).

Super verbis credencie expositis nobis capitulo et consiliariis Tholose per dominos Alexandrum Aurifabri et Guillelmum de Marcheriis, consiliarios regios et ad hoc desti-

natos per dominum regnum regentem super confederacione regis Dannemarchie et super quatuorcentum milibus florenis auri pro subvencione dicte confederacionis et pro guerra in partibus Anglie commovenda per eos petitis, et tradendis per Lingam Occitanam, sub certis formis et condicionibus, contentis in quadam cedula seu scriptura nobis per dictos consiliarios tradita, habita super hoc diligenti deliberacione, fuit nobis visum quod tractatus inchoatus cum dicto rege Dannemarchie apparet summe utilis et expediens, et prosequendus modo et forma et sub condicionibus in dicta cedula seu scriptura contentis, facto supposito et existente prout ibidem continetur. Verum, quia patria Lingue Occitane, racione imposicionis super sal, victualia et mercaturas ordinate noviter et concesse pro provisione guerre facienda, prout domino Pictavensi oblatum est, et racione eciam plurium et innumerabilium dampnorum et expensarum, que ex facto guerrarum dicta patria longis sustinuit temporibus, novam imposicionem vel aliam collectisacionem seu subsidium subportare non posset de presenti, visum est nobis predictis capitulo et consilio, et nobis placet quod, si concensus communitatum gencium Lingue Occitane super in hiis scriptis interveniat, et eciam voluntas dicti domini comitis Pictavensis, filii dicti domini nostri regis, ejusque locumtenentis ac prefati domini regentis in partibus Occitanis et Alvernie, similiter in istis intervenerit, et aliter non, de dicta somma quatuorcentum milium florenorum auri per eos petita majus subsidium facere non potentes, de dicta imposicione noviter ordinata leventur ducenta milia florenorum auri, et in usus predictos, juxta formam ordinatam et contentam in dicta cedula seu scriptura, convertantur, et tractatus juxta formam predictam compleatur. In cujus rei testimonium, nos predicti sigillum nostrum autenthicum, quo utimur ad causas, hiis presentibus duximus apponendum in pendenti, die XXIIII[a] mensis junii, anno Domini millesimo CCC[mo] LIX[o].
Triplex. Johannes Calveti.

III.

CERTEFICAT AF CONSULERNE I CARCASSONNE.

(4de Juli 1359).

Pateat universis quod, explicatis nobis consulibus burgi Carcassone anni presentis certis verbis credencie per venerabilem virum dominum Guillelmum de Marcheriis, consiliarium regium, ad infrascripta una cum quibusdam aliis auctoritate regia deputatum, super confederacione regis Dannemarchie et Dacie cum domino nostro Francie rege fiducialiter unienda, et super quadringentis milibus florenorum auri, pro subvencione et confederacione hujusmodi per eumdem dominum Guillelmum petitis nomine predicto, a tota Linga Occitana, ac guerra apperta contra inimicos regis, et specialiter in Anglia, commovenda et perficienda, sub certis modis et condicionibus, expressis et declaratis vulgariter in quodam rotulo pergameni, super ejusdem domini Guillelmi sigillo tradito nobis et hostenso, deliberacione consilii nostri, pro honore dicti domini nostri regis Francie et ejus corone, ac status regnicolarum suorum conservacione, super hoc prehabita, visum fuit nobis quod tractatus inhitus cum dicto domino rege Dannemarchie et dominum regentem regnum Francie seu deputatum ab eo, est utilis, expediens, ymo veraciter neccessarius, et effectui, si Deo placuerit, deducendus, prout in ipso rotulo continetur, et quantum in nobis est, facto ipso in vero supposito et existente, nobis placet, et ipsum volumus, atque assensum nostrum prebemus super eodem, juxta assensum et concessionem in hoc casu simili modo prestitum per venerabiles viros dominos capituli Tholose cum eorum patentibus litteris, sigillo eorum autenthico in pendenti sigillatis, et traditis domino Guillelmo predicto, ac nobis in sua prima figura exhibitis et hostensis, hoc salvo, quod videretur nobis prima facie, cum reverencia, beneplacito et benivolencia eorumdem ac aliarum communitatum dicte Lingue, pro expedienti, cum tractatus predictus celeritatem desideret, et emolumenta de quibus domini capi-

tulares predicti levare concenciunt ducenta milia florenorum auri sint pro nunc ad alia jam ordinata, pro deffencione presentis patrie atque regni valde neccessaria, attentis eminentibus periculis hujus patrie, quod ducenta milia florenorum auri predicti, ad fines contentos in ipso rotulo pro breviori expedicione, ne unum bonum per aliud valeat impediri, per viam subsidii novissime imponendi pro numero focorum, aut mutui usque ad sommam predictam, si aliqualitercumque reperiri possit, exhigi valeat et levari, si tamen domini regens regnum et comes Pictavensis, filii domini nostri Francie regis, ac communitates dicte Lingue suum assensum prebere voluerint super eisdem, et aliter non; et in casu quo dictus tractatus suum non sorciatur effectum, quod promissio hujusmodi sit cassa totaliter atque nulla. In cujus rei testimunium, nos consules Carcassone predicti sigillum consulatus Carcassone presentibus litteris in pendenti duximus apponendum, die IIIIa mensis julii, anno domini millesimo CCCmo LIXo.

IV.

CERTIFICAT AF CONSULERNE I MONTPELLIER.
(10de August 1359).

Pateat universis presentes litteras inspecturis quod, a data presencium litterarum, venerabilis et circumspectus vir dominus Guillelmus de Marcheriis, consiliarius et magister requestarum hospicii domini nostri regis et carissimi domini regnum Francie regentis ac domini comitis Pictavensis, locumtenentis dicti domini nostri regis in partibus occitanis, venit ad presenciam nostrum consulum ville Montispessulani, et nobis dixit et exposuit de verbo ad verbum factum et confederaciones, factas inter dictos dominos nostros regem et regnum regentem et inclitum principem regem Dacie et Dannemarchie, et ordinacionem armature quam dictus rex Dannemarchie est intencionis faciendi pro eundo apud Angliam, pro recuperando et habendo dictum dominum nostrum

regem, et distruendo, conquirando et habendo regnum Anglie; et de predictis dictus dominus Guillelmus commissarius nobis consulibus predictis tradidit copiam ordinacionum et instructionum super hoc factarum; et eciam vidimus et nobis ostendit litteras responsionem super hoc factarum per honorabiles et discretos viros dominos de capitulo Tholose, consules Carcassone, Biterris, Narbone et de Lymoso, et nonnullos alios; et eciam nobis dixit quod universitates senescalliarum Tholose, Carcassone et Ruthenensis debebant comparere coram eo et magistro Alexandro Aurifabri, consiliariis dictorum dominorum, commissariis ad predicta in crastinum Assumpcionis Beate Marie presentis mensis augusti, ad quod extiterant citate et adjornate, et quod venirent dicta die instructi et avisati pro responsione generali et finali facienda, tam super adjuctorio in predictis faciendo, quam super modo levandi et faciendi supradicta; et racione predictorum nos requisivit quatinus interessemus personaliter dicta die Biterris, vel quod ibidem mandaremus procuratores, vel alias personas, qui haberent procuracionem sufficientem ad predicta, et qui essent bene instructi et avisati super hiis, et facerent responsionem finalem et generalem cum aliis universitatibus qui dicta die comparebunt in loco de Biterris supradicto; et super hiis nos adjornavit ad dictos diem et locum, et citavit, virtute litterarum dictorum dominorum regentis et comitis Pictavensis, quas nobis ostendit et monstravit, injungendo quatinus dicta die essemus vel mandaremus ad locum de Biterris supradictum, pro predictis sufficienter responsuri; cui responsum fecimus et facimus per presentes quod nos desideramus et affectamus deliberacionem dicti domini nostri regis Francie, et destructionem inimicorum dicti domini nostri regis et regni ejusdem, et quod, Domino concedente, nos erimus dicta die in dicto loco de Biterris, vel mandabimus personas sufficientes cum bona et sufficienti potestate, que responsum generale et finale faciant cum aliis personis et gentibus Lingue Occitane et senescal-

liarum predictarum, que dicta die in predictis intererunt, et ad dictam diem nos tenemus pro citatis et adjornatis ad predicta nobis explicata per dominum commissarium antedictum. In cujus rei testimonium, sigillum consulatus dicte ville Montispessulani presentibus litteris duximus apponendum in pendenti, die X^a mensis augusti, anno domini millesimo CCC^mo quinquagesimo nono.

V.

UDTOG AF PROTOCOLLERNE OVER FORHANDLINGERNE AF RAADET I NISMES.

(August - October 1359).

Die VI augusti anni LIX, circa horam prime, dominis meis consulibus, videlicet Bartholomeo de Asperis, Bernardo de Oleo, Jacobo Gauterii, et Martiale Chatbaudi, tunc presidentibus, evocari mandassent consiliarios de eorum secreto consilio, juxta morem solitum per eorum armigeros, et venerunt ad consilium in domo comuni consiliarii de secreto consilio infrascripti, videlicet domini R. Boni-hominis, Stephanus Salvatoris, Jacobus Danisii, alias Pichonis, Johannes Nisse, Guiraudus Sauxii, G. de Nemauso, Eremondus Savarici, Bartholomeus Juvenis, G. de Ylice; et aliis de dicto eorum secreto consilio non venientibus, juxta evocationem predictam et solitam, dixerunt et cum eis consultare voluerunt, ut, cum rex Dacie et Dannemarchie, cum certis conditionibus et instructionibus, traditis eisdem dominis consulibus per magistrum Guillelmum de Marchies, et ejus proprio sigillo sigillatis, quod mediante financia VI c. m. florenorum auri VI annorum, dominum nostrum regem a manibus inimicorum suorum removebit, vel saltim patriam regni Anglie consumabit, discurret, et ignis inscendio devorabit; de quibus lingua Gallicana jam obtulerit pro subvencione hujusmodi soluturam II c. m., et petatur residuum persolvi per linguam Occitanam; quid agendum? . . . .

Dixerunt unanimiter domini de secreto consilio . . . . quod evocetur majus consilium, et tractabitur de negocio quid fuerit agendum; et dicto magistro Guillelmo fiat litera de explanatis per eundem indeterminata . . . .

Die XI augusti LIX, presidentibus dominis B. de Oleo Jacobo Gauterii, et Johanne Maurelli, consulibus Nemausi, evocari mandassent dominos consiliarios de eorum secreto consilio per eorum armigeros, juxta modum antiqum, et venerunt ad consilium infrascripti, a quibus petierunt consilium super eo, ut, cum petitum fuerit per magistrum Guillelmum de Marchie, consiliarium regium, pro subvencione armate faciende per regem Dacie et Dannemarche ad intrandum Angliam, que subventio tangit linguam Occitanam ad summam IIII c. m. florenorum auri ad puram sortem pertinentem dictam armatam, cui universaliter est providendum de VI c. m. florenis, juxta tenorem quarumdam instructionum dominis meis traditarum, et alias juxta tenorem literarum superius insertarum; quid agendum?

Item super hiis tenenda est dieta apud Biterris, die veneris post instans festum Assumptionis Beate Marie: et, si quis mittatur, qualis erit potestas quam secum portabit et dabitur super dicta petitione? . . . .

Venerunt ad consilium domini mei consiliarii G. de Nemauso, Bremondus Savarici, Guiraudus Sauxii, Durantus de Tribus exminis, Stephanus Salvatoris, Baudilius Filioli, Johannes de Tribus-exminis, Johannes Nisse, Bartholomeus Karoli, G. de Ylice, Rostagnus Thori. Dixerunt per arrestum super primo et secundo quod mittatur apud Biterris unus consul; et nominaverunt ad eundum dominum Bartholomeum de Asperis, qui satis habet potestatem ex officio . . . . Et ulterius superius nominati dederunt licentiam et auctoriatem levandi a singularibus dicte ville, per modum talii vel mutui, seu alias, usque ad summam que expendetur in viagio Biterris . . . .

Die XV augusti LIX, presidentibus dominis Philippo

Brachii-fortis, B. de Oleo, Martiale Chatbaudi, Jacobo Gauterii, et Johanne Maurelli, evocari mandassent eorum consilium de secreto consilio, super eo qui essent boni et sufficientis mittendi apud Biterris, super peticione facta per magistrum Guillelmum de Marcheriis de IIII c. m. florenis, certis de causis superius declaratis; et venerunt ad consilium domini Durantus de Tribus-èxminis, B. Egidii, Johannes Nisse, G. de Ylice, Bartholomeus Karoli, Johannes de Tribusexminis, G. de Nemauso: et in absencia aliorum, licet evocatorum, de secreto consilio, dixerunt quod bonum eis videtur et expediens pro utilitate reipublice et corone Francie, quod mittantur duo consules, vel saltim unus consul et unus alius de secreto consilio, et sine vadiis, apud Biterris, pro tenenda dieta: et quia asserunt nullam esse pecuniam penes clavarium, de qua ex parte fiant neccessaria in hujusmodi viagio, consuluerunt universaliter quod manulevetur, prout discretioni dominorum consulum videbitur.

Die XXIX augusti LIX, existentibus dominis Bernardo de Oleo, Jacobo Gauterii, Martiale Chatbaudi, Bartholomeo de Asperis, Johanne Maurelli, et Philippo Brachii-fortis, consulibus Nemausi, ut cum certa apontamenta nuper Biterris facta fuerunt in consilio generali ibidem tenuto per tres status lingue Occitane, juxta evocationem circa hoc factam, quorum apontamentorum tenores tales sunt:

„Premierement sus l'ajuda facedoyra per lo facht de la „guerra, per so que los dicht eligitz non avien poder de „finar, ne d'anar avant sus alcunas vias ubertas et tractadas „per causa de la dicha ajuda, ne eran vengutz avisatz, car „els eran estatz mandatz si non sus lo facht del rey de „Denamarcha, seran los dichtz eligitz, ou autres en lur „luoc, a Tholoza lo jour de Nostra Donna d'el mes de „Septembre, am sufficient poder de tractar et de finar, et „prometre las causas que seram neccessayres et profichozas „a la dicha ajuda."

„Item, a la dicha jornada, aquels que lay seran tra-„messes am lo dich poder, veyran los comptes de las des-„penssas fachas d'els deniers que son agutz levatz per la „dicha ajuda, afin que hom puecha saber si hia deguna „resta, de que hom si poguez ajudar".

Neccessario contigat pro hiis mittere apud Tholozam, qualis erit ille, et de quo ibit ille, et qualem potestatem dabitur illi, quid agendum? . . . .

Dixerunt (domini de secreto consilio) quod ubi vadia officialium, impositionis et gabelle noviter indictarum pro subventione guerrarum, universaliter apetissentur, et pretium salis sextarii cujuscumque ad II grossos, et debeantur adhuc de subsidio pro guerra Alvernie levato, videlicet de C^m. florenis de resta debeantur LXX^m., hiis actentis, illud sufficit et sufficere potest ad provisionem guerre, de qua petitur subvencionem fieri: tamen dixerunt generaliter quod super hiis de quibus debet teneri consilium apud Tholozam ad plenum de presenti hic non potest consultari . . . .

Die XVI octobris, existentibus dominis B. de Oleo, Martiale Chatbaudi, Jacobo Gauterii, Johanne Vituli, Johanne Maurelli, Philippo Brachii-fortis, consulibus Nemausi, evocatis suis consiliariis de eorum secreto consilio, juxta morem solitum, per armigeros ipsorum, et habita relatione armigerorum suorum, qui retulerunt vive vocis oraculo se evocasse omnes et singulos consiliarios, ... petierunt ab eis consilium super eo ut, ... cum quedam littera missa fuerit dictis dominis consulibus per dominos consules Montispessulani, in quibus continebatur quod, cum de tribus senescalliis, videlicet Carcassone, Ruthenensis et Tholoze, ambaxiatores electi fuerint ad eundum apud Daciam, et nondum electi fuerint pro senescallia Bellicadri quod eligantur IIII ad certam diem, per curiam domini senescalli eligendam, ad quam comparere debeant communitates dicte senescallie pro

eligendis ambaxiatoribus pro eundo cum aliis electis ad partes illas: quid agendum? . . . .

Dixerunt, quia neccessario parlamentum teneri debetur apud Carcassonam die festi S. Luce, quod bono modo, sine magno dampno et detrimento lingue Occitane, istud quod petitur fieri de novo pro causa regis Dacie teneri non potest; et quod de predictis certifficentur consules Montispessulani.

INDHOLD AF AARGANGEN
1858.

Side

1. Et Par Bemærkninger til Beowulf; af Frederik Schiern 3
2. Om Navnet Lodbrok hos Angelsaxerne; af samme 8
3. Om Roden til Gjerningsordet „vera", en Undersögelse af L. Warming 11
4. Om Savo och Savolaxarnes forntid; af Anders Josef Europaeus 29
5. Brudstykker af den islandske Elucidarius; udgivne af Konrad Gislason (jfr den danske Oversættelse i AnO 1857 S. 238-308) 51
6. Haandskrifter i det Kongelige Bibliothek i München, betræffende Danmarks Historie 172
7. Fund af Sölvpenge paa Möen 1534; meddeelt af P. Sejdelin 175
8. Beskrifning om ett i Skåne anträffadt fynd från Jernåldren, jemte inledande anmärkningar (Lackalänga-Fyndet), af Nils G. Bruzelius (jfr tab. I.) 177
9. To Fund af Smedeværktöi fra den sidste hedenske Tid i Danmark (Thiele-Fundet og Snoldelev-Fundet), beskrevne af V. Boye (jfr tab. II-IV).
   Thiele-Fundet 191
   Snoldelev-Fundet 200
10. Begravelser fra Steen- og Bronze-Alderen, undersögte og beskrevne af V. Boye.
   Steenalderen. En Begravelse paa den saakaldte Loholm ved Smörumnedre i Sjælland 200
   Gravhöie i Magleby Sogn paa Möen 202
   Bronzealderen. En Gravhöi i Kjeldby Sogn paa Möen. 211
   En Gravhöi i Raklev Sogn paa Refsnæs i Sjælland 213

Side

11. Depecher fra den polske Legation i Kjöbenhavn (af det Grevelige Ossolinskiske Bibliotheks Haandskrift-Samling i Lemberg), meddeelte af Edvin M. Thorson 216
12. Kortfattet Beskrivelse af den Ö Islandia ved Daniel Streyc (Vetterus); fra Polsk oversat med en Indledning af Edvin M. Thorson 251
13. Nogle Bemærkninger til Daniel Streyc's Beskrivelse af Island; ved Sigurd Jónasson 298
14. Den Bremiske Biskop Leuderik og den Hamborg-Bremiske Erkebiskop Unne; af J. P. F. Königsfeldt. (Med Afbildning af tvende Blytavler, fundne i Bremens Domkirke, meddeelte af Senator J. H. Adami i Bremen) 321
15. Om en paatænkt Landgang i England af Kong Valdemar Atterdag i Forening med de Franske; af Frederik Schiern 331
16. Actstykker, vedkommende Kong Valdemar Atterdags paatænkte Landgang i England i Forening med de Franske; udgivne efter Originalerne i Municipalarchivet i Montpellier af A. Germain (jfr Ritmester P. Möllers forelöbige Meddelelse desangaaende i Ant. Tidskr. 1855-1857 p. 366):
    - I. Memoire dou fait de Dannemarche (1359) 355
    - II. Certificat af Capitulerne i Toulouse (24de Juni 1359) 362
    - III. Certificat af Consulerne i Carcassone (4de Juli 1359) 364
    - IV. Certificat af Consulerne i Montpellier (10de August 1359) 365
    - V. Udtog af Protocollerne over Forhandlingerne af Raadet i Nismes (August-October 1359) 367

UDSIGT OVER TAVLERNE.

Tab. I. Afbildninger af Oldsager fra Jernalderen, henhörende til LACKALÄNGA-FYNDET i Skåne, jfr Beskrivelsen af dette Fund ved Nils G. Bruzelius S. 177-190.

Tab. II-IV. Afbildninger af Smedeværktöi fra den sidste hedenske Tid i Danmark, THIELE-FUNDET; jfr Beskrivelsen af dette Fund ved V. Boye S. 191-200.

Disse fire Tavler ere udförte, efter Tegninger af N. G. Bruzelius og J. Magnus Petersen, i E. Bärentzen & Co's lithographiske Institut.

Tab. V. KORT OVER ORKNÖERNE med de gamle Stedsnavne, som forekomme i Sagaerne; ved P. A. Munch. Herpaa tillige særskilt „Kirkjuvágr" samt „Hinn nyrðri ok eystri hlutr Skotlands með Orkneyjum ok syðra enda Hjaltlands". Jfr Forfatterens geographiske Oplysninger om de i Sagaerne forekommende skotske og irske Stedsnavne i AnO 1852 S. 44-103 og 1857 S. 308-381.

Dette Kort er graveret af E. Chr. Möller, Kobberstikker ved det Kongelige Sökort-Archiv.

I Texten findes indsatte fölgende Afbildninger:

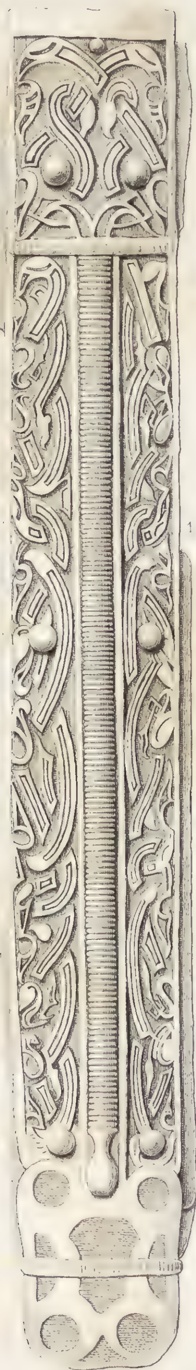
Side

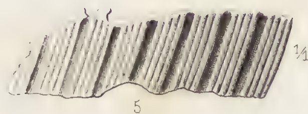
182 Afbildninger af et Beslag til et Sværd-Gehæng, af en forgyldt Bronze-Fibula og af en Jern-Stigböile, henhörende til Lackalänga-Fyndet.

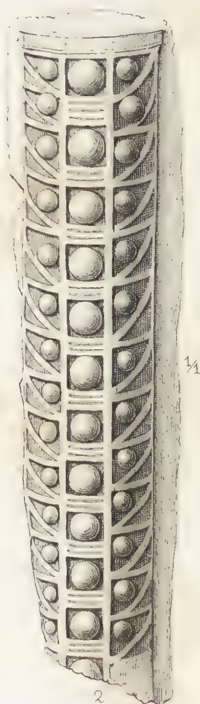
204 og 207 Grundtegning af Gravhöie fra Steenalderen i Magleby Sogn paa Möen.

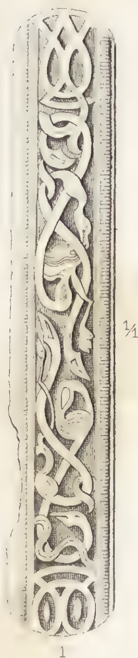
322 Afbildning af tvende Blytavler til Erindring om Biskop Leuderik og Erkebiskop Unne, fundne i 1840 ved at opbryde Alterbordet i St. Petri Domkirke i Bremen.

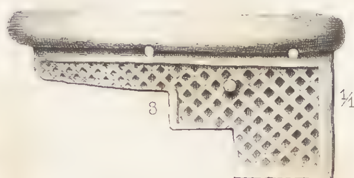
Xylographierne ere udförte af W. Bigandt.

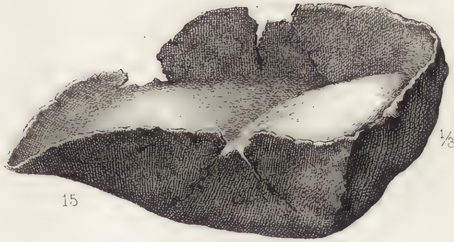

LACKALÄNGA-FYNDET.

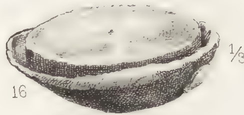
II.

THIELE—FUNDET. 1/3

15 1/3

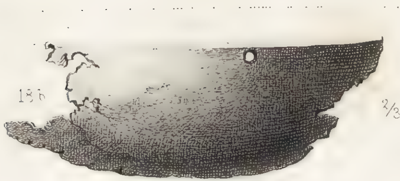
16 1/3

17 1/1

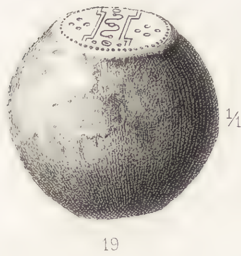
18 a 2/3

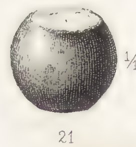
18 b 2/3

20 1/1

19 1/1

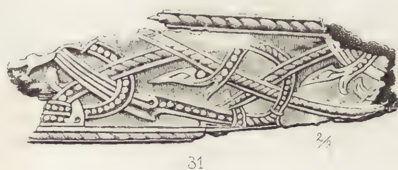

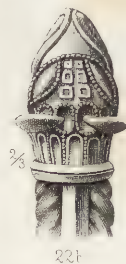
21 1/1

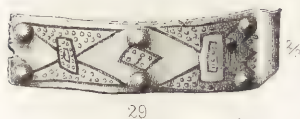
THIELE - FUNDET.

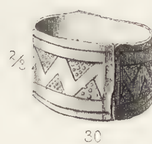

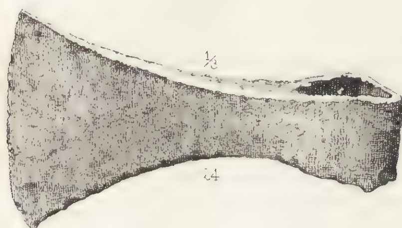

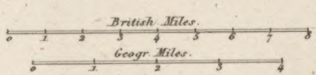

THIRLE - FUNDET.

V

A MAP
of the
ORKNEYS
with the ancient and modern names
of Places
by
P. A. Munch.

N.B. The ancient names are written in Roman letters, the modern in Italics.

NORTH-RONALDSEY
RINANSEY
PAPA-WESTREY
PAPEY MEIRI
Holm
St. Tredwall's Chapel
Tröllhænu kirkja
Noltland
Noup head
Rackwick
Fitty hill
Skea
WESTREY
VESTREY
Stangarhead
Redhead
Calf
Kálfr
Holm
FAREY
FÆREY
EDEY
EIDEY
Holms of Ire
Bay of Otterswick
Tofts ness
SANDEY
SANDEY
Tresness
Trésnes
Elsness
Hellisnes
Spurness
Westrey Firth
Vestfjörðr
ROWSEY
HROLFSEY
Skebrohead
EGILSEY
EGILSEY
Holm of Huip
Siguholmr
Hofsnes
Little Linghólm
PAPA-STRONSEY
PAPEY MINNI
Grieeness
Linghólm
Lyngholmr
Oddness
STRONSEY
STRJÓNSEY
Lambhead
Ingald Skerry
Rousholmhead
Rauðaholmshöfði
Torness
GREENHOLMS
GRŒNUHÓLMAR
Costahead
ENHALLOW
EYIN HELGA
Kirkja í Birgisheraði
Brugh of Birsa
Birsa
Birgisá
Irbuster
Ossbólstaðr
Westness
Eyjusund
WEIR
VIGR
GAIRSEY
GAREKSEY
SWAINHOLM
SVÍNHÓLMR
Langskaill
Galt
Göltr
Geo
Gjá
SHAPENSEY
HJÁLPANDISEY
Rendal
Rennadalr
Ellwick
Elliðarvík
ELLER HOLM
HELLISEY
HELLIER HOLM
AUSKERRY
AUSTRSKER
MAINLAND
HROSSEY
Carness
Kirkwall
Kirkjuvágr
Inganess Bay
Tankerness
Tannskárunes
Mullhead
Múli, Dýrnessmúli
Sandwick
Haupandanes?
Brugh of Deerness
DYRNES
Sandvík
Brebuster
Breiðibólstaðr
Deersound
Scapa
Skálpeið
Saba
Sæbær
Gelnasip
Geitaberg
Stenness
Steinsnes
Heddal
Hedalr
Keely Loch
Knarstoun
Knarrarstaðr
Ireland
Eyraland
Stromness
Straumnes
Orkhill
Orkahaugr
Orfir
Orfjara
Swanbuster
Hoy Mouth
Horse
COPENSEY
KOLBEINSEY
GREMSEY
GRIMSEY
HOY
HÁEY
Scapa flow
Skálpeiðs flói
Barrel of Butter
Kerlingarsker
Lambholm
Lambhólmr
Glimsholm
Glumsholmr
Papley
Papule
Roswess
Hrossanes
BURREY
BORGAREY
HUNDEY
HUNDEY
CAVEY
KÁLFEY
RISEY
HRISEY
FAREY
FÆREY
Rackwic
Rekavík
Thurvoe
Switha
Osmondwall
Asmundarvágr
Hope
Grimness
St. Margaret's hope
Ronaldsvoe
Rögnvaldsvágr
Widewall
Víðivágr
Hoxa
Haugeiðr
WALLS
VÁGAR
SOUTH RONALDSEY
RÖGNVALDSEY
Burwick
Barðsvík
Thurriger
Barðarekra
SWONEY
SVÍNEY
Pentland Firth
Pettlands fjörðr
Pentland skerry
Pettlands sker
STROMEY
STRAUMSEY
Dunnet head
Duncansby head
Dungalsnýpa
Dungalsbær
Broom Ness
Staur?
Scrabster
Skarabólstaðr
Fors
Thurso
Þórsá
Murkle
Myrkhöll
Loch Scister
Freswick
Þrasvík
Lambaborg
Skíðamýri?
KATANES
Loch Caldell
Kálfadals vatn
Forsies
Scarmclat Loch
Scarmclat
Vattin Loch

Royal Society of Northern Antiquaries.

E. Chr. Möller sc.

